

T.C.
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Bölümü

**TARİHİ KENT DOKUSUNUN
TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜ:
ANKARA KALESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Feray ARTAR

Ankara-2012

**T.C.
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Bölümü**

**TARİHİ KENT DOKUSUNUN
TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜ:
ANKARA KALESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Feray ARTAR

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Erol DEMİR

Ankara-2012

T.C.
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Bölümü

**TARİHİ KENT DOKUSUNUN
TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜ:
ANKARA KALESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

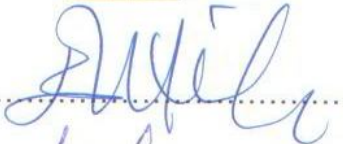
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erol DEMİR

Tez Jürisi Üyeleri

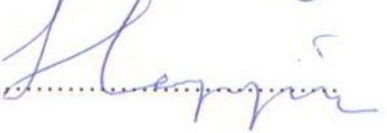
Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Erol DEMİR (Danışman)

.....

Prof. Dr. Hayriye ERBAŞ

.....

Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR

.....

Tez Sınavı Tarihi: 17.07.2012

Bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Feray Artar

Feray Artar

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca beni yönlendiren, destekleyen ve tecrübelerini benimle paylaşan tez danışmanım Prof. Dr. Erol DEMİR'e, tez jürimde yer alarak çalışmamı geliştirmemi sağlayacak değerli katkılar sunan Prof. Dr. Hayriye ERBAŞ ve Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR'a, yine kıymetli birikimlerinden faydalandığım Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi ve Asistanlarına, benimle görüşmeyi kabul eden uzmanlar, yetkililer, Ankara Kale'si esnafı ve sakinlerine, alan çalışmamda yanımda olup yardımlarını esirgemeyen Elçin KAYA, Hasan Kürşat AKCAN ve Zeynep BUYAN KOP'a ve son olarak çalışmam için huzurlu bir ortam sağlayan aileme teőekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER:

1. GİRİŞ.....	5
1.1. Problem:	6
1.2. Amaç:	9
1.3. Önem:	10
1.4. Sınırlılıklar:	10
1.5. Temel Kavramlar:	12
1.5.1. Kent Planlaması	12
1.5.2. Kentsel Yenileme	12
1.5.3. Süzülme	13
1.5.4. Soylulaştırma/Seçkinleştirme	13
1.5.5. Slam	14
1.5.6. Geçiş Bölgesi	14
1.5.7. Yerinden Edilme	15
2. KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE	16
2.1. Kentsel Yapı-Değişme Kuramları ve Sosyolojik Yaklaşımlar:	16
2.2. Türkiye’de Mekânsal Değişme Süreci:	22
2.3. Kentsel Mekânın İncelenmesi ve Planlanması	23
2.3.1. Mekâna, Toplumsal Süreci Dışlamadan Bakmak	24
2.3.2. Planlama Anlayışındaki Değişme:	26
2.4. Kentsel Mücadele: Mekân, İdeoloji ve Kapitalizm	28
2.4.1. Kentsel Ayrışma:	29
2.4.2. Küresel Kentsel Kimlik, Tarih ve Kapitalizm:	32
2.5. Soylulaştırma:	35
2.5.1. Soylulaştırma Kavramı ve Yerinden Edilme:	35
2.5.2. Türkiye’de Soylulaştırma:	39
2.6. Ankara’da Kentsel Değişme:	45
2.7. Ankara Kalesi:	47
2.7.1. Kale’nin Canlandırılması:	54
2.7.2. Kale’de Planlama:	56
3. METODOLOJİ.....	61
3.1. Örnek Olay İncelemesi:	63
3.2. Örneklem Seçimi:	63
<i>Aktörler ve Mücadele Grupları:</i>	64
3.3. Çalışma Alanı:	73
4. NİTEL ANALİZ.....	75
4.1. Aktörler ve Birbirleriyle İlgili Değerlendirmeleri:	75
4.1.1. Kurum ve Kuruluşlar:	76
4.1.2. Kale Esnafı:	103
4.1.3. Kale Halkı:	111
4.1.4. Ziyaretçiler:	112
4.2. Yatırımsız, Hizmetsiz ve Örgütsüz Bir Geçiş Bölgesi Olarak Kale:	119
4.2.1. Değişim ve Kullanım Değerleri Farkı:	119
4.2.2. Yatırımsızlık ve Hizmetsizlik:	122
4.2.3. Geçiş Bölgesi:	129

4.2.4. Sakinlerin Kale İmgesi:	139
4.2.5. Bir Yardım Kurumu Olarak Belediye:	151
4.3. Kentsel Yenileme ve Soylulaştırma:	163
4.3.1. Yenileme Projeleri:	163
4.3.2. Rant Mücadelesi:	168
4.3.3. Yerinden Edilme ve Kale’de Soylulaştırma:	174
4.4. Kale’de Mücadele Biçimleri:	188
4.4.1.Kale Üzerine Mücadele Eden Gruplar:	191
4.4.2.Kale’de Mücadele Eden Gruplar:	197
4.4.3. Hem Kale Üzerine Hem de Kale’de Mücadele Eden Gruplar:	210
4.5. Yakınlık ve Dışsallık Etkileri:	213
4.6. Kale’nin Sorunları ve İhtiyaçları:	217
5.SONUÇ	230
ÖZET	235
SUMMARY	236
EKLER.....	237
KAYNAKÇA.....	251

EKLER LİSTESİ

- EK 1. Kurum Yetkilisi Mülakat Formu
- EK 2. STK Mülakat Formu
- EK 3. Esnaf Mülakat Formu
- EK 4a. Kale Sakini Anketi
- EK 4b. Kale Sakini Derinlemesine Mülakat Formu
- EK 5. Muhtar Mülakat Formu
- EK 6. Ziyaretçi Mülakat Formu
- EK 7. ANKARAM Platformu üyesi STK'ların listesi
- EK 8. Örnek Bir Kale Sakini Mülakatı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 01. Kale Bölgesinde 1979 ve 2000 Yapılan İki Araştırmanın Bulgularının Karşılaştırılması	51
Tablo 02. Kurum ve STK Yetkilileri kurumsal bilgileri ve yetkisel konumları:.....	68
Tablo 03. Kale Esnafının Faaliyet alanları, süreleri ve yaşadıkları yerler.....	69
Tablo 04. Görüşülen Kale Halkının Demografik bilgileri, ev özellikleri ve ev sahipliği durumları.....	70
Tablo 05. Odak Grup toplantısı katılımcı bilgileri:.....	72
Tablo 06. Soylulaştırma göstergeleri ve Türkiye'deki örnekler.....	185
Tablo 07. Ankara Kalesi ve Kentsel Mücadele.....	190

RESİMLER LİSTESİ

Resim 01. Altındağ İlçesi Tarihi Yapılar Haritası.....	48
Resim 02. Kale içinden sokaklar.....	49
Resim 03. Hisar kapısı.....	73
Resim 04. Ankara Kalesi.....	73
Resim 05. Kale Mahallesi Haritası.....	74

1.GİRİŞ

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Ankara'da, Cumhuriyet'ten sonra geliştirilen yeni kent merkezi ile eski merkezin birbirlerine olan uzaklığı, yenisinin düzenli eskisinin ise terkedilmiş kalmasına neden olmuştur. Bugün, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Ankara'da da eski bakımsız kent merkezi, bir kültür mirası olarak ilgi çekmektedir. Dünyada bu ilginin, kent merkezindeki yoksulların artan kira bedeli gibi zorlayıcı nedenlerle bölgeden ayrılmak zorunda kalması ve onların boşalttıkları evlere orta sınıfların yerleşmesi anlamındaki 'soylulaştırma (*gentrification*)'ya neden olduğu bilinmektedir.

Benzer bir değişimin tarihi kent merkezlerinde gerçekleşen planlama deneyimlerinin ardından da yaşandığı görülmektedir. Ankara Kalesi ve çevresi, yerli ve yabancı turistlerin rağbet gösterdiği bir alan olarak çeşitli koruma ve yenileme planlarına konu olurken bölgenin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda tartışmalar sürmektedir.

Bu tartışmalar Kale'de yapılacak çalışmaların gecikmesine ve bölgenin hizmetsiz/yatırımsız kalmasına neden olurken, bölge sakinleri ve esnafı arasında bir endişe yaratmaktadır. Bu çalışmada, Kale'de ve Kale üzerine gerçekleşen çatışmaların mevcut etkileri ve bölgeyi soylulaştırma benzeri bir geleceğin bekleyip beklemediği başta Kale sakinleri ve esnafı olmak üzere tüm ilgililerin değerlendirmeleri ile ortaya konulacaktır.

Girişten sonra yer alan tezin ikinci bölümünde çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi sunulacaktır. Bu bölümde, kent yaklaşımlarına, Türkiye’de mekânsal değişme sürecine, mekânın incelenmesi ve planlanması konusunda yaşanan yaklaşım değişimlerine ve soylulaştırma kavramına değinildikten sonra Ankara’da kentsel değişme süreci, Ankara Kalesi ve onun canlandırılması ve planlanması konularında bilgi verilecektir. Üçüncü bölümde metodolojik ilkeler sunulurken dördüncü bölümde, görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilecek ve sonuç bölümüne geçilecektir.

1.1. Problem:

Kentlerde gözlenen ve seçkinleştirme ya da soylulaştırma diye ifade süreci, sermayenin, değeri düşmüş olan eski kent alanlarına akması ve bu alanların daha üst sınıfların kullanımına açılması olarak tanımlamak mümkündür. Sürecin, daha ilk baştan, eski kent merkezlerinin yatırım yapılmayarak ihmal edilmesiyle başladığı düşünülmektedir (Gottdiener ve Budd, 2005: 32).

Dünyada pek çok örneği görülen soylulaştırma deneyimi, ucuz, bakımsız ve terk edilmiş kentsel bölgelere yatırım yapılmasıyla bölgedeki sosyal dokuyu bozarak yoksul kesimleri mağdur ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Ergün, 2006). Bölgede yaşayan düşük gelir grupları, yatırımın ardından gelen kira vb. yükümlülükler nedeniyle soylulaştırılan bölgeden göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu konuda çalışan Gonzales’e göre durum, sınıfsal bir gerilime neden olmaktadır.

Süreç içinde kiracı aileler, yaşlılar ve hatta zaman içinde bölgenin soylulaştırılmasına katkı sağlayan sanatçılar bile mağdur olmaktadır (akt. Ergün, 2006).

Ruth Glass kentsel yenileme ile soylulaştırmayı karıştırmamak gerektiğini belirtmiştir (akt. Yavuz, 2006) ancak iki kavramın kalkış noktaları farklı da olsa aynı süreçten söz etmek mümkündür. Kentsel yenilemeden kaynaklı ‘yerinden edilme’ gibi kimi sorunların soylulaştırma sürecine uygun olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (bkz. Hulten, 2010; Newman ve Wyly, 2006). Bu nedenle ‘kentsel yenileme’ ve ‘soylulaştırma’nın, aynı süreci, biri mimari ve ekonomik yönü diğeri ise sosyal yönü ile değerlendirilen iki kavram olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Soylulaştırma ile kentsel plan ve projeler arasındaki ilişkiye iki farklı bakış bulunmaktadır. Bunlardan birincisi soylulaştırmanın kendisini bir kentsel yenileme politikası olarak görürken diğeri, soylulaştırmaya kentsel projelerin bir yan etkisi olarak yaklaşmaktadır. Yani soylulaştırma istenen bir etki ya da istenmeyen bir yan etki olabilmektedir (Erden, 2006: 77).

Kentsel alanlar büyürken, kent merkezindeki işyerlerine yakınlık, kolay erişebilirlik ve ilginç eski mimari, bu alanlara daha yüksek gelir gruplarını çekmek için potansiyel yaratmaktadır. Türkiye’de de 1980’lerden beri bu alanlardaki konutlar el değiştirerek rehabilite edilmekte ve farklı sosyal sınıf, kültür, gelir düzeyi ve yaşam biçimi olan kişiler tarafından kullanılmaktadır (Ergün, 2006; Uzun, 2006). Örneğin 1960’lı yıllardan 1990’lı yıllara kadar düşük gelir ve altkültür gruplarının yaşadığı bir çöküntü bölgesi olan Cihangir’de 1990’ların ortalarından itibaren Beyoğlu’nun yeniden canlanması ile birlikte, soylulaştırma süreci başlamıştır (Ergün, 2006:22).

Kentsel mirasın korunması konusuna artan ilgi ile birlikte bir başka gerilim tarihi kent merkezlerini yok edilip rant amaçlı kullanılmasına neden olan politikalar ile korunması gerektiğini düşünenler arasında yaşanmaktadır. Zaman içinde korumayı da içeren bir yenileme anlayışı gelişmiştir (koruyarak yenileme). Koruma anlayışının daha geniş kitlelerce önemsenmesi ve merkezi yönetimden yerel yönetimlere kadar bu amacın benimsenmesi mümkün olmuşsa da, bu alanlar üzerindeki mücadele son bulmamıştır. Çünkü yenilemenin sadece fiziksel değil, ekonomik ve sosyal faktörleri de içine alacak şekilde gerçekleşmesi gereği vurgulanmaktadır (Doratlı, 2007; Ekinci, 2007; Görgülü, 2007; Özgünel, 2007; Özden, 2008). Bunun nedeninin, yenileme çalışmalarının soylulaştırma türü etkiler doğurması olduğunu söylemek mümkündür.

Bu çalışmanın problemi de Kale’de gerçekleştirilmesi planlanan kentsel yenileme projelerinin bölgede soylulaştırmaya benzer yan etkiler yaratması ihtimali ve kurumlar arasında yaşanan mücadelelerin Kale’ye ve Kale sakinlerine, mevcut ve olası olumsuz etkileridir.

Türkün Erendil ve Ulusoy’un (2004:246) Ankara’nın tarihi kent merkezinde yaptıkları çalışmada, dönemin (1999-2000) bölge için en karakteristik özelliği, Kale üzerinde çok farklı ilgi ve çıkarlara sahip aktörler arasında yaşanan mücadele olarak ifade edilmiştir.

Ankara Kalesi özelinde yaşanmakta olan çatışmaların odak noktası, bölgeyi kapsayan koruma planlarının iptal edilmesi ve yerine geliştirilen yenileme planlarına dava açılması şeklinde düşünülebilir. Koruma planlarını iptal ederek bölgeye yenileme yatırımları yapmayı planlayan grup ile bu yenileme çalışmalarının ranta yönelik girişimler olduğunu düşünen diğer grup arasında yaşanan çatışmanın

bölgenin sosyal ve fiziki yapısına olası etkileri de bu çalışma kapsamında problematize edilmiştir.

1.2. Amaç:

Çalışmada, soylulaştırma sürecine konu olması beklenebilecek Ankara Kalesi ve çevresinde yaşanan değişimleri, aktörlerinin gelecek beklentileri çerçevesinde ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara yanıt aranması hedeflenmiştir:

- Kale içi ve yakın çevresinde soylulaştırma sürecinden ne ölçüde söz edilebilir.
- Kale ve yakın çevresinde yaşayan halkın birbirleri, esnaf, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile iletişimleri nasıldır?
- Ankara tarihi kent merkezinde yapılan ve yapılması planlanan projeler konunun aktörleri tarafından nasıl değerlendirilmektedir?
- Aktörlerin Kale'nin geleceği ile ilgili beklentileri nedir, kendilerini değişimin neresinde görmektedirler?
- Farklı grupların Kale'nin fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısı, ihtiyaçları ve yaşanan değişimlerle ilgili değerlendirmeleri arasında ne gibi farklılıklar vardır?

- Planlamadan (yenileme/koruma) kaynaklı yaşanan değişimler nelerdir; bu değişimler bölge halkı, esnafı ve konuyla ilgilenen sivil toplum oluşumları tarafından nasıl değerlendirilmektedir?

1.3. Önem:

Projeler kapsamında, kentsel yenileme çalışmalarının sosyal etkilerine yönelik çok sayıda çalışma yapılmamaktadır. Bu etki daha çok kent alanındaki mücadelenin taraflarından birince kullanılan bir söylem olarak kalmaktadır. Yani sosyal etkinin konusu olan halk sürecin nesnesi konumunda kalmaktadır. Bu çalışma, kentsel yenileme projeleri ve soylulaştırma benzeri etkilerinin, bu potansiyele sahip bir bölgenin sakinlerinin değerlendirmeleri ile ortaya konması açısından önemlidir.

Bu çalışma, soylulaşmakla soylulaşmamak arasında kalmış, çeşitli mücadelelere konu olduğu için yatırımsız ve hizmetsiz kalmış, kentsel yenileme projelerinin henüz başlamadığı potansiyel bir alanda gerçekleştirilmiş olma özgünlüğünü taşımaktadır. Genelde bu tür çalışmalar yerinden edilme sürecinin başladığı alanlarda gerçekleştirilmiştir. Ankara Kalesi ve yakın çevresinde ise henüz bu süreç başlamamıştır ancak başlaması kaçınılmaz görünmektedir.

1.4. Sınırlılıklar:

Bu çalışmanın en büyük sınırlılığı, Batı literatüründe yer alan 'soylulaştırma' kavramının Türkiye şartlarıyla uyumsuzluklar taşıması ve bu uyumsuzlukları

nedeniyle kavramın tartışmalı olmasıdır. Ancak bu sınırlılık, kentsel yenileme ile soylulaştırma kavramlarının bir arada ele alınması ile aşılmış görünmektedir. Bunu yaparken, soylulaştırma sürecinin ortaya çıkış biçimi değil ortaya çıkardıklarına odaklanmak yeterli görülmüştür. Çünkü Batı'da orta sınıfın tarihi kent merkezlerine ilgi göstermeye başlaması ile ortaya çıkan durum günümüzde hem Batı'da hem de diğer dünya ülkelerinde yerel devlet müdahalesi ile başlamakta ancak benzer süreçler yaşanmaktadır.

Tezin bir başka önemli sınırlılığı ise, kuramsal olarak sosyolojik ve coğrafi/mekânsal bakış açılarının bir arada yer almasının önemi vurgulanmışken bulguların analizi kısmında coğrafi/mekânsal bakış açısının sınırlı kalmış olmasıdır. Bu nedenle çalışmanın; konut-arazi yapısı, mevcut tarihi dokunun önemi ve planların teknik özellikleri yönünden zenginleştirilmesi faydalı olacaktır. Ancak bu tezin temel savlarından birisi, bölgede süren mücadelelerin hem sosyal hem de fiziki yapıya zarar verdiği ve mücadeleler sürerken sosyal dokunun ihmal edildiği yönünde olduğu için, ihmal edilen yöne ağırlık verilmesi uygun görülmüştür.

Çalışma örnek olay incelemesi şeklinde gerçekleştirilmiştir ve genellenebilir değildir. Metodoloji bölümünde de değinildiği üzere çalışma özel olarak Ankara Kalesi ve yakın çevresindeki bölgeye özgü ilişkiler temelinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada konuyla ilgisi görülen kimi kurumlara ulaşmakta ve yetkililerle görüşme yapmakta sıkıntılar yaşanmıştır. Bunun yanında kurum görüşmelerinde formel yanıtlar alınmış ve istenen bilgilere ulaşılamamıştır. Planlanan bazı kurumsal görüşmeler yapılamazken bazı gruplar ise ikinci planda kalmıştır. Örneğin Kale

ziyaretçileri, ÇEKÜL Vakfı temsilcisi, belediye temsilcileri ile etkili görüşmeler gerçekleştirilememiş ve Ankara Valisi'ne ulaşılamamıştır.

Kale çevresindeki 12 mahallenin bir muhtarlık bölgesi haline gelmesi nedeniyle sadece Ankara Kalesi ve çeperleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler muhtardan alınamamış, eski muhtarla yapılan görüşmeden edinilen bilgiler de bu anlamda güncel olmamıştır. Örneğin Kale içindeki kiracılık oranının %70-80 arasında olduğu öğrenilmiş ancak kesin sayılara ulaşılamamıştır.

Kale'de 20 sakinle görüşme yapılması planlanırken bunun yarısının kadın yarısının erkek olması düşünülmüştür. Ancak kadınlar konuyla ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirterek görüşme yapmaktan kaçındıkları için erkek görüşme sayısı kadın görüşme sayısından fazla olmuştur. Bu nedenle çalışma bir toplumsal cinsiyet değerlendirmesine sahip değildir.

1.5. Temel Kavramlar:

1.5.1.Kent Planlaması (*Urban Planning*):

Thomas Adams'a göre kent planlaması "toplumsal ve iktisadi gereksinimleri göz önünde bulundurarak kentlerin fiziksel gelişmelerinin biçimlenmesine bir yön vermekle ilgili sorunlarla uğraşan bir bilim, sanat ve uğraş" alanıdır (akt. Keleş, 2004:49).

1.5.2.Kentsel Yenileme (*Urban Renewal*):

"Kent için önem arz eden, ancak çeşitli nedenlerle çöküntüye uğramış, köhnemiş,

eskimiş, bozulmuş ya da bu süreçlerin henüz yaşanmakta olduğu kent parçalarının yeniden hayata döndürülmesidir (Özden, 2008:45). Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yeni bir kentsel yapılanma gerekmiştir. Ekonominin bozulması ve baş gösteren sosyal sorunlar nedeniyle kentlerde bir çöküş meydana gelmiştir ve kentsel yenileme kavramı böyle bir dönemde ortaya çıkmış, başta Batı Avrupa ve Amerika olmak üzere tüm dünyada yaygınlaşmıştır (Beck 1986'dan akt. Özden,2008:49).

Kentsel yenilemenin dört temel kriteri sağlama hedefinden söz edilmektedir. Bunlar; “kentteki fiziksel çöküşü durdurmak ve tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak, ekonomik yaşamı canlandırmak, kentsel yaşam kalitesini arttırmak ve kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirmek, her ölçekte katılımı sağlamak”tır (Erden, 2006).

1.5.3.Süzülme (*Filtering*):

Süzülme, sakinlerin bir bölgeden taşınması ve yerlerine daha alt gelir gruplarından ailelerin yerleşmeleri durumunu ifade etmektedir (Özden, 2008: 289; Keleş, 2004:437). Süzülme ile köhneleşme sürecinin başladığı bilinmektedir (Özden, 2008:290).

1.5.4.Soylulaştırma/Seçkinleştirme (*Gentrification*):

İleride daha ayrıntılı işlenecek olan bu kavramı kısaca; sermayenin, değeri düşmüş olan eski kent alanlarına akması ve alanların üst sınıfların kullanımına açılması olarak tanımlamak mümkündür. Sürecin, daha ilk baştan, eski kent merkezlerinin yatırım

yapılmayarak ihmal edilmesiyle başladığı düşünülmektedir (Gottdiener ve Budd, 2005: 32).

Bir başka kabul gören ve diğerine paralel olan tanıma göre soylulaştırma, “kentlerin eskiyen parçalarını, bu yerleşmelerin değerlerinde artışa ve yoksulların yerlerinden edilmesine neden olarak yeniden düzenlemek ve daha üst sınıflara hitabeden mahallelere dönüştürmek”tir (Webster’s Dictionary of the American Language, 1988’den akt. Özden,2008:168-175).

Kavram, geçmişte kent merkezini terk etmiş olan sınıfların kenti geri kazanımına vurgu yaparak merkezdeki sosyo-mekânsal değişimi anlatmaktadır. Ancak alaycı bir kullanıma sahip olan kavram, kentsel yenileme planlarının ardından yaşananlarla paralel bir süreci ifade etmektedir.

1.5.5.Slam (*Slum*):

Bir bölgede yoğun bir biçimde yerleşmiş evler, yoksul sakinler ve düşük toplumsal işlevler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Slam bölgeleri için özellikle bozulmuş ve bakımsız evlere vurgu yapılmaktadır çünkü bu onların en görünen özellikleridir. Slamlar, kamusal hizmet yetersizliği, sağlık ve eğitim imkansızlıkları ve toplumun geneli tarafından ihmal edilmiş bir nüfus anlamına gelmektedir (Gottdiener and Budd, 2005:135,136).

1.5.6. Geçiş Bölgesi:

Geçiş bölgesinin yaygın tanımı “kent özeğine bitişik ya da onu çevreleyen, yapıların ölçünleri düşük, görünüşü bozuk, toprak değerleri yükselmiş, yapıları karma

kullanımlara ayrılmış, türlü kentsel işgörü ve kolaylıklar yönünden dar boğazları ve toplumsal sorunları olan alan". Bu anlamda geçiş bölgesi ile çöküntü bölgesi aynı tanımlanmaktadır. Bir diğer tanıma göre de geçiş bölgesi "bir kent içinde belli bir kullanım türünden bir başka kullanım türüne ya da belli bir toplumsal ve ekonomik kümenin elinden bir başkasının eline geçiş süreci içinde olan bölge"dir.

1.5.7.Yerinden Edilme (*Displacement*):

Kavram bu çalışmada, sadece kentsel yenileme vb. çalışmalarının bir sonucu olarak kişilerin evlerinden çıkartılmasını değil aynı zamanda soylulaştırılan bölgede barınmalarını zorlaştıran şartların artması ile gitmek zorunda kalmalarını içerir bir şekilde kullanılmaktadır (Hulten, 2010).

2.KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlık altında öncelikle kent ve kent yapısına ilişkin kuramların kısa bir değerlendirmesi sunulacak ve ardından kısaca kente yönelik sosyolojik yaklaşımlar üzerinde durulacaktır. Daha sonra Türkiye’de mekânsal değişme sürecinden, kentsel mekânın incelenmesi ve planlanmasından söz edilecektir. Ardından geniş bir şekilde soylulaştırma kuramı tartışılacaktır. Son olarak Ankara, Ankara Kalesi’ne yönelik çalışmalar, Kale’nin canlandırılması ideali ve bölgeye yönelik projeler sunulacaktır.

2.1.Kentsel Yapı-Değişme Kuramları ve Sosyolojik Yaklaşımlar:

İnsanların bir araya gelip yeryüzünden yararlandıkları merkezler olarak ifade edilebilen kentler ekonomik ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak biçimde yapılanmaktadır (Harris ve Ullman, 2002: 55). Bu çalışmada kent, ‘davranışta bulunan doğal bir organizma’ gibi düşünülmemektedir. Ancak benzer kentsel yapılar içindeki bireylerin benzer kararlar alarak ya da kararlara zorlanarak benzer kentsel değişimleri yaratabilecekleri kabul edilmektedir ve bu değişimlere eşlik eden özgün koşullar, benzeşme eğilimini farklılaşma yönünde değiştirebilecektir. Işık ve Pınarcıoğlu’nun (2005:31) da ifade ettiği gibi dünya “düzenli ve önceden tanımlanabilir kuralları olan istikrarlı bir dünya değildir. Ancak bu gerçekliğin kabulü, sosyal dünyanın anlaşılmaz ve anlatılamaz ölçüde karmaşık olduğu” düşüncesini de

yaratmamalıdır. Bu nedenle bu bölümde kısaca klasik kent kuramlarına da değinilecektir.

Kentler tarihsel ve coğrafi olarak birbirlerinden farklı olsalar da ortak özelliklere sahiptirler. Özellikle, sanayi öncesi kentler kendi aralarında birbirlerine ve sanayi kentleri de aynı şekilde birbirine yapısal pek çok konuda benzemektedirler. (Giddens, 2000:500). Farklı geçmişlere sahip olan kentler benzer işlevleri yerine getirir olmuştur ve büyük bir kentten öğrenilenler diğerler büyük kentlerin de yapısı hakkında bilgi verebilmektedir (Harris ve Ullman, 2002:56). Örneğin geleneksel toplumlarda yapı ve işlevler yönünden benzeşen kentler; surlarla çevrili olma, merkezde halka ait büyük bir alanın bulunması, yönetici ve/veya seçkin sınıfın merkeze yakın yerlerde diğerlerinin merkezden daha uzak bölgelerde yaşaması gibi ortak özellikler taşımaktadır (Giddens, 2000:500).

Batı'daki sanayi devriminin 'kentleşme devrimi' olarak yorumlandığı bilinmektedir (Sezal, 1992). Sanayi öncesi kentler nüfus yoğunluğu az, dinsel ve yönetsel kentler olarak yaşamışlardır. Seçkin ve varlıklı kimselerin merkezde ve merkeze yakın kesimlerde yaşadığı sanayi öncesi kentinde yoksullar ve istenmeyen unsurlar kent sınırlarına yakın yerlere yerleştirilmekteydi. Oturma ve çalışma alanlarının birbirinden belli ölçüde ayrıldığı sanayi kentinde üst ve orta sınıflar kent merkezindeki oturma alanlarını yoksullara terk ederek kentin dışına doğru yerleşirler (Keleş, 1972).

Az gelişmiş ülkelerde ise sanayileşmeden önce gerçekleşen, demografik anlamda bir aşırı kentleşme söz konusudur. İstihdam ve konut sorunları yaratan bu süreç enformel çalışma, marjinal işlerin gelişmesi, gecekondulaşma, terk edilmiş ve

bakımsız kent merkezlerinde ikamet etme gibi mücadele yolları ile kendini göstermektedir (Keleş, 2004). Türkiye özelinde de sanayileşmenin kentleşmeden sonra olmasından dolayı Batı'dakinden farklı bir kentleşme süreci görülmüştür (Eraydın, 2006).

Ülkelerin sosyo-ekonomik değişimleri kentsel yapıyı ve değişmeyi anlatan kuramlarda da zaman içinde değişimler yaratmıştır. Bu nedenle söz konusu kuramlar, birbirinin alternatifi olarak değil hem sosyo-ekonomik hem de politik ve paradigmatik/düşünsel değişimlerin birer yansıması olarak okunmalıdır. *Ortak Merkezli Çemberler Kuramı*'na göre kentler ortak merkezli iç içe çemberlerin birbirlerinden ayrıldığı fonksiyonel bölgelerden oluşmaktadır. Çekirdekte merkezi iç ve ticaret bölgesi yer alırken ardından gelen çemberlerin içinde; ortadan kalkmaya yüz tutmuş ve işyeri istilasına uğramış bir geçiş bölgesi, “ilk iki halkanın tatmin edici olmayan koşullarından kaçmakla beraber [...] işyerlerine yakın olmak zorunda bulunan işçilerin oturdukları mahalleler, ailelerin oturduğu, daha iyi ve yüksek standartlı konutların bulunduğu oturma bölgesi, kent sınırları dışında kalan banliyöler yer almaktadır. *Dilimler Kuramı*'na göre ise, kentlerin büyümesi, “ana ulaşım kanalları boyunca ve yıldız biçimindeki bir şehrin oluşumunun en az direnç gösteren yönlerde, fakat yine bir çemberin merkezinden çevresine doğru uzayan dilimler biçiminde olmaktadır”. Bu dilimlerin, kentin çeşitli fonksiyonlarının görülmesine ayrılmış sektörler niteliğinde olduğu düşünülmüştür. Kurama göre, farklı sınıflarda bulunan insanlar farklı bölgelerde otururlar ancak gelirlerindeki artış ile birlikte aynı sektör içinde merkezden çevreye doğru hareket ederler. *Birden fazla Merkezli Gelişme Kuramı* da kentsel gelişmenin tek bir merkezden değil birkaç çekirdekten hareketle meydana geldiğini belirtir ve bir kent büyüdükçe çekirdek/merkez sayısının da artma

eğiliminde olduğunu belirtir. (Keleş, 1972: 5-10).

Daha çağdaş modellere bakıldığında, merkezleşen bir yerin ne derecede hızlı büyüyeceğini şehir hizmetlerine olan talebin belirlediğini iddia eden *Merkezleşen Yerler Kuramı*, kentte insanların iletişime ihtiyacı olduğu gerekçesi ile *Kentin Büyümesini Haberleşme Kuramı ile Açıklayan Yaklaşım*, ulaşım ve haberleşmedeki gelişmelerle kişiler ve örgütler arasındaki temasın, mekanı aşan bir nitelik kazandığını vurgulayan *İnsan İlişkileri Yaklaşımı*, kentsel mekan yapısının, toplumdaki uzaklık engelini aşmaya yönelmiş olan çabalarının tümüncelendiğini ileri süren *Ulaşılabilirlik Kavramına Dayanan Yaklaşım*, insanların etkileşim ihtiyaçlarını karşılamak için, yeryüzünde çeşitli noktalarda toplanma eğiliminde olduklarını varsayan ve karar alma sürecini vurgulayan *Karar Çözümlemesine Dayanan Kent Yapısı Görüşü*, kent sisteminin, ‘insan ihtiyaçlarına uydurulmuş mekan (adapted space)’ ile ‘mal ve insan akımları (flows)’ şeklindeki iki önemli öğeden oluştuğu temeline dayanan *Kent Biçimine Dayanan Kavramsal Sistem* ve kentsel “faaliyetlere ayrılacak mekanı, arz-talep ilişkilerine ve en düşük maliyet esasına göre, piyasa mekanizması”nın belirlediği görüşüne dayanan *Kentin Yapısını Yansıtan İktisadi Modeller* görülecektir (Keleş, 1972: 13-22; Keleş, 2004:121-130).

Sosyologların geliştirdiği yaklaşımlara bakılacak olunursa, kent tiplerini idealize eden Weber’e göre “kent kendi içinde ve kendi başına ele alınabilecek bir sorun değildir. Bir kent kuramının geliştirilmesinde yarar yoktur” ve kendisi kenti sadece kapitalizm sorununun bir parçası olarak ele alır ve inceler. Kenti ‘iş bölümü’ ve ‘dayanışma’ kavramlarıyla açıklayan Durkheim’a göre ise “ileri kapitalist toplumlarda, kentin, toplum kuramının ana konularından biri olmadığını öne sürer” ve

artık ‘toplum’ denildiğinde zaten akla gelenin büyük ölçekli bir kent olduğunu belirtir. Marksist yaklaşım da “kentte görünen şeyin kentin kendisi değil fakat kapitalist üretim süreçleri ve ilişkileri” olduğunu vurgulamaktadır (Keleş, 2004: 132-134).

Kent sosyolojisinde, sermaye birikim süreçlerine göre kenti analiz eden yaklaşımlar 1970’lerde gündeme gelmiştir. Bunun başlıca nedenleri “sermayenin uluslararası niteliğinin ön plana çıkması ve 1970 ekonomik krizi ile ortaya çıkan, sermayenin yeniden yapılanma” ihtiyacı olarak gösterilmektedir (Aslanoğlu, 2000b: 63). Kentin başlıca politik ve ekonomik değişkenlerle ilişki içinde çözümlenmesi gerektiğini vurgulayan, Marx’tan büyük oranda etkilenmiş (Giddens, 2000: 509) ve Bağımlılık kuramıyla da yakından ilişkili olan bu yaklaşımlar ‘mekan’ı ele alışları yönünden küçük bazı farklılıklar göstermektedir. *Castells* kenti tanımlarken ‘kolektif tüketim’ kavramına başvurmuştur. Ona göre “kentsel sistemin temel işlevi tüketim sürecidir. Kentler emeğin yeniden üretimi için gerekli olan kolektif tüketimin elde edildiği mekânlardır (Aslanoğlu, 2000b: 64,65).

Castells kentsel değişmeyi açıklarken ‘sosyo-mekanizmalar’a başvurmuştur. Bunlardan biri olan “metropolitenleşme; nüfus ve sermayenin mekanda yoğunlaşması [...] alt kentleşme süreci ise; sanayi birimlerinin ve iş alanlarının merkezden uzaklaşmasıyla, orta sınıfın ve kalifiye işçilerin hareketliliği ile gerçekleşmektedir”. *Castells* için asıl önemli olan bu tanımlamalar yapılırken “mekan ve sosyal süreçler arasındaki ilişkinin, sermaye birikim süreçlerine oturtulması gerektiği”dir (Aslanoğlu, 2000b: 65).

Diğer yandan *Lefebvre* ve *Harvey*’in geliştirdiği kuramsal çerçevede, kent başlı başına bir analiz nesnesi olarak alınmamakta, sermaye birikim süreçlerini ile

ilgili olarak ele alınmaktadır. Özellikle Lefebvre'nin analizinde 'mekân' önem taşımaktadır. Ona göre mekânın kapitalist toplumda nasıl üretildiğinin ve bu üretim sürecinde ortaya çıkan çelişkilerin analizi gerekmektedir. Kapitalist gelişme içinde sermaye, mekânı bir meta haline getirmiştir. Bu sistem içinde mekân, su gibi kıt bir kaynaktır (Aslanoğlu, 2000b). O halde 'kentsel miras' olarak değerlendirilen tarihi merkezler de değerli ve kıt kaynaklar olarak paylaşım mücadelesine konu olacaktır.

Harvey'in kuramsal çerçevesinde kentsel mekân, kapitalist üretim ilişkilerini açıklayan bir faktördür. O, Marx'ın Kapital'deki açıklamalarına dayanarak, artık değer elde etmek için çalışma saatlerini uzatmak, üretim araçlarına yatırım yapmak gibi gereklilikleri vurgulamıştır. Ancak bu durum aşırı sermaye birikimine yol açacak ve kâr oranları düşecektir. Harvey bunun çözümü olarak sermayenin ikincil ve üçüncül döngülerin işletilmesinin gerçekleştiğini belirtmektedir. İkincil döngüler, inşa edilmiş çevre, konut, fabrika, büro vb. kentsel alanlara yapılan yatırımlardır. Üçüncül döngüler ise, ikincil döngülerle kent merkezinden uzaklaşmaya başlayan orta sınıfın kontrolünü kolaylaştırmak için iletişim ve teknolojiye yapılan yatırımları ifade etmektedir (Aslanoğlu, 2000b).

Harvey ve Castells Ekolojik yaklaşımın aksine, 'doğal' mekânsal süreçler yerine 'yaratılmış çevre'nin, gücün toplumsal ve ekonomik sistemlerini nasıl yansıttığını vurgularlar (Giddens, 2005: 511). Harvey (2003) karmaşık kent sisteminde, hedeflenenin ve olması gerekenin aksine, gelirin yeniden dağıtılmasındaki 'gizli mekanizmalar'ın, eşitsizliklerin azaltılmasından çok arttırılmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Marx'tan etkilenmiş olan bu düşünceler çoğunlukla çok soyut görülmekte

ve Chicago okulunun yaptığı gibi çok fazla araştırma çalışması için uyarıcı olmadığı düşünülmektedir. Giddens'a (2005:511) göre Harvey, Castells ve Chicago okulunun düşünceleri yararlı bir biçimde birbirlerini tamamlarlar.

2.2. Türkiye'de Mekânsal Değişme Süreci:

Düzenlemeci Okulun öğretisine göre “bir dönemin niteliğini, birbiri ile tutarlı olan üretim biçimleri, birikim rejimi ve düzenleme mekanizmaları belirler. Bu üçünün birbiriyle olan uyumunun bozulmaya başlamasıyla yeni bir evreye geçişin koşulları da başlar (Lipietz, 1986'dan akt. Eraydın, 2006:25). Bu yolla bazı gelişme evrelerinin tanımlanması tüm dünya için geçerli bir standart sunsa da ülkelerin özgün koşullarına göre bazı farklılıklar göstermektedir (Eraydın, 2006; Uzun, 2006).

Türkiye için ilk evre, Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'lara uzanan *yoğun birikim* dönemidir. 1960 sonrasında *yoğun bir birikim ve sosyal refah devletine* geçiş gündeme gelmiştir ancak gerekli dengeler kurulamamış ve kontrolsüz kırdan kente göç, çeşitli sorunlar yaratmıştır (Eraydın, 2006:26). Türkiye'de güçlü kentleşme eğilimi olmadığı savının 1955'ten sonra yapılan çalışmalarda değişmeye başladığı ve 1950'den sonra hızlı kentleşme yaşandığı bilinmektedir (Keleş, 2004: 57). Eraydın (2006:26) 1980 sonrasında ise, neoliberal politikalarla birlikte, düzenleme biçimi *denetimsiz öbekleşmiş birikim rejimi* olan yeni bir evreye geçildiğini ifade etmektedir.

Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan ekonomik değişme mekanda etkili olmuştur. Nüfus artışının hız kazanması, ekonominin yeniden yapılanması, sınıf temelli farklılaşma ve diğer toplumsal değişmelerle mekânsal dönüşüm paralel

olmaktadır. (Eraydın, 2006). Yazara göre “özellikle kent merkezlerinde değişen ekonomik yapıya koşut olarak bir yenilenme ve farklılaşma” gözlemlenmiştir. Cumhuriyetle birlikte yükselen “yeni bir ulus-devlet yaratmak ve modernite projesi kapsamında dönüşümün başlaması (s.28)” düşüncesi çerçevesinde yabancı mimarların planlarına başvurularak kentsel yenileme sağlanmaya çalışıldı. Ulaşım sistemlerinde ve sanayide adımlar atılırken (şeker, çimento, dokuma gibi sanayi birimlerinin farklı kentlere dağılması gibi) en büyük kentsel değişim de Ankara’da yaşanmış ve Başkent, modernleşmenin odak noktası haline gelmiştir. (Eraydın, 2006).

İkinci dönemi Eraydın (2006:32) “nüfus artışının ve göçün yarattığı sorunların ve gelişmişlik farklarının fazlalaşmasının getirdiği planlı gelişme dürtüsü” olarak adlandırmaktadır. Yaşanan ekonomik darboğaz ve sorunların ardından gelen 1960 darbesi ile ekonomik planlama anlayışı gündeme gelmiştir. 1970’den sonraki hükümetlerin kırsal alanda yaptıkları yatırımlar ve enflasyon nedeniyle köylerin iticiliği bir miktar azalmış ve kentleşme hızında yavaşlama olmuştur (Keleş, 2004: 59).

2.3. Kentsel Mekânın İncelenmesi ve Planlanması

Harvey (2003:181) genel bir kentsellik kuramına ulaşamayacağını söyler ve bu genel kuram yoksunluğunun, ‘kentselliğin uygarlık atölyeleri’ olarak kentlerin temel niteliklerinin araştırılmasını engellememelidir der.

Harvey (2003:27), kentle ilgili düşünür ve konuşurken karşılaşılan güçlüklerin, onun karmaşık doğası kadar, durumu doğru kavramsallaştırmadaki

başarısızlıktan da kaynaklandığını belirtmektedir. Ona göre “eğer kavramlarımız yetersiz ya da tutarsız iseler, sorunları tanımlamayı ve uygun çözüm politikaları oluşturmayı da bekleyemeyiz”.

Kavramsal sorunların bir kısmının kent sürecinin bazı yönleri üzerine profesyonel ve akademik uzmanlaşmadan kaynaklandığı düşünülmekte ve sosyologlar, iktisatçılar, coğrafyacılara, mimarlar ve kent planlamacılarının kendi kavramsallaştırmaları temelinde farklı noktalarda kalmaları eleştirilmektedir (Harvey, 2003:29; İslam, 2006a).

Yine Harvey’e (2003:40) göre bakış açılarındaki farklılıklar, ‘mekân’ derken neyin kastedildiğindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Mekanın simgesel anlamı önemlidir ve tanımı, bireyden bireye, gruptan gruba olduğu gibi zamandan zamana da değişir.

2.3.1.Mekâna, Toplumsal Süreci Dışlamadan Bakmak

Kentsel mekânın incelenmesine yönelik çeşitli bakış açıları vardır. Bunlardan bazıları ‘kullanım değeri’ bazıları ise ‘değişim değeri’ kavramına ağırlık vermektedir. Harvey (2003:151) için bu bakışların her ikisi de yararlı olmakla birlikte eksik kalmaktadır. Ona göre, “yeterli bir toprak kullanımı kuramı, Marx’ın düşündüğü anlamda mal değişimine dair toplumsal süreci kavrayabileceğimiz şekilde bu iki tarafın bütünleşmesini gerektirir”. Yani üretim ilişkilerinden, dolayısıyla da toplumsal tabakalaşmadan/sınıflardan bağımsız düşünülmemelidir.

Bir mekânsal biçim zaman içinde kademeli bir şekilde inşa edilir ve bir kere yaratıldığında “onun toplumsal sürecin gelecek gelişmesini kurumsallaştırmaya ve kısmen de belirlemeye eğilimli olacağı kabul” edilmelidir (Harvey, 2003:32). Diğer taraftan Lefebvre’ye (1991:416) göre bir sınıf ideolojik olarak etkin bir hale geldiğinde mekânda izler bırakacaktır. O halde Işık’ın (1994:16) dediği gibi “mekânın daha derinde işleyen toplumsal yapılarla ilişki içinde ele alınması” gerektiği düşüncesi bunun ‘karşılıklı’ bir ilişki olduğu düşünülerek vurgulanmalıdır. Yani var olduğu kabul edilen toplum-mekân ilişkisinin belli bir yönü yoktur ve determinizmden kaçınılmalıdır.

Kent plancılarının toplumsal süreçlerin bilincinde olmasının önemi sıklıkla vurgulanmıştır. Harvey (2003:31) de sosyolojik bakış açısına sahip olan kuramlarla mekansal bilinç ya da coğrafi bakış açısına sahip olanlar arasında bir köprü kurmayı hedeflemiştir. Kent planlaması anlayışında bu yönde yaşanan değişimlere daha sonra ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

Pozitivizmin eleştirisi ile birlikte mimaride, toplumsal süreçleri göz ardı etmeyen söylemler gelişmiştir. Yapısalcı ve pozitivist yaklaşımların mekânı ve toplumu ayrı ayrı ele alarak tek yönlü bir ilişki ortaya koyduğu düşünülmektedir (Işık, 1994).

Bunlara ek olarak özellikle 1980 sonrasında gelişen post-modern literatür de mekan-toplum ilişkisi konusuna katkılar sağlamıştır. Önceki literatüre ek olarak; cinsiyet, ırk, etnisite konusunda önemli ipuçları vermişlerdir. Buradan da toplumsal ilişkilerle mekan arasında –sadece sınıfla sınırlandırılmayacak- çok yönlü ve karmaşık bir ilişkinin var olduğu sonucu çıkmaktadır (Şengül, 2000:79).

2.3.2. Planlama Anlayışındaki Değişme:

Kent planlamacılarının toplumsal süreçle ilgilenmeden bir arazi üzerine çalıştığı dönemlerin ardından Webber, Planlamayı toplumsal sürecin daha fazla bilincine varmaya yönelten mekânsal tasarım görüşünün güçlü savunucularından olmuştur (Harvey, 2003:31). Bunu, ekonomik, mekânsal ve toplumsal değişimlerin etkisi ile gerçekleşen yeni yaklaşım arayışları ile açıklamak mümkündür (Uzun, 2006:32).

Harvey'in (2003) bir arada olması gerektiğini belirttiği coğrafi ve toplumsal bakış açıları zaman zaman birbirleriyle ilgisiz hatta birbirilerinin alternatifi olarak görülmüştür. Onun ifadesine göre “örneğin bazıları, kentin mekânsal biçimini değiştirmeyi ve böylece toplumsal süreci şekillendirmeyi denediler. Bazıları ise gerekli toplumsal hedeflere ulaşmak ümidiyle toplumsal süreçlere kurumsal kısıtlamalar koymayı amaçladılar (Harvey, 2003:31)”. Oysa bu stratejiler tamamlayıcı görülmelidir. Yazara göre en doğrusu mekânsal biçim ile toplumsal bakışın, bir konuyu düşünmenin iki farklı yöntemi olduğunu kabul etmektir. Bu nedenle aralarında bir uyum yakalanması faydalı olacaktır. Harvey (2003:31) “aksi halde, kentsel sorunlarla uğraşırken çelişkili stratejiler yaratmaya devam” edileceğini vurgulamaktadır.

Bazı planlama çalışmalarında toplumsal düzeni geliştirmek hedeflenmekte ve kentsel yenileme bir sosyal araç olarak kullanılmaktadır (Özden, 2008:33). Örneğin Engels, merkezi kent alanlarındaki yoksul mahallelere geniş gedikler açılarak, suç yuvalarının dağıtılmaya çalışıldığını ifade etmiştir (akt. Harvey, 2003). Böyle bir

amaçla hareket eden plancılar kentin mekânsal biçimini, insan davranışlarının temel bir belirleyicisi olarak görmenin mümkün olduğunu düşünür ve ‘mekânsal çevresel determinist’ bir bakış açısıyla kentin mekânsal çevresini değiştirerek yeni bir toplumsal düzen geliştirmeyi hedeflerler (Harvey, 2003:47). Bu durum, halkın isteklerinin önemli olduğunu düşünen ve mekânsal-çevresel determinizme şiddetle karşı çıkan kimi isimlerce (Gans, Jacobs, Webber gibi) eleştirilmiş ve “yeni bir mekânsal düzenin değişen teknoloji ve değişen toplumsal normlara yanıt olarak ortaya çıktığı” savunulmuştur. Webber’e göre planlamacı bunu engelleyemez. Bu düşünce yerleşik bir felsefe olarak kabul edildiğinde “planlamacı, toplumsal sürecin efendisi değil, hizmetkarı” haline gelmiştir (Harvey, 2003:47). Oysa her ikisi de geçerlidir ki taşıma ve ulaşım ağının mekânsal yapısı değiştirilirse, toplumsal sürecin toprak kullanımında değişiklik yaratması muhtemeldir ve yine birçok Amerikan kentinin yürümeye uygun inşa edilmemesi otomobil satışı ve kullanımını desteklemektedir (Giddens, 2000:509).

Kentsel planlama çalışmalarındaki bir diğer tartışma, ‘yenileme’ ve ‘koruma’nın bir arada olması gereğiyle ilgilidir. Konuyla ilgili çalışanlar Türkiye gibi zengin ve yoğun kültür birikimine sahip ülkeler için kentsel yenilemenin ‘koruma’dan bağımsız düşünülemeyeceğini ifade etmektedirler (Özden, 2008:27). Özden’in (2008:27) ifadesine göre “kentleri olduğu gibi dondurarak bir müze kent gibi koruma düşüncesi geçerliliğini yitirmiş ve ‘koruyarak yenileme’ düşüncesi etkinlik kazanmıştır”.

2.4. Kentsel Mücadele: Mekân, İdeoloji ve Kapitalizm

Hervey'e (2003:187) göre "kentselliğin incelenmesi, toplumun iktisadi temelindeki toplumsal ilişkilerin, üstyapıdaki siyasi ve diğer ideolojik unsurların anlaşılmasında önemli ölçüde katkıda bulunur". Ona göre "kent belli bir üretim tarzını dengede tutma işlevi görür [...] ama aynı zamanda kent, biriken çelişkilerin de odağıdır ve bu yüzden yeni bir üretim tarzının da muhtemel doğum yeridir".

Harvey'in kuramsal çerçevesinde artık değer elde etmek için çalışma saatlerini uzatmak, üretim araçlarına yatırım yapmak gibi gereklilikler aşırı sermaye birikimine yol açarak kâr oranları düşürür. Harvey bunun çözümü olarak sermayenin ikincil ve üçüncül döngülerin işletilmesinin gerçekleştiğini belirtmektedir. İkincil döngüler, inşa edilmiş çevre, konut, fabrika, büro vb. kentsel alanlara yapılan yatırımlardır. Üçüncül döngüler ise, ikincil döngülerle kent merkezinden uzaklaşmaya başlayan orta sınıfın kontrolünü kolaylaştırmak için iletişim ve teknolojiye yapılan yatırımları ifade etmektedir (Aslanoğlu, 2000b).

Lefebvre'ye göre mekânın kapitalist toplumda nasıl üretildiğinin ve bu üretim sürecinde ortaya çıkan çelişkilerin analizi gerekmektedir. Kapitalist gelişme içinde sermaye, mekânı bir meta haline getirmiştir. Bu sistem içinde mekân, su gibi kıt bir kaynaktır (Aslanoğlu, 2000b). O halde 'kentsel miras' olarak değerlendirilen tarihi merkezler de değerli ve kıt kaynaklar olarak paylaşım mücadelesine ve sermayenin ikincil döngülerinin işletilmesine konu olacaktır.

Cantek ve Şenol'un (2003:12) yorumuyla "kentsel bir metin, mekanla o mekan üzerinde yaşayanların ilişkisi sonucunda kodlanır [...] çatışma, uzlaşma

anlarıyla mekan üzerindeki iktidar mücadelesi kente yazılır”. Giddens (2000) da “kent ve mahalle planlarının özelliklerinin toplumdaki farklı gruplar arasındaki mücadelenin bir ifadesi olduğunu belirtmektedir. Işık (1994:28) ise “mekân, politika ve ideoloji yüklüdür” diyerek aynı şeyi ifade etmektedir. Toplumsal yaşamın görünürde masum mekânsal pratiklerinin altında soyut iktidar ilişkileri gizlidir [...] Mekânsal pratikler hiçbir zaman ‘tarafsız’ değil, her zaman belirli bir ideolojinin taşıyıcısıdır. Mekân politiktir; çünkü toplumdaki eşitsiz güç ilişkilerinin bir aracı ve örgütlü bir ifadesidir. Mekân toplumdaki ilişkilerin normalleştirilip, sıradanlaştırıldığı, gündelik yaşamın içinde eritildiği bir alandır” demektedir.

2.4.1. Kentsel Ayrışma:

Kapitalizmde, kentler gelir gruplarının ayrıştığı mekânlardır. Alt, orta ve üst sınıfların oluşturdukları mahalleler birbirlerinden oldukça kesin çizgilerle ayırt edilebilir. Amerikalı sosyologların 1930’larda geliştirdikleri kentle ilgili ‘ekolojik yapı varsayımları’ bu durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu farklılaşmış görünüm “kent ile bağlı olduğu toplum arasındaki özdeşliğin bir sonucudur”. Sınıflı bir toplumun o bölgede yaşamakta/yaşamış olduğu, kentin yapısına yansımıştır (Keleş, 2004: 86).

Wirth (2002:95) heterojenliğin, kentsel çevrede, değişik insanların karşılıklı toplumsal ilişki içinde bulunması, “kast sınırlarını esnekleştirme ve sınıf yapısını karmaşıklştırma eğilimi”ne işaret etmiştir. Ancak ayrışma yeni mekânsal sınırlarla devam etmektedir. Keyder (2009), İstanbul’un bazı bölgelerinde çekilecek

bir fotoğrafın, Kabil'den bir görüntü izlenimi verirken; başka bazı bölgelerden alınacak görüntülerin, Avrupa'nın modern mahallelerini andıracağını söylüyor.

Üst ve orta sınıftan kişilerin hızla kentin dışına doğru yayılarak, kendilerini alt sınıflardan ayırmakta olduğu tespitini yapan pek çok yazardan biri olan Ayata'ya (2005:37) göre, bu kişiler, alt sınıflarla “ilişki kurmaktan kaçınabilecekleri, istedikleri kişilerle görüşüp istemediklerini yaşamlarından kolayca çıkarabilecekleri uydu kentlere taşıyorlar”. Böylece kentler farklılıkların bir arada yaşadığı bir kamusal alan olmaktan çıkıp; yabancıların bir arada olabilme koşullarının tüketildiği mekânlar haline gelmektedir (Sennett, 1992). Böylece birbirilerini görmeye ne alışkın ne de tahammüllü olan karşılıklı ‘yabancı’ ya da ‘öteki’ algıları türüyor. Sennett'a (1992) göre bu algı, insanlar arasındaki farklılıkları zenginleştirici görmekten çok tehdit edici görmemiz anlamına gelmektedir. Yani uzaklaşmayı/ayrışmayı hem ‘tehdit edici yabancı’ algımızın bir sonucu olarak, hem de bunun devamında bu algıyı besleyen bir ‘neden’ olarak görmek mümkündür. Bunun sonucunda kentteki kamusal alan yerine, görünmeyen duvarlarla sağlanmış bir ‘ayrı’lıktan söz edilebilir.

Yabancılarla iç içe yaşadığımız bir kamusal kentten uzaklaşmanın iki boyutundan söz edilebilir: Birincisi farklı kültürel, etnik, dinsel ve dilsel toplulukların; ikincisi ise, farklı sınıfların ayrı yerleşim bölgelerine yığılması durumudur (Bali, 1999). Daha önce de belirtildiği gibi bu ayrışma durumu hem zihinlerde hem de mekânda gerçekleşmekte ve bu iki gerçekleşim birbirini karşılıklı olarak beslemektedir.

Burada Sennett'in (2002:14) kentlerin planlaması sırasında nasıl sınıfların birbirine değmeden aynı mekandan geçmelerinin sağlandığı yönündeki düşüncesini

hatırlamakta fayda var: Ona göre yollar ve binalar hem iş ve yerleşim bölgelerini, hem de sınıfları birbirinden ayıracak şekilde tasarlanıyor. “Etrafı çitlerle çevrili, büyük kapılardan girilen ve sıkı koruma atındaki mahalleler/siteler” kuruluyor. Türkiye’deki duruma bakıldığında da belirgin bir özellik olarak “mekânsal ayrışma”ya rastlamak mümkündür. Işık (1994) bunun giderek artan bir eğilim olduğu iddiasında da bulunmaktadır. Artık “mekânsal ayrışma, toplumsal ayrışmayı destekleyen, kimi durumlarda onun önüne geçen bir etmen” durumuna gelmektedir.

Kentin bu bölünmüş ve ayrılmış yapısı aslında yeni değildir. Engels, İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu isimli çalışmasında Manchester’da toplumun bazı kesimleri için “herhangi bir işçi sınıfı mahallesini hiç görmeden ya da bir zanaatkâra hiç rastlamadan ömür boyu” yaşamının mümkün olduğunu belirtmektedir. Engels buraları sadece çalışan sınıfların sefalet içinde yaşadığı yerler olarak değil, aynı zamanda “sefaletin görmezden gelindiği mekânlar” olarak da resmetmiştir (akt. Şengül 2000: 69-70). Engels’in “güçlü mideleri ama zayıf sinirleri olan varlıklı erkek ve kadınlar” diye söz ettiği bu insanlar “sağlarına ve sollarına gizlenmiş amansız sefaletin ortasında olduklarını görme”mektedirler (akt. Harvey, 2003: 125).

Sennett (2002) kitabının Dokunma Korkusu isimli bölümünde Shakespeare’in Venedik Taciri isimli oyunundan söz eder. Hikâyede bir Hristiyan tarafından yemeğe davet edilen ama bu teklifi reddeden bir Yahudi vardır. Ancak yazara göre o gün Venedik’te böyle bir şey olması imkânsızdı. Sözü edilen Yahudi tefeciler “Venedikliler’in on altıncı yüzyıl boyunca Yahudiler için inşa ettikleri Getto’da yaşardı. Gerçek bir tefeci şehrin bir kenarında konumlanmış olan Getto’dan dışarı şafak vakti salınır [...] Yahudi’nin gün battığında sıkış tıkış Getto’ya dönmüş

olması gerekir. Geceleyin Getto'nun kapıları kilitlenir (s.192)". Sennett'in (2002:193) anlatımına göre, "Hıristiyanlar arasındaki sözleşmeler bir öpüşme ya da el sıkışma ile mühürlenirken Yahudiler'le yapılan sözleşmeler...bir baş selamıyla mühürleniyordu". Ancak Yahudiler'e ve diğer bazı azınlıklara ekonomik olarak ihtiyaç vardı. Ama bu onların tecrit edilmesine engel değildi. Ekonomik ihtiyaç ile hissedilen tiksinti bu tür bir ilişki oluşturmuştu. Getto, "pratik zorunluluk ile fiziksel korku arasında bir orta yolu temsil ediyordu".

Sennett (2002:14) da planlamacıların "otoyolların yerini belirlerken yerleşim alanını bir iş bölgesinden tecrit edecek şekilde" hareket ettiklerini; yerleşim alanlarından geçen yolların ise yoksul ve zengin kesimleri veya farklı etnik bölgeleri ayıracak şekilde tasarlandığını belirtmiştir.

2.4.2. Küresel Kentsel Kimlik, Tarih ve Kapitalizm:

Mimaride ve kentte mekânı şekillendiriş biçimimiz "kültürümüzü simgeler, mevcut toplumsal düzeni simgeler, amaçlarımızı, ihtiyaçlarımızı, korkularımızı simgeler" (Harvey, 2003:35). Yani insanlığın yarattığı tarih ve kültür birikimi, büyük toplumsal ve siyasal değişimler, kentlere, binalara, sokaklara yansır (Sey, 1998).

Ülkelerin kapitalizmdeki yerlerinden bağımsız olarak kentlerin birbirleriyle yarışa girmesi nedeniyle, devletin kentlere bakışında dönüşüm yaşanmaktadır. Kentler, yerel yönetimlerle birlikte bağımsız siyasi yapılar haline gelebilmektedir. Bu durumda bir kentin dikkat çekici özelliklerini ön plana çıkarması kaçınılmaz olmaktadır. Sanayileşmede bir yarışa giremeyen az gelişmiş ülke

kentlerinde hizmet sektörü ön plana çıkmakta ve “ketler tarihsel geçmişleri ile uluslararası turizm pazarında seyirlik mekanlar olarak somutlaştırılıp pazarlanmakta”dır. Yani esnek uzmanlaşma sürecinde ekonomik birimler küçülürken benzer bir değişim kentlerin yönetiminde de yaşanmaktadır (Sert, Karpuz ve Akgün, 2005). Şengül (2003) de devletin kent mekanına bakışındaki değişimle birlikte kentsel işlevlerin ve devlet ile kent ilişkisinin dönüşümünü iki dönemde ifade etmektedir. Bunlardan birincisi emeğin yeniden üretiminin gerçekleştiği ve kentin merkezi yönetimin sorumluluğunda olduğu dönemken ikincisi, yerel yönetimin sorumluluğunda, yönetim, esnekleşme ve enformelleşme gibi neo-liberal süreçleri içeren dönemdir.

Metropolitan ekonomide yeni bir rol oynamakta olan kentler artık sanayi merkezi değil “bilgilenme hizmetleri, sanat ve eğlence merkezler” haline gelmektedir (Ergün, 2006). Kentlerin küresel rekabette yer almak için giriştiği vizyon değişimi de ‘kentsel dönüşüm’ projeleri ile sağlanmaktadır.

Erbaş ve Soydemir’in (2011:645) ifadesine göre de kentsel değişim/dönüşüm süreçlerinin ‘herkesin yararına’ işleyeceği savı doğrultusunda “kentler ‘girişimci kent’ stratejisi ile yönetilmekte ve kentsel alanlar bir meta haline dönüşmektedir”.

Ekonomik yaşamdaki esnekleşme süreci ile paralel olarak devlet kademesinde de yönetim kavramı yükseliş göstermektedir. Bu süreçte kentlerin, merkezi yönetimden bağımsız hareket etme kabiliyeti artmaktadır. Sermaye için de bir cazibe alanı olan kentlerin özgün yönlerine yatırım yaparak küresel sahnede rol alma çabaları gözlemlenmektedir. Kurtuluş’a (2003b) göre kentler, uluslararası alandaki

rollerine göre kimlik üretmektedir. Kimliklerde uzmanlaşan kentlerde buna göre yaşanan dönüşümler, yeni bir kentsel eşitsizlik sisteminin oluşum sürecini ifade etmektedir.

Kimlik oluşumu sürecinde kentin ‘tarih’inin de işlevsel olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Tarihin bir pazarlama aracı olduğunu, örneğin İstanbul’un “Şark’a açılan kapı” ya da “Batı’daki Doğu ve Doğu’daki Batı olarak pazarlanabileceğini düşünen Bartu’nun (1999:44) şu ifadesini aktarmakta yarar vardır:

“Son zamanlarda yapılan çalışmalar tarih, bellek ve geçmişin nesnel ve sabit kavramlar olmadığını, içinde yaşamakta olduğumuz anın politikası çerçevesinde, üzerinde mücadele verilen ve pazarlık yürütülen kavramlar olduğunu ortaya koymuş bulunuyor [...]Bellek, tarih ve eski dönemlerin kalıntıları, geçmişe ışık tutarlar. Ama onların ortaya çıkardığı geçmiş olup bitenden ibaret değildir, büyük ölçüde bizim kendimizin, seçici bir erozyon, unutkanlık ve icat aracılığıyla yarattığımız bir geçmiştir”

Özellikle katmanlı bir geçmişe sahip olan eski kentlerde hangi geçmişin muhafaza edileceği ve pazarlanacağı tartışma konusu olacağını iddia eden Bartu’ya (1999) göre kentteki tarih politik bir konu halini alarak simgeleşmektedir. Yani tarihin sunumunun da planlama konusundaki tartışmalara eşlik edecek şekilde değişiklik gösterebileceğini düşünmek mümkündür.

Soylulaştırmayı yerel tarihi yeniden keşfetme/ değerlendirme/yorumlama süreciyle birlikte ele alan, seçilmiş bir tarihi sahiplenmeden ve ‘miraslaştırma süreci’nden söz eden François Pêrouse (2006:85) da, “eski şehir dokusu, eski binalar

ve bugünden kurgulanan eski yaşam tarzlarının korunması gereken ortak ‘miras’ haline gelmesi”ni soylulaştırmayı tetikleyen bir süreç olarak sunmaktadır. Hatta söz konusu tarihi alanlarda, küreselleşme karşısında özlenen ‘mahalle’ kavramının da nostaljik bir yaratım/ingelem olarak yeniden canlandırılmaya çalışıldığına değinilmektedir (İlyasoğlu ve Soytemel, 2006:134).

Bu noktada, küresel kimlik oluşturma çabasındaki yerel yönetimler ile yatırım yapacak alan arayan sermayenin bir araya geldiği tarihi kent merkezlerinin siyasi bir arena olması kaçınılmaz görünmektedir.

Tekeli (2009b:94-95) korumacılık anlayışındaki farklı amaçlardan söz etmektedir. Toplumda yaşayanlara sağlıklı bir tarih bilinci kazandırmak, korumayı, ulusal benlik yaratmada bir araç olarak kullanmak, değerli olanı korumak ve ticari bir amaçla korumaya kültürel turizm açısından yaklaşmak gibi dört farklı koruma amacı söz konusudur.

2.5. Soylulaştırma:

2.5.1. Soylulaştırma Kavramı ve Yerinden Edilme:

Kentsel konut alanları durağan olmayan geçiş halindeki mekanlardır. Kapitalizmin etkisi ve nüfus artışı ile birlikte yeni konut alanları oluşurken eskileri de bir dönüşüme uğramaktadır. Nüfusun yeni konut alanlarına kayması ile birlikte eski konut alanlarında toplumsal bir değişimin yaşanması kaçınılmazdır (Demir, 1999).

Kentlerin nüfus ve alan anlamında büyümesinin yavaşladığının dikkate

alınmaya başlanmasıyla kimi Batılı ülkelerde kent merkezlerinin daha yoğun kullanılması ve yeniden değerlendirilmesi plancılara başlıca uğraş alanları haline gelmiştir. Bu süreç “kentsel yeniden doğuş (urban renaissance)”, “kentsel yeniden canlandırma (urban regeneration)”, “soylulaştırma (gentrification)” ve “kentsel dönüşüm (urban transformation)” gibi şekillerde adlandırılmıştır. Dönüştürme etkinliğine, gecekondular, kent merkezlerindeki çöküntü alanları, tarihsel kent çekirdekleri gibi birçok alan konu olmaktadır (Keleş, 2004:435).

Ruth Glass’ın 19. Yüzyıl sonunda İngiliz kırsal aristokrasisinin ‘taşrayı sahiplenmesi’ hareketine atıfta bulunarak ve mizahi bir şekilde kullandığı *soylulaştırma* kavramı (Yavuz, 2006), 1960’larda Londra’nın merkezi işçi semtlerinin orta sınıflar tarafından işgal edilme sürecini tarif etmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (Ergün, 2006). Böylece *urban gentrification* dar gelirli olanların değerleri gittikçe yükselen tarihi merkezlerden ayrılmak zorunda kalması (Glass’tan akt. Behar ve Perouse, 2006) ile bu bölgeye orta sınıf ve genç profesyonellerin yerleşmesini ifade eder hale gelmiştir.

Süreç, 70’lerin sonu ve 80’lerin başlarında, sanatçı ve bohem yaşam tarzına sahip kişilerin kent merkezindeki eski depo, fabrika ve konutları yenileyerek buralara taşınmalarıyla başlamıştır (Ergün, 2006). Sanatçılar bölgede yerleşmekte ve böylece soylulaştırmanın öncülerini çekecek olan sanat galerileri, kafeler ve gece hayatının da alana gelmesine neden olmaktadır. Zamanla bu sanatçılar da, sermaye girişimlerinin ardından, mağdur olacaktır (Gonzales’ten akt. Ergün, 2006:19).

Evlerin sanatçılara kiralanmasıyla, değerlerinin arttırılması ve bu sayede soylulaştırmanın gerçekleştirilmesi ilk olarak 1980’li yıllarda New York’ta Lower

East Side’da görülmüş. Simith’e (2008) göre sanatçılar soylulaştırma pratiğinin ilk piyonlarıydı. Yuppie’ler “yoksul kesime kıyasla daha avantajlı olsalar da, konut pazarında fazla söz sahibi değiller”di. Bu konuda esas söz sahibi kesim olan büyük sermaye sahipleri “parayı nereye yatıracaklarına, nereyi soylulaştıracaklarına, ne tür konutlar üretileceğine karar veriyorlardı”.

Soylulaştırma kavramı, zaman içinde farklı disiplinlerin farklı tanımlamalarına konu olmuştur. Süreci mülkiyete bağlı ve ekonomik temelli ele alanlar kavramı “bazı alanlarda uzun bir yatırımsızlık ve yeniden yatırım süreci” olarak ele alırken yeniden canlandırma ile birlikte düşünenler “bir kentsel alandaki ekonomik faaliyetin veya konut stokunun yenilenmesi ve iyileştirilmesi” yönüne vurgu yapmaktadır. Sosyo-ekonomik koşullar ve insan faktörü ön plana alındığında ise “sınıfsal bir gerilim nedeni ve yer değiştirme hareketi” olarak tanımlanmaktadır (Ergün, 2006:16).

Erbaş ve Soydemir (2011) soylulaştırmayı ‘yerinden etme’ kavramı ile bir arada kullanmakta ve ‘kentsel yenileme’ ile ‘kentsel canlanma’dan farklı olarak ‘soylulaştırma’ kavramının kullanılma amacının, vurguyu, politik ve ekonomik müdahaleden yeni bir orta sınıfın yükselişine çekmek olduğunu belirtmektedir.

Bunun yanında soylulaştırmayı siyasi ve -orta sınıfın değişim değeri üretme sürecine dahil edilmesi anlamında- ekonomik bir oluşum olarak değerlendiren Karaman’a (2006:72) göre konunun bir araştırma alanı haline gelmesiyle kentin esas sorunları üzerine yapılan tartışmalar dağılmaktadır.

Karaman'ın (2006:72) ifadesine göre soylulaştırmanın önemli bir kentsel araştırma konusu olarak ortaya çıkmasında kentsel politikalar ve siyasi görüşlerin etkisi bulunmaktadır. Örneğin kent merkezlerinin korunmasına yönelik planlarla orta sınıfın bu merkezlerden kaçmasının önüne geçilerek ekonomik değer üretme sürecinde rol almaları sağlanmaktadır. Yazara göre bu durum esas kentsel sorunlara yönelik tartışmaları çeşitli alanlara yaymakta ve planlama sürecine yeni parametreler eklemektedir. Ancak günümüzde konuyu 'yerinden edilme' sorunu ile birlikte ele alan ve ortaya çıkan çıkar çatışmasına odaklanan çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin "The Politics of Gentrification" isimli çalışma ile Chicago'daki West Town projesinde ortaya çıkan politik mücadeleyi araştıran Betancur'a (2002) göre Soylulaştırma, "kontrol" amaçlı bir çıkar yarışıdır. Neil Smith'in "rövanşist şehir" metaforu da kentin, sermaye tarafından, azınlıklar, işçiler, evsizler, geyler, lezbiyenler ve göçmenler gibi gruplardan geri kazanımı anlamındaki soylulaştırmayı ifade etmektedir (akt. Betancur, 2002).

Yani soylulaştırmanın, dar gelirli grupların zorunlu yer değişmesi olarak tanımlandığında kaçınılması gereken bir durum olarak kabul edilmekte olduğu, akademik çevre ve sivil toplum kuruluşlarından tepkiler aldığını (İslam, 2006a; Behar ve Perouse, 2006) söylemek mümkündür ve kentsel dönüşüm, rehabilitasyon ya da yeniden düzeleme çalışmalarının ardında, soylulaştırma sürecinde tespit edilen bazı olumsuz etkiler görülebilmektedir (Behar ve Perouse, 2006). Bu çalışmada da bu tür etkilerin görüldüğü bir kentsel yenileme alanı yerine, kentsel yenileme projelerinin hedefi olan bir bölgede soylulaştırma sürecinin izleri aranmaktadır.

2.5.2. Türkiye’de Soylulaştırma:

Kent plancıları tarafından “sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, çöküntüye uğramış, dolayısıyla fiziksel çevresi de bozulmuş alanlarda, özellikle de tarihi kent parçalarında sosyal yapının ıslah edilmesi” şeklinde kabul görmüş olan soylulaştırma kavramının Türkiye’de ne derece geçerli olduğuyula ilgili tartışmalar bulunmaktadır (Behar ve Perouse, 2006:2). Bunda, konunun, coğrafyadan kent planlamasına, sosyolojiden ekonomiye birçok disiplinin ilgi alanına girmesinin (İslam, 2006a) de etkisi olduğu düşünülebilir.

Ancak daha önce de belirtildiği gibi kavram, kent plancılarının sunduğundan daha fazlasını içermekte ve istenmeyen bir durumu ifade etmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi İstanbul’da da “kent’in geri kazanımı” (Giddens, 2000:519) bazen planlama programlarının bir parçası bazen de sadece bozulmuş binaların bireysel olarak onarımının sonucuydu ve mekândaki yenilenme sosyal bir yenilenme ile birlikte ilerlemekteydi (Uzun, 2006).

Bilindiği üzere Türkiye’nin kırsal bölgelerinden büyük kentlere doğru, zaman zaman yoğunlaşan göç dalgaları yaşanmıştır. İstanbul’a göç eden kırsal kökenli ailelerin pek çoğu kent merkezi ve yakın çevresinde boşalmış olan konut alanlarına yerleşmiştir (Ergün, 2006). Ergün’ün (2006:22) ifadesiyle; “tarihi, mimari ve estetik değeri olan bu konutların yoğun olarak bulunduğu, ancak 1960-1980 arasında gittikçe köhneme alanı haline gelen bu bölgelerde” küreselleşme sürecinde Türkiye’nin uluslararası ilişkilerindeki güçlenme ve ekonomisindeki iyileşme ile birlikte 1980’lerden itibaren soylulaştırma süreci başlamıştır.

Bu sırada küreselleşmenin yerellikleri öne çıkartan yapısını hatırlatmakta fayda bulunmaktadır. Çünkü İstanbul'daki söz konusu küreselleşme etkili kentsel dönüşüm yerel güçlerin inisiyatifi altındadır. Erbaş ve Soydemir'in (2011:647) ifadelerine göre kentsel yenileme projelerine "dayandırılarak gerçekleştirilen uygulamalar aslında küresel sermayenin belirleyiciliği ile değil ulusal yerel yönetimler ve yerel sermayenin belirleyiciliği ile şekillenmektedir

Cumhuriyet'ten sonra Ermeniler ve Rumlar tarafından terk edilmiş olan mal ve mülkün kamulaştırılmasıyla bunlar, devlet mülkiyetine geçmiştir (Keyder, 1999:173). Gayrimüslim azınlıkların İstanbul'u ve ülkeyi terk etmeleri imparatorluktan ulus-devlete geçişin bir simgesi gibidir (Arkan, 1993). Yakın zamanda da Bartu'nun (1999) deyişiyle, Frenkler ve Levantenler ile özdeşleşen kültürel mirastan 'ulusal' bir Beyoğlu yaratma projeleri yürütülmüştür. Yani Gayrimüslimlerden kalan bölgelerde kentsel yenileme çalışmaları özellikle dikkat çekmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya çapında gelişen tüketim standartlarıyla beraber, kentin 'yasal' imarı tamamlanmış alanı da orta sınıfın talebine uygun olarak, kentin eski ve toplumsal bakımdan heterojen mahallelerinden, yeni kurulmuş olan daha homojen semtlerine doğru gerçekleştirmeye başladı (Keyder, 1999:181). Keyder'in (1999:180) anlatımına göre, önceleri kentlileşecekleri beklentisiyle köylülere hoşgörü gösterilmiş ancak zamanla onlar "kendi politikalarını, kendi yaşam dünyalarını, kendi kamusal mekanlarını oluşturdukça, bu yeni biçimlerle, doğma büyüme İstanbulluların modern olarak kabul ettikleri arasındaki bağdaşmazlık yaygın bir tartışma konusu" haline gelmiştir. Küreselleşmenin yerel farklılıkları

silmeyip yeniden geçerli hale getirmesine paralel olarak küresel bütünleşmeyi (hatta benzeşmeyi) teşvik eden güçlerle yerel özerkliği (ve özgünlüğü) yeniden yaratan güçlerin çatışması (Bright ve Gayer ile Watts'tan akt. Bartu, 1999) gibi İstanbul'daki kentlilikle, dışarıdan gelen yerellikler çatışmış görünmektedir. Böylece eski İstanbul mahalleleri yavaş yavaş terk edilmeye ve alt sınıfların yerleştiği daha ucuz ve daha az gözde semtler haline gelmeye başladı ve bir 'sınıf düşme' yaşandı (Keyder, 1999:183).

İstanbul'da soylulaştırma sürecinin üç dalgada gerçekleştiği düşünülmektedir. İlk olarak 1980'li yılların başında Boğaz'da, Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy gibi semtlerde görüldüğü; 1990'lı yıllarda Beyoğlu, Cihangir, Galata, Asmalımesit'i etkisi altına aldığı ve yakın zamanda da Haliç'te Fener ve Balat semtlerinde gözlemlenmektedir (İslam, 2006a:11). 1980'lerde İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak ikinci boğaz köprüsü ve çevre yolları inşa edilmiştir. Ardından bu akslar üzerinde, yeni ve merkezden uzakta konut ve bürolar inşa edilmeye başlandı. Kent merkezinde yaşarken buranın sorunlarından kaçmak isteyen üst ve orta gelir grubunun lüks ve özel imkanlar veren mahallelere (uydu kentlere) doğru süzülmesi bu dönemde başlamıştır ve 17 Ağustos 1999 depremi bu kaçıışı hızlandıran bir etki yapmıştır (Ergün, 2006:21).

İstanbul'da yaşam tarzı, estetik ve tarihi güzellik yönünden kültürel tercihlerle ilgi çeken eski kent alanlarının değer artışı ile birlikte yatırım için avantajlı bulunması ya da rant amaçlı olarak ilgi çekmesi kaçınılmazdı (Uzun, 2006; Ergün, 2006). Ortaköy örneğine bakıldığında deniz manzaralı tarihi evler, üst gelir grupları ve sanatçılar tarafından önce satın alınmış, sonra artan ilgi ile gelen sosyal ve trafikle

ilgili sorunlar nedeniyle boşaltılmıştır (Ergün, 2006: 24; Uzun, 2006:40).

Yine 1990'lara kadar bir çöküntü alanı olarak görülen Cihangir'de, Beyoğlu'nun yeniden canlandırılmasıyla birlikte soylulaştırma süreci de başlamıştır. Batı literatüründe tanımlanan soylulaştırmaya en çok uyan örnek olarak görülen Cihangir'e sanatçıların gelmesiyle başlayan süreç içinde nüfus kompozisyonu belirgin bir şekilde değişmiştir (Ergün, 2006:23) ve ardından "buradaki evleri düşük fiyatlarla alıp, yenileyip tekrar satan veya kiralayan yatırımcılar" ikinci grup olarak bölgeye girmiştir (Uzun, 2006: 40).

Asmalımescit'te Tünel'in tarihi evlerine önce ressamalar, heykeltıraşlar sonra yazarlar, gazeteciler, mimarlar ve reklamcılar yerleşmiş ve oturdukları evleri restore etmişlerdi. Diğer taraftan binalar, sanat evi ve galeri gibi kültürel aktiviteler için de restore edildi ve zaman içinde çevrelerinde kafeler, barlar ve restoranlar belirdi. Bir süre sonra bölgedeki canlılık ve pahalılığın, sakinleri de rahatsız eden bir boyuta geldiği iddia edilmektedir (Ergün, 2006: 26).

Bunların dışında, soylulaştırmanın rehabilitasyon çalışmasından sonra başladığı bir örnek olarak da Tarihi Yarımada Fener-Balat örneğinden söz edilmektedir. Sivil toplum girişimi ve Avrupa Birliği desteği ile gerçekleştirilen projede sadece fiziki değil sosyal restorasyonun da hedeflenmiş olduğu belirtilmektedir (Ergün, 2006: 27).

Bartu'ya (1999:48) göre kentsel yenileme projeleriyle birlikte İstanbul, "tüketim konusu bir seyirlik gösteri haline" gelirken bir yandan da kentsel mekan politik mücadelelere konu oluyordu. 1980'den sonra kentsel yenileme projeleri

yaygınlık kanmıştır. Bartu (1999:48), Belediye Başkanı Dalan ve Mimarlar Odası arasındaki siyasi temelli tartışmanın, kentsel yeniden canlandırma projeleri üzerinden yürütüldüğünü belirtmektedir. Ankara’da da bu çalışmanın konu edindiği böyle bir tartışmadan söz etmek mümkündür.

Soylulaştırmaya sivil toplumun etkisi de konu edilmektedir. Soylulaştırma sürecinin gelişmesi ile kentsel hareketlerde yaşanan bir takım değişimler ilişkilendirilmektedir. Behar ve Perouse’a (2006) göre 1980 öncesinde mahalle bazında sadece güzelleştirme dernekleri varken, zamanla (1990’larda) onların yerlerini koruma dernekleri almaya başlamıştır. Soylulaştırma sürecinin öncüleri, yabancılar ve yurt dışında uzun süre okumuş olanlar dahil, emlak piyasasının fırsatlarını ve bazı mimari özellikleri değerlendirip yeni bir hayat tarzı arayanlar olarak düşünülmektedir ve daha sonra bu arzu, bir nevi kolektif harekete dönüşmektedir (Behar ve Perouse, 2006:5).

Koruma derneklerinin kurucuları, tarihi kent merkezlerinin korunması için mücadele verenler ve soylulaşmaya neden olanlar oldukça küçük bir seçkin grup olarak ifade edilebilmektedir ve koruma anlayışının topluma yabancı olduğu bilinmektedir (Tekeli, 2009b:99). Tekeli (2009b) Osmanlı Dönemi kentlerde bir koruma bilinci gelişmemesini, ahşap kent dokusunun hakim olmasına ve bunların da yangınlarla tamamen yok olarak yeniden yapılmalarına bağlamaktadır.

Behar ve Perouse’a (2006) göre Türkiye’de küçük ölçekli bir soylulaştırma gerçekleşmektedir. ‘Mikro-soylulaştırma’ olarak adlandırdıkları bu süreç, yüksek eğitilmiş hedef kitlenin sınırlı olması ve ekonomik (1994 ve 2001 krizleri) istikrarsızlık gibi nedenlere bağlanmaktadır. Bunun yanında yazarlar, 1994’te

Refah Partisi'nin belediyelerin yönetimini ele alması gibi nedenlerin de süreci etkilemiş olabileceğini düşünmektedir. Ancak burada, soylulaştırma kavramının Batı'daki ilk anlamından söz edilmektedir. Oysa kavramın kentsel yenileme çalışmaları ile bir arada ele alınması ve 'yerinden edilme' yönüne (Erbaş ve Soydemir, 2011) odaklanılması durumunda Türkiye özelinde daha geniş bir soylulaştırmadan söz etmek mümkün olur.

Kavramın Batı'daki ilk kullanımı temel alındığında Ergün (2006: 28), İstanbul'daki soylulaştırmanın bazı yönlerden uluslararası literatüre uyduğunu bazı yönlerden ise farklılaştığını belirtmektedir ve bu durumu, İstanbul'un 25-40 yaş arası nüfus oranının %31 olması, bunların %3'ünün eğitilmiş olması ve gelirlerinin çok yüksek olmaması, otomobil ve konfora ilginin yüksek olması, merkezi iyi ev stoğunun ve tarihi boş ev stoğunun mevcut olması, erken evlenme ve çocuk sahibi olmanın kültürel olması ve krizlerin etkisine dayandırmaktadır. Bu nedenler, soylulaştırma için yerel yönetim desteğini gerekli kılmaktadır.

Ergün (2006) bu farklılığı, Türkiye'deki genç profesyonellerin ve sanatçıların oranı ve buraya yatırım yapma güçlerinin düşük olması, yaşanmış olan krizler, kültürel özelliklerimiz gibi nedenlerle açıklamaktadır. Benzer bir deneyimin Ankara'da yaşanması için kentsel yenileme planları ile yerel yönetim desteği gerekmektedir.

2.6.Ankara’da Kentsel Değişme:

Antik kökene sahip bir kent olan Ankara’nın tarihi Galatlar’a kadar gitmektedir. Çalışmanın yürütülmesi planlanan bölge M.Ö. 4000’den beri birçok kültüre ev sahipliği yapmış Ankara Kalesi ve çevresinden oluşmaktadır. Eski dönemlerde Kale içi ve çevresinde gelişen yerleşim, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde kente demir yolu gelmesiyle birlikte daha da gelişmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren de kentte hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır (Madran, Atlan Ergut ve Özgönül, 2005: 51; Tunçer, 2001)

Ankara’nın başkent olarak ilan edilmesi hem jeopolitik açıdan hem de ideolojik açıdan yeni bir stratejinin izlenmeye başlandığını göstermektedir. Ankara, olağanüstü durumlarda krizin yönetilebileceği bir merkez, saldırılara karşı güvenli ve ülkenin bütün bölgelerine eşit uzaklıkta olup hepsine aynı oranda hizmet götürebilme imkanı veren bir kent olarak değerlendirildi (Koloğlu,2003:16).

Yeni ulusal hareketin 1920’de Ankara’yı başkent ilan etmesi bugün bile ülkenin yaşamakta olduğu siyasi ikiliğin temellerini atan adım olarak görülmektedir. 1920’de Ankara’da meclis açıldığında İstanbul’da varlığını sürdüren bir hükümetin zaten var olması uluslararası siyasi arenada da dikkat çekici bir durumdur. Lozan Anlaşması’na bu iki hükümette davet edilmiş, ülke içindeki siyasi anlamdaki bu iki kutuplu durum sınırları aşan bir nitelik kazanmıştır (Çavdar, 2003).

Ankara için düşünülen ihtişamlı ve modern yapıların Osmanlı mimarisıyla dolayısıyla geçmişle ilişkilendirilmemesi hedeflendi.1923 yılında Ankara’nın başkent olması ve şehrin çeşitli büyüme sorunlarıyla karşılaşmış bulunması önce Ankara için

bir imar planı hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu imar planı şehrin insanlarını buldukları çağın gereklerine göre yaşatabilecek sosyal, kültürel ve idari yapıların oluşturulmasını, bunun da var olan dokuya zarar vermemesini esas almalıydı.1928 yılında bu amaçla Ankara İmar Müdürlüğü'nü kuran 1351 sayılı kanun çıkarıldı ve uluslararası Ankara imar planı yarışması yapıldı(Keleş,1972).

Tekeli'ye (2000) göre tek parti rejimleri kendi ideolojilerini yayacak bir mimariye ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle ulus-devlete geçişle beraber ideolojideki pek çok değişimin üretileceği kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Atatürk Ankara'nın kendi içinden çıkacak 'Kemalist' ideolojiyi yayacak kurumlara önem vermiş ve bu sebeple 1925'te Ankara Üniversitesi'ni, 1935 Yılında Türk Tarih Kurumunu, 1932'de Türk Dil Kurumu kuruluştur. Aynı zamanda ulusal kalkınmaya önem vermiş 1935 yılında madencilik çalışmaları için Eti Bank,1933 yılında Sümer Bank kurulmuştur. 1925'da kent yaşamının iyileştirilmesini garanti edecek Atatürk Orman Çiftliği inşa edilmiştir. 1936 yılında yapımına başlanan Gençlik Parkı da buna örnektir. Kısaca Atatürk'ün çabası eğitim sağlık ve kültür alanında hızla ilerleyen kamusal alanın ön plana çıkan bir model kent olarak Ankara'yı yaratmaktır.

Cumhuriyetle birlikte Ankara'nın merkezinde bir değişim söz konusu olmuştur. Eski Ankara kent merkezi Kale ve çevresi iken, yeni kent merkezi Kızılay'a kaymıştır. Kılınç'ın (2002:139) yorumuyla, "Ulus, ulusal mücadelenin kazanılıp cumhuriyetin kurulduğu yer ise Kızılay da cumhuriyet ideolojisinin kurumsallaştığı, bağımsız bir devlet haline geldiği kentsel mekanlar"ın bir araya geldiği alandır. Bu merkez değişimini Ayten (2004) şu tarihsel sıra ile ifade etmektedir: 1923 – 1950 arası mevcut merkezin yerini alan ve güçlenen yeni bir merkez vardır; 1950 – 1980

arası Kızılay kent merkezinde imar yoğunluğu artar ve dikey büyüme gerçekleşir; 1980 ve sonrasında ise yeni kent merkezinde yoğunlaşma, kent merkezi dışındaki alanlara doğru yayılma, kent merkezinde konut olarak kullanılan bölgelerin hızla iş yerine dönüşmesi gerçekleşir. Kale ve çevresindeki bu son değişimi Ruşen Keleş 1970 yılında saptamış ve bölgede konuttan işyerine dönüşüm yönünde bir eğilim bulunduğunu belirtmiştir (Keleş, 1971).

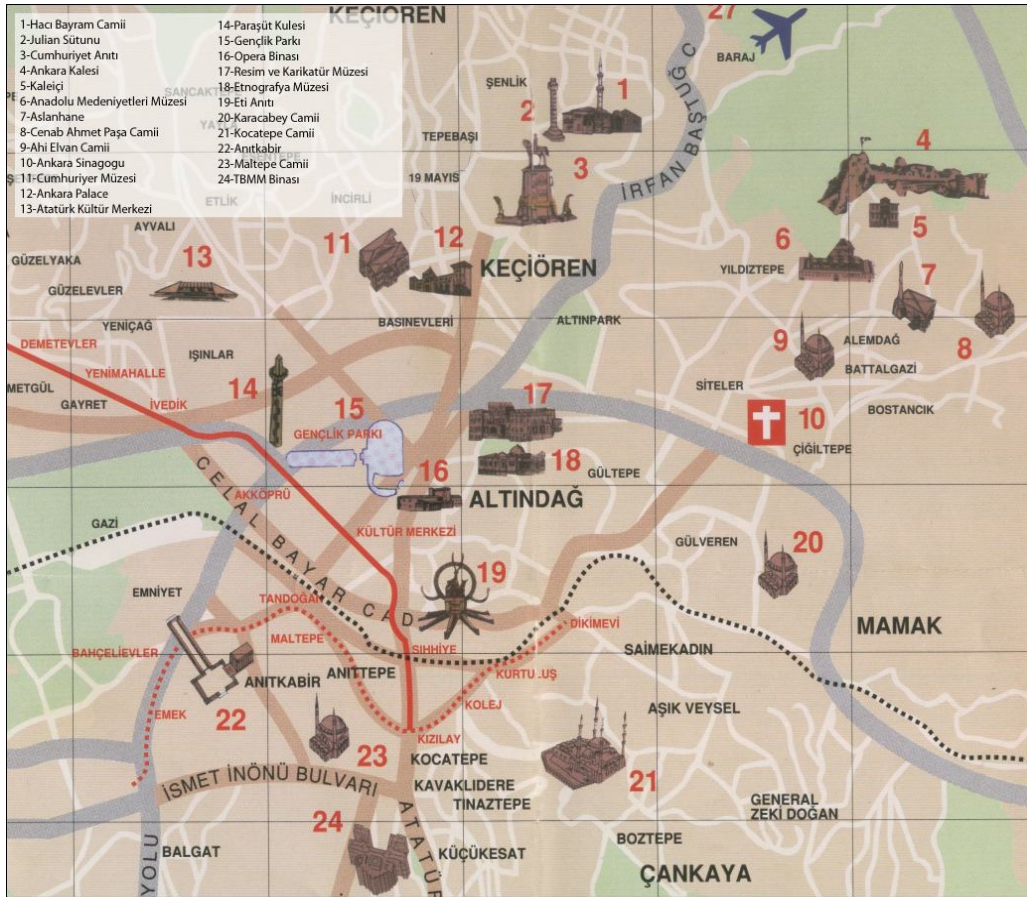
Tunçer (2001) Ankara kent kimliğinin oluşturulmasındaki tarihsel süreci şöyle özetlemektedir: Birinci dönem, “eski Ankara’nın korunmasına yönelik politikalar, plan ve projeler ile oluşturulmaya çalışılan geleneksel kent kimliğinin sürdürülmesi çabası”; ikinci dönem yeni merkez olan Kızılay’ın geliştirilmesine yönelik “erken Cumhuriyet dönemi batılılaşması” kent kimliği çalışmaları; üçüncü dönem, gecekondular ile ortaya çıkan ‘plansız’ ve ‘düzensiz’ kent kimliği; dördüncü dönem imarlı konut dokusu oluşturulmasına yönelik ‘planlı’ ve ‘düzenli’ kent kimliği çalışmaları ve son dönem, “kentsel dönüşüm adı verilen ve temelde yıkıp sat sürecinin organize olarak gerçekleştirilmesi ile oluşturulmakta olan sağlıklı, yoğun ve donatı standartları eksik ‘yeni yerleşimler’ ile” oluşturulan kent kimliğidir..

2.7. Ankara Kalesi:

Kale, Ankara’nın birçok tarihi yapısının yer aldığı Altındağ İlçesi sınırları içinde yer almaktadır (Bkz. Resim 01). Hititlerden bu yana var olan, Romalılar, Bizanslılar ve Selçuklular dönemlerinde birçok kez onarılan Ankara Kalesi, iç kale ve çevresini kuşatan dış kaleden oluşmaktadır ve dış kale eski Ankara şehrini çevirmektedir. İç

Kale'nin güneydoğu köşesinde ise Akkale bulunmaktadır. Yaklaşık 43.000 km²'lik bir alanı kaplamakta olan İç Kale'nin bozulmadan günümüze kadar geldiği bilinmektedir. Bugün Kale içinde, değişik dönemlerden kalma pek çok eski Ankara evi bulunmaktadır (Ankara Kalesi Derneği, 2011).

Resim 01. Altındağ İlçesi Tarihi Yapılar Haritası (4:Ankara Kalesi, 5:Kale içi)

Diğer bir çok kentin kalelerinden farklı şekilde, içinde insanların yaşamaya devam ettiği bir mekan olarak Ankara Kalesi, Atauz'un (2004:62) ifadesiyle "bugün kendine özgü bir sosyolojik gerçekliği olan cemaati" ile ayrılmaktadır. Bu cemaatin, "Ankaralı hemşerilerine 'turist' gözüyle bakabilecek derecede yabancı bir topluluk" olduğu ifade edilmektedir. Bir zamanlar yüksek sosyo-

ekonomik düzeye sahip ailelerin oturduğu bu bölgede şimdi düşük gelir grupları yaşamaktadır (Atauz, 2004). Bu nedenle bakımsız evlerle restore edilmiş işletmeler bir arada yer almaktadır (Bkz. Resim 02).

Resim 02. Kale içinden sokaklar:

Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi, Ankara Kalesi çevresindeki alanın şehir tipolojisindeki yerini belirlemeye çalışan Ruşen Keleş'in 1970 yılında yaptığı araştırma bulgularını içeren kitaptır. Ona göre bu monografinin önemi, varlığı "silinmeye yüz tutmuş olan bir şehir kesiminin" o günkü sosyal ve iktisadi yapısını saptıyor ve değişme süreci içindeki yerini belirleyerek gecekonu bölgeleriyle aralarındaki benzerlik ve farklılıkları aydınlatmaya çalışıyor olmasıdır (Keleş, 1971:1).

Keleş'in (1971:168) çalışmasına göre eski Ankara merkezinde oturanlar "toplumsal süzülme süreci içinde burasını terk etmiş ve Başkent'in yeni gelişmekte olan şehirlerine yerleşmişlerdir". Onların yerini alanlar ise burayı "sürekli bir yerleşme yeri olarak değil, fakat içinde buldukları koşullar değiştikçe terk edecekleri bir konaklama yeri olarak görmektedirler". Keleş (1971:168), bu

geçiciliğin sefalet yuvalarına özgü bir özellik olduğunu belirtirken başka ölçütlere bakıldığında, bu bölgenin, Batı'nın sefalet yuvalarından ayrıldığını vurgulamaktadır.

Eski Ankara fiziki bütünlük ve yapıların özellikleri bakımından gecekondulardan ayrılırken, burada yaşamakta olan insanlarla gecekondu ailelerinin, gelir, meslek, öğrenim düzeyleri ve değer sistemleri arasında derin farklar bulunmadığı görülmüştür ancak Keleş (1971:168-169), bölgede, “hem Batı'nın sefalet yuvalarından hem de yerli gecekondulardan ayrılan”, oraya özgü bir tarihsel gelişme olduğunu belirtmektedir.

Eski Ankara'nın kendi içine kapalı bir yapısı olduğu, “eğlence, alışveriş ve çalışma yaşamı bakımından yeni Ankara ile ilişkilerinin çok sınırlı ölçüler içinde kaldığı” da, araştırmanın bulgularından biridir (Keleş, 1971:170).

Türkün Erendil ve Ulusoy (2004), 1979 ve 1999-2000 yıllarında yapılmış olan iki demografik çalışmanın verilerini karşılaştırıyor. 1979 yılında Kale'de yaşayanlarla yapılan demografik anketin sonuçları ile 2000 yılında yapılan araştırmanın bulguları karşılaştırıldığında Tablo 01'deki gibi benzerlik ve farklılıklar görülmektedir (Türkün Erendil ve Ulusoy, 2004:246).

Türkün Erendil ve Ulusoy (2004:246), kiracılık oranındaki azalmanın “Dış Kale'de bulunan büyük binaların büyük bir kısmının ticari işletmelere dönüşmesi ya da binaların eskimesi” ile açıklanabileceğini belirtmektedir. Ayrıca İç Kale bölgesindeki eski, bakımsız ve görece küçük konutlar orta ve düşük gelirliilerin mülkiyetine geçmiş. Akraba ya da kardeşi olanların iki konutu birden alıp iki birim halinde kullandıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 01 Kale Bölgesinde 1979 ve 2000 Yapılan İki Araştırmanın Bulgularının Karşılaştırılması

	1979	2000
Kale'deki kiracılık oranı	%71,5	64,2
Yaşayan gelir grubu	Düşük	Düşük
Ortalama aile büyüklüğü	%4,3	3,9
3-5 nüfusa sahip hane oranı	%59,9	Kiracılar için: %73,1 Ev sahipleri için: %54,3
Tek kişilik hanelerin oranı	%4	Kiracılar için: %2,9 Ev sahipleri için: %1,7
İki kişilik hanelerin oranı	%11,3	Kiracılar için: %13,5 Ev sahipleri için: %27,1
Kalabalık Hane oranı	Az	Az
Hane reisinin yaş ortalaması	Hane reislerinin %36,8'i 25-34 yaş aralığında	Hane reislerinin %32,78'i 30-39 yaş aralığında
Ucuz olduğu için Kale'de yaşamayı tercih edenlerin oranı	%42,7	Kiracılar için: %37,8 Ev sahipleri için: %66,7
Diğer önemli Kale'de oturma nedenleri	<ul style="list-style-type: none"> • Merkezilik %30,6 <ul style="list-style-type: none"> • Akrabalara yakınlık %18,4 • Miras %4,9 	<ul style="list-style-type: none"> • İşyerine yakınlık %20,4 <ul style="list-style-type: none"> • Ucuzluk ve işyerine yakınlık %21,4 • Akrabalara yakınlık %13,3
10 yıldan daha kısa süredir Kale'de oturanların oranı	%87,3	%48
20 yıldan uzun süredir Kale'de oturanların	%2,3	%19,7

---

orani		
Ankara doğumlu hane reisi oranı	%52,1	%34,9
Malatyalıların oranı	%19	%34,2
Ev sahiplerinden, konutlarını satın alma yolu ile elde edenlerin oranı	%71,3	%81

Kaynak: Türkün Erendil ve Ulusoy'dan (2004) derlenmiştir.

Yazarlar, Kale'nin genç bir nüfusa sahip olduğunu, yani "kente görelilik olarak yeni göç etmiş ve mekânda devingenliği yüksek bir nüfusu barındırdığı"nın açık olduğunu belirtmektedirler. Ancak bölgenin tek başına yaşayanlar için bir geçiş bölgesi olduğu şeklindeki sav yıllar içinde değişiklik göstermiştir (Türkün Erendil ve Ulusoy, 2004:247).

2000 yılında yapılan çalışmada Kale bölgesinde yaşayan kişilere, Kale'nin sevdikleri yanları da sorulmuş ve alınan cevap 'komşuluk ilişkileri' olmuş. Bunun yanında 'çevrenin sunduğu imkânları' da sevdiklerini söylemişler. Sevmedikleri yanlar ise yazarların gecekondularına benzer olduğunu söyledikleri 'çevre kirliliği ve düzensizliği' olarak belirtilmiştir. Görüşülen kişiler arasında Kale'den ayrılmak isteyenlerin oranı %50'nin altında çıkmış. Bu nedenle yazarlar "Kale'nin, yaşayanlar açısından birlikte yaşamaya ve paylaşımına dayanan bir mahalle kimliği oluşturduğu ve süreklilik kazandığı" fikrine sahip olmuşlardır. (Türkün Erendil ve Ulusoy, 2004:248). Bu nedenle yazarlar, bölgenin bir geçiş bölgesi olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

Karşılaştırması yapılan her iki araştırma bulguları da Kale’de ciddi bir nüfus değişimi olduğunu göstermekle birlikte, yazarlar tarafından, bu değişimin yıllar içinde hız kaybettiği vurgulanmaktadır (Türkün Erendil ve Ulusoy, 2004:249).

Türkün Erendil ve Ulusoy (2004:249), geçmiş yıllarda Keleş (1971) ve Akçura’nın (1970) araştırmalarına değinerek, Kale bölgesinin artık bir ‘geçiş bölgesi’ olma özelliğini gittikçe kaybettiğini belirtmektedirler. 2000 yılı verilerine göre bölge, yoğun olarak Malatyalıların yaşadığı bir mahalle haline gelmiştir ve Ankara doğumluların oranı azalmıştır. 2000 yılında yapılan araştırmanın verilerine göre son 10 yıl içinde Kale’ye yerleşenler arasında Malatyalıların oranı %68,7’dir. Yazarlar bunun büyük oranda hemşerilik-akrabalık-tanıdıklık ilişkilerine dayandığını düşünmektedir.

Türkün Erendil ve Ulusoy (2004) 2000 yılında, Kale’deki işlevsel dağılımı şu şekilde ortaya koymaktadır:

İç Kale’de mülklerin %83,2’sinin konut olarak kullanıldığı, Dış Kale’de bu oranın %57,5’e düştüğü saptanmıştır. Dış Kale’de konut dışı kullanımlar bilindiği gibi artmış, 2000’de gelinen durumda dükkan (%3,9), konut altı ticaret (%7,1), kafe/restoran (%15,9) gibi kullanımlar yaygınlık kazanmıştır. İç Kale ise hala dar gelirlilere yönelik bir konut alanı görünümünü sergilemektedir.

2.7.1. Kale'nin Canlandırılması:

Ankara Tarihi Kent Merkezinin yeniden canlandırılması projesinde iki hedefin belirlendiği ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi, “Ankara metropoliten kentinin ‘merkezi iş alanı’ işlevlerine yönelik alandaki kullanım talepleri dikkate alınmış” ve mevcut sosyal grupların talepleri dışlanmamış olması. İkincisi ise “Tarihi Kent Merkezinin çeşitli noktalarında yoğunlaşması önerilen kültürel turizm faaliyetlerinin bütünleştirilmesi”dir (Günel, 2006:149).

Behar ve Perouse'nın (2006:5) aktarımına göre, çeşitli aktörlerin öncülüğünde başlayan soylulaştırma süreci, çeşitli kültürel faaliyetlerle hızlandırılmaktadır. Ankara'da da geleneksel festivaller düzenlenerek bölgeye olan ilginin arttırılmasına çalışılmaktadır. Sinema, tiyatro, sanat galerileri ve üniversitelerin sanat alanlarının desteğiyle düzenlenen 2007 yılı festivalde de ‘yeniden buluşma’ vurgusu var:

Ankara'nın temel taşları olan kale duvarları, gözümüz çoktandır üzerinden esirgediğimiz surlar arkasındaki yaşam, yeniden Ankara'yla bütünleşiyor...Binlerce yıllık tarihin tanıklığıyla Ankara üzerinde gururla yükselen Kale'yle kurulacak köprülerin ilk adımları atılıyor (Bülten, 2007).

Festivalin programına bakıldığında da ‘soylulaştırma’ kuramına uygun bir şekilde, elit sanatsal etkinliklerin bir araya geldiğini görülmektedir (2009 programı için Bkz. EK.8). Ancak Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme Projesi, bölgede “soylulaştırma olarak adlandırılabilir sosyo-mekansal gelişmenin önlenmesine

yönelik bir yaklaşım”la hareket edildiği iddiasıyla gerçekleştirilmiştir (Günel, 2006:148).

Ankara'nın kent merkezinde uygulanan yenileme çalışmalarında 'soylulaştırma' kavramına da olumsuz anlamıyla uyumlu bir şekilde değinilmekte ve soylulaştırmanın engellenmesi hedefinden söz edilmektedir (Günel, 2006:148). Bununla, bölgede yaşayanların ihtiyaçlarının dikkate alındığı, sosyal yapının değişmesine neden olunmadığı kastedilmektedir.

Ankara Tarihi Kent Merkezinin canlandırılması faaliyetlerine paralel bir şekilde, entelektüellerin ilgisini çeken bir mekan olarak Kale, Ankara Kalesi Derneği üyelerince canlandırılmak istenmektedir. Derneğin Haziran 2007'de çıkan ilk dergisinde (Bülten, 2007) “surların ardındaki hazine” şöyle anlatılmaktadır:

Eskiden bir yuvaydı birçok Ankaralı için. Doğduğu, büyüdüğü evi, sokaklarında oynadığı, ilk gençliğini yaşadığı mahallesi idi. Şimdilerde ise, kimileri için alışveriş mekânı, kimileri için işyeri. Geçmişe, tarihe, ortak kültüre ilgisini kaybetmemiş kimileri için turistik bir gezi mekânı. Kimileri için ise sadece varlığından haberdar oldukları, kent dışında kalmış, hiçbir yaşanmışlık izi taşımayan, hiçbir tanışıklığın olmadığı bir bölgenin adı. Kentin ortasında ama kent yaşamından uzak. Kentliye ise bir hayli uzak...

2.7.2. Kale’de Planlama:

Kimi şehir plancıları tarafından, 2004 yılı, Türkiye’deki koruma amaçlı imar planlaması açısından yeni bir dönemin başlangıcı olarak görülmektedir. Bu tarihte, koruma amaçlı imar planının tanımına sosyal ve ekonomik parametreler dahil edilmiştir(Günel, 2006).

Ankara’nın tarihi kent merkezi, 2004 yılında, 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun uyarınca ‘kentsel yenileme alanı’ olarak belirlenmiştir. Planlama görevini üstlenen grup, mevcut tescilli yapılar dışında, tescile değer 272 yapı daha belirlemiş ve bölgede, pek çok tarihi kent merkezinde olduğu gibi, “yoksullaşma, değersizleşme, işlev kayıpları, koruma handikapları ve bir bütün olarak çöküntüleşme eğilimleri” olduğunu saptamıştır (Günel, 2006:149).

Ankara’daki planlama pratiğine tarihsel olarak bakıldığında, bir yarışma ile 1928 yılında çalışmalarına başlayan Hermann Jansen ismi ile karşılaşılmaktadır. Ancak Ankara’nın nüfusunun planlanmayan bir hızda artması ve planın bunu karşılayacak esnekliğe sahip olmaması nedeniyle “Bahçe şehir” yaklaşımı ile eski dokunun sanatsal değerlerine önem veren ve “Kale’nin kentin tacı gibi her yerden görünebilirliğini sağlamaya çalışmış” olan Jansen planı yetersiz kılmıştır (Şahin, 2004).

Şahin (2004), 1961 yılında, parseller birleştirilerek çok katlı yapılaşmaya imkân veren Bölge Kat Nizamı Planı’nın eski kent dokusunun yeniden yapılaşması konusunda başarısız olduğunu belirtmektedir. Plan dahilinde, sadece tamamen yıkıp

yeniden yapılandırılan imar uygulamaları gerçekleştirilebilmiş ve kentsel dokunun tahrip edildiği örnekler meydana gelmiştir (Hacettepe Üniversitesi, Ulucanlar Caddesi, Hacı Bayram Meydanı gibi).

1986 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin, Ulus bölgesinin korunması için düzenlediği yarışmayı ODTÜ Proje Grubu, 'Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı' ile kazanmıştır. Şahin (2004) bu plan ile Ankara'da koruyucu kent planlamasında yeni bir sayfa açıldığını belirtmektedir. Bu plan ile modern mimarlık örneklerini de kapsayan geniş bir çerçeve oluşturulmuştur.

1987 yılında ise Altındağ Belediyesi Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara Kalesi Koruma Geliştirme İmar Planı Projesi için bir yarışma açmış ancak yargıya intikal eden bazı sorunlar sebebiyle, kazanan proje uygulanamamıştır (Şahin, 2004).

Yine 1990 yılında başlayan 'Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı' ve 1999 yılından Kültür Bakanlığı tarafından başlatılan Ankara Merkez Eski Kent Dokusunun Planlanması, Sağlıklılaştırılması ve Korunması Projesi çalışmaları sürmekteyken; 1987, 1990 ve 1999 tarihli planlar, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 2005 yılında iptal edilmiş, 2006'da çıkartılan bir kararla söz konusu üç planın kapsadığı alanlar 'yenileme alanı' olarak belirlenmiştir. Plan ve projelerin şehircilik ve koruma ilke ve esaslarına aykırılığı yönünde açılan beş davanın dördü iptal kararıyla sonuçlanmıştır (Şahin, 2009).

Ankaram Platformu'nun (2005) basın açıklamasına göre, 1990 yılında yürürlüğe giren Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı Hacıbayram

Meydanı dışındaki bir alanda uygulanmamıştır. Platform, uygulansa ve “günün ihtiyaçlarına göre yenilenseydi Ulus, Avrupa’nın belki de en güzel tarihi kent merkezlerinden biri haline gelecek”ti şeklindeki açıklaması ile planın iptalini eleştirmiştir.

Tüm bu süreci değerlendiren Şahin (2004), “Kurumlar arası çatışmalarla birlikte Kale ve çevresi için yapılması gereken pek çok çalışmada geç kalınmış ve Kale ile Ankara halkı arasındaki uçurum kapanmamış görünmektedir” diyerek bölgedeki çatışmayı ortaya koymaktadır.

Dava süreci:

2005 tarihinden itibaren Ulus Tarihi Kent Merkezi’nde yapılan çalışmalar çeşitli hukuki sorunlar yaratmış ve kuruluşlar tarafından açılan davalardan iptal kararları çıkmıştır. Örneğin, 1990 yılında yürürlüğe giren "Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma İslah İmar Planı", Ankara Büyükşehir Meclisi’nin 14.01.2005 tarih ve 210 s. kararı ile iptal edilmiştir (TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, 2009).

Ankara’da 40’ı aşkın meslek odası, sendika ve derneğin bir araya gelerek oluşturduğu ‘Ankaram Platformu Ulus Girişimi’, Ulus Planı’nın iptal edilmesini ‘hukuksuz’ bularak planın iptaline karşı dava açmıştır. Dava sonrası, Girişim’in organize ettiği panel çerçevesinde düzenlenen “Ulus Tarihi Kent Merkezi 1980 Sonrası Koruma Sağıklaştırma Planlama Süreci” başlıklı oturum ile siyasi partiler, esnaf dernekleri, meslek odaları ve akademisyenler bir araya gelerek kamuoyunu bilgilendirilmek ve hazırlanan projeler tartışılmak istemiştir (Karaduman, 2005). Karaduman’ın (2005) ifadesi ile oturumda, “yangın, işgal, yıkılma tehdidi altındaki

tarihi eserlerin, plansızlığın da etkisiyle gün geçtikçe yok olmakta olduğu ve Belediye'nin kayıtsızlığının devam ettiği (Karaduman, 2005) ortaya koyulmuştur.

Önceki başlık altında da belirtildiği gibi Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi bugüne kadar Ulus için uygulamada bulunan üç projeyi iptal edip, projelerin kapsamı içindeki bölgede “Ulus Tarihi ve Kültürel Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı” oluşturma kararı almıştır (Ankaram Platformu, 2005).

Bu konuda, Ankara'nın tarihi kent merkezi üzerinde süren mücadeleyi, kurumların basın açıklamalarından izlemek mümkündür. TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi (2009), davaların ardından, Mart 2009 tarihinde misyon edindiği yedi konu hakkında şu açıklamayı yapmıştır:

Bu tür “mega” projelerin ortak özellikleri Ankara'yı Ankara yapan mekanlara ve değerlere rant gözlüğü ile bakmaları, tarihi ve doğal değerler ile kent kimliği ve belleğini göz ardı eden göz boyama projeleri olmalarıdır. Oysaki; Kurtuluş savaşının merkezi olmuş Ulus Tarihi Kent Merkezi, kentin belleğini oluşturan ve gelecek kuşaklara korunarak aktarılması gereken kültürel ve tarihi miras niteliğini hala korumaktadır. Ulus'un söz konusu özelliklerini kapsamlı bir tespit ve değerlendirme çalışmasına dayanarak belirlemiş, Raci Bademli ve ekibi tarafından yılların şehircilik birikimi ile bilimsel yöntemlerle oluşturulmuş ve kültürel mirasımızın korunmasını ve sağlıklı biçimde ıslahını amaçlayan, “Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı”nın uygulanmasına devam edilmesi gerekmektedir.

Belediye, bölgeye yönelik projelerin etkili olmadığı ve bu nedenle mevcut dokunun yıprandığı yönünde açıklama yaparak iptal gerekçesini ortaya koyarken Ankaram Platformu'nun (2005) basın açıklaması eksikliğin planda değil uygulamada yaşandığını ifade etmektedir.

Bugün Ankara Kalesi'ni de kapsayan Büyükşehir Belediyesi yenileme çalışması yapılmaktadır. Proje Hacı Bayram civarından başlamıştır ve Kale'ye doğru gelmesi beklenmektedir. Ancak Şehir Plancıları Odası bu projeye dava açmıştır ve diğer projeler gibi yarım kalma ihtimali ile sürmektedir. Şehir Plancıları Odası yetkilisi mevcut projenin tarihi dokuyu korumadığını belirtmekte ve yarışma ile elde edilmiş olan projenin uygulanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre “o [proje] rant projesi değildi, koruma projesiydi, yeni bina eklemiyordu, kamusal alan yaratıyordu” ve bu nedenle de Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanmamakta.

3. METODOLOJİ

Pozitivizmin eleştirisi ile birlikte mekâna yeni bakış açıları geliştirilmiştir. Buna göre; (1) Mekânsal formların kendine özgü gelişim yasaları olan bağımsız birer araştırma nesnesi olarak değil, toplumsal yapı ve ilişkilerin belirlediği ürünler olarak ele alınmasının gerekliliği. (2) Bir toplumun mekânda yayılış biçimini belirleyen doğal yasaların var olmaması. (3) Toplumun mekân üzerinde kurduğu ilişkilerin ancak daha geniş ve genel değerlendirmeler ışığında anlam kazanacağı düşünülmektedir (Işık, 1994).

Daha önce de değinildiği gibi yapısalcı açıklamalar mekan çözümlemelerine katkı sağlamış görünüyor. Ancak bazı noktalarda pozitivist bakışı tekrarladığı yönünde eleştiriler almaktadır. Çünkü yapısalcı ve pozitivist yaklaşımlar mekanı ve toplumu ayrı ayrı ele alarak tek yönlü bir ilişki ortaya koymaktadır. Oysa bu ikisi arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur (Işık, 1994).

Anlamacı yaklaşım olarak adlandırılan bilim felsefesine göre gözlem, tek başına, teorilerin doğruluğu veya yanlışlığını belirleyemez. Gerçek bilgiye ulaşmak için insanların anlam dünyalarına/ anlamlandırmalarına bakılması gerekmektedir (Keat ve Urry, 1994).

Niteliksel bir araştırma, çok fazla kaynaktan alınan verilerin bir araya getirilmesi ile gerçekleştirilmektedir ve insan deneyimlerine ilişkin kaynaklar yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda en temel veri toplama tekniği 'görüşme'dir.

“İnsanların gerçeğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın en iyi yolu” görüşme yapmaktır (Punch, 2005:165, 166).

Mayring’in (2000) nitel sosyal araştırmalar için önerdiği aşamalardan bazıları şu şekilde özetlenebilir:

(1) Her tür çözülemeye başlarken, önce olguların açık ve kapsamlı bir betimlemesi yapılmalıdır. Açık bir betimleme için: (a) Tekil bir olaydan hareket edilmelidir, (b) Konu yüksek bir açıklıkta ortaya konmalıdır, (c) Uygulanan yöntemsel adımlar tam anlamıyla ortaya konulabilmelidir.

(2) İnsan bilimlerinde olgular hiçbir zaman kendilerini tam anlamıyla göstermezler. Bu nedenle yorumlamaya ihtiyaç vardır. O halde; (a)Konuyla ilgili öngörüler ortaya koyulmalıdır, (b) Kişilerin aktardığı deneyimleri yorumlama ile bilmek mümkündür, (c) Yorum, araştırmacı ile olgunun bir etkileşimidir.

(3) Büyük ölçekli genellemelerden kaçınılmalıdır. Bu nedenle, genellemelerin belirli koşullarla sınırlandırılması gerekmektedir. Bunu yapmanın çeşitli yollarından bir tanesi de nitel verilerin nicelleştirilmesidir.

Planlama projelerinin etkilerinin algılanış ve değerlendiriliş biçimleri arasındaki tutarsızlığının kent merkezindeki bir çatışmayı ortaya koyacağı düşünölmektedir. Bölgeye yönelik planlama çalışmalarının farklı gruplar/aktörler için ne ifade ettiği, konunun bu gruplar için bir mücadele alanı yaratıp yaratmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.1. Örnek Olay İncelemesi:

Ankara'nın bakımsız kalmış ve yeniden canlandırılmaya çalışılan bir bölgesi olarak Kale içi ve çevresinde yapılan gözlemler, bölgede yaşanan ve yaşanması muhtemel bir takım değişimleri gözler önüne sunmaktadır. Kale'deki durum, çalışmada konu edinilen aktörlerin konumlarına göre biçimlenen, Kale'ye özel bir ortam yaratmış görünmektedir. Bu özel durumu nedeniyle Kale'de yapılan çalışma bir örnek olay (vaka) incelemesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Tanımlama, anlama ve açıklama amaçları taşıyan bir nitel teknik olarak örnek olay incelemesi; spesifik sorulardan cevaplara yönelen, karmaşık bir örneği her yönüyle ele alan, olaya göre elde edilen farklı ve çeşitli kanıtları düzenleyip inceleyen, olayın ilgi çeken olgularını anlamaya yönelir ve spesifik bir olay üzerinden derinlemesine anlam çıkartılmasına yarar. Bu teknikte tutumlar ve anlamlandırmalar önem taşımaktadır ve konuyla her tür kaynağın veri olarak kabul edilebileceği teknikte çalışma, problemin ya da örnek olayın karakteristiğine göre şekillenir (Tellis 2000, Zucker 2001 ve Gillham 2000'den akt. Özsöz, 2008).

3.2. Örneklem Seçimi:

Niteliksel araştırmalarda, sosyal gerçekliğe yönelik genellemeler yapma amacı taşımadığı için temsil edici bir örneklemden çok veri derlenebilecek örneklerle çalışılır (Kümbetoğlu, 2008).

Bu çalışmada çeşitli örneklem seçme teknikleri birlikte kullanılmıştır. Belirli bir yanlılığa dayanır şekilde ‘amaçsal örneklem’ seçimi (Kümbetoğlu, 2008:99) söz konusu olmuş ve farklı gruplar arasında çatışma olup olmadığının anlaşılması için görüşülen kişilerin memleketlerine dikkat edilerek sadece çoğunluğu oluşturan gruplarla değil farklı yerlerden farklı zamanlarda gelen kişilerle de görüşülmeye çalışılmıştır. Bu gruplara ulaşılması için kişilerin referansları ile diğer kişilere ulaşıldığı ‘kartopu örneklem’ seçme tekniği de kullanılmıştır (Kümbetoğlu, 2008:99).

Önceden belirlenen kriterlere göre örneklem seçimi anlamındaki ‘kota örneklem’ tekniğine göre (Kümbetoğlu, 2008: 100) farklı faaliyet alanlarına sahip olan esnafla görüşülmüştür.

Aktörler ve Mücadele Grupları:

Farklı sınıf, grup ve bireylerin çıkarları temelinde ortaya çıkan çelişki ve mücadeleler sosyo-mekânsal değişimin temelini oluşturur. Kale’de ve Kale ile ilgili özel ya da kamusal çıkarları savunabilecek tüm grupların ifadelerinin sosyo-mekânsal değişimin ipuçlarını vereceği ve bu değişimde rol alacağı düşünülmektedir.

Mekân sadece iktidar mücadelesinin bir sonucu değil; bizzat iktidar ilişkilerinin kurulduğu ve bu ilişkilerinin sonucuna da dönüşen bir arena gibidir (Lefebvre, 1991; Işık, 1994). Şengül (2009), çelişen çıkarların en önemli çatışma alanı olarak gördüğü modern kentte hem ‘mekânda’ hem de ‘mekân üzerine’ verilen mücadeleler olduğunu vurgulamaktadır. Yani kent mekânı hem mücadelenin sahnesi hem de konusudur. Kale’de de toplanan verilerin değerlendirmesinde bu ayrımı

dikkat edilmiştir. Yani Kale'deki aktörlerin oluşturduğu çeşitli mücadele grupları arasında gerçekleşmekte olan mücadeleler “Kale’de” ve “Kale üzerine” olarak ayrılarak incelenmiştir.

Çalışma kapsamında değerlendirmelerine başvurulması gerekli görülen aktörler şu temel gruplar içinden seçilmiştir; Kale sakinleri, Kale esnafı, Kale ve çevresi ile ilgili faaliyet ve söylemlerde bulunan sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve yetkilileri. Bu gruplardan seçilen aktörlerle görüşmeler yapılmış ve/veya çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgileri değerlendirilmiştir.

Ancak bu temel gruplar, birer çıkar grubu gibi ortak amaçla hareket etmemekte, kendi aralarında çeşitli mücadelelere giriş biçimlerine göre ayrılmaktadırlar. Örneğin sakinler bölgedeki hizmet yetersizliği konusunda bir mücadele grubu olurken, yenileme çalışmaları konusunda kiracılar ve ev sahipleri olarak ayrılabilirler. Yani temel gruplardan seçilen aktörlerin kendi aralarında birer mücadele grubu oluşturdukları, bazı mücadelelere bireysel olarak girdikleri düşünülmektedir. Bu nedenle bölgedeki çatışma ortamı gruplar değil mücadeleler esas alınarak değerlendirilmiştir.

Farklı temel gruplarla yapılan görüşmelerden önce bölgede pilot bir çalışma ve gözlem yapılmıştır. Pilot çalışmada bir sakin, iki esnaf ve bir STK yetkilisi ile görüşme yapılmıştır. Bu çalışma problemin yapılandırılmasında ve soruların hazırlanmasında bir takım değişikliklere gidilmesine neden oldu. Bu değişikliklerden sonra tekrar alana gidildi ve sakin-esnaf görüşmeleri bir arada yürütüldü. Bu görüşmelerin yarısı gerçekleştirildikten sonra odak grup toplantısı yapıldı ve kurum-kuruluşlarla planlanan görüşmeler gerçekleştirildi. Ardından sakin-esnaf

görüşmelerine devam edildi ve iki kurum görüşmesi dışındaki tüm görüşmelerde tutulan ses kayıtları deşifre edilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Son olarak çeşitli kriterler altında sınıflandırılan verilerin, tez başlıklarında görülen konular çerçevesinde analizi gerçekleştirilmiştir.

Bölgede ya da bölge ile ilgili faaliyet göstere STK'lar; *Ankara Kalesi Derneği*¹, *Ankaram Platformu*², *Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı*³, *Soroptimist Kulüpleri Federasyonu*⁴ *Kültür ve Sağlık Evi*, *Tıl-Tur Kültür Evi*⁵ ve *Şehir Plancıları Odası*'dır.

---

¹ “Ankara Kalesi Derneği, Kale ve çevresinin sorunlarının çözümü, maddi kültür varlıklarının restorasyonu ile bölgenin sosyal, kültürel, sanatsal, tarihi, turistik, ekonomik ve ticari bir merkeze dönüştürülmesini amaçlıyor.” (Ankara Kalesi Derneği, 2012)

² Ankara'nın sorunlarının çözümü için baskı mekanizması oluşturmayı hedefleyen bir oluşumdur. Başkent'in su, ulaşım, yaya geçitleri, katlı kavşaklar gibi konulardaki sorunlarıyla ilgili davalar açan ve basın açıklamalarında bulunan platform, 36 sivil toplum kuruluşunun (bkz. EK 7) bir araya gelmesi ile oluşmuş ve Şehir Plancıları Odası ile yakın ilişkiler içindedir.

³ Tarihi Kentler Birliği ile birlikte ele alınacak olan ÇEKÜL Vakfı'nı 2010 Faaliyet Raporu'nda Sözen (2010) şöyle ifade etmektedir: “130 temsilcisi ile ülkede doğal ve kültürel mirasın sözcüsü, doğa - kültür - insan arasındaki yaşamsal uyumun savunucusu oldu. Kültürel dokunun korunarak geleceğe aktarılması amacıyla, koruma amaçlı kent planları hazırlanmasını, kentlerin eski mahallelerinde sağlıklaştırma çalışmaları, geleneksel evlerde cephe düzenlemesi yapılmasını, tarihi yapıların, çarşıların onarılmasını, kent meydanlarının yeniden düzenlenmesini sağladı.

⁴ Amerika'da, İngiltere'de ve Avrupa kıtasında aynı anda gelişmeye başlamış olan bir düşünce ile, iş ve meslek kadınlarının ortak olarak yürüttükleri hizmetin kadın ve genç kızlara dünyada yaygınlaştırılması amacı ile kurulmuş bir federasyondur. Soroptimistler, genç kız ve kadınların yaşamlarını değiştirmek için fırsatlar yaratma iddiasındadır (TSKF, 2012).

⁵ Emekli tarih öğretmeni Hicran Aktay Şenkal tarafından Ankaralı Çilingir Kerim Efendi'ye ait olan bir ev 1996'da satın alınmış ve el dokumalarıyla süslenerek bir

Kamu kurumları da mücadelelerin birer tarafı olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Bunlar; *Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara Valiliği, Altındağ Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi*'dir. Altındağ Belediyesi sınırları içinde yer almasına ve bir takım belediye hizmetlerini belde belediyesinden almasına karşın koruma alanı olması nedeniyle Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanan Kale ve çevresi konusunda iki belediyenin ilgili birim yetkilileri ile görüşmek gerekli görülmüştür. Bunların yanında özel olarak Ankara Kalesi ve çevresine bakmayan, Yüksek Seçim Kurulu kararı ile bazı muhtarlıkların birleştirilmesi nedeniyle⁶ daha geniş bir alanın yetki ve sorumluluğunu alan muhtarla da görüşülmüştür.

Gerçekleştirilebilen kurum ve kuruluş mülakatları Tablo 02'de yer aldığı gibidir. Birinci tür görüşmeler konuyla ilgili kamu kurumları uzman ve yetkilileriyle yapılmış olan mülakatlardır. Bu aktörlere yönelik, bölgedeki değişimi nasıl gözlemledikleri ve gelecek beklentileriyle ilgili sorular içeren birer yapılandırılmış derinlemesine mülakat formu kullanılmıştır (Bkz. EK 1). Konuya olan yakın ilgisi alan çalışması sırasında fark edilen Valilik makamına da bazı sorular yöneltmek istenmiş ancak yanıt alınamamıştır. Bu soru formlarında, derinlemesine mülakata uygun bir şekilde açık uçlu sorular sorulmuş ve cevaplar kaydedilmiştir (Kümbetoğlu, 2008). Ancak bazı kamu yetkilileri ile yapılan görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesine izin verilmemiştir.

---

kültür evi haline getirilmiştir. Kırım yemeklerinin ikram edildiği evde çeşitli fotoğraflar, resimler, el işlemleri sergilenmektedir (Aktay Şenkal, 2009: 18).

⁶ Evliya Çelebi, Fazilet, Engürü, Sultan Murat, Kemal Zeytinoğlu, Sokullu, Hürriyet, Özgürlük, Cemalbey ve Dereboyu mahalleleri iptal edilerek bölgelerinde bulunan diğer mahallelerin sınırlarına katıldılar (www.altindag.bel.tr).

İkinci tür görüşmeler konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin yetkilileriyle yapılmıştır. Bu aktörlere bölgenin geleceğiyle ilgili beklentileri, diğer aktörlerle ilgili görüşleri sorulmuştur (Bkz. EK 2).

Tablo 02. Kurum ve STK Yetkilileri kurumsal bilgileri ve yetkisel konumları:

Kurum	Görüşülen kişinin yetkisi
Muhtarlık	Kale Muhtarı
Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü	Bölge Kurul Müdürü
Altındağ Belediyesi	Şehir Plancısı
Ankara Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEM)	Şube Müdürü
Ankara Kalesi Derneği	Kurucu Üye ve Genel Sekreter
ÇEKÜL Vakfı	Şehir Plancısı
Şehir Plancıları Odası	Başkan
Soroptimistler Kültür ve Sağlık Evi	Kurum Çalışanı
Tıl-Tur Kültür Evi	Kurucu

Üçüncü tür görüşmeler, Kale içi ve kapısının önünde faaliyet gösteren 10 esnafla yapılan derinlemesine mülakatlardır. Farklı faaliyet alanlarına sahip esnaftan metin içinde söz ederken, Tablo 03'teki kodlar kullanılacaktır. Bölgede farklı türlerde esnaf bulunmaktadır. Tarihi alanları kullanan ve özellikle sanatsal ve turistik konularda faaliyet gösteren esnaf, faaliyet türlerine göre incelenmiştir. Bu aktörlere,

yarı yapılandırılmış bir mülakat formu ile bölgede ne gibi değişimler bekledikleri, planlama faaliyetlerine nasıl baktıkları ve diğer aktörleri nasıl değerlendirdikleri ile ilgili sorular sorulmuştur (Bkz. EK 3).

Tablo 03. Kale Esnafının Faaliyet alanları, süreleri ve yaşadıkları yerler:

Esnaf Gör. No (Kod):	Faaliyet Alanı	Konum	Kaç yıldır Kale'de Faaliyet Gösterdiği	Görüşülen Kişi	Görüşülen kişinin Yaşadığı Yer
E1	Kahvehane	Kale içi	5	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi
E2	Bakliyat ve Kuruyemiş	Kale önü	30	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi
E3	Hediyelik Eşya	Kale içi	5	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi Dışı
E4	Halı - Kilim	Kale içi	12	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi Dışı
E5	Restoran	Kale içi	8	Çalışan	Kale Bölgesi
E6	Taksi	Kale önü	21	Taksi Sahibi ve sürücüsü	Kale Bölgesi
E7	Kafe	Kale içi	4	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi Dışı
E8	Antikacı	Kale önü	11	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi Dışı
E9	Koç Müzesi	Kale önü	7	Çalışan	Kale Bölgesi Dışı
E10	Sanat Evi	Kale önü	14	İşletme Sahibi	Kale Bölgesi Dışı

Kale içinde ve yakın çevresinde yaşayan 20 sakin ile derinlemesine mülakat yapılmış ve yine bölgede yaşayan dört kişi ile bir odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bazen, görüşülen kişinin memleketi, kiracı ya da ev sahibi olup olmadığı, Kale'nin içinde mi yoksa çeperinde mi yaşadığı, ne iş yaptığı, yaşı ve cinsiyeti ile ilgili bilgiler önemli olabilecektir. Bu nedenle bu kadar bilginin her alıntıda verilmesi yerine kişilerle ilgili bilgilerin Tablo 04'te özetlenmesi ve metin içinde yapılan alıntılarda kodların kullanılması uygun görülmüştür.

Tablo 04. Görüşülen Kale Halkının Demografik bilgileri, ev özellikleri ve ev sahipliği durumları:

Sakin No (Kod):	Cins	Yaş	Memleketi	Konum	Ev Sahipliği	Ev Nitelik
S1	K	43	Malatya	içinde	Kiracı	Gecekondu
S2	K	39	Malatya	içinde	Kiracı	Tarihi
S3	E	53	Adapazarı	dışında	Ev Sahibi	Gecekondu
S4	E	52	Bayburt	dışında	Ev Sahibi	Gecekondu
S5	E	60	Kızılcahamam	dışında	Ev Sahibi	Gecekondu
S6	K	51	Malatya	içinde	Ev Sahibi	Gecekondu
S7	E	55	Malatya	içinde	Kiracı	Gecekondu
S8	E	48	Malatya	içinde	Kiracı	Gecekondu
S9	K	31	Malatya	içinde	Kiracı	Gecekondu
S10	K	28	Malatya	içinde	Kiracı	Gecekondu

S11	E	23	Ankara İlçesi	içinde	Kiracı	Tarihi
S12	E	46	Güdül	içinde	Kiracı	Tarihi
S13	E	29	Malatya	içinde	Ev Sahibi	Tarihi
S14	E	43	Kırşehir	içinde	Kiracı	Tarihi
S15	E	36	Nevşehir	içinde	Kiracı	Gecekondu
S16	E	34	Çanakkale	içinde	Kiracı	Gecekondu
S17	E	48	Haymana	dışında	Kiracı	Gecekondu
S18	E	58	Ankara İlçesi	dışında	Ev Sahibi	Gecekondu
S19	K	52	Kayseri	dışında	Ev Sahibi	Gecekondu
S20	E	46	Adapazarı	dışında	Kiracı	Gecekondu

Kale sakinleri ile yapılan görüşmelerde, Kale'deki yaşamları, bölgede ne gibi değişimler bekledikleri, planlama faaliyetlerine nasıl baktıkları ve diğer aktörleri nasıl değerlendirdikleri ile ilgili sorular sorulmuştur (Bkz. EK 4a). Bunun dışında mülakat formunun birinci bölümünde bazı kapalı uçlu sorulara da yer verilmiş sakinlerin evlerinin yapısal özellikleri, aile büyüklükleri, Kale'deki işletmeleri ne sıklıkta kullandıkları, sivil toplum kuruluşları ve kamusal kurumların faydalarını nasıl değerlendirdikleri öğrenilmeye çalışılmıştır (Bkz. EK 4b).

Kahvehanede yapılan odak grup toplantısına farklı gruplardan dört kişi katılmıştır. Bu katılımcıların bilgileri Tablo 05'teki gibidir. Dört kişinin katıldığı görüşme yardımcı bir teknik olarak seçilmiş ve amacına uygun bir şekilde, tek tek yapılan görüşmelerde elde edilemeyecek bazı bilgilerin açığa çıkması hedeflenmiştir (Kümbetoğlu, 2008). Bu amaçla bir eski muhtar, bir turizmci, bir Kale

esnafı bir de Kale sakininin yer aldığı odak grup toplantısı gerçekleştirilmiş ve ses kayıt cihazı ile kaydedilerek çözümlenmesi yapılmıştır.

Tablo 05. Odak Grup toplantısı katılımcı bilgileri:

Katılımcı No (Kod):	Cins	Yaş	İş	Esnaf/Sakin
K1	E	60	Eski Muhtar	Kale çevresinde ve memleketinde yaşıyor
K2	E	55	Turizmci	Eski Kale esnafı
K3	E	43	İşletme sahibi	Kale Esnafı ve sakini
K4	E	52	Emekli memur	Kale çevresinde yaşıyor.

Beşinci olarak bölgede karşılaşılan ve özel bir örneklem seçme metodu kullanılmaksızın sorular yöneltilen yerli turistler olmuştur. Bunlarla da Kale'ye olan ilgilerini öğrenmeye yönelik bazı soruların yöneltildiği mülakat yapılmış ve bunun için yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılmıştır (Bkz. EK 6). Bu form yoluyla 10 tane turistle kısa görüşmeler yapılmıştır. Kapalı uçlu sorular da içeren bu form ile turistlere yönelik genellenebilir istatistiki bilgiler sağlanması amaçlanmamıştır. Sistematik bir seçme yöntemi kullanılmadan 10 kişi ile görüşülerek böyle bir iddiada bulunulması mümkün olmayacaktır. Ancak gelecek çalışmalara yönelik olarak bir eğilimden söz edilip edilemeyeceği anlaşılmaya çalışılmıştır ve varsa Kale'de yaşamak isteyebilecek bir ziyaretçi örneği aramak hedeflenmiştir.

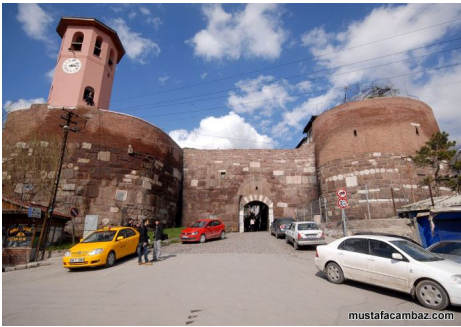
Altıncı olarak Kale muhtarı ile bir görüşme yapılarak bölgeye ve sakinlere ait bilgiler alınmaya çalışılmıştır ancak çalışma alanı ile sınırlı istatistikî verilere ulaşılamamıştır (Bkz. EK 5).

Tüm bunların dışında bölgedeki yapının ve ilişkilerin anlaşılması amacıyla, genellenebilirlik hedefi taşınmaksızın çeşitli söylenti ve izlenimler de çalışmaya aktarılmıştır.

3.3. Çalışma Alanı:

Kale ve çeperleri olarak ifade edilen çalışma alanının sınırları Ankara Kale'sinin içi, Hisar kapısının önü, Kale ile Yeni Hayat İlköğretim Okulu arasından geçen pazar yolu ve Yeni Hayat İÖO⁷'nin solundan uzanan bir sokak ile sınırlanmıştır. Tüm bölge birinci derece sit alanıdır ve Kale Mahallesi (bkz. Resim 05) olarak adlandırılmıştır. Kale'nin içinde tarihi evler, bu evlere sonradan yapılan eklentiler ve gecekondular bulunurken Kale'nin çevresinde seçilen alanın tamamı gecekondulardan oluşmaktadır.

Resim 03. Hisar kapısı

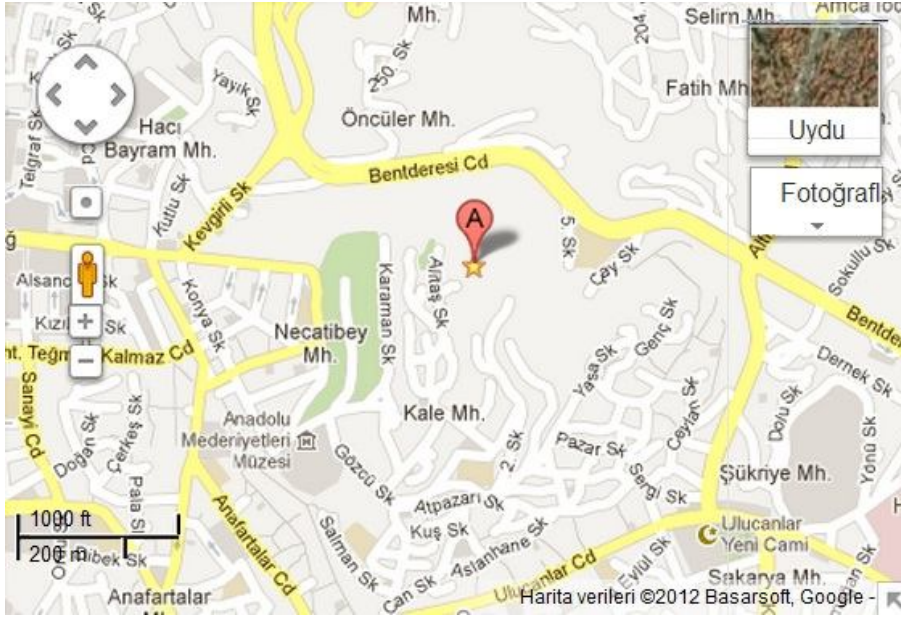
Resim 04. Ankara Kalesi

⁷ Okul, Atpazarı Sokak ile 2. Sokak arasında yer almaktadır (Bkz. Resim 05)

Kale çevresinde görüülen esnaf, Kale'nin Hisar kapısının (Bkz. Resim 03) önünde, yanında ya da 50 metre uzağında faaliyet göstermektedir. Kale'de faaliyet gösteren her tür işletmeden bir tanesi ile görüşülmesi uygun görülmüştür

Resim 05. Kale Mahallesi Haritası (A: Ankara Kalesi)

Çalışma için bölgenin seçilmesindeki öncelikli etken konutların değışim değeri ile kullanım değeri arasındaki derin farklılık olmuştur. Bu farklılık bölgenin değeri kazandığı ama yaşam alanı olarak tercih edilmediğı anlamını taşımaktadır. Çalışma alanının seçiminde etkili olan diğeri etmenler, projelendirilmesi gecikmiş bir alan olması, çeşitli planlara ve davalara konu olması, yatırım ve hizmet eksikliği sorunlarının dikkat çekmesi, yakın çevresinde üst gelir gruplarına hitap eden işletmelerin ve yenileme faaliyetlerinin artmış olmasıdır.

4. NİTEL ANALİZ

Bu bölümde, öncelikle aktörlerle ilgili genel ve diğer aktörlerin ifadelerine dayanan öznel değerlendirmeler sunulacaktır. Kuramsal temellendirmeler çerçevesinde sunulan analizler nitel analizin ikinci bölümünden (4.2. Yatırımsız/Hizmitsiz Bir Geçiş Bölgesi Olarak Kale) başlamakta ve devam eden üç bölümde (4.3. Yenileme ve Soylulaştırma, 4.4. Mücadele Biçimleri, 4.5.Yakınlık, Dışsallık Etkileri ve Yabancılaşma) yer almaktadır.

Daha sonra Kale’de kullanılan dile yönelik bir takım değerlendirmeler yapılacak ve aktörlerin gözünden Kale’nin çözüm bekleyen sorunları ve ihtiyaçları ortaya konulacaktır.

Görüşmelerde benzer ifadelere rastlanmıştır. Aynı yorumların sürekli tekrarlanması gereksiz görüldüğü için önemli bir takım ifadelere yer verilmesi yeterli görülmüştür. Bunun yanında, asıl odaklanılmış olan konu dışında, görüşme yapılan kişilerin ifadelerine dayanan bir yorum yapıldığında, asıl konudan sapmamak ve yorumun kaynağını göstermiş olmak adına bazı ifadeler dipnotta verilmiştir.

4.1. Aktörler ve Birbirleriyle İlgili Değerlendirmeleri:

Nitel analizin ilk kısmında aktörler hakkında genel bilgiler verilmiş, Kale Halkı ve esnafının diğer aktörler ve birbirleri ile ilgili değerlendirmeleri ile diğer aktörlerin

Kale halkı ve esnafı ile ilgili yorumları sunulmuştur. Bu bölümde kuramsal bir değerlendirme yer almamaktadır.

4.1.1.Kurum ve Kuruluşlar:

4.1.1.1. Sivil Toplum Kuruluşları:

Kale ve Ankara'nın tarihi kent merkezi ile ilgili kaynaklarda adı geçen Şehir Plancıları Odası, Ankaram Platformu, Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL Vakfı gibi oluşumların yanı sıra Kale'de faaliyet gösteren, Ankara Kalesi Derneği, Soroptimist Federasyonu Kültür ve Sağlık Evi, Tıl-Tur Kültür Evi birer aktör olarak bu çalışmaya dahil edilmiştir. Kamu Kurumlarına benzer tarzda görüşme yapılması planlanan Şehir Plancıları Odası'ndan ise defalarca yapılan görüşmeler sonucunda randevu alınamamış, daha sonra e-posta yoluyla yöneltilen sorular ise yanıtız kalmıştır. Kendisinden Ankaram Platformu hakkında da bilgi alınmak istenen ŞPO yetkilisi ile görüşülemediği için bu kurumlarla ilgili bilgiler internet sitelerinden edinilmiştir.

Halka bu sivil toplum oluşumlarını duyup duymadıkları soruldu ve oluşumları Kale halkı, esnafı ve turistler/ziyaretçilere faydası yönünden değerlendirmeleri istendi. Görüşülen 20 kişiden 4 tanesi ve odak grup katılımcılarının tamamı (4 kişi) Şehir Plancıları Odası'nı duyduğunu belirtti. Odanın Kale'ye faydası olduğu yönünde görüş bildiren olmamıştır. Görüşülen kişilerin tamamı ÇEKÜL Vakfı ve Ankaram Platformu'nu duymadığını belirtmiştir.

Kale halkı ve esnafına bölgede faaliyet gösteren derneklerle iletişimleri sorulduğunda bir kısmı herhangi bir dernekten söz edemezken büyük çoğunluğu

‘dernek’ denince sadece Ankara Kalesi Derneği’ni anlamakta ve o şekilde yorum yapmaktadır. Hatırlatma yapıldığında ise Soroptimistler Kültür ve Sağlık Evi ile ilgili görüş bildirebilmekte⁸ ve T11-Tur Kültür Evi’ni sadece duyduklarını ifade etmekte ve evin sahibi hakkındaki söylentilerden bahsetmektedirler.

Ankara Kalesi Derneği

Çalışma boyunca en çok adı geçen ve “dernekler” dendiğinde ilk akla gelen sivil toplum oluşumu Ankara Kalesi Derneği (KALE-DER) olmuştur. Ancak halk bu kişilerle bir iletişimleri olmadığını “Hiçbir ilişkimiz yok (S4)”, “Biz o dernekleri ne duyduk ne gördük (S6)”, “Dernekleri bilmiyorum bize bir etkisi yok. (S7)”, “Dernekle bir ilişkisi olanı görmedim. (S19)” gibi ifadelerle ortaya koyarken derneğin Kale halkına bir faydası olmadığı görüşünü paylaşmakta⁹ ve bu yöndeki beklentilerini vurgulamaktadır:

Dernekler bence burada hiçbir işe yaramıyor. Derneğin bir faydası yok; yani anlamı ne derneğin? Dernek benim bildiğim dayanışma olur. Ama burada hiç dayanışma yok. (S4-Kale dışında gecekondü sahibi)

Kale halkına bir yardımcı, faydalı, Kale’ye şunu yapalım, bunu yapalım yok. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

⁸ “Ben bu saydığınız derneklerin hiçbirini bilmiyorum. Bir Kale Derneği’ni biliyorum ama bir faaliyet görmedik. Bir de Soroptimistleri biliyorum, çok büyük faydaları olmuştur.” (G5)

⁹ “Kale Derneği’nden de bir fayda görmedik.” (S8)

“Hiçbir faydaları yok.” (S18)

“Derneklerden bir fayda da görmedim. Fayda göreni de görmedim.” (S19)

Bunun yanında derneğin Kale halkına bir fayda sağlama amacı taşımadığı da vurgulanmakta ve çalışmaları rant beklentisi ile ilişkilendirilmektedir:

Bir rant peşindeler herhalde...Bir şeyin peşindeler, bir şeyleri kovalıyorlar yani. Bu Kale son döneminde bir seviyeye gelir de biz de pastadan pay alır mıyız diye.(S15-Kale içinde gecekodu kiracısı)

Onlar da çıkarlarına bakıyorlar başka bir şeyleri yok yani. (S18-Kale dışında gecekodu sahibi)

Bunlar rant peşinde koşuyor o nedenle girmem ben buraya (Kale Derneği 'ne)' dedim.(K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

O işler hep reklam amaçlı. Bizle ne işleri olur. (S3-Kale dışında gecekodu sahibi)

Görüşülen esnafın da dernek ile yoğun bir iletişim içinde olmadığı görülmüştür. Bölge sakini olmayan ve turistik faaliyet gösteren 'yeni' esnafın Ankara Kalesi Derneği ile görece daha yoğun bir ilişkisi olduğu söylenebilir çünkü dernek bu türden esnafın üyesi olduğu bir kurumdur. İleride değinileceği üzere eski esnaf için (1) dernekte söz sahibi olamama ya da (2) Kale ile ilgili konularda dernek kadar söz sahibi olamama yönünde şikâyetlere rastlanmıştır. Esnaftan biri “*dernek, yenileme çalışmalarının başlaması ve iyi bir şekilde ilerlemesi konusunda çalışmalar yapmalıdır(E7)*” şeklinde beklentisini ortaya koymuştur.

Kale Derneği'nin bölgenin soylulaştırılması yönünde eğilimleri olduğu “*Kale Derneği'nin, buradaki halkın gitmesini talep ettiğini biliyorum. Buradan halkın*

gitmesini isteyerek çok yanlış bir şey yapıyor. Buradan halk giderse, burada hiçbir şey olmaz (S13)” şeklinde ifade edilmiştir. Buna paralel olarak dernek yetkilisi, Kale içinde yaşayan halkla ilgili soru karşısında, kiracıları değil ev sahiplerini muhatap alır tarzda yorum yapmaktadır:

Orada (Kale içinde) çok fazla gecekondulu olduğunu biliyorum. O gecekondulardan temizlenmesi Kale'nin çok daha iyi olur. İçerideki tarihi binaların sahipleri ile oturup konuşup, 'ya restore et ya belediyeye sat bunu' deyip ya da onlara bir yer gösterilip – ben burada çok kişi biliyorum bir daire verseniz alıp başını gidecek. (KALE-DER Yetkilisi)

Ev sahiplerine yönelik bu yorum nedeniyle kendisine, kiracıların mağduriyetinin ne olacağı sorulduğunda, “*Kiracılar da Ankara Kalesi'nin içinde yaşamak zorunda değiller.*” şeklinde bir cevap alınmıştır. Yetkili bu durumu, Kale'deki tarihi dokunun bozulmasının önüne geçilmesinin gereği olarak açıklamış ve kiracıların mağdur edilmemesinin devletin bir sorumluluğu¹⁰ olduğunu ifade etmiştir:

Yapıyorlar işte 100 lira aylık taksitle oturmak için daire veriyorlar...bunların (halkın) rahat gelip gidebilecekleri yerlerde yaparlarsa daha iyi olur. (KALE-DER Yetkilisi)

Buna paralel olarak yetkili, Kale'nin turistik bir gelir kaynağına sahip olduğunu ifade etmekte ve halkın da sıklıkla yaptığı gibi Hamamönü örneği üzerinde durmaktadır. Dernek yetkilisi beklentisini, “*Buralar tabii şehrin göbeği, rant!*

---

¹⁰ “*E onu da devlet düşünsün.*” (KALE-DER Yetkilisi)

Kale'nin içi de rant. Şimdi mesela Hamamönü'nde çok güzel evler yaptı[lar] ve oralar güzel işyerlerine kiralandı en azından. Liva Pastanesi'nden tutun, işte restoranlar... İyi para getiriyor ve Ankara Kalesi'nin de öyle olması gerekiyor” şeklinde açıklayarak “ çünkü dünyanın her yerinde tarihi mekanlar eğlence ve turistik amaçla kullanılır” diye gerekçelendirmiştir.

Ankara Kalesi Derneği'nin kendileri ile iletişim kurmadığından yakınan eski bölge sakinleri “*Kale Derneği'ni kaç senedir biliyorum mesela, daha gelip halkın içine şu tarafa (evlerin olduğu yönü göstererek) geçtiğini görmedim(S4)”, “Kale'nin insanları ile bunlar konuşulmuyor zaten (K1)”* gibi ifadeler kullanırken, Kale hakkında söz sahibi olma konusunda kendilerine öncelik verilmemesinden şikayetçi olduklarını da vurgulamaktadırlar. Çünkü kendileri Kale'nin eski sahipleridir ve orayı, ‘sonradan gelenler’in daha iyi bilmesi ya da koruması mümkün değildir:

Bunlar sonradan Kale'ye gelip ‘ben Kale'yi şöyle yaptım’ diyenler. Ben 40 yıldır buradayım Kale'yi daha iyi biliyorum ama [o] insanlar ‘biz Kale'yi iyi biliyoruz’ gibisinden bir rant peşindeler herhalde.(S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Dernek kim kurdu? Ben burada oturuyorum, bu derneğe kayıtlı olmam lazım o zaman. Restorancı, Lokantacı toplanıyor, dernek kuruyor. Daha dün geldi, Kale'yi benim kadar bilmez, sokağını bilmez. Yapılsın, güzel bir dernek kurulsun hepimiz faydalanalım...Kale halkıyla ne alakası var derneğin? (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Aslında onlar daha dün geldi. Çok eski olan biziz yani, yönetimde olmamız lazım en azında. Buranın halkına sorulabilirdi 'kim buranın en eski esnafı' [diye]. Bunlar kafalarına göre şey yaptılar, topladılar. Biri başkan oldu, biri bilmem ne oldu. Söz sahibi olmak için. Yani hiç halka bir şey sormadılar (S4- Kale dışında gecekondü sahibi).

Kale Derneği başkanı çok sonra geldi. Onun Kale'ye ne faydası var? Dışardan birisi. 95-97 yıllarında geldi esnaf oldu. O ömrünü vermedi biz verdik. Onlar buranın sadece incikçi boncukçu olmasını istiyor.(K3-Kale çevresi sakini ve esnafı)

Ben buranın ilk esnaflarından biriyim ama hiç benim görüş ve fikirlerim alınmadan Kale Derneği kuruluyor. (K2-Eski Kale esnafı, turizmci)

Özellikle Kale sakini olmayan 'yeni' esnafın Kale hakkında karar verme ve yaptırımında bulunma gücünün daha çok olduğu vurgulanmaktadır. Bu da Kale'nin bir konut alanı olarak değil turistik bir merkez olarak hizmet alabildiğini göstermektedir:

Belediyelerle daha iyi ilişkiler kuran ya da sorunlar yaşayan başka Kale sakinleri var mıdır? Kimler ne tür ilişkiler kurmaktadır?

Esnaflardan [belediye ile daha iyi iletişim kuranlar] var. [Belediye] önümüzdeki lambaları taktı, banketlere baktı, asfalt çökmüş, ona baktı, önümüze araba durmasın parka çekin dediler, onların (esnafın) sözü geçiyor yani. (S18-Kale dışında gecekondü sahibi)

Kale Derneği'nin kurucularından olan Genel Sekreter ile yapılan mülakatta, bölgede faaliyet gösteren işletme sahiplerinin üyesi olduğu ve küçük bir üye kitlesine sahip olan derneğin çok büyük çalışmalar gösterememekte olduğu öğrenilmiştir. Otopark yapılması gibi çeşitli konularda girişimlerde buldukları halde sonuç alamamış olmaktan duydukları üzüntüyü dile getiren yetkili asıl amaçlarının Kale'nin tarihi dokusunu korumak, iyileştirme çalışmalarına katkıda bulunmak, konuyla ilgili olarak özel ve tüzel kişilerle mutabakat sağlamak olduğunu belirtmiştir.

Yani derneğin zaten Kale halkı ya da esnafına fayda sağlamak gibi öncelikli bir amacı bulunmamaktadır. Kendisine Kale esnafının kendilerinden bir takım etkinlikler beklediği hatırlatıldığından ise genel sekreter, etkinlik yapacak güce ve amaca sahip olmadıklarını şöyle ifade etmiştir:

Esnafın oraya (derneğe) verecek parası yok...Bir sivil toplum kuruluşu olarak isteklerimizi rahatça söyleyebileceğimiz bir ortam olsun diye kurduk bu derneği. Yoksa 'bir dernek kuralım, esnaftan para toplayalım, topladığımız paralarla buralarda bir şeyler yapalım' diye bir şey yok. 50-60 tane üyemiz var bizim; yıllık aidatımız 60 lira. 3000 lira geliri var. Yani ne bir yer tutabiliriz, ne bir şey yapabiliriz, ne bir katkıda bulunabiliriz.

Derneğin ismini en çok duyurduğu etkinlik Kale Festivali'dir. yetkilinin ifadesine göre festivali başlatan kendileri olmuş ancak daha sonra Altındağ Belediyesi'nden destek almak zorunda kalmışlar. Geçen sene ise festival döneminde seçimler olması nedeniyle etkinliği gerçekleştiremedikleri öğrenilmiştir.

Halk, derneğin etkinlikleri/faaliyetleri sorulduğunda (1) sadece Ankara Kalesi Festivali'nden söz etmekte ve eleştirilerde bulunmaktalar. Bir de (2) Kale'nin turistik bir bölge olması için yapılan girişimleri dile getirmişlerdir:

Senede bir festival oluyordu burada, festivali organize ettiler. Başka bir şey yok yani. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

İşte biz anlamıyoruz ki kendi kafalarına göre festival falan yapıyorlar. Festivalden yollarını buluyorlar, belediyeden yollarını buluyorlar. Kendi işlerine yarıyor yani. (S20-Kale dışında gecekondulu kiracısı)

Yolları aşağıdan kapatıyorlar kimse çıkamıyor. Bu Kale'nin ölümüdür. Festival Ankara Kalesi için ama Kale'de yapılmıyor festival, Ankara Kalesi'nin dışında yapılıyor. İçinde bir faaliyet yok. (K3-Eski Kale sakini ve esnafı)

Kale Festivali'nin bir kirlilik yarattığı da belirtilmiş ancak daha çok festivalin kendilerine fayda sağlamayan ve organize edenlerin çıkarına gerçekleştirilen bir faaliyet olması yönünden eleştirildiği görülmüştür. Diğer taraftan festivalin, Kale halkı ve esnafı içinde faydalı olacak şekilde genişletilmemesi, Hamamönü'ndeki Ramazan etkinliğini canlandırma çabası olarak görülmektedir¹¹ ve bu da Kale esnafının daha fazla iş yapmasını engelleyen bir durum olarak yorumlanmaktadır:

---

¹¹ Altındağ Belediye Başkanı'nın Kale'yi 'gözden çıkarttığı' ile ilgili bir görüş birliği bulunmaktadır. Bunun bir söylenti olarak Kale'de yayıldığı ve bölgenin bir gerçekliği haline geldiği izlenimi edinilmiştir.

Veysel Tiryaki para vermedi 'ben festivalimi 30 gün ramazanda aşağıda yapıyorum' dedi. (K3-Kale sakini ve esnafı)

Ramazanda Hamamönü'nde 30 gün müzik eğlenceleri Altındağ Belediyesi tarafından organize ediliyor. Biz beş gün istiyoruz. Beş gün, ne kaybeder belediye. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Bunun yanında derneği sorumlu tuttıkları diğer problem, faaliyet ve talepleri de “Bence festival burada kirlilik yapıyor.(S3)”, “Kalenin içine belli saatler arası araç girmesi yasaklandı...Derneğin yaptığı bu işte(K1)”, “Onlar buranın sadece incikçi boncukçu olmasını istiyor...[Oysa] bu Kale'yi bakliyatçılar ayakta tutuyor(K3)” gibi ifadelerle eleştirmektedirler. Bakliyatçı ve kuruyemişçilerden biri de Kale önündeki dükkanlarının ellerinden alınıp yerine küçük dükkanlar yapılacağını ve bunun da kendi işlerini engelleyeceğini şöyle doğrulamaktadır:

3 metre yere koyarlarsa bizi, biz işimizi yapamayız burada; kuyumcuya ya da boncukçuya bırakır gideceğiz burayı. (E2-Kale önünde bakliyatçı ve bölge sakini)

Esnaf tarafından, gelir getirici özelliği nedeniyle festivaller “Derneğin festivalleri vardı, o bizim işlerimizi arttırıyordu(E4)” şeklinde olumlu değerlendirilmiştir ancak festivallerin işlev kaybetmesinden dernek değil destek olmayan diğer kurumlar sorumlu tutulabilmektedir:

İki sene üç sene festival yapıldı. Kimse destek çıkmıyor. Her yapılan festival bir öncekini arattı. Sponsor yok, belediyenin ilgisi yok...Esnafımız

tavla oynuyor dükkanın önünde, iş yok. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Sonuç olarak Ankara Kalesi Derneği ve halk arasında bir çatışma olduğu görülmektedir. Dernek halkın, bölgedeki turizm faaliyetlerini engellemeyecek oranda var olmasını isterken halk da dernekten fayda beklemekte ve Kale ile ilgili olarak kendilerinden daha fazla söz sahibi olmalarından rahatsızlık duymaktadır. Dernek üyeleri ile halkın ‘sonradan gelenler’ diye ifade ettikleri esnaf aynı kişilerdir. Bu nedenle Kale sakini olan eski esnaf da dernek ile iyi iletişim kuramamaktadır.

Soroptimistler Kültür ve Sağlık Evi

Kale’de halk tarafından tanınan bir başka sivil toplum girişimi, Soroptimistler Kulübü Federasyonu’na ait Kültür Evi ve Sağlık Evi¹²’dir. Kültür Evi’nin bir çalışanı ile yapılan derinlemesine mülakatta, böyle bir yerin açılmasının nedeni; göç alan bir bölge olması ve aile içi şiddet gibi sorunların görülmesi olarak ifade edilmiştir. Kültür evinde el sanatları, okuma-yazma gibi eğitimler verilirken bir yandan da kadınlara yönelik konferanslar ve çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Halk Eğitim Merkezi ve Olgunlaştırma Enstitüsü’nden hocaların geldiğini ifade eden çalışan, çocukların derslerine yardımcı faaliyetler yapıldığını ve kadınların el becerilerini geliştirmeye yönelik kurslar verildiğini belirtmiştir.

Bazı kadınlara ulaşamadıklarını ifade etmek için “*çağırıyoruz, katılan katılıyor da baskı olan da pek çok*” diyen Kültür Evi çalışanı, kadınlara ulaşma konusundaki güçlüğü şöyle ifade etmektedir:

---

¹² Halk ‘sağlık ocağı’ demektedir.

Dar görüşlülerle biraz şey (sorun) oluyor, eşini göndermek istemeyenlerle. Ben canlı şahit oldum. Burada konferans vardı şiddet konulu. Buraya geleli, yerleşeli 30 yıl olmuş, konferansa çağıracağız 'benim eşim de baldızım da kesinlikle katılamaz' diyor. 'Neden' dedim. 'Beynini yıkayacaksınız'. Böyle bir garip insanlar da var. Onlara ben kendi çapımda bir şey yapamadım, bıraktım. Hiç üstüne gitmedim. O zaman bana karşı da sözlü bir şiddet uyguluyor. Gidilecek kişiyi de biliyoruz gidilmeyecek kişiyi de artık.

Bu anlamda, kadınların kuruma gelişlerini kolaylaştıran bir faktör¹³ olarak aynı yapı içinde bulunan Soroptimist Kulüpleri Federasyonu Sağlık Evi'ni göstermektedir. Ancak önceden haftanın beş günü bulunan doktor şuan haftanın bir yarım günü gelmektedir. Bu nedenle doktor ilaç yazmakta ve hastaları bir başka sağlık ocağına yönlendirmektedir.

Çalışan, tüm kadınların birbirlerini tanınması nedeniyle söylenti çıkmasından rahatsız olarak kendilerini ifade etmekten kaçındıklarını da vurgulamaktadır:

Bir de burada tam manasıyla konuşamayanlar da var. Dinleyip gidiyor. Konuştuğu zaman 'aaa böyleymiş de biz bilmiyormuşuz' derler diye. Bu toplantılar o nedenle sadece duyumla kalıyor bana göre. Belki başka bir yerde, [başka] çevrede olsa... Ben olsam ben de konuşmam.

---

¹³ “Kadınlar doktora gelip konferansa giriyordu.” (Soroptimistler Kültür Evi çalışanı)

Soroptimistler Kültür Evi alışanı sık sık Belediyelerle (zellikle Altındağ Belediyesi) birlikte çalışmaya ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir ve son zamanlarda birlikte alışacaklarıyla ilgili gelişmeler olduğunu *“Bizim onlara ihtiyacımız var. Altındağ ile Büyükşehir’le hep çalışmak istiyoruz. Bakalım yeni yeni başladık.”* şeklinde ifade etmiştir. Bu görüşmede, Kale’nin sorunları konusunda, Kültür Evi ile Ankara Kalesi Derneği’nin iletişim halinde olduğu, yönetimlerinde ortak isimlerin yer aldığı öğrenilmiş ve Kale’den yatırım amaçlı ev almak isteyenler olup olmadığı sorulduğunda *“Bizim Soroptimistlerden oluyor, ‘uygun olursa biz de alalım’ diyen. Herkes değerleneceğini bildiği için”* yanıtı alınmıştır.

Halka dönüldüğünde ise sağlık hizmetinden memnun oldukları ancak diğer faaliyetlerden çok fazla söz etmedikleri görülmüştür:

Sağlık ocağına çocuklarımızı aşıya götürüyoruz, onların faydası var. Bazen ilaç yazdırıyoruz. (S4-Kale dışında gecekondü sahibi)

Soroptimistlerin baya faydalı faaliyetleri var çocuklar için, sağlık açısından. Buradaki ocuklarla gösteri falan düzenlediler. Sağlık ocağı olarak bayanlar da kullanıyor. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Çocuklara yönelik hizmetleri küçük yaşta kullanmış olan bir genç ise kurum hakkında olumsuz görüş bildirmiştir:

[Soroptimistlere] ben gittim küçükken üçüncü sınıfta mıydım dördüncü sınıfta mıydım neydim. İnsanı hayattan soğutur onlar. Ben gittim, oruç tutuyordum. Orucu bozdurmak için önümüze bir şeyler koyuyorlardı. Ben

onların sağlık ocağına bile gitmem, bunlar adam öldürür. (S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

T1l-Tur Kültür Evi

Bölgede faaliyet gösteren T1l-Tur Kültür Evi halk ve esnaf tarafından bilinmektedir ancak kurucusuna yönelik eleştirilerde bulunmuşlardır. Çünkü eski bir tarih öğretmeni olan Aktay Şenkal, Kale'nin dini anlamına işaret ederek, burada içki içilmesinin doğru bir davranış olmadığını belirtmekte ve bu konuda zorluklar çıkartmaktadır. Kale'ye biçilen gelecek için engel teşkil eden bir yaklaşıma sahip olması nedeniyle hem kale halkı hem de bazı yetkililer tarafından şiddete maruz kalmaktadır¹⁴.

Sadece esnaftan biri kültür evi kurucusu hakkında olumlu görüş bildirmiş ancak etkisiz kaldığını “Şurada T1l-tur diye kültür evi var, oradaki tarih öğretmeni Kale için bayağı emek harcadı ama dinleyen olmadı” şeklinde ifade etmiştir.

Kale'ye gittiğinizde, tarihi değer ve anlam taşıyan çeşitli el sanatları eserlerinin sergilendiği T1l-Tur Kültür Evi'nin kapısını açık görürsünüz; kurucusu, Kale'nin bekçisi gibi nöbet tutmaktadır:

Burayı Turgut Özal varken kurtaramamıştım, hala kurtaramadım görüyorsunuz. Sadece Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'na otopark ve çöplük yapılmasın diye Ak Kale'nin etrafını sözde yasaklattım. Ağaçlar diktim. Altındağ Belediyesi'ne her ay 110 milyon, on sene para verdim. Ama görüyorsunuz gene beklemek zorundayım, kapım onun için açık.

¹⁴ “Dövüyorlar [beni], hakaret ediyorlar deli diye. Yeni Alaattin Camii'nin imamı imza topladı 33 tane. Ankara Valisi 2000 yılında 'deli' diye belge düzenlediler.”(T1l-Tur Kültür Evi sahibi)

Kurucusunun ifadesine göre ‘Akkale’ dediği yer şuan Ant Kafe’ye aittir. Ancak eski bir cami olduğu için orada içki içilmesini yanlış bulan yetkili “*Camiiyi şarap evine çevirdiler*” şeklinde tepki vermektedir. Ant Kafe’nin çok yakınında, kafe müşterilerinin arabalarını park ettiği alana bakan bir konağı satın almıştır. Çevrede tarihi olduğu sanılan birçok evin sonradan yapıldığını iddia eden kurucu, “*Ben de kendim tek Abdülhamit dönemi evini aldım. Sadece bu kaldı, 1917 yılında [hepsi] yandı. II. Abdülhamit’in Camisi de yandı, şuanda Ant Kafe*” demekte ve bir yandan da Ant Kafe’ye gelen müşterilerin arabalarını park etmelerine müdahale etmektedir. Bu nedenle de işletmecilerden, yetkililerden ve ev sahiplerinden tepki almakta olan kültür evi sahibi, Kale içindeki gecekonduların yıkılması ve barların bölgeden kalkması ile ilgili mücadelesinde yalnızdır:

Kapımı kapattığımda tüm bu rezillikler, derhal yıkılması gereken gecekondular ve bu rezil barlar... kapımı kapatıp benim kafamı duvarlara vurarak dövmelerinin sebebi bu. Bu yanlış düzeni hükümet benimle beraber [bozmuyor, Kale’yi] kurtarmıyor.

Kültür evi kurucusunun Kale ile ilgili mücadelesinde ne kadar haklı olduğu tartışmalıdır ve tepkileri çevredekilere inandırıcı gelmemektedir ancak tarihi bir mekanın siyasi kaygılarla bozulması konusundaki sözleri düşündürücüdür:

Hepsi gaspçı bunların. Oradan buradan gelmiş, özellikle Turgut Özal Malatya’dan getirmiş, Melih Gökçek Adapazarlıları...Gasp ettikleri hakları vermemek için beni susturmaya çalışıyorlar.

Bu ifadeler bölgenin zaman içinde nasıl bir mücadele alanına dönüştürüldüğünü gösterir niteliktedir. Önceleri yoğun kırdan kente göçteki yetersiz konut stoğu sorununun çözümünde işlev görmüş olan Kale zaman içinde -ileriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak irdeleneceği üzere-soylulaştırılması kolay bir geçiş bölgesi haline getirilmiştir.

Şehir Plancıları Odası ve Ankaram Platformu:

Odaya bağlı bir oluşum olması nedeniyle Ankaram Platformu için ayrı bir görüşme yapılması gerek görülmemiştir. Kale ile ilgili kimi girişimler platform adına yapılmaktadır. Oda ve Platform genel olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin uygulamalarını uygunluk yönünden takip eden ve gerekli hallerde müdahalede bulunan kuruluşlar olarak işlev görmektedir. Kimi durumlarda kamu kurumlarıyla benzer düşünceler de çoğu zaman ayrıştıkları ve konuya müdahale ettikleri görülmektedir:

...bir plan daha yapıldı, Oda orada taraf oldu ve dava açtı. Onun bir koruma değil yıkım planı olduğunu düşündük. Davayı da kazandık. Mesela Büyükşehir Belediyesi'nin yıkmak istediği bir sürü bina var. Bunların bir bölümünde ortak fikirlerimiz de var. Hakikaten o bölgeye, dokuya uymayan sonradan yapılmış yıkılması gereken yapılar da var. Yıktıktan sonra ne yapılacağı konusunda ayrışıyoruz. Mesela Ulus'ta bir meydan projesi düşünüyoruz ama hep bina projeleriyle ilişkilendiriyorlar... Yapılaşmaya açan projeler yapıyorlar. Bu bir yaklaşım sorunu (ŞPO Yetkilisi).

Bu oluşumlar adına görüşülen yetkili, Kale ve çevresi (Eski Ankara olarak adlandırmaktadır) özelindeki girişimlerin ranta yönelik olduğunu belirtmektedir. Hem tarihi kent merkezinde faaliyet gösteren esnafın hem de Belediye'nin kısa vadeli ve tarihi dokuyu korumaya yönelik olmayan hedefler içerisinde olduğunu belirten yetkili “Kimi zaman mesela yıkıp yeniden yapma (inşa etme) türü uygulamalar da oldu çevrede. Onun ne kadar gerçekçi bir koruma olduğu tartışılır durumda. Özellikle Hacı Bayram çevresinde uygulanan güzel olabilir ama koruma mıdır, tartışma konusu” diyerek mevcut durumu eleştirmekte ve geçmişte bir plan yarışması ile oluşturulan projenin uygulanmamasını eleştirmektedir. Ona göre yarışmada kazanan proje “kamusal alanlar yaratacağı. Belli yaya akslarının oluşturulması, meydanların ortaya çıkartılması” gibi çalışmalar içeriyordu.

ŞPO yetkilisine sosyal dokuda yaşanması muhtemel değişimle ilgili görüşleri sorulduğunda öncelikli olarak plancı bakış açısı ile “Şuanki projelere bakıldığında, halk zaman içinde yavaş yavaş çekilecek. Diğer kent merkezlerinde yaşadığımız ve eleştirdiğimiz, konutların çekilmesi, sadece ticarethanelerin olması ve gece ölü alanların oluşması tarihi kent merkezinde de yaşanacak ve başka başka sorunların önünü açacak bu dönüşüm” yanıtı alınmıştır. Halkın değişim ve dönüşümden zarar görmemesi hatta faydalanması gerektiğini vurgulayan yetkili “İdareler hiçbir zaman bu anlamda orada yaşayan halkı koruyan, hem kamunun hem yaşayanların orada barınmasını sağlayan uygulamaları başaramadılar. Bence çok da istemediler. Ankara’da da bunun benzerini yaşıyoruz” şeklinde eleştiride bulunmaktadır. Ankara Kalesi Derneği gibi ŞPO yetkilisi de bölgedeki sosyal dokuyu bir turistik değer olarak değerlendirmektedir:

Oranın değeri aslında o insanlarla (sakinlerle) da var. Uyum sorunu yaşayan insanların olması gerek zaten. Oradaki yaşamın farklılığı zaten bir anlamda turistik değer taşıyor oradaki dokuyla birlikte. Hangi eski kent dokusuna giderseniz dünyada, o dokuya uyumlu bir yaşam vardır. (ŞPO Yetkilisi)

Yetkili bu düşünceyi bölgedeki tüm aktörlerin çıkarına olacak şekilde sunmakta ve bölge sakinlerinin dönüşümden faydalanmalarını gerektiğini vurgulamaktadır:

Yaşayan insanları da oradan gelir elde eder hale getirip onları katmaktır asıl önemli olan. Karmayı sağladığınız zaman daha değerli olacaktır. Sonradan gelen esnafın mantığı uzun erimli değildir, kısa vadeli çabuk artı değer elde etme mantığı. Onlar üç beş sene üst düzey sağlayıp, yatırımlarını geri alıp, çekilip gitmek amacıyla olabilirler. Oradaki dokunun onlar için yaşamsal bir değeri yok ticari bir değeri var. Dolayısıyla biran önce halk gitsin, buraya uyum sağlayamıyorlar diye bakıyorlar. Turist boş binaya gelecek de ne olacak. Oradaki yaşamı görerek gezmesi daha güzeldir turist için. (ŞPO Yetkilisi)

Böyle bir sosyal değişimin kendilerinin onayladığı tarzda bir projenin ardından yaşanabileceği hatırlatılan yetkili, bu değişimin hızlı ve zorla olması ile yavaş ve kendiliğinden olması arasındaki farkı vurgulamıştır:

Yapı değiştirilmez, sadece bakım yapılırsa bu değişim hızlı bir şekilde yaşanmaz. Olsa bile orayla uyum sağlayan, zaman içine yayılmış daha

makul düzeyde kalacaktır. Kendi isteğiyle dönüşen bir hal alacaktır ve rahatsız edici olmayacaktır. Ancak şuan izlenen politikalar dışarı atan, pazarlıkla kamulaştırılan, yıkılıp yerine betonarme bir şeyler yapılan, bir cephe boyama şeklinde sunulan bir koruma. Sonrasında modern tarz inşaatla yapılıp sunulduğu için bir soylulaştırma projesine dönüşecektir. Galeriler vb. sanatsal kullanımlarla desteklenerek tamamen oradaki insanı dışlayan bir şeye dönüşecektir. Bu da işin sosyal kısmının unutulduğu bir planlama çalışması olacaktır. (ŞPO Yetkilisi)

Kale’de yaşayan halkın örgütsüz olmasına değinen yetkiliye eski sakinlerin yerine yeni ve daha yoksul kiracıların yerleşmekte olduğu hatırlatıldığında kendisi, böyle bir halkın bölgeden çıkartılması en kolay olan sakin topluluğunu oluşturduğunu belirtmiştir.

4.1.1.2. Kamu Kurumları ve Yetkilileri:

Kamu kurumlarından randevu almak ve yetkililerle sağlıklı görüşmeler yapmak zor olmuştur. Zaman sıkıntısının yanında konuyla ilgili açık ifadelerde bulunmaları ve bu ifadelerin kaydedilmesi konularında sorunlar yaşanmıştır.

Altındağ Belediyesi:

Kale bölgesinde yenileme çalışması yapma yetkisi Büyükşehir Belediyesi’ne aittir. Belediye hizmetlerinden ise Altındağ Belediyesi sorumludur. Ancak Altındağ Belediyesi’nin, henüz kendilerinde yetki varken bölgede yenileme çalışmalarına başlamış olması nedeniyle projelerden sorumlu bir yetkiliden görüş almak uygun

görülmüştür. Görüşülen kişi, söz konusu yetki değişimine vurgu yapan soruların gereksiz olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Bakanlar Kurulu kararıyla yenileme alanı ilan edildi. Yenileme alanı ilan edilince yetkisi Büyükşehir'e geçmiş oldu...Büyükşehir Belediyesi aşağı taraflarda bir takım çalışmalar yapıyor. Büyük ihtimalle Kale'ye doğru geliyorlardır. Fark etmez ki ha Altındağ Belediyesi yapmış ha Büyükşehir. Sonuçta ikisi de Türkiye Cumhuriyeti'nin bir[er] kamu kurumu. Kim yaparsa yapsın bir hizmettir yani buradaki vatandaşa.

Bu yatırımların gerçekten 'vatandaşa' yönelik birer hizmet olup olmadığı ile ilgili sorularımız yanıtsız kalırken yetki değişiminin bölgedeki çalışmaları yavaşlattığı yönündeki yorumlar yönelik olarak alınan "Kale'ye kadar sağlıklaştırmalar yaptık, tam Kale'ye gireceğimiz sırada yetki değişti" ifadesi bu aksamayı doğrular nitelikte görünmektedir.

Yetkiliye Kale halkı ve esnafının Altındağ Belediyesi'ne ait olan Hamamönü projesine önem verilerek Kale'nin ikinci planda bırakıldığıyla ilgili yorumları aktarıldığında ise yine yetkili kurum olmadıkları "Bu biz oradan vazgeçtiğimiz için değil, yetki alanımız Hamamönü ve çevresi olduğu için buralarda devam ediyoruz projelere" şeklinde hatırlatmıştır.

Hamamönü gibi projelerde bölgede kiracı olan düşük gelir gruplarına yönelik bir ön çalışma yapıp yapılmadığı sorusuna karşı yetkili, cümlesine, "Ön çalışma derken, şimdi burada kiracılar ve işgalciler¹⁵ var" şeklinde bir hatırlatma ile

---

¹⁵ Tarihi evler arasına yapılmış gecekonduların sahiplerinden söz ediyor.

başlamış ve “durumu kötü olan kişilere zaten bizim Altın Ay diye bir kuruluşumuz var, oradan yardım sağlıyoruz. Onun dışında nereye gitmesi gerekiyor, nereye gidiyor diye bir çalışma yapmıyoruz” yanıtını vermiştir.

Kale halkına Altındağ Belediyesinin halka, esnafa ve turizme faydası sorulduğunda halka faydalı ve faydasız bulanlar eşit sayıdaiken çoğunluk esnafa ve turizme bir faydası olmadığını belirtmiştir. Belediye ile iletişimleri sorulduğunda “Altındağ Belediyesi’nin bizden haberi yok(S18)”, “Veysel Tiryaki’den hiçbir fayda görmedik. Zarar gördük fayda görmedik. Altındağ Belediyesi’nden bizim Kale’de kimse bir fayda görmedi(S17)” gibi ifadelerle rastlanmıştır.

Esnaf ise Altındağ Belediyesi ile ilgili olarak (1) yapılan projelerden söz etmiş ve (2) bölgedeki yetki değişiminin olumsuz etkilerini dile getirmiştir:

Hamamönü’ne Altındağ belediyesi el attı, orayı Altındağ sömürüyor. Belediye çalışanlarına, yandaşlarına oradaki evler peşkeş çekildi. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Altındağ Belediyesi çok güzel projeler yaptı. Çin Çin’dir, Yatıkmusluk’tur, Hüseyin Gazi’dir, Hamamönü’dür. Kamulaştırılıp çok güzel yollar, altyapı, park ve bahçeler, sağlık ocakları... Görsel olarak çok güzel olduğuna inanıyorum. Eski o dökükvari Ankara kalktı, silkinme hazırlıkları içinde. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Melih Gökçek’in inatlaşması, ‘Ankara Kalesi benim’ diye Altındağ’dan alması. Eğer Altındağ Belediyesi’nde olsaydı burası –gördünüz işte adam

Hamamönü'nü çiçek gibi yaptı; yukarıya doğru da getiriyor.(Koç Müzesi Yetkilisi)

Kale içinin Altındağ Belediye'si yerine Büyük Şehir Belediyesi'ne bağlı olması bazı işleri yavaşlatıyor. (E4-Kale içinde halı-kilim dükkanı sahibi)

[Kale içi] Altındağ Belediyesi'nden Büyükşehir Belediyesi'ne geçecek (geçti), artık ne zaman rant görürlerse o zaman yaparlar. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Büyükşehir Belediyesi:

Bu görüşmede, Belediye yetkilisine yöneltilen sorular yanıtız kalmıştır. İki belediye ve diğer kurumlarla Büyükşehir Belediyesi arasında sorunlar olmadığını belirten yetkili sadece meslek odalarından destek göremediklerini ifade etmiş ve Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü(KUDEM) hakkında bilgi vermekle yetinmiştir.

Halk, Altındağ Belediyesi'ne benzer bir değerlendirmeyi Büyükşehir Belediyesi için de yapmıştır. Belediyeyi Kale halkına faydalı görenlerle faydasız görenlerin sayısı eşit iken Kale esnafı ve turizme faydasız bulanların sayısı bulanlardan fazladır.

İleride daha ayrıntılı olarak değinileceği üzere Büyükşehir Belediyesi halka verdiği sosyal yardımlarla anılmaktadır. Yardım alan ve almayan halk kurumu bu yönüyle değerlendirmektedir. Büyükşehir Belediyesi ile iletişimleri sorulan halktan “Büyükşehir [Belediyesi] halkı dilencilığe alıştırdı.(S4)”, “Bir tek kömür alıyoruz.(S9)” gibi yanıtlar alınmıştır.

Bölgenin yenileme alanı ilan edilmesinden sonra Büyükşehir Belediyesi'nin yetki alanına girdiğini bilen halk ve esnaf proje beklentisi taşımaktadır:

Şuanda bildiğim kadarıyla Büyükşehir belediyesi ile Anıtlar Yüksek Kurulu'nun burada ortak bir projesi var, bekliyoruz. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Bezen deniliyor Büyükşehir ile mal sahipleri arasında anlaşmazlık oluyor diye ama tam anlamıyla buraya girilmediği için hepsi bir söylenti. Çünkü asıl öncelik Hacı Bayram; tamamen oradalar. İş makineleri orada, tüm ekip orada. Ne zaman biter bilmiyorum ama bir iki yıl daha sürer her halde.(E3-Kale içinde hediyelik eşya dükkanı sahibi)

Büyükşehir Belediyesi de Hacıbayram'dan başladı ama bu tarafa doğru gelmiyor bir türlü. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Kale'de belediye yetki değişiminden şikâyetçi olan bir esnaf “şuan burada Veysel Tiryaki'nin borusu ötmüyor, Melih Gökçek'in yakında burada zurnası ötecek(K4)” şeklinde eleştiride bulunmakta ve eski Kale muhtarı da Büyükşehir Belediyesi'nin gücünü “Buranın geleceği Kale'de yaşayanın elinde değil, muhtarın elinde değil, doğrudan doğruya Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin elinde. Siyasilerin yani(K1)” şeklinde ifade etmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı:

Kale aktörleri, Kültür ve turizm Bakanlığı'nı Kale'de etkili bulmamaktadır¹⁶ ve kurumun da pastadan pay almak isteyen aktörler arasında bulunduğu düşünülmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Yenileme Alanı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürü ile yapılan görüşmeden Kale'yi içeren ve 1989'dan 2005'e kadar yürürlükte olan plan ihtiyaçlara cevap vermediği için yeni bir planın yapıldığı ancak odaların dava açması ile iptal edildiği bilgisi alınmıştır. Müdür, Kale'deki ilgisizliği "*Kale de çok uzun zamandır köklü bir uygulama yok. Maalesef Cumhuriyet'ten bu yana onaylı bir planı bile yok*" şeklinde ifade etmiştir.

Bakanlık yetkilisi de diğer aktörler gibi Kale'nin ilgi ve hizmet kaybı yaşadığını "*20-30 yıl önce Kale gözde olmuştu. Sonra Kale'de bir çöküntü oldu*" şeklinde ifade etmiş ve topyekûn bir projenin gerekliliğine işaret etmiştir.

Yetkili, Kale'de de Hamamönü'ndeki gibi bir değişim yaşanacağını vurgulamış ancak halkın mağduriyeti sorulduğunda yenileme çalışmalarının insan barınmasına uygun olarak gerçekleşmesi gerektiğini şöyle ifade etmeyi uygun görmüştür:

Koruma ve yenilemede insan ihtiyaçları esastır. Yapılar öncelikle insanların barınma ihtiyacına yönelik olarak yapılmıştır. İnsanın hem maddi hem manevi yönüne hitap ediyorlar. Bina yaparken her şeye dikkat ederiz, insan ögesi çok önemlidir.

¹⁶ "*Turizmdeki sorunlar Turizm Bakanlığı'nın eksigi.*" (E6)

"*Turist geliyor şu yollara bak...benim ayıbım değil ki Belediyenin, Kültür Bakanlığı'nın ayıbı bu.*"

Kale Muhtarı:

Bu çalışma başladığında Kale ve çevresinin birer muhtarı varken ilerleyen dönemlerde bölgedeki bazı mahallelerin birleştirilmesi ile muhtarının görev ve sorumluluk alanı genişlemiştir. Bu durumdan kaynaklı aksamaları anlayışla karşılayan bir grup mevcuttur:

12 mahalle birleştirilip bir muhtarlık olunca 5bin olan nüfus 45bine'e çıktı. Muhtar nereye gidecek de ilgilenecek. Muhtarın da işi zor burada. (S5-Kale dışında gecekondü sahibi)

Şimdi 12 mahalleyi birleştirince ta Seymenler'den buraya sabah namazında çıksın muhtar, yatsı namazında buraya varamaz. Bir de 70 yaşında kadın, muhtarlık yapma şeyi de... hiç ara sokaklara inemez, sonuçta bir kadın yani, ne yapabilir? Burası toplu bir site değil ki karma karışık gecekondü. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Şimdi bizim buranın halkı biraz cins olduğu için. Muhtar [kendilerine] iyi bir şey yaparsa 'iyi' oluyor, kötü bir şey yaparsa 'kötü' oluyor. Bir işlem yaparken 'iki milyon vereceksin' diyor. Bu parayı vermemek için herkes şikayetçi oluyor yani. 12 muhtarı birleştirince mecbur bazı işler değişti. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi sakin)

Muhtarımız yetişemiyor, alan büyüdü...Zaten ikametgah doldurmaktan gzmeye vakti olmuyor. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Yetki alanındaki değişim muhtar ile eskisi kadar iletişim sağlanamamasına; samimi birincil ilişkiler yerine kurumsal ilişkiler kurulmasına

neden olmuştur. Bu değişimle sakinlerle muhtar arasındaki dayanışmanın engellendiği ve muhtarın halkın örgütlenmesine katkı sağlayamaz bir konuma geldiği görülmektedir. Eski muhtarın Kale özelindeki mücadelelerde daha çok yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu değişim ile yukarıdaki yorumlardan daha fazlasında halkın muhtara karşı tepkili olduğu görülmektedir:

Eski muhtar daha iyiydi. O geliyordu fakirin sözünü dinliyordu, geliyordu evleri geziyordu. Ben daha bunu görmedim...Buranın muhtarı ayırıdı, İç Kale'nin muhtarı ayırıdı. (S7-Kaleiçi'nde gecekondulu kiracısı)

Şuandaki bayan muhtarımız hiç iyi değil. Hiç memnun değiliz. İyi olsa gelirdi giderdi çevrelere baktırırdı. Pek ilgilenmiyor yani. (S8-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Muhtarlıklar ayrıyken daha iyiydi, en azından kişiyi bulup bir diyalog haline geçebiliyordunuz. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Muhtarın en çok eleştiri aldığı konu ise verdiği hizmetler için talep ettiği paradır. Kendisinin ifadelerine göre muhtarlıktan sağlanan bazı hizmetlerin diğer kamu kurumlarından da sağlanabilmesi¹⁷ kendisinin işini azaltmaktadır ve görev alanının genişlemesinin nedeni de budur. Bu yüzden muhtar verdiği her hizmetin karşılığı olarak halktan belli miktarlarda para almaktadır:

---

¹⁷ Örneğin nakil belgesi Nüfus Müdürlüğü'nden, ikametgah Kaymakamlık'tan alınabilmektedir. Kale muhtarı da görev alanındaki değişimle görev tipindeki değişimin olumsuz etkide bulunmadığını “şimdi 12 mahalle birleşti ama zor olmadı çünkü bazı işleri artık biz yapmıyoruz” diye ifade etmiştir.

Bu muhtar biraz fazla [para] alıyor. Eskisi biraz daha iyiydi 'param yok' dediğinde biraz şey yapıyordu. Bu [muhtar] ne yaparsan yap 5 lira vereceksin diyor. (S2-kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kiminden 6 lira istiyor kiminden 8 kiminden 16. Nasıl muhtarmış ben anlamadım soyuyor milleti. Eski muhtar birinde alsa birinde almazdı parayı. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

Bir ikametgah almaya gidiyorum beş lira istiyor. Ben veririm ama burada durumu iyi olmayan insanlar da var, onlar ne yapacak? (S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Tersini düşünen küçük bir kitle olsa da¹⁸ bazı sakinler belediye hizmetlerindeki eksikliklerde muhtarın ilgisizliğinin rolünün de olduğunu düşünmektedir:

Mesela lamba söner, sokak lambaları, onunla ilgilenmez. Kale yolu kardan kapanır onunla pek ilgilenmez. Çok ilgilendiğini söyleyemem. (S15-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Hanım hiç ilgilenmiyor. Çok vaatler verdi iyi bir şey zannettik ama çok pişman olduk. Kadınlar oy verdi...Görmüyoruz kendisini doğru dürüst. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

---

¹⁸ “Çok iyi. O olmasa zaten direklerimizde lambalar yanmaz.” (S18)

Daha muhtardan kendimize bir fayda görmedik. Evimizin önü hep su alıyor, buz alıyor, Cami yıkılmış, köpekler kediler içinde, kimse bakmıyor. Gelen muhtar kendi çıkarı için geliyor. (S17-Kale dışında gecekondulu kiracısı)

Ankara Valisi:

Alan çalışmasının başlamasından sonra Ankara Valisi Alaaddin Yüksel'in de konuyla ilgili olduğu, görüşmeler sırasında fark edilmiştir. Bu nedenle Valilik ile irtibata geçilmiş ancak sonuç alınamamıştır. Yine de görüşmelerden edinilen bazı bilgileri paylaşarak Ankara Valisi'nin konuya olan ilgisi ve bazı aktörlerin kendisine duyduğu güven üzerinde durulmasında fayda görülmüştür. Vali'nin Kale ile ilgili girişimlerde bulunduğunu şu ifadelerden öğrenmek mümkündür:

Bugünkü valimiz sağ olsun kendileri[nin] bir önderlik, bir [ön] ayaklık yaptığını biliyoruz. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Vali Bey emretti, dedi ki 'elektrik, su, doğalgaz, telefon, telekomünikasyon (internet) ve kanalizasyon bir kere açılsın, bir kerede büyük bir yerden geçsin gitsin ve bir daha da açılmasın'.(KALE-DER Yetkilisi)

Ankara Valisi'nin halktan yana bir tavırla bölge sakinlerinin mağduriyetini önemseydiği görülmektedir. Bu durum halkın kendisine güvenmesini sağlamıştır:

Bir kere Vali ile Belediye Başkanı geldiler. Vali burayı kamulaştırmaya taraftar değil. Belediye Başkanı kamulaştırmak istiyoruz dedi sadece...

*Vali şöyle istemiyor buranın halkı buranın insanı nereye gidecek diye.
(S8-Kale içinde gecekondlu kiracısı)*

Kale'nin geleceği ile ilgili toplantılar yapan Valinin, bölgede yürümeyen bazı işlerde devreye girerek ara bulucu bir görev üstlendiği görülmüştür:

*En son Vali Bey toplantı yaptı geçen sene Şubat'ta, Nisan'da yenisini yaptı. O zamanki kararlarda – işte biz dileklerimizi dile getirdik. (KALE-
DER Yetkilisi)*

K1: Belediyenin görevi bir çöp toplamaksa üç dört senedir toplamaya başladı.

K4: O da Ankara Valisi sayesinde yani.

...

K3: Vali de bunlara ayak uyduruyor. Aslında iyi bir adam.

4.1.2. Kale Esnafı:

Kale içi ve çevresindeki esnafın tamamı turistik bir yer olması nedeniyle burada faaliyet göstermeyi seçmiştir. Görüşülen işletmelerin en eskisi 30 yıldır bölgede olan bakliyatçıdır. En eskisinden en yenisine kadar tüm işletmeler Kale'de yapılacak olan bir projenin kendi işlerine olumlu etkide bulunması ümidini taşımaktadır. Çünkü yapılan her tür yenilik Kale'ye insan çekmektedir ve turizmin kamusal yararına da vurgu yapılmaktadır¹⁹.

¹⁹ “Bu döküntünün temizlenmesi kamu adına, devlet adına, turizm adına yapılacaksa, kişiler adına değil; burası muhakkak güzel olur.” (E1)

Kale’de (1) eskiden beri Kale sakini ve esnafı olan, kale halkına hizmet verecek türde faaliyetler gösteren (bakkal, kahve, bakliyatçılar gibi), (2) yine görece daha yeni Kale sakini olup küçük turistik faaliyetlerle gelir elde etmeye çalışan (yüncü, sokakta seramik, çanta ve takı satan kadınlar gibi) ve (3) Kale sakini olmayan, en eskisi 20 yıldır bölgede faaliyet gösteren, hem yabancı turistlere hem de yerli ve daha üst gelir gruplarından müşterilere hitap eden (restoran, antikacı, sanat galerisi, hediyelik eşya, halı dükkanları gibi) üç tür esnaftan söz etmek mümkündür. Bu konuda farklı ayrımlar söz konusu olabilir ancak bu sınıflandırma, amaç ve söylemlerdeki farklılıklar ile birbirlerini değerlendiriş biçimleri referans alınarak gerçekleştirilmiştir.

Birinci grup aynı zamanda Kale’de ev sahibi olduğu için bir esnaf olarak değil de Kale sakini olarak değerlendirmede bulunmakta ve evlerinin geleceği konusunda beklentiler taşımaktadır. Yine iş yerlerini de bırakıp gitmeleri gerekirse bundan iyi bir rant elde etmeyi arzu etmektedirler. İkinci grup ise yaptıkları işi günlük hayatlarına uydurarak sürdürmekte ve konforsuz evlerinden ayrılma konusuna olumlu bakmaktadır. Üçüncü grup ise bölgedeki yenileme çalışmalarını umutla beklerken sosyal yapıdaki bir değişimi de olumlu görmektedir. Özetle birinci grup pastadan pay alma, ikinci grup bölgenin ‘geçiş bölgesi’ işlevi ile durumunu düzeltip ayrılma ve üçüncü grup ise Kale’nin soylulaştırılması beklentisi içerisinde görünmektedir.

Ziyaretçiler başlığı altında görüleceği gibi bölgedeki ziyaretçi profilinde Kale’yi görmeye gelen *turistlerden*, Kale’de vakit geçirmeye ve alış veriş yapmaya gelen *müşterilere* doğru bir geçiş yaşanmaktadır. Paralel bir değişimi esnaf profilinde de görmek mümkündür. Bu değişim, Ankara’da yaşamakta olup Kale’de vakit

geçirmeye ve alış veriş yapmaya gelen yüksek ve orta gelir gruplarına hitap eden işletmelerin artması şeklinde yaşanmaktadır. Değişim, esnaf ilişkilerinde de samimi ilişkilerden ikincil ilişkilere doğru bir geçişe neden olmuştur ve halk bu durumdan şikayetçi görünmektedir:

Onlar (esnaf) kendi hallerinde, onlar sonradan gelenler. Şimdi eski esnaflar kalmadı. Dışarıdan gelenler var, hobi yapıyorlar bunlar, zevk-i sefalarındalar bunlar. Resimcilik, fotoğrafçılık yapıyorlar, kilimcilik, halıcılık. Bunlarla geçim sağlıyorlar. Problem yok, zaten tanımıyoruz. Eskiler gittiler, bunlar geldiler. Eskiler çok güzeldi, dosttuk. Ehil adamlardı, baba adamlardı. Kimisi zengin oldu gitti kimisi öldü gitti. (S18-Kale dışında gecekondü sahibi)

Kale'de akım başladı...Ben bu durumdan memnun değilim...Önceden bir mahallemiz vardı, herkes birbirine selam verirdi. İşyerleriyle birlikte Kale boğulmaya başladı. (S15-Kale içinde gecekondü kiracısı)

Rahmi Koç Müzesi yetkilisi de ikili esnaf durumunu “Buradaki esnaf, dükkanları babadan dededen kalan kimseler, sonradan gelip kiralayanlar ise işin açıkçası daha çok hobi amaçlı yapıyor. Maddi kaygıları olmayıp sanatını icra etmek, kendine meşgale edinmek için” şeklindeki benzer ifadelerle ortaya koymuştur.

Tekrar esnaf sınıflandırmasına dönülecek olursa, birinci tür esnafın Kale halkına hizmet vermekte olduğu görülmektedir. Sakinlere hangi tür işletmeleri ne sıklıkla kullandıkları sorulduğunda, hiç alış veriş yapmadıkları iş yerleri, sanat galerisi (17 kişi), halı-kilim (14), hediyelik eşya (11) dükkânları, bar (16), kafe (16) ve

restoranlar (14) olurken; birinci tür diye ifade edilen bakkal (15 kişi) ve kahvehane (12) ‘haftada birkaç kere’ ziyaret edilmektedir ve bakliyatçılardan da ‘haftada bir kez’ (10 kişi), ‘ayda birkaç kez’ (4) ve ‘yılda birkaç kez’ (3) alış veriş yapılabilmektedir.

İkinci tür esnaftan genellikle Kale’yi görmeye gelen turistler alış veriş yaparken üçüncü tür esnaf, tur şirketlerinin ve rehberlerinin politikaları nedeniyle yabancı turistle buluşamamaktan şikâyetçidir. Onların müşterisi daha çok Ankara’da yaşayan, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek yerli ziyaretçiler olmaktadır:

Her zaman daha çok Ankara’daki zenginler geliyor. Bunun dışında da sık sık yerli ve yabancı turistler turlarla geliyor. Kale’nin içinde müşterim yok, çevresinde de yok. (E4-Kale içinde halı-kilim dükkanı sahibi)

Burada üst tabaka misafir gelir...Genelde Ankara’nın zengin semtlerinden gelen müşterilerimiz oluyor. (E5-Kale içinde restoran çalışanı ve Kale sakini)

Ankara Kalesi Derneği, Soroptimistler ve Müze personeli sık sık geliyor. (E7-Kale içinde kafe sahibi)

Bölge esnafının sıkıntılar yaşamakta olduğu görülmüştür. Bu durumun nedenlerini Kale muhtarı şöyle özetlemektedir:

Eskiden antikacılar, halıcılar, bakırcılar vardı. Kuruyemişçiler vardı. Hala var ama onların işi şuan durmuş vaziyette. Belediye tarafından yardım dağıtıldığı için. Turistler bakıp gidiyor, alışverişi yapmıyor. Halk

da büyük alış veriş merkezlerinden kredi kartı ile alışverişini yapıp geliyor...Artık buralara vesait sıkıntı olduğu için fazla gelen olmuyor.

Bu ifadeye görüldüğü gibi, Kale halkı belediye yardımları nedeniyle bölge esnafından alışveriş yapmazken turistler de tur şirketlerinin yönlendirmeleri ile hareket ederek alışveriş yapmaktan uzak durmaktadır. Yerli ziyaretçiler için de ulaşım sorunu söz konusudur.

Rahmi Koç Müzesi:

Çengelhan Rahmi M. Koç Müzesi Ankara'nın ilk ve tek sanayi müzesidir. Müzede ulaşım, sanayi ve iletişim tarihini izlemek mümkündür. Ankara Kalesi'nin girişindeki binada sergilenmekte olan koleksiyon, minyatür modellerden başka sandal ve arabalar gibi birebir ölçülerde objeleri de kapsamaktadır.

Müzenin bölgede faaliyet göstermeye başlaması ile birlikte Kale'ye olan ilginin arttığıyla ilgili ifadeler bulunmaktadır. Ancak bu, bir ziyaretçi değil yatırımcı ilgisidir. Yani bölgenin canlandırılmasına yönelik ilginin artışından söz edildiği görülmüştür²⁰:

Koç'un buraya el atmasıyla da [değer] arttı. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Ancak Müze yetkilisi sadece yatırımcılar yönünden değil ziyaretçi yönünden de bir artış ve profil değişimini yarattıklarını düşünmektedir. Kendisine

---

²⁰ Benzer bir ilgi artışını Zenger Paşa Hanı'nın restore edilip restorana çevrilmesinin de yarattığı ile ilgili ifadelere rastlanmıştır: "Zenger mesela 22 sene önce açmış burayı –zaten Zenger'in gelmesiyle bu Kale başladı. Zenger geldi buraya bir restoran açtı, Kale'de akım başladı." (S15)

müzenin bölgeye olan etkisiyle ilgili söylentiler aktarıldığında, yetkili, durumu şöyle ifade etmiştir:

Doğru. Biz de katılıyoruz. Daha önce ziyaretçiler ya da meraklılar Anadolu Medeniyetleri müzesine kadar gelip oradan geriye dönerlerdi...Koç grubunun buraya yönelmesi ile beraber hem ziyaretçi profilinde bir değişim oldu, biraz daha Kale'ye çıkanların kalitesi yükseldi diyebilirim...Biliyorsunuz Kale uzun zamandır unutulmuş ve kendi kaderine terk edilmişti ne yazık ki. Müzenin çok etkisi olduğuna inanıyoruz o konuda. Bir ikinci faktör şu; yerel yönetimler ve emniyet de buna daha fazla önem göstermeye başladı. Buna da etken olarak şunu gösterebiliriz: Artık yurt dışında misafirler –bakanlıkların, büyük elçiliklerin misafirleri- mutlaka programlarına Rahmi Koç Müzesini de dâhil ediyorlar. Dolayısıyla Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bağlayıp burada bizim müzemiz içerisinde Divan'ın işlettiği restoranda yemek yiyorlar. Ardından bizim müzeyi geziyorlar...Bu da hem emniyet tedbirlerinin Kale'de arttırılmasını sağladı. Protokolün rağbet göstermesi dolayısıyla kamuoyunun da gözü Kale'ye çevrilmiş oldu. Bir diğer etken de Koç grubunun, özel sektörün Kale'ye yönelimi konusunda bir öncülük üstlendiğini düşünüyorum. Çünkü Çengelhan restore edilip müze açıldıktan sonra pek çok yeni sanat atölyesi açıldı civarda. Onun haricinde çok büyük bir girişim var.

Müze yetkilisi Kale'nin yurtdışındaki örneklerde olduğu gibi bir kültür merkezi olması beklentisini taşımaktadır. “Galatlara bile başkentlik yapmış bir

şehirdeyiz ama kıymetini bu zamana kadar bilememişiz” diyen yetkili Kale'nin turistlik anlamdaki geleceğinden ümitli olduğunu ifade etmiştir.

Bu gelecekte Kale sakinlerinin durumunun ne olacağı sorulduğunda ise *“Mecburen belediyenin yaptığı bir takım düzenlemeler gereğince [halkın] bir kısmının gitmesi gerekecektir”* yanıtını veren yetkili, turistlik yapıya uymayan bazı üzücü olaylarla karşılaştıklarını belirterek düşüncesini desteklemek istemiştir:

Örneğin geçenlerde çok üzüldüm çünkü burada mutlaka çok iyi ve buraya sahip çıkan aileler de var ama ufak bir kesim çok bilinçsiz hareket ediyor...yurt dışından bir fotoğraf sanatçısı dostumuz gelmişti. Ankara Kalesi ile ilgili olarak çok önemli uluslararası bir dergiye makale yazacak. Beraber Kale'nin içerisine girdik...Yukarıda sekiz dokuz yaşlarında çocuklar bize cam şişeler attılar. Orada o adamcağıza ya da birimize bir şey olsaydı hesabını kim nasıl verecekti bilmiyorum.

Bu hikayeyi anlatan müze yetkilisi *“Ama asla istemediğimiz bir şey onların soyutlanması. Esnafın korkuları vardı bizim dükkanlara el koyarlar mı bizi de çıkartırlar mı diye. Öyle bir şey yok biz halkla bütünleşmek istiyoruz. Biz de onlardan birileriyiz. Her şey buradaki unutulmuşluğu silmek için”* bölge halkı ve esnafı ile iyi ilişkiler kurma isteklerini ifade etmiştir. Halkla sorun yaşamak istemeyen ‘yeni’ esnafın onlarla iyi geçinmeye yönelik tedbirleri olduğuyla ilgili çeşitli söylentilere rastlanmıştır. Örneğin bazı restoranların halka ücretsiz hizmet verdiği ya da indirim yaptığı ile ilgili duyumlar alınmıştır.

Yoksul Kale halkı ise bölgede faaliyet gösteren her türlü tüzel kişilikten, aralarındaki büyük ekonomik farkı bir nebze kapatacak girişimler beklemektedir (belediyelerle halk arasındaki ilişkilerin de bu ekseninde olduğuna ileride değinilecektir):

(Koç Müzesi'nin binasındaki pastaneden bahsederek) Adam çöpe yemek döküyor. 10 tane poğaçaya kalıyor, ver bir garibana yesin. Onu bile çöpe atıyor. 'Yasak abi' diyor. Nesi yasak ya? Ekmeği çöpe atıyorsun, ne faydası olacak. Onların kendisine faydası. Koç bugün otel açtı bana mı açtı. Müzede paralı giriş. Şimdi buradaki adam 4 lira verip müzeye girecek, var mı böyle bir şey? Bunlar belediyeden ekmek alıyor. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Bölgede, Yeni Hayat İlköğretim Okulu'nun Koç Müzesi'ne ekleneceği üzerine söylentiler bulunmaktadır²¹. Örneğin sanat galerisi çalışanı bir sakininin “Okulumuzu da Vehbi Koç müzesi almış, okul da kapanacakmış” ifadesi Müze yetkilisi ile paylaşılmış ve olumsuz bir yanıt alınmış ancak böyle bir durumun mümkün olabileceği izlenimi edinilmiştir:

Yok. Çukurhan'ın arkasındaki bir hanı aldık. Eğer Kale'nin büyük bir kısmı boşaltılırsa...O zaman buradaki çocukların okula ihtiyacı kalmayacağı için bir şey düşünülür mü bilemiyorum. Zaten devlete ait bir arazi, almamız söz konusu değil, ancak kiralanabilir.

---

²¹ Bu ilginin, okulun altında yer alan tarihi eserlerin çıkarılması amacını taşıdığıyla ilgili söylentilere de rastlanmıştır.

4.1.3. Kale Halkı:

Genelleme yapma kaygısı taşımaksınız, görüşülen grubun bir takım özelliklerini ortaya koymaya yönelik olarak bazı istatistiki bilgilerin burada verilmesi uygun olacaktır. Metodoloji başlığı altında yer alan Tablo 04'te da görüldüğü gibi 6 kadın ve 14 erkek ile görüşme yapılmıştır. Bunlardan 8 tanesi Malatyalı, 5 tanesi Ankara'nın ilçelerinden, 2 tanesi Adapazarlı, 2 tanesi Ankara'nın çevre illerinden ve birer kişi de Kayseri, Çanakkale ve Bayburtludur. Mülakat yapılanlar arasında Kale içinde yaşayan 12, dışında yaşayan 8 kişi bulunmaktadır. Kendisi veya ailesinin 30 yıldan fazla süredir Kale'de yaşadığını belirten 12 kişi ile görüşülmüştür. 18-25 yıldır Kale'de yaşadıklarını söyleyen 4 kişi vardır ve 3 kişi de 7-9 yıldır Kale'de ikamet ettiklerini belirtmiştir.

Bunların 7'si ev sahibi iken 13'ü kiracıdır. 2 kişinin evi 10-40 m² arasıyken, 7 kişinin 65-70 m² arası, 4 kişinin 80-100 m² arası, 4 kişinin 110 m² ve 3 kişinin 120-130 m² arasıdır. Tarihi evler oldukça küçüktür ancak eklemelerle genişletilmiştir. Daha geniş olan evler ise eski gecekondulardır. Salon dahil oda sayılarının sorulduğunda 4 kişi 4 odalı, 11 kişi 3 odalı, 4 kişi 2 odalı ve 1 kişi tek odalı bir evde yaşadığını belirtmiştir. 8 kişi tarihi bir evde, 12 kişi gecekonduda yaşamaktadır.

Aylık gelirlerine göre kişi sayıları şöyledir; Aylık geliri 200-600 TL arasından olan 2, 700-800 TL arasında olan 4, 900-1500 TL arasından olan 7, 2000-4000 TL arasında olan 7 kişi bulunmaktadır. Kiracıların, ödedikleri kira miktarına göre sayıları ise şöyledir; 150 TL kira veren 4, 200 TL veren 4, 220-250 TL veren 4,

300 TL veren 1 kişi vardır ve bir kişi de akrabalarının evinde yaşamakta olduğu için kira vermediğini belirtmiştir. Derinlemesine mülakat yapılan kişilerin 9 tanesi belediyeden yardım aldığını, 11 tanesi ise almadığını belirtmiştir. Yardım alınan kurumlar Büyükşehir Belediyesi ve Kaymakamlıktır. Belediyeden yardım alan 9 kişi varken 3 kişi de Kaymakamlıktan yardım almaktadır. Bunlar, kömür, gıda ve para yardımı şeklindedir.

Bu bölümde yer alan diğer başlıklarda Kale halkının diğer aktörlere yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmanın ileriki bölümleri de daha çok Kale halkının ifadeleri üzerine temellenecektir. Özellikle ‘geçiş bölgesi’ başlığı altında Kale halkının uyum içinde yaşamakta olduğuyula ilgili bilgiler yer almaktadır. Kale’deki mücadele biçimlerini ele alan bölümde ise halkın kendi aralarındaki çatışmalara değinilecektir. Halk aralarında bir çatışma olmadığını vurgulasa da Kale’nin eski sakinlerinin yeni sakinlerle ilgili eleştirilerde bulunduğu, bölgedeki kültürel ve fiziksel bozulmadan bu grubu sorumlu tuttuğu görülmüştür. Kale muhtarı “*Suç var. Burası karışık*”, “*kendi aralarında çatışıyorlar*” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

4.1.4. Ziyaretçiler:

Kale görüşmelerinde, ‘turist’ denildiğinde akla yabancılar gelmektedir. Yabancılar gibi, sadece bir tarihi değer olarak Kale’yi ziyarete gelen yerliler de ‘yerli turist’ olarak adlandırılabilir. Ancak Ankara’nın çeşitli semtlerinden Kale’de vakit geçirmeye gelen ve Kale halkının kullanmadığı işletmelerin (restoran, bar, antikacı, hediyelik eşya dükkanı gibi) müşterisi olan kişilerden ‘müşteri’ olarak bahsedildiğinde

daha sağlıklı bir iletişim kurulduğu görülmüştür. Kale'ye gelen insanlardan bahsederken 'ziyaretçiler' demek daha uygun olurken (1) Kale'nin tarihi dokusunu görmeye gelenler için 'turistler', (2) Ankara'da yaşayıp Kale'nin tarihi dokusunda vakit geçirmeye ve alış veriş yapmaya gelenler için 'müşteriler' ifadesini kullanmak daha uygun olmaktadır.

Görüşmelerde sıklıkla, geçmişte Kale'ye daha fazla yabancı turist geldiği ifade edilmiştir. Bu nedenle Kale sakinleri turistlere alışkındır. Ancak 'müşteriler' son yıllarda gelmeye başlamıştır²². Daha önce de belirtildiği gibi ziyaretçi tipindeki değişim esnaf tipinde de bir değişim yaratmış, Ankaralı müşterilere hizmet veren işletmelerin sayısındaki artışla birlikte esnaf profilinde de ikili bir durum ortaya çıkmıştır.

Turistlerden sevgi ve ilgi ile söz eden sakinler; bölgenin soylulaştırıcıları olma potansiyeline sahip orta ve üst gelir grubunda yer alan müşterilerden, 'lüks arabalarıyla gelip' alış-veriş yapmaları²³, içkili mekanlara geldiklerinde arabalarını uygunsuz yerlere park etmeleri²⁴ konularında şikayet edebilmekte ve yabancıların daha duyarlı olduğunu düşünmektedirler²⁵.

---

²² “Ezelden beri buraya yabancılar gelir. Şuan bizim yerli halkımızın ilgi odağı oldu... İki üç kere Kale festivali oldu, tanıtıldı her halde. Kale'yi merak ettiler. Mesela Kale'ye gelen 'ben 30 senedir Ankara'dayım Kale'yi hiç görmedim' diyor. Yani bir piknik yerine gider gibi hafta sonu Kale'yi gezmek istiyorlar.”

²³ “Çankaya, Ayrancı, bütün sosyete yerlerden geliyorlar, arabalarını çekiyorlar, alışverişlerini yapıyorlar. Biz de onlara yardımcı oluyoruz.” (S18)

²⁴ “Kapının önüne arabasını koyuyor. 'Kardeşim niye koyuyorsun' diyorsun, 'ne diyorsun' diyor.” (S12)

²⁵ “Yabancı turistler yere bir sigara bile atmıyor ama Türkler kirletiyor.” (S1)

Kale’yi ziyarete gelen turistlerle halk arasında iyi ilişkiler yaşandığı görülmüştür. Daha sonra değinileceği üzere, esnafın ve Ankara Kalesi Derneği’nin ifadelerine bakılırsa rehberlik yapan çocuklar ile Kale merdivenlerinde satış yapan kadınlar turistleri rahatsız edebilmektedirler. Ancak halk Kale’yi görmeye gelen turistlere sempati ile bakan bir tavır sergilemektedir ve kendilerinden rahatsız olmadıklarını sıklıkla ifade etmektedirler:

Turistlerle bir sorunumuz yok, bazen görüşüyoruz, konuşuyoruz, bizimle iletişim kuruyorlar, güler yüz... Geliyor Çinliler Japonlar yemeğimize yiyorlar. Turistlerden herkes memnun buradan [turistlerin] şikâyet ettiklerini de hiç duymadım. (S4-Kale dışında gecekodu sahibi)

Ben hiç rahatsız olan duymadım. Faydası oluyor ya. Benim bir faydam yoksa da şu adam bakkal, buradan geçerken bir şey alıyor. Ben faydalanmıyorsam komşum faydalanıyor. (S7-Kaleiçi’nde gecekodu kiracısı)

Hiç [sorunumuz] olmadı. Bizi gördükleri zaman bazen çocuklarımızın fotoğraflarını çekiyorlar. (S20-Kale dışında gecekodu kiracısı)

Çok saygıyla, sevgiyle karşılıyor. En ufak bir taciz olayı, yan gözle bakma olmaz. Geliyorlar, oturuyorlar, çay içiyorlar, [bizimle] konuşuyorlar, memnun kalıyorlar. Fotoğrafımızı çekiyorlar, bizle ilgileniyor, biz çay ısmarlıyoruz veya o bize bir çay ısmarlıyor. Bir simit

---

“Turistlerimiz Türklerden daha iyi, bize selam veriyorlar.” (G6)

Yiyoruz veya bir yemek olursa. Yardımcı oluyoruz. (S17-Kale dışında gecekondulu kiracısı)

Kale’yi görmeye gelen turistlerden rahatsızlık duymadıklarını “*Bir zararları yok. İşte buradan geçip gidiyorlar. Ters baktıklarını görmedik(S10)*”, “*Hiçbir sorunumuz olmaz, neticede saatli gelen insan. Kısa süreli olarak gelir sonra dağılır(S14)*”, “*Biz onlara (turistlere) her zaman hürmet gösteriyoruz, onlar da bizden memnunlar(S18)*” gibi başka ifadelerle de ortaya koyan sakinler olduğu gibi Kale’de vakit geçirmeye Ankara’nın çeşitli semtlerinden gelen müşterilerle ilgili sorunlar yaşadıklarını gösteren ifadelerle rastlanmıştır:

Turistlerimiz Türklerden daha iyi, bize selam veriyorlar. Adam izin almadan resim çekiyor –resim çekenlerden illallah. Sonra da ‘sen adam mısın’ diyor bana üniversite okumuş kadın. ‘Konuştuğun lafa dikkat et’ dedi. Burada oturuyoruz diye cahil zannediyor.

Uygunsuz hareketler görüyorsun, çoluğum çocuğum görmesin diyorsun. Kapının önüne arabasını koyuyor. ‘Kardeşim niye koyuyorsun’ diyorsun, ‘ne diyorsun’ diyor.

Çalışmada konunun aktörü olabilecek birçok grupla görüşme yapılırken bölgeyi görmeye ya da orada vakit geçirmeye gelen 10 yerli ziyaretçi ile de kısa görüşmeler yapılmıştır. Dokuz tanesi Ankara’da yaşayan ve biri İstanbul’dan gelen 10 ziyaretçinin altısı farklı meslek gruplarından dördü öğrencidir. Hepsisi daha önce de Kale’yi ziyaret etmiş olduğunu belirtmiştir ve genelde yılda bir ya da birkaç kere gelen kişilerdir. Ayda bir ya da birkaç kere geldiğini belirten iki kişi olmuştur. İki

kişi ise daha önce bir kere geldiğini belirtmiştir. Bu ziyaretçilerin Kale'ye gelme nedenlerini sırasıyla; tarihi doku, alışveriş, müze ve Kale ziyareti, eğlence ve Ankara manzarası olarak saymak mümkündür. Kale'deki orijinal ve uygun fiyatlı ürünlere, sosyal ortamın çekiciliğine, antikacı ve sanat galerilerine vurgu yapanlar olmuştur. Görüşülen kişiler Kale halkı ve esnafı ile ilgili bir sorun yaşamadıklarını belirtirken bir kişi Kale'deki çocukların sürekli para istemesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

Ziyaretçilerin ne tür işletmelerden yararlandıkları sorulduğunda; Halı – Kilim (4 kişi), Hediyeelik Eşya (7), Sanat Galerisi (5), Antikacı (5), Bakırcı (2), Restoran (7), Kafe (6), Bakliyat ve Kuruyemiş (1), Koç Müzesi (5), Anadolu Medeniyetleri Müzesi (6), Bakkal–Market (3) gibi işyerlerine gittiklerini belirtmiştir ve hiç gitmedikleri yerin Kahvehane oluşu öğrenilmiştir.

10 ziyaretçi ve 20 sakin ile yapılan görüşmeler elbette istatistiki bir bilgi üretmek için yeterli değildir ancak yukarıdaki sayılar şu gözlemi destekler niteliktedir ki Kale halkı ile ziyaretçiler farklı işletmelerin müşterisi olmaktadır. Özellikle Kale'nin kapısında yer alan bakliyat ve kuruyemiş satıcılarının, görüşülmüş olan ziyaretçiler tarafından çok rağbet görmediği anlaşılmıştır. Kale halkı ise bu satıcılardan sıklıkla alışveriş yapmaktadır. Yine kuruyemişçiler de ziyaretçilerden ilgi görmediklerinden yakınmıştır. Bunun yanında esnaf, belediye yardımları nedeniyle Kale halkının da eskisi kadar kendilerinden alışveriş yapmadığını belirtmiştir.

Görüşülen 10 Kale ziyaretçisine Kale'nin ne gibi ihtiyaçları olduğu sorulmuştur. Ziyaretçiler çoğunlukla temizlik ve alt yapı sorunlarına değinmişlerdir. Kale'nin bakımsız ve kirli olduğu dile getirilmiştir. Evlerin yenilenmesi, restore

edilmesi gerektiğini belirten beş kişi olmuştur. Halkın bilinçsizliğine vurgu yaparak evlerin boşaltılması gerektiğini, dünyanın her yerinde tarihi mekanların turistik amaçlarla değerlendirildiğini belirten bir kişi olmuştur. Üç kişi ise Kale'nin orada yaşayan halkı ile güzel olduğunu belirtmiştir. Daha nezih turistik mekanların olması gerektiğini belirten iki kişi olmuştur. Ulaşım ve tuvalet ihtiyacı sorulduğunda bunları birer gereksinim olarak dile getiren dörder kişi olmuş ve sadece iki kişi Kale'nin bir güvenlik ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bir ziyaretçi Kale'nin kötü bir imajı olduğunu ve insanların bu nedenle gelmek istemediklerini belirtmiştir. Gelen kişilerin güvenlik ihtiyacı hissetmeyen kişiler olması beklenebilir görünmektedir.

Ziyaretçiler gerek temizlik, gerek alt yapı gerekse evlerin yenilenmesi konularındaki yetersizliklerin Belediyeden kaynaklandığını düşünmektedir. Bu bölgeye yeterince ilgi gösterilmemesi nedeniyle yıpranan ve turistik açıdan yetersiz kalan bir alan olduğunu düşünen kişiler bulunmaktadır. Bir kişi bölgenin zor bir alan olduğunu ve sit alanı olması nedeniyle yatırım yapılmasında güçlükler yaşandığını belirtmiştir. Kurumların ilgisizliğini ve projelerin iptal edilmiş olduğunu belirten sadece birer kişi olmuştur. Kale ile ilgili yenileme projelerinden haberdar olup olmadıkları sorulduğundan altı kişi bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Projeler hakkında bilgi sahibi olan ziyaretçiler evlerin yenileneceği ve bölgenin Hamamönü ve Hacı Bayram Camii çevresi gibi tarihi-turistik bir yer olacağı beklentisini taşımakta ve bu bilgileri medyadan aldıklarını belirtmektedir. Projelerin hayata geçirilememesi belediyeye bağlanmaktadır. Bir kişi bu durumu yerel-genel yönetim uyumsuzluğuna bağlamıştır.

Ziyaretçiler Kale'nin fiziksel geleceği konusunda oldukça ümitli görünmektedir ve Kale'nin daha güzel bir yer olacağını düşünmektedir. Bir kişi lüks mekanlar ile pahalı bir bölge olacağını ve bu nedenle halkın burada barınmacağını belirtmiştir. Bir kişi de halk ile ziyaretçilerin ihtiyaçlarının farklı olduğuna vurgu yapmıştır. Kale'nin ekonomik geleceği konusunda ise bölgenin pahalılaşacağı ve değer kazanacağı vurgusu öne çıkmaktadır. Bunun dışında iş imkânlarının ve gelirlerin artacağı da düşünülmektedir. Bu düşünce, turizmin canlanacağı, ekonomik kalkınma yaşanacağı, yeni yatırımlar yapılacağı, iş imkanlarının artacağı, Kale'nin Ankara'nın en değerli yeri olacağı şeklindeki ifadelerle ortaya koyulmuştur.

Ziyaretçilere Kale'den ev satın almak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Görüşülen ziyaretçilerden üç tanesi bunu bir yatırım aracı olarak görmüş ve imkanı olsa ev satın almak isteyeceğini belirtmiştir. Bu konuda olumlu yanıt veren bir kişi ise sadece Kale'nin ilginç bir mekan olduğunu belirtmiştir.

Yine ziyaretçilere Kale'de oturmak isteyip istemeyecekleri sorulduğunda dört kişi olumlu yanıt vermiştir. Bu kişilerden üçü tarihi doku ile iç içe olmanın güzelliğinden söz ederek bu isteklerini açıklamıştır. Ancak bu üç kişiden bir tanesi *“buranın imkanları yükselirse yaşamak isterim”* şeklinde yanıt vermiştir. Bir kişi ise bölgenin merkeze yakın olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerden bir tanesi Kale'de yaşamayı düşünerek girişimde bulunduğunu ancak *‘öğrenciye ev vermiyoruz’* yanıtını aldığını belirtmiştir. Kale'de yaşamak istemeyeceğini belirtenlerin gerekçeleri çoğunlukla konforsuzluk olmuştur ve bunun dışında *“daha güvenli yerlerde yaşamayı tercih ederim”* , *“güvenlik ve ulaşım şartları uygun değil”* gibi yanıtlar da alınmıştır.

4.2. Yatırımsız, Hizmetsiz ve Örgütsüz Bir Geçiş Bölgesi Olarak Kale:

4.2.1. Değişim ve Kullanım Değerleri Farkı:

Harvey (2003) 1970'lerde yaptığı bir değerlendirmesinde, birçok iç kent alanında konutların hiçbir değişim değeri olmadığı halde kullanım değeri olduğunu ve zaman içinde bu bölgelerde değişim değeri oluşturulmadığı için kullanım değerinin de bir kenara atıldığını vurgulamıştır. Ucuzlayan bu konutlara düşük gelir gruplarının yerleşmesi ile değer düşüklüğü devam ederken soylulaşma süreci ile birlikte kullanım değeri desteklenen ve hizmetler yönünden zenginleşen konut alanından değişim değeri artışı yaşanmaktadır. Bugün söz konusu kentsel yenileme planları ile bölgedeki konutlara değişim değeri kazandırılmakta ve bu değer artışı bölge sakinlerinin dışındaki grupları bölgeye çekmektedir.

Kale özelinde bakıldığında da, bölgedeki yenileme faaliyetleri çok kısıtlı olduğu halde, projelerle ilgili uzun yıllardır süren söylentilerin²⁶, evlerin değişim değerini büyük oranda arttırdığı ancak kullanım değerleri yönünden değişim

---

²⁶ “1946 yılında Belediye bir karar almış bütün tapuların üzerine meclis kararıyla istimlak kararı vermiş. 1946'dan beri Ankara Kalesi Ankara Belediyesi tarafından istimlak edilecek diye herkes bekliyor. Gazetelerde iki üç kere yazı çıkar ama hiçbir şey yapılmaz...Sonradan ne istimlak var ne bir şey var. O şerh orda durmasına rağmen etkisiz kaldı.” (K1)

“Yıllardır Belediyelerin ayrı, Valilik ayrı, Kültür Bakanlığı ayrı. ODTÜ'nün ayrı bir projesi var. Yani Ankara Kalesi için birçok proje var diye duyuyoruz. Ama hiçbiri hayata geçemiyor.” (K2)

yaratmadığı görülmektedir.²⁷

Gelecekte ‘Ankara’nın en değerli yerlerinden biri’ olması beklenen Kale’de eski, dökük tarihi evler 250-300 bin TL’ye müşteri bulmaktayken, benzer fiyatların, iyi bir konuma sahip olan gecekondular için de geçerli olduğu görülmüştür. Yani konut bölgesinde topyekun bir değer artışı söz konusudur.

Ev sahipleri, evler için bir süredir yüksek meblağlar istemektedir. Çünkü evlerin, değerleneceğiyle ilgili beklenti nedeniyle yatırım amaçlı olarak gelen müşterinin kazancına ortak olma bilinci gelişmiş durumdadır ve kendi haklarını başkaları ile paylaştıkları duygusu rahatsızlık yaratmaktadır²⁸. Kale’deki tarihi evlerin kiralari 150-200 TL arasındadır. Kullanım değerindeki düşüklük evlerin konforsuz olması ve bölgenin hizmetsiz bırakılmasıyla ilgilidir. Aradaki farkı gösteren bir ifadeye göre:

Gelenler de bir geçim derdinden memleketlerinden geliyor acaba burada bir iş yapabilir miyim diye...İlerde değerlenir diye ev alan oluyor ama oturmuyor. Evler boş duruyor. Biz bilmiyoruz da ileride Kale’yi parasıyla ziyaret etme zamanları bile gelecek (para vererek). Bizim gözümüz görmez de ileride olur. (S7-Kaleiçi’nde gecekondulu kiracısı)

Yani Kale’ye hem geçim sıkıntıları nedeniyle, ucuz konut imkanı için gelen hem de değerleneceğini düşünerek geleceğe yatırım yapmak amaçlı olarak ev

²⁷ “Ev fiyatları artıyor ama kiralar artmıyor çünkü bu evlerde ancak dar gelirliler oturuyor.” (Muhtar)

²⁸ “Geçenlerde gazetelerde haberi çıktı, bir bakanın üç dört tane evi varmış...Yani buralar paylaşılıyor, ben paylaşılmasını istemiyorum. Kendilerine rant gibi görmesinler Kale’yi. (E6)

satın almaya gelen iki grup bulunmaktadır. Bu da düşük kullanım değeri ve yüksek değişim değeri arasındaki derin farkı yaratmaktadır. Bu nedenle bölgenin hem bir geçiş bölgesi hem de soylulaştırma sürecine girmiş bir alan olduğunu düşünmek mümkündür:

Ama şimdi duyduğumuza göre bütün büyüklerin gözleri Kale’de, Kale civarında. Albaylardan tutun bürokratlara kadar; Kale’de bir ev sahibi olmak istiyorlar. O yüzden prim yaptı. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Bölgenin bir yandan yatırımsız ve hizmetsiz bırakılması diğer yandan da değerlendirileceği beklentisi ile ev almaya gelenlerin bulunması kafa karışıklığı yaratabilmektedir:

Kültür Bakanlığı, Belediye buraya pek önem vermedi. Ondan dolayı da buranın çehresi yavaş yavaş değişti. Bir taraftan canlandırmaya uğraşıyorlar bir taraftan yaptıkları yanlış politikalarla amaçlarına ulaşamıyorlar. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Analiz boyunca soylulaştırma sürecine ilişkin ip uçlarına ve Kale’nin bir geçiş bölgesi olduğunu gösteren yanıtlara yer verilmeye devam edilecektir. Ancak öncesinde, bölgedeki kullanım değeri düşüklüğüne neden olan yatırımsızlık ve hizmetsizlik konusuna değinilmesi uygun görülmüştür.

4.2.2. Yatırımsızlık ve Hizmetsizlik:

Smith'e (2008) göre, soylulaştırma, 'kira boşluğu'ndan kaynaklanmaktadır. Bölgeye yatırım yapılmayarak, arazinin gerçek değeri ile kira değerinde büyük bir boşluk yaratılmasıyla başlayan süreç ucuzlayan bu bölgeye kolaylıkla yatırım yapıp yeniden canlandırılması şeklinde devam etmektedir.

Kale'de de belediye yatırım ve hizmetlerindeki yetersizlik dikkati çekmektedir. Smith'in (2008) bölgeye kolay yatırım yapılması için değer düşürmeye yönelik bir girişim olarak yorumladığı bu durum, Kale halkı tarafından da benzer şekilde yorumlanabilmektedir:

Şimdi bunlar diyor ki 'hizmeti keseyim, yaşam şartlarını zorlaştırayım, satsın gitsin' (K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

Devlet yatırım yapmıyor ama bizi yıldırıyor. Sürekli elektrik kesiliyor zaten. Elektrik Arıza'yı aradım. Öyle bir kayıt olmadığını söylediler ama sabah 9'dan gece 10'a kadar [elektrik] yoktu. Biz artık alıştık... Ben doğma büyüme buradayım benim sokak lambam yanmıyor. Ben doğmadan döşenmiş ben değiştiğini görmedim. Böyle bir sistemin sağlam olduğunu düşünebilir misiniz? Sokak lambası rüzgar esmediğinde yanıyor, rüzgar esince sallıyor, yanmıyor. Ve biz o yolda yürüyoruz. (S3-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Konu hakkında bilgili olan bir takım sakinler ve esnaf, yatırımsızlığı, bölgenin sit alanı olmasına bağlamaktadır. Bölgenin uzun süre sit alanı olarak kalmasının yatırımsız bırakılma konusunda meşrulaştırıcı bir gerekçe olarak

kullanıldığı görülmektedir. Yani bölge ancak turistik amaçlı bir yenileme seferberliği ile hizmetsizlikten kurtarılabilir. Bu tür bir düşünce, rant sağlama potansiyeli olmayan sakinler için de yenileme çalışmalarına yönelik ümitli bir beklenti yaratmaktadır. Örneğin bir kiracı projeleri altyapı gelişmesi ile ilişkilendirerek “*Projeler iyi olur aslında kötü olmaz yani. Altyapısı olsun...(S8)*” şeklinde destekleyebilmektedir. Yaşanacak olanın turistik bir değişim olduğunun bilincindeki bir kiracı da projeleri “*Buralar restoran olacaktı bu yaz inşallah başlarlar(S7)*” şeklinde destekleyebilmektedir. Hatta yerinden edilme endişesine sahip olan bir kiracının projelerle ilgili olumlu görüş bildirdiğine rastlanmıştır. Sakin, projenin olumsuz etkisini biliyor ama neden olumlu yorum yaptığını bilmiyor gibi görünmektedir:

Yapılsın istiyoruz ama bize bir faydası olur mu? Sadece restoran olacaksa aile yaşayamaz (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Altındağ Belediyesi yetkilisi altyapı sorunlarının nedeni olarak restorasyon çalışmalarına yeni başlanmış olmasını göstermektedir. 1980’de Sit alanı ilan edilmiş olan bölgeye “*kimse çivi çakmamış...imar planı da olmamış*” yorumunu yapan yetkilinin ifadesine göre koruma amaçlı imar planı olmayan yerlerde altyapı sorunları olağandır.

Kennedy ve Leonard, soylulaştırma sürecinde düşük gelirliilerin yerine yüksek gelirliilerin geçmesi şeklindeki yer değiştirme sürecinde genellikle birinci grubun gönülsüz olduğunu ancak “hızla yükselen kiralar veya mülkiyet vergilerindeki artışlar nedeniyle ödeme gücü çökerek taşınmak zorunda” kaldıklarını belirtmektedir (akt. Ergün, 2006:17). Kale’de ise kullanım değeri artışı olmadığı için

sakinlere yük olan kira bedelleri bulunmamakta, kiracıların başka yollarla ve bölgeden uzaklaşması sağlanmaktadır. Kale'nin hizmetsiz ve yatırımsız olması, yakın komşuluk ilişkilerine rağmen 'gönüllü' bir bölgeden ayrılma isteği doğurmaktadır. Bölgeye manevi anlamlar yükleyerek burada kalmak istediğini beyan edenler genellikle rant paylaşımına ortak olmak isteyen ev sahipleridir.

Beauregard'a göre soylulaştırılabilir konutların oluşumuna yol açan iki süreç vardır. Bunlardan birincisi "soylulaştırılabilir konutların oluşumu" iken ikincisi "kolayca yerlerinden edilebilecek...sakinlerin oluşumu"dur. İslam (2006b: 46,47) da İstanbul'da azınlıkların boşalttıkları konutlara, kırsal alanlardan gelen göçmenlerin yerleşmesi ile bu iki sürecin oluşmaya başladığını ortaya koymuştur.

Kale de bölgenin sit alanı ilan edilmesi ile yatırımsız kalmıştır ve böyle bir bölgeye ancak düşük gelirli, yani kolayca yerlerinden edilebilecek aileler yerleşecektir. Bunun yanında bölgenin hizmetsiz bırakılması ile Kale'de ev sahibi olan sakinlerin de uzaklaşması ve daha düşük gelirli kiracıların bölgeye çekilmesi sağlanmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi, rant sağlama potansiyeli olmayan sakinler için de yenileme çalışmalarına yönelik ümitli bir beklenti olduğu gözlemlenmiştir ancak halkın içindeki azımsanmayacak bir grup da söz konusu yatırımların kendilerine yönelik olmayacağını bilincinde görünmektedir. Kale'nin ihtiyaçlarının neler olduğu sorulduğunda "*saymakla bitmez ama kısaca Kale hizmet istiyor, Ankara'nın göbeğinde hizmet bekliyor (S5)*" diyen bir sakin, bölgeye yapılan yatırımların hangi kesimlere daha faydalı olduğu, çocuklara, yaşlılara vb. gruplara fayda sağlayan yatırımların bulunup bulunmadığıyla ilgili bir soru karşısında şu tepkiyi vermiştir:

Yatırım olmayan yerde ne faydası ablacım? Buranın halkına kimse bir fayda saylamaz çünkü rant yok. (S5-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Aynı soruya genelde, “Buradaki halka faydalı bir şey yapılmaz (S11)”, “Hiçbir faydası yok (S7)”, “Kale içinde herkesin birbirine faydası vardır ama yatırımların yok (S8)” gibi yanıtlar alınmıştır. Bu yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumunun insanları bölgeden taşınmaya zorladığıyla ilgili başka örnekler de bulunmaktadır:

Evleri kötü, bakım yok, çocuklara oyun oynayacak yer yok, yollar dar, araba geçiyor, bir dakika bile gözünü ayıramıyorsun [çocuklardan]. Evde de sıkılıyor çocuk.(S10-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Altyapı yapacaklar güya. Kanalları bıraktılar kışa girerken. Bir altı aydır böyle burası çamur çıkık. Kışın gelip baksaydın, araba girmiyordu... Kime şikayetçi olacaksın, belediye başkanına gitsen desen ‘kış günü’ diyecek. E gece hasta olmaz mı burada? Hasta olur ambulans girmez. Sirtında mı götüreceksin? Doğuda kızakla götürürler burada nasıl götüreceksin?(S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kışın buralar çok berbat, belediye hiç bakmıyor. Buralar buzlanıyor, insanlar kayıp düşüyor....Burada yangın çıktı, itfaiye giremedi, kül oldu. Ara sokaklara itfaiye girmiyor, hortumları yetmiyor. Millet burada korku içerisinde yaşıyor. İnsanların hayati güvencesi tehlike altında.(S17-Kale dışında gecekondlu kiracısı)

Sevmediğim yönü kirli olması.(S9-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Aptal değiliz yani. İcraat denen şey anlatmayla olmaz, ben gözümlerle göreceğim. Kazdın attın şurayı, araba giremiyor. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kale'de bir şey yapılmadı. 20 sene önceki Kale aynı Kale, çivi çakılmadı. (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Yatırımsızlık ve hizmetsizlik konusu bölgede iki yönlü olarak ele alınmaktadır. Birincisi yukarıda belirtildiği gibi, konut alanı olan bir bölgeye yetersiz hizmet verilmesi ile halkın oradan taşınmaya zorlanması ve ancak daha düşük gelir gruplarının bölgede yaşayabilir hale gelmesi iken bir diğer yön, turistik bir bölge olarak değer kazanmasını engelleyen bir yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumudur. Ziyaretçilerin Kale'deki kirlilikle ilgili ifadeleri olmuştur ancak asıl önemli olan bölge halkının kendileri için değil de turistler için buldukları taleplerdir:

Ben bir Kale'li olarak utanıyorum. Turist geliyor ama ne bir lavabo var. İnsan bu sıkışacak, elini taşla toprağa degecek. Kapkaç falan yok da temizlik hijyen yönünden sorun yaşarlar. Şuraları görüyorsunuz köpek yuvası affedersiniz... Onlar geldiğinde biz utanıyoruz. Bugün bir Kapadokya'ya git bir Antalya'ya git bir İstanbul'a git. İnsan imrenir yani. Türkiye'nin başkentinin ortasında Kale... büyüklerimiz gelsin bir ilgilensin yani. Bir adam geliyor [Ankara'ya] Kale'yi merak ediyor önce. Önceden daha çok turist gelirdi buraya. Şimdi direkt İstanbul'dan Kapadokya'ya götürüyorlar. Böyle olur mu? (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

1950-60 yılında yapılmış şu elektrik-telefon kabloları Menderes zamanında. Turistlik bir bölgede böyle bağırsak gibi olmaz ki. Altyapının olmadığı yere hizmet (projeleri kastediyor) getirmek isterseniz adamlar size güler.” (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Halkın bu türden duyarlılıklarının yanında hizmetsizliğin turizmle ilişkilendirilerek ortaya konulması daha çok esnafın ifadelerinde yer almaktadır:

Hafta sonları en kötü şartlarda burayı 1000 kişi ziyaret ediyor...Geçen sene kanalizasyon çalışması yapıldı, Kale'nin içine bir tane vatandaş giremedi ve yarım bırakıldı. Normal bir çalışma ile iki, iki buçuk ayda yapılabilecek bir çalışma. Ekipman güçlü fakat elemanlar çalışmıyor. Normal mesai saati içinde çalışıldı bırakıldı. Tam altı ay [sürdü] turizmin en canlı olduğu mevsimde. İyi bir belediye başkanı, iyi bir ASKİ yöneticisi bunu, gece gündüz çalışır bir buçuk ayda bitirmeye gayret ederdi. Toz duman içindeydi...Kanalizasyon kokuları taşların arasından dışarıya fırlamış vaziyette...Şimdi Kale'nin içini görün (kazılmış haldeki toprak yollardan söz ediyor). Kale'nin turistinin girip çıktığı yer. Şu yukarıdaki restorana günde üç dört otobüs turist geliyor. Adam şimdi pislikten dolayı [turistleri] yukarı çıkartmıyor. Müzeye, restorana gidiyor, otobüse binip dönüyorlar. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Turistlik anlamdaki yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumu özellikle bölgenin sit alanı olması ve bu nedenle yatırım yapılmasıyla ilgili zorluklar taşınması ile açıklanmaktadır:

Tarihi eser diye buraya bir şey yapmıyorlar. Sadece bakım-onarım yapıyorlar. Genişletme veya 'ev yıkayım şöyle yapayım' gibi bir şey yok.(S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

İlk etapta buraların bir sit alanı olduğu, çivi çakılamayacağı... gibi duyular aldık. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Altındağ Belediye'si Kale ve çevresini de içeren bir çalışma yaparken, bölge Bakanlar Kurulu tarafından yenileme alanı ilan edilmiş ve yetki, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne geçmiştir. Büyükşehir Belediyesi Kale'yi de içeren geniş kapsamlı bir yenileme çalışmasına sahiptir ve bu çalışma Hacı Bayram Camii civarından başlamıştır.

Yani turistik anlamda bir gecikme olduğundan söz etmek mümkündür²⁹. Ancak bu gecikmenin soylulaştırma sürecini sekteye uğrattığı da düşünülmemelidir. Tam tersine sürece katkı sağlayan bir durumdur. Çünkü bir yer değiştirme ve rant elde etme süreci olarak soylulaştırma için, bölgedeki kullanım değerlerinin düşük olması önemli değildir, önemli olan bölgenin değişim değeri yönünden değersizleştirilmesidir ki yatırım yapılması daha kolay olsun.

---

²⁹ Gecikmede Kale'deki yetki değişiminin de etkisi olduğu düşünülmektedir. Yine Hamamönü Projesi'ndeki hızlı ilerleme Kale'nin ikinci planda bırakıldığı izlenimi yaratmıştır. Altındağ Belediyesi Yetkilisi değişimi şöyle ifade etmiştir: *"Bizde olmuş olsaydı [Kale], biz çoktan yapmıştık orayı. Bu, kurumların kendi iç işleyişleriyle ilgili. Şimdi biz sokak sağlıklılaştırma çalışmaları ile Kale'nin önündeki meydana kadar geldik, uygulamalarımızı da yaptık. Ondan sonra [Kale] yenileme alanı ilan edildi ve yetki Büyükşehir'e geçti. Yetki Büyükşehir'e geçince onun da bir çalışması vardır diye düşünüyoruz. Bu biz oradan vazgeçtiğimiz için değil, yetki alanımız Hamamönü ve çevresi olduğu için buralarda devam ediyoruz projelere."*

Diğer taraftan, Kale'nin tarihi değeri ile ilgilenen turistler ile bölgenin soylulaştırıcılarının aynı kişiler olmayacağı unutulmamalıdır. Yani bugün Kale'ye yapılacak turistik hizmetler sadece tarihi meraklarla gelen turistler ve bölge aktörleri için olacaktır. Oysa kentsel yenileme projeleri ile bölgeye girecek olanlar soylulaştırıcılar ve onların müşterileridir.

Sonuç olarak, Kale muhtarının da “*Partiler değiştikçe bu Kale'ye hiçbir şey yapılmıyor. Gelen bir plan yapıyor ama bitiremeden gidiyor. Sit alanı olduğu için de bir şey yapılmıyor*” şeklinde ifade ettiği üzere Kale'deki yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumunun en büyük iki nedeni (1) dönemler ve kurumlar arası iletişimsizlik ve anlaşmazlıklar ve (2) bölgenin sit alanı olması şeklinde özetlenebilir. Bu da politikacıların etkililiğini ortaya koymaktadır.

4.2.3. Geçiş Bölgesi:

Daha önce de değinildiği gibi, 2000 yılında yapılan bir çalışmada kale sakinlerinin, yaşadıkları bölgeyi sevdikleri ve ayrılmak isteyenlerin oranının %50'nin altında olduğu görülmüştür. Bunun üzerine yazarlar, “Kale'nin, yaşayanlar açısından birlikte yaşamaya ve paylaşımaya dayanan bir mahalle kimliği oluşturduğu ve süreklilik kazandığı” çıkarımında bulunmuş, geçmiş yıllarda Keleş (1971) ve Akçura'nın (1970) yapmış olduğu araştırmalara da değinerek, Kale'nin bir geçiş bölgesi olarak ifade edilemeyeceği sonucuna varmışlardır (Türkün Erendil ve Ulusoy, 2004:248). Türkün Erendil ve Ulusoy (2004:249). Bu çalışma kapsamında elde edilen bilgiler de halkın

Kale’yi sevdiği, dostluk, hemşerilik ve komşuluk ilişkileri³⁰ ile geçiş bölgelerinden farklı bir sosyal bağlılığa ve uyuma³¹ sahip olduğu yönündedir:

Kalede yaşamayı seçme nedenimiz köy gibi güzel yani bence. Gece de olsa gündüz de olsa bir kapıyı çalabiliyorsun ama dairede öyle değil... Çoğu taşındı ama hep birbirimizi tanıyoruz...Sorun yaşamıyoruz, diyorum ya köy gibi burası, herkesle anlaşıyoruz. (S2-kale içinde tarihi ev kiracısı)

Her şeyini seviyorum valla Kale’nin. Havasını da seviyorum, insanını da seviyorum. (S4-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Aynı benim Malatyam nasılsa burası da aynı bana. Sevmediğim hiçbir yönü yok aslında. (S6-Kale içinde gecekondulu sahibi)

Arkadaşlar, komşularla zaten hep akraba gibiyiz. Onun dışında bir akrabam yok hep onları akraba gibi görüyoruz. (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Bölgede yapılması planlanan yenileme çalışmaları ile özellikle ev sahipleri, haklarını alabilmek adına Kale’yi daha da sahiplenmektedirler. Demir (1999)’in çalışmasında, yasal olmayan bir gecekondulu mahallesinde, sakinlerin

---

³⁰ “Büyüklerimizin peşinden buraya gelmişiz, burayı memleketimiz bildik... Hemşerilerimiz var. Şimdi Kale’nin içindeki yaşam köy yaşamı gibidir. Herkes birbirini tanır.” (G5)

“Genelde aynı yerlerden geldikleri için kendi aralarında da bir sorun yok; hepsi birbirini tanıyor.” (E3)

³¹ “Kızılcahamamlılar var, Güdüllüler var, Kayserililer var. Burada köy gibi yaşıyoruz, şehir gibi değil; ayırım yapmıyoruz.” (S1)

“Kalemizi seviyoruz güzel, iyi, tatlı. Kavgaya yok dövüş yok. Huzurlu yani.” (G8)

bölgedeki varlıklarını sürdürebilmek için kendi aralarında sıkı bir dayanışma içine girdikleri ve dış dünyaya karşı, bölgeden memnun oldukları vurgusunda buldukları görülmüştür. Kale’de de, bölgeden ayrılmak zorundan kalınması ile ilgili soru sorulduğunda, sosyal bağlılık, başka yerde yaşamının manevi zorluğu sıklıkla ifade edilmiş ve anılara vurgu yapan romantik bir geçmiş tasvirinin öneminin bilindiği görülmüştür:

Çocukluğum burada geçti, anılarım burada, çevrem burada, bu güzel insanları ben bırakıp gidersem... Eryaman’a geldim bir kahveye girdim diyelim, bana nasıl bakarlar biliyor musunuz? Pazara gittim, berbere gittim, ‘bu adam nerden geldi’ derler. Ben oraya adapte olana kadar ömrümün yarısı gider. Gittiğim zaman sabah olunca ceketimi giyip bu tarafa geçerim. Çünkü benim yaşantım burada, hatıralarım burada. (S3-Kale dışında gecekondü sahibi)

Benim burada anılarım var... Onlar (kiracılar) mağdur olmayacak, mağdur olan buradaki ev sahipleri olacak. Burada bir takım anıları vardır, özlemleri vardır, beklentileri vardır. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Bu duruma rağmen, yani kişiler istekli olmasa bile, bölgeden ayrılmalarını gerektiren nedenleri bulunmaktadır³². İleriki paragraflarda değinilecek

³² “Ben burayı seviyorum ama biz de taşınacağız daireye. Artık zor geliyor kışın buralar. Diyorum ya iki odanın içi olduğu için sığmıyor. Çocuklar kocaman. Büyük bir ev olsaydı burada kalmak isterdim.” (G2)

olan bu nedenler halkı fırsat bulduğunda bölgeden ayrılma yönünde karar vermeye iterek Kale'nin bir geçiş bölgesi işlevi görmesine neden olmaktadır.

Nedenlerin başında daha konforlu evlerde yaşamaya duyulan ihtiyaç ve özlem gelmektedir. Bu nedenle 'ekonomik durumun düzelmesi' birincil ayrılma nedeni ve kaçınılmaz olarak görülüyor. Kale'den ayrılma isteği ya da gereği, daha çok kiracılar tarafından ifade edilmektedir ve Kale'den ayrılan kimseler için hep ekonomik nedenler ileri sürülmektedir³³:

Şimdi adamın durumu iyi oluyor. Adam burada yapamıyor gidiyor başka yerde işe giriyor, dolmuş parası verebiliyor. Burası da kira orası da kira deyip oraya gidiyor. Durumu iyi olan gidiyor benim olsa ben de durmam. (S7-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Taşınan çok oldu, daireye gittiler. Etlik'e, Keçiören'e, Yenimahalle'ye. Ne yapıyorlar? Önce geliyorlar köyden, burada bir ev tutuyor. Çalışıyor, 8-

---

"Benim Kale'nin hiç sevmediğim özelliği yok. Mecbur kaldığımız için gidiyoruz. Ben buraya geldiğimde köyüm gibi şey yapıyorum (hissediyorum). İnsanları da daha doğal." (G2)

³³ *"[Burada yaşama nedenimiz] Zorunluluk. Maddi olarak öyle gerekiyor...[İnsanlar] maddi durumu iyi olunca gidiyorlar." (S11)*

"Zaten buradaki halk kiracı olduğu için durumu iyileşince güzel yaşamaya doğru gidiyorlar." (S14)

"Ev sahipleri taşındı. Gimat'ta toptancı olanlar taşındı. Adamların durumu iyi olduğu için zamanında Kale'de oturdular, şimdi yerlerini değiştirdiler. Ama evleri duruyor. Dışarıdan sonradan gelen kiracılar oturdu. Çoğu esnaf olduğu için durumları güzeldir. Evlerinin değerini bulmasını bekliyorlar. Oturan halk kiracı." (S15)

"Daha rahat evleri olsun diye gidiyorlar ama durumu olan gider olmayan kalır." (S19)

"Elinde [para] olanlar ev aldı gitti, kalanlarla yaşayıp gidiyoruz." (S1)

10 sene 15-20 milyar (bin TL) biriktiriyor. Bankaya gidiyor, bir ev alıyor. Kiraya veriyor, her ay 500, 500 taksitini çıkartıyor. Taksitleri bitti mi burayı bırakıyor, kendisi daireye gidiyor. Ben yapmadım.(S17-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Ekonomik durumu iyileşen gidiyor. Durumu düşük olan ev kiralari düşük olduğu için burada kalıyor. (K3-Kale sakini ve esnafı)

[Burada yaşama nedenimiz] Zorunluluk. Maddi olarak öyle gerekiyor...[İnsanlar] maddi durumu iyi olunca gidiyorlar. (S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Zaten buradaki halk kiracı olduğu için durumu iyileşince güzel yaşamaya doğru gidiyorlar. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Daha rahat evleri olsun diye gidiyorlar ama durumu olan gider olmayan kalır. (S19-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Ekonomik nedenlerle Kale’de kaldığını, aksi halde burada yaşamak istemediğini açık olarak “Benim durumum iyi olsa ben de giderim şu anda(S4)” şeklinde ifade edenler de bulunmaktadır:

Benim kardeşlerim beni batırdılar, 60 milyar (bin TL) içeri attılar beni, kredi kartlarımı kullandılar, onları yatırıyorum. [O nedenle] sıkışırım diye gidemiyorum ama bir sene sonra kesin! Buraya bir daha geri dönmek üzere gideceğim! (S17-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Burası evimiz, ailemiz burada seviyoruz ama fırsat olsa başka yerde yaşırdım. Taşınmamızı isterlerse başka yere giderim, orası da kira burası da kira. Ama tabii cebimize (bütçemize) göre bir yer nasıl bulunur orasını Allah bilir.(S1-kale içinde gecekondulu kiracısı)

Yardım almak için geliyoruz buraya. Bir de kiralari az. Bugün ben, annem var, bacım var, yeğenim var. Bir daireye gitsek 350 milyon (TL) daire, 150 de doğalgaz, 500. Su 50, elektrik 60, 600. Benim maaşım 1188 [TL] yetmez. Gücüm yetmez. Burada hayat şartları daha ucuz olduğu için.(S17-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Ekonomik nedenlerle burada yaşıyoruz. Ucuz yer, bildiğimiz yer.(S3-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Kale’yi sevdiklerini belirten sakinlerin bölgeden ayrılmak isteme gerekçeleri evlerin konforsuz olmasıdır; “evlerimiz yaşanacak gibi değil. Tamir edilse olur. Merdiven çıkamıyorum düzayak olsa, [evlerin] tuvaleti yok banyosu yok.(S6)”, “Daire daha rahat olduğu için [gidiyorlar]. Buradakiler sobalı oluyor. İki odanın içinde oluyor. Yeri geliyor suyu, banyosu aşağıda oluyor.(S2)”. Bu düşünce özellikle Kale’nin içinde yaşayan Malatyalılar tarafından dile getirilmektedir.

Ekonomik nedenlerle burada kaldıklarını belirten sakinlerin bölgeden ayrılmak istemelerindeki önemli bir diğer etken ise yaşanan kültürel değişimdir. Bu düşünce ise daha çok Kale’nin çeperlerindeki gecekondularda oturanlar tarafından dile getirilmektedir. Evlerin yetersizliği (ısınma, tuvalet vb. sorunlar) gecekondular için geçerlidir ancak bu evler Kale’nin içindekilere göre bir miktar daha geniş ve ailelerin

yaşamaları için görece uygundur.

Kültürel değişmeden duyulan rahatsızlık iki şekilde ifade etmektedirler; (1) Kaleye sonradan taşınanların getirdiği kültürün etkisi: *“Gelen gitmeye bakıyor. Biz eskiler birbirimizi biliriz. Karışık artık kim geldi kim gitti bilemiyorum ben.(S3)”* , *“Sonradan gelenler ve çocukları bozdu ortamı...Geçen biri ‘abla ne iyi ettim de ben buradan gittim. Allah’ıma binlerce şükür ki Kale’den kurtuldum’ diyor. Çocukların terbiyesi de bozuluyor(S6)”* (2) Kale ziyaretçilerinin artmasından kaynaklanan kültürel etki: *“Burada artık yaşantı kalmadı. Turist olunca tadı bozuldu yani, eskiden iyiydi, şuanda taşımaya düşünüyoruz yani. Belki de konut alabiliriz(S8)”*, *“[İçkili] restoranlardan sonra bozuldu burası. Alkolün girdiği yere uygunsuzluk giriyor(S12)”* *“Bardan çıkanlar oraya (Kale içine) geliyor ‘huzursuz oluyoruz, çoluğumuz çocuğumuz dışarı çıkamıyor’ diyorlar(Muhtar)”* şeklinde ifade edilmiştir.

İfadelerden anlaşıldığı gibi, sakinlerin Kale’den ayrılmak istemelerinin bir başka nedeni, daha önceki bölümlerde vurgulandığı gibi, Belediye yatırımları ve hizmetlerinden yoksun olmalarıdır.

Görüşmelerde *“Yeni nesiller artık burada oturmak istemiyor.(S8)”* şeklinde birkaç ifadeye de rastlanmıştır. Görüşme yapılan iki genç ise Kale’deki arkadaş ortamlarını çok sevdiklerini belirtmiş ancak eğlence amaçlı olarak Kale’deki işletmelerin kendilerine hitap etmediğini³⁴ de eklemişlerdir. Kale’deki evlerin özellikle aileler için konforsuz olduğu görülmektedir.

---

³⁴ *“Yok. Memnunum. Biz burada yaşıyoruz ama buradaki yerlere (mekanlara) takılmıyoruz. Kızılay’a gidiyoruz, Sakarya’ya gidiyoruz.” (S13)*

Kale’de sıcak bir mahalle ortamı yaratan ilişkileri sürdürme eğilimi ve kendilerine daha az yabancı gelmesi nedeniyle halkın genelde Ankara’nın belli bölgelerine taşındıkları öğrenilmiştir. Bu taşınmalar, herkes tarafından “daireye gitmek” şeklinde isimlendirilmektedir. Kale halkı ile yapılan derinlemesine mülakatlarda, bölgeden ayrılanların nerelere gittiğiyle ilgili soruda 15 kere Keçiören, 3 kere Etlik, 1’er kere Aktepe ve Şentepe, 2 kere Abidinpaşa, 4 kere Aydınlikevler, 5 kere Yenimahalle, 3 kere Demetevler, 3 kere Batıkent, 1 kere Etimesgut, 13 kere Sincan, 3 kere Yenikent isimleri geçmiştir. Kent merkezine yakın ya da uzak bir yerden ev almak, “*Güçleri bellidir bu insanların. Mesela Sincan’a [giderler]. Ama evlere birden çok gelir girdiği için varyetli olanlar Keçiören’i tercih ederler(S14)*” şeklinde açıklanabilmektedir.

Kale’nin bir geçiş bölgesi gibi işlev gördüğünü gösteren bir diğer durum da eski sakinlerle yeni sakinler arasındaki farkın, yeni görece kozmopolit yapının, Kale’deki profil değişiminin sık sık vurgulanıyor olması ve ‘sonradan gelenler’in profilleri ile ilgili yapılan yorumlardır. Sıklıkla bölgeye doğru olan üç-dört göç dalgası ve süzülmeden söz edilmektedir³⁵.

Eskiden o Kale’nin içindeki Kınacılar Konağı parlamenterlerin oturduğu binaydı. Cumhuriyet döneminin parlamenterleri. Yani eski Ankara evleri parlamenterler, meclisin üst düzeydeki bürokratları Ankara Kalesi ve civarında otururdu. Zamanla bu binalara bakılmadığı için Ankara’nın

³⁵ “*Ohooo burası 50 kere katlandı, değişti (nüfus sirkülasyonundan bahsediyor). Çorumlu, Roman vatandaşı çok geliyorlar, Karayazılılar, Erzurumlular...*” (S17)

“*Karışık artık kim geldi kim gitti bilemiyorum ben.*” (G3)

yerlileri şehir modernleştikçe diğer kesimlere taşındı.(K2-Eski Kale esnafı, turizmci)

İlk kademe yani burada ilk oturanlar Bahçeli ve Emek'e gitti. İkinci kademe İncirli, Etlik'e gidildi. Şimdi üçüncü kademe Keçiören' gidiyor, Keçiören'e gidenler Malatya bölgesinden gelenler.(K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

İlk önce buranın yerlisi Malatyalı da değil, Kızılcahamam ve Gündüllüydü. Ben çocukken. Onlar hiç kalmadı, gitti. Şimdi çoğu Malatyalı ama onlar da gittiler daha değişikleri geldi. Malatyalı fazla gelmiyor artık. Romenler var ama hiç sorun yaşamıyoruz çok anlayışlı insanlar. (S2-kale içinde tarihi ev kiracısı).

[Son 5-10 yıl içinde buraya taşınan] çok. Onlar mesela Gülveren'den, Çinçin'den, Yenidoğan'da yıkılan evlerden geliyor. Evleri yıkılınca TOKİ binaları yapılınc mecbur kaldılar bu taraflara geldiler.

Çinçin'den, Yenidoğan'dan, Altındağ'dan, yıkılan evlerden, TOKİ'nin yaptırdığı evlerden taşınanlar buraya taşındı, hep bir odada oturuyorlar, hep bir arada kalıyorlar. Bura da yıkılırsa hepsi ortada kalacaklar. Haymanalı, Karslısı, Erzurumlusu hepsi buradalar.(S18-Kale dışında gecekondü sahibi)

Bu nüfus değişiminin bölgede yaratmış olduğu çatışmalar ileriki bölümlerde ele alınacaktır.

Geçiş bölgesi özelliği ile zamanla artan kiracılık oranının bir diğer sonucu da yaşadıkları yere eski sakinlerinkinden düşük düzeyde bağlılık hisseden bir profilin oluşmasıdır. Bu bağ yoksunluğu da yine onların bölgeden daha kolay çıkartılmalarını desteklemektedir. Çünkü bağlanmış olmadıkları bir bölge için mücadele etmeye istekli olmayacaklardır. Bu durum Kale sakinlerinin örgütsüz kalmasına neden olmaktadır.

Şehir Plancıları Odası yetkilisi bölge halkının en belirgin özelliklerinden birinin bu örgütsüzlük olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu durum Belediye'nin çalışmalarını desteklemektedir. Bu nedenle Kale'ye olan bağlılığın gevşetilmesinin de rant mücadelesinin bir aşaması olduğunu söylemek mümkündür. Yetkili, bölge halkını da içine alan, değişimin içinde ve ondan fayda sağlayan bir konuma getirmenin önemini vurgulamıştır. Safranbolu, Beypazarı, Şirince gibi örneklerde halkın sürecin içinde yer alması sağlanabilmiştir. Ancak bu küçük kentlerde bölgeye bağlı ve onunla iç içe geçmiş bir 'bölge halkı'ndan söz etmek mümkündür. Oysa Ankara Kalesi kendi sakinlerini yitirmekte ve yerlerine bölge ile bağlar kurmamış yeni aileler gelmektedir. Yani örgütlenme potansiyelinin düşürülmesini de rant mücadelesinin bir parçası olarak görmek mümkündür.

4.2.4. Sakinlerin Kale İmgesi:

Kale halkının bazen benzer ve dikkat çeken ifadeler kullandığı görülmüştür. Bu ifadelerin benzerliği ve sıklığı bölgenin bazı özgün yönlerini, kişilerin gelecek beklentilerini ve kimi çatışmaları ortaya koyar niteliktedir.

Doğma büyüme buralyım... Çocukluğum burada geçti...

Bu ifadelerden biri, neden Kale’de yaşadıkları sorulduğunda, Kale’nin eski sahipleri olduklarını ve bağlılıklarını belirtmek için kullandıkları ‘doğma büyüme buralyım’ ve ‘çocukluğum burada geçti’ şeklindeki sözlerdir:

Biz doğma büyüme buralyız. Ailelerimiz atalarımız Bayburt’tan gelmişler. O zamanlar dedelerimiz geldiğinde buralar mezarlıkmiş. (S4-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Burada doğduk, burası bildiğimiz yer, temiz yer. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Ben doğma büyüme buradayım benim sokak lambam yanmıyor. Ben doğmadan döşemiş ben değiştiğini görmedim. (S3-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Çocukluğum burada geçti. (K2-Eski Kale esnafı, turizmci)

“Bizim babadan yadigar, burada doğmuşuz, burada büyümüşüz.” (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Burada doğduk, burada büyüdük. Mecbur kaldık, gidecek bir yer bulamadık. (S18-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Çocukluğum burada geçti, anılarım burada, çevrem burada. (S3-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Evlerimizin tamir olmasını isterdik, yıkılmasını yani. Çünkü küçüklüğümüzden beri buraya alıştık. (S20-Kale dışında gecekondlu kiracısı)

Doğma büyüme buralıyım, bu mahallenin çocuğuyum. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Dededen bu işi yapıyorduk. Burada doğduk, büyüdük. (E2-Kale önünde bakliyatçı ve bölge sakini)

50 senedir buradayım. Kale'de doğduk, Kale'de büyüdük...Baba ocağında oturuyoruz yani. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Burada, bölgeden ayrılmak zorunda kalırlarsa olumsuz yönde etkileneceklerini de ifade etmeye çalıştıkları düşünülmektedir. Diğer yandan Kale hakkında kendilerinin en yeterli bilgiye sahip olduklarını ve söz sahibi olmak istediklerini belirtmek için de benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür:

Adama sordum 'ben doğma büyüme buralıyım, nerenin sonradan yapıldığını ben bilmiyorum siz nereden biliyorsunuz?' dedim. (K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

Ben doğma büyüme Kaleliyim o kadın daha ne kadar oldu geleli. (K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

Köy(üm) gibi...

Daha önce de değinildiği üzere Kale'deki yaşam, bir köy yaşantısına benzetilerek, “*Hep birbirimizi tanıyoruz...Sorun yaşamıyoruz, diyorum ya köy gibi burası, herkesle anlaşıyoruz. (S2)*”, “*Şimdi Kale'nin içindeki yaşam köy yaşamı gibidir. Herkes birbirini tanır.(S5)*”, “*Köy gibi yaşıyoruz, şehir gibi değil; ayırım yapmıyoruz. (S1)*” gibi şekillerde ifade edilebilmektedir.

Bu, bölgedeki ilişkilerin niteliğine vurgu yapan bir bakış açısını yansıtmaktadır. Diğer taraftan Kale ile ilgili aidiyet belirtmek isteyenler de “köyüm gibi”, “memleketimiz gibi”, “akraba gibiyiz” şeklinde ifadeler de kullanmaktadır.

Ben buraya geldiğimde köyüm gibi şey yapıyorum (hissediyorum).(S2-kale içinde tarihi ev kiracısı)

Büyüklerimizin peşinden buraya gelmişiz, burayı memleketimiz bildik.(S5-Kale dışında gecekondü sahibi)

Eskilerle iyiyiz. Hepimizin memleketi burası olmuş.(S19-Kale dışında gecekondü sahibi)

Arkadaşlar, komşularla zaten hep akraba gibiyiz. Onun dışında bir akrabam yok hep onları akraba gibi görüyoruz.(S15-Kale içinde gecekondü kiracısı)

Sonradan/dışarıdan gelenler...

Bu ifade iki ayrı grup için kullanılabilir. Bunlardan birincisi, Kale'nin eski sakini olmayan, yani Ankara'nın çevre kazalarından gelmemiş kişilerdir. İkinci dalga göç ile gelen Malatyalılar duruma göre bu gruba dahil edilebilmektedir. Ancak çoğu zaman onlardan da sonra bölgeye göç edenler için kullanılmakta olan olumsuz bir ifadedir.

Benim çocuklarımda böyle bir şey görmediğim için mahalledeki sonradan gelenlerin bebeleri böyle yapınca bizim zorumuza gidiyor.(S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

Komşuluk güzel, çay demliyorsun birlikte içiyorsun. Herkes hayırlı işler diler. Sonradan gelenler ve çocukları bozdu ortamı. Malatyalılar bile. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

Adamların durumu iyi olduğu için zamanında Kale'de oturdular, şimdi yerlerini değiştirdiler. Ama evleri duruyor. Dışarıdan sonradan gelen kiracılar oturdu. (S15-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Hepimizin memleketi burası olmuş. Ama sonradan gelenlerle anlaşmak zor oluyor bazen. Malatyalıları demiyorum, onlar kendi hallerinde.(S19-Kale dışında gecekondlu sahibi)

‘Sonradan gelenler’ ve ‘dışarıdan gelenler³⁶’ ifadesi esnaf kategorileştirmesinde de kullanılmaktadır. Kale’nin yerlisi olan esnaf, daha sonradan bölgeye gelip turistik faaliyetlerde bulunan ve bölgede yaşamayan esnaf için bu ifadeyi kullanmaktadır.

Bunlar sonradan Kale’ye gelip ‘ben Kale’yi şöyle yaptım’ diyenler (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Kale’de yaşayanlara Kale’nin değerinin verilmesi gerekiyor, sonradan gelenlere değil.(S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Onlar (esnaf) kendi hallerinde, onlar sonradan gelenler. Şimdi eski esnaflar kalmadı. Dışarıdan gelenler var. (S18-Kale dışında gecekondulu sahibi)

burada sonradan gelme insanlar ‘bizim bir otopark sorunumuz var, bizim güvenlik sorunumuz var...bilmem ne’ diye anlatıyor da anlatıyor. (K3-Eski Kale sakini ve esnafı)

Derneklerden bir fayda da görmedim. Fayda göreni de görmedim, dışardan gelenlerin (esnaf) olabilir. (S19-Kale dışında gecekondulu sahibi)

‘Sonradan gelenler’le birlikte, Kale’nin profilindeki değişimden her ne kadar şikayet edilse de, halkın genelinde, Kale’nin imajını temize çıkarma isteği görmek mümkündür:

---

³⁶ Dışarıdan gelenler ifadesi ile bu esnafın Kale sakini olmadığı belirtilmeye çalışılmaktadır.

Buranın halkından zarar gelmez yani onu bilin siz... Biraz bağırma çağırma olur, başka da bir şey yok. Buranın insanından zarar gelmez. Burası çok kaynak bir yer.

Buranın insanı iyidir. Ankara'nın geri kalanı bilmez ama – yani yanlış bilir. Yardımlaşma, dostluk çok iyidir. (S5-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Buranın adını kullanıyorlar. Halbuki buranın insanıyla alakası yok. Burası güvenli bir yer. Buranın çocukları benim elimde büyüdü, altın gibi pırl pırl şunlar. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Gelen misafir etrafa bakıyor 'burası çok çirkin, pis, burada tinerci, balıcı oturuyor' [diyor] . Burada öyle bir şey yok. Barınamaz burada. İnsanlar burayı bilmiyorlar. Çoğu muhitten temiz yer burası. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi sakin)

Karakola da şikayet geldiği yok. Buranın halkından zarar gelmez yani onu bilin siz... Buranın insanından zarar gelmez. (S6-Kale içinde gecekondulu sahibi)

Kale'nin kötü bir imajı var. O imajını silmiş midir? Hayır. Ama onların, sizin düşündüğünüz gibi mi? O da hayır. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Mesela yazın biz arkadaşlarla gece üçe dörde kadar dışarda oturabiliriz hiçbir sorun yaşamadan. (S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Öyle bir şey yok (bali vb. uyuşturucu) hepsi esnaf çocuğudur, hepsi eğitilidir. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilisi de “Suç oranı düşüktür aslında bu bölgede. Ankara’nın çoğu (halk) buraları bilmez” diyerek bölgenin yanlış imajına vurgu yapmıştır.

Ancak bir yandan da kendi çocuklarını bu bölgeden uzak tutmak istediklerini “Ben çocuklarımı buradan uzak tuttum hep. Başka yerde okuttum. Bu arkadaşlar benim çocukları yolda görse tanımazlar. Bu muhitten uzak tutmak istedim, iyi de oldu(S3)” , “Ben aslında [buradan taşınmayı] düşünmüyorum da çocuklarım için düşünüyorum. Onların geleceği için. Okuyorlar, ne görürlerse onu yapıyorlar. Yoksa ben hayatımdan memnunum(S4)”, “Çocukların terbiyesi de bozuluyor(S6)” şeklinde ifade etmektedirler.

Aslında Kale insanından zarar gelmez...

Halk Kale’nin Ankara’nın geri kalanında yaşayanlar tarafından doğru bilinmediğini, sanıldığı gibi ‘kötü’ bir bölge olmadığını vurgulama ihtiyacı duymaktadır. Bölgeye sonradan yerleşen kişilerin buranın imajını bozduğunu düşünen eski sakinler Kale halkına olumlu özellikler atfetme gereği hissetmektedir:

Buranın halkından zarar gelmez yani onu bilin siz... Buranın insanından zarar gelmez. (S6-Kale içinde gecekondü sahibi)

Buranın insanı iyidir. Ankara'nın geri kalanı bilmez ama – yani yanlış bilir. (S5-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Çevremizi kötülüyorlar, aslında Kale'mizde [kötü] bir şey yok. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

İnsanlar burayı bilmiyorlar. Çoğu muhitten temiz yer burası. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi sakin)

Buradaki insanlar dört dörtlük insanlar. (S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Gelen uyar...

Daha önce de bahsedildiği üzere, Kale'ye sonradan gelenlerin uyum sağlaması gerektiği, barış ortamının buna bağlı olduğuyla ilgili bir fikir birliği görülmektedir:

Yeni gelenlerin adetleri farklı oluyor ama bizim çevremize mecbur ayak uyduruyorlar....ya bu davarı güdersin ya bu diyarı terk edersin. (S17-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Gelen buraya uyum sağlar. (S5-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Şu bayan başka yerli ama o da Kale'ye uyum sağlamak zorunda. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Buraya kim gelirse gelsin buradaki sisteme uyar. (K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

Ben yardım almıyorum...

Belediye ve kaymakamlık yardımı almayanların bunu özellikle belirtmek istediğini görmek mümkündür:

Belediye yardımı almıyoruz biz. Alan çok. (S10-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Ben öyle yardım falan bir insan değilim ama sorunum yok [belediyeye]. (S2-kale içinde tarihi ev kiracısı)

İhtiyacı olan insanlara sosyal yardımlar yapılıyor. Bizi ilgilendirmiyor, ben almadığım için. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Hizmetini beğenmiyorum yardım da almıyorum. (S8-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Yardım alanların illa ki diyalogu vardır, ben yardım almadığım için bilmiyorum. (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Ben hayatta yardım almazdım. Şimdi kömürümü alıyorum, gıda mı alıyorum. (S4- Kale dışında gecekondulu sahibi)

Ben gidiyorum zaten...

Kale'den taşınmak üzere olanların sık sık “*İyi olur inşallah ben gidiyorum zaten. (S10)*”, “*Ben gidiyorum sorunum yok ama imkanı olmayanlar var. (S2)*”, “*Bilmem. Ben gideceğim için pek yani. (S2)*”, “*biz de taşınacağız daireye.(S2)*”. “*Biz birkaç ay sonra gidiyoruz zaten(S11)*”, “*Ben de gideceğim zaten. (S12)*”, “*Ben kendim taşıyorum ama benden daha az gelirliler var. (S9)*”, “*Evet, ben de taşıyorum.(S19)*”, gibi ifadelerle bunu dile getirdikleri görülmüştür.

Sit alanı, çivi çakılmaz...

Kale'nin korunması amacıyla birinci derece sit alanı ilan edilmesi söz konusu olmuştur. Bu durum, bir kamu görevlisi için hizmetsizliğin nedeni³⁷ olabilirken halk için uyulması gereken bir yasadır ve kendilerinin müdahalesini engellemektedir:

İlk etapta buraların bir sit alanı olduğu, çivi çakılamayacağı... gibi duyular aldık. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Bir de eve bir şey yapamıyorsun. Bir çivi vursanız hemen zıplayıp geliyorlar. Şurayı kazmaya kalksan al başına iş... Birinci dereceden sit alanı. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kale birinci derece sit alanı, bize gelince çivi çaktırmıyorsunuz, siz nasıl yapacaksınız' dedim. (K1-Eski muhtar, Kale çevresi sakini)

---

³⁷ “1980’li yıllarda Sit alanı ilan edilmiş. Sit alanı ilan edildikten sonra kimse çivi çakmamış.” (Altındağ Bel. Yetkilisi)

Kale’de yapılacak olan yatırımların ‘çivi çakma’ ifadesi ile tanımlandığını gösteren “Kale’de bir şey yapılmadı. 20 sene önceki Kale aynı Kale, çivi çakılmadı(S15)”, “Tek beklentimiz, birilerine peşkeş çekilmeden yapılacak olan yapılsın. Buraya çakılan çiviye en çok sevinen insanlardan biri benim(E6)” gibi cümlelere de rastlanmıştır.

Merkezi yer, hastaneye sırtlar götürürler...

Kale’nin değerini anlatmak istediğinde halk, bölgenin merkeziliğine dikkat çekmektedir:

Ankara’nın en yakın yeri (merkezi yeri) burası. Hastaneye yakın. Ben Sincan’dan hastaneye gelene kadar ölürüm belki. Şuradan şuraya hastayı sırtına alsan götürürsün, yani hiç aracın olmasa götürürsün. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Burada yaklaşık sekiz hastane hizmet veriyor, gece başın ağrısa sırtlar götürürler. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Ancak Kale’nin içine araç girmemesi konusunda da benzer ifade tersi yönde kullanılmaktadır:

E gece hasta olmaz mı burada? Hasta olur ambulans girmez. Sırtında mı götüreceksin? Doğuda kızakla götürürler burada nasıl götüreceksin?(S12)

“Dolmuş parası yok taksi parası yok(S7)”, “Şehir merkezine yakın; hastane olsun, alış veriş merkezi olsun(S13)” gibi ifadelerle de bölgenin merkeziliğine

dikkat çekilmiş ve “*Alışkanlık. Tozuna, gürültüsüne alıştık; merkeze uzak bir yerde yaşamak zor gelir bize(S19)*”, “*Ankara’ya hakim merkezi*” şeklinde önemine vurgu yapılmıştır.

Eskide çok turist vardı...

Kale’nin eski esnafı ve sakinleri eskiden daha fazla turistin geldiğini özlemle anmakta ve o günleri görüp turistlerle olumlu ilişkiler kurmuş olmaktan dolayı gururlanmaktadır:

Eski turistler artık yok...Biz çocukken o Kale’nin surları turist doluydu.

(E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Eskiden turistler burada çok yoğundu...Hatta biz kaldırımdan bile

yürüyemezdik yani. (S4- Kale dışında gecekondü sahibi)

1985’ten 90’a doğru sabahleyin kalkıp işe giderken sokakta turistten geçemezdik. O zaman daha çoktu... Sabah beşte altıda turist iner mahallenin içine dağılırdı [eskiden] biz duvarlara sürtüne sürtüne geçerdik. K1

Eskiden daha iyiydi; 85-90’da turist vardı...Şimdi 10 otobüs geliyorsa [o zaman] 100 otobüs geliyordu. (E2-Kale önünde bakliyatçı ve bölge sakini)

4.2.5. Bir Yardım Kurumu Olarak Belediye:

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi bugün Kale’de yoksul ve yardıma muhtaç bir nüfus artış göstermiş durumdadır. Yatırımsızlık ve hizmetsizlik başlığı altında değinildiği gibi halk, Belediye hizmetlerinden de memnun değildir. Ancak görüşmeler sırasında belediyelerin yaptıkları sosyal yardımlara göre değerlendirildiği, “belediye” dendiğinde yardımların anlaşıldığı ve belediye hizmetleri ile ilgili bilgi edinebilmek için ikinci bir açıklamaya/soruya gerek olduğu görülmüştür. Örneğin belediyelerle ilişkilerinin nasıl olduğu sorulan bir kişi *“Ben öyle yardım alan bir insan değilim ama [belediyeye] sorunum yok(S2)”* ya da *“Gıda bazında alt sınıflara yardım, ihtiyacı olan insanlara sosyal yardımlar yapılıyor. Bizi ilgilendirmiyor, ben almadığım için(S14)”* ya da *“Yardım alan çok fazla, neredeyse Kale’nin tamamı yardım alır. Partiler değişir, bir şey değişmez(S19)”* şeklinde cevap verebilmektedir ve belediye yardımlarından faydalanmadıklarını vurgulama ihtiyacı hissettikleri dikkati çeken bir başka noktadır.

Bazen de belediye hizmetlerinden bahsedildiğini düşündüğünüz bir anda *“Şimdi Büyükşehir iyi bakıyor. İnsanlara faydalı yani. Altındağ Belediye’sinin bir faydasını görmedik(S7)”* ya da *“Veysel Tiryaki’den hiçbir fayda görmedik. Zarar gördük fayda görmedik. Altındağ Belediyesi’nden bizim Kale’de kimse bir fayda görmedi(S17)”* şeklindeki ifadelerin, görüşme ilerledikçe, aslında yardımlarla ilgili birer değerlendirme olduğunu anlamak mümkün olmuştur. Belediye’nin, belediyecilik anlamında değerlendirilmesi konusunda ısrarcı olunan bir görüşmede, kişinin belediyeye daha önce hiç bu yönden bakmadığı hissedilmiştir:

Görüşmeci: Altındağ ya da Büyükşehir Belediyesi ile iletişiminiz nasıldır?

S20: Yardımları çok oluyor; kömürde erzakta olur. Maddi yardımı Kaymakamlık veriyor. Kiranı veremiyorsun ayda 150-200 veriyorlar.

G: Belediyecilik anlamında nasıllar?

S20: Belediye gıda veriyor, kömür veriyor.

G: Belediye hizmetleri yani nasıl? İyi mi?

S20: İyi iyi

G: Temizlik yönünden?

S20: Temizlik yönünden, temiz.

Üç Kale sakininin “*Belediyenin burada bir işi yok. Bizim de gıda ve kömür yardımı dışında bir ilişkimiz yok(S1)*”, “*Altındağ Belediyesi’nin bizden haberi yok zaten. Büyükşehir’den de seneden seneye yardım alıyoruz, gıda yardımı alıyoruz, ona da teşekkür ediyoruz(S18)*”, “*Yardım veriyor sadece Belediye. Asıl işlerini yapmazlar zaten(S19)*” şeklindeki ifadeleri durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kale Muhtarı Büyükşehir Belediyesi’nin halka kömür verdiğini, üç ayda bir gıda yardımında bulunduğunu, Kaymakamlığının da kömür verdiğini ve alış veriş yapacakları marketi göstererek 100 liralık para yardımında bulunduğunu, yaşlılara hastalara destek olduğunu, çocuk maması, çocuk bezi yardımlarında bulunulduğunu ve askere gidenlere Belediye’nin gıda paketi verdiğini ifade etmiş ve “*Benim mahallem her şeyi yardım alıyor*” diye eklemiştir.

Görüşülen sakinler arasında dokuz kişi Büyükşehir Belediyesi’ni halka

faydalı bir kurum olarak değerlendirmiştir ve bunların sekizi de belediye yardımlarından faydalanmaktadır. Bu nedenle bazı kişiler için “belediye” dendiğinde ilk akla Büyükşehir Belediyesi gelmekte ve yardımlarından söz edilmesi gerekmektedir. Ancak belediye hizmetleri yönünden değerlendirmede bulunmaları istendiğinde Altındağ Belediye’sine yönelik memnuniyetsizlikleri dile getirmektedirler. Çünkü Kale’nin kirliliği, bakımsızlığı, yatırımsız ve hizmetsizliğinden Altındağ Belediyesi sorumlu tutulmaktadır:

Bize de buraları neden temizlemiyorsunuz diyor[lar]. Ben sadece kendi kapımın önünü temizlerim, Kale’nin hangi bir yerini temizleyelim. Belediye’nin buraları temizlemesi lazım.(S1-kale içinde gecekondulu kiracısı)

Biz ne derneklerden fayda gördük ne Altındağ Belediyesi’nden...Geçen gün adamın biri ‘üff sidik koklamaya mı geldik buraya’ diyor. Görevli yok güvenlik yok temizlik yok.(S6-Kale içinde gecekondulu sahibi)

Altındağ Belediye Başkan’ı seçimlerden önce kaç defa geldi buraya, söyledik, dedik ki ‘buranın ihtiyacı bir tuvalet’ halen yapmadılar bak... Yolları kazdılar bıraktılar görüyorsun 6 ay oldu. Burayı ihaleye verdiler önce ama yapamadılar öyle bıraktılar gittiler.(S8-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Bölgede yatırım ve hizmet anlamında belediyeler arası bir çatışma olduğu

dikkati çekmektedir³⁸. Kale sakinleri, belediyeler arasındaki iletişimsizliği, “Belediyeler önce kendi aralarında iletişim kursun...Onlar yukarda tepişirler, halk ezilir (S3)”, “Hangi belediye başkanı gelirse gelsin hep birbirlerine tezat düştüler (K1)”, “Altındağ ile Büyükşehir ne kadar birbirine yakın görünse de gizliden gizliye çatışıyorlar(K1)”, “Eskiden partilerden dolayı yürümüyordu. Biliyorsunuz eskiden CHP-SHP vardı, yan gelip yatıyorlardı...Devletin başındaki başka bir parti, belediyenin başka bir partiydi (E2)” gibi şekillerde ifade etmektedir. Kale’deki ikili belediye durumunun hizmetsizliğe neden olduğu “Kale içinin Altındağ Belediye’si yerine Büyük Şehir Belediyesi’ne bağlı olması bazı işleri yavaşlatıyor Kale’nin geliştirilmesi için yeterli ilgi harcanmıyor (E4)” şeklinde ifade edilmektedir. Durumu iyi bir şekilde anlatan diğer ifadeler, odak grup görüşmesindeki şu diyalogdan elde edilmiştir:

K2: Altındağ Belediyesi sadece kendi yazıyor çiziyor. Büyükşehir Belediyesi de Altındağ’ın yazdığını siliyor ‘olmaz ben yapacağım’ diyor. Bunlar yapılmıyor tabii... Biri yapıyorsa biri siliyor. Aslında bir partide görünen birbirleri ile muhalefet bunlar. Çünkü Veysel Tiryaki Büyükşehir Belediye Başkanlığına oynuyor, Melih Gökçek de ‘burayı bırakmam babamın malı’ diyor. O yüzden burası bir arpa boyu yol gitmiyor.

K2: Hamamönü’nü Veysel Tiryaki yaptı Hacı Bayram³⁹’ı Melih Gökçek

³⁸ Her iki belediyenin de yetkilileri, bu tür bir çatışmanın olup olmadığına yönelik tüm sorularımızı sert bir dille geri çevirmiş ve aralarındaki uyuma vurgu yapan benzer ve standart cümleler kurmuştur.

³⁹ Ankara Büyükşehir Belediyesi resmi internet sitesinde proje ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır: “Başkent’in ilk yerleşim yerlerinden Ulus ve civarının yeniden canlandırılması ve tarihi dokunun ortaya çıkarılması amacıyla planlanan ‘Ankara

yaptı...

K1: Belediyelerin burada yapmak istedikleri buradaki insanların iyiliğine olan şeyler değil. Belediyenin görevi bir çöp toplamaksa üç dört senedir toplamaya başladı. O da düzenli değil. Ondan önce hiç toplamıyordu.

K4: O da Ankara Valisi sayesinde yani.

K1: Bir zamanlar, bundan 30 sene önce çok daha iyiydi belediye hizmeti. O zaman küçük arabalar vardı, onlar sokak sokak giriyordu alıyordu. Sonra metropol belediyeleri ilçe belediyelerinden ayrıldıktan sonra tamamen temizlik falan kalktı, altyapı kalktı. Niye kalktı? Büyükşehirle İlçe belediyesi çatışıyor 'sen yapacaksın, ben yapacağım' diye.

K4: Ankara Kalesi ve civarı Altındağ Belediyesi'nden alındı Büyükşehir Belediyesi'ne bağlandı. Yani şuan burada Veysel Tiryaki'nin borusu ötmüyor.

K1: Ama Veysel Tiryaki de öyle demiyor, 'ben burada istediğimi yaparım'

Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı' planı yasallaşarak, proje çalışmalarına başlandı. Bu kapsamda birinci etap olarak belirlenen Hacı Bayram ve civarında yıkım çalışmalarına başlandığını kaydeden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, 'Ulus Tarihi Kent Merkezi Yenileme Alanı planının birinci aşaması olan Hacı Bayram ve çevresi kısmında yapılan acil kamulaştırmaların neticesinde yıkılması gereken yerler yıkılmaya başlandı... İnşaatlar ve restorasyon çalışmalarına da inşallah bu sene içerisinde başlanılacak' dedi."

Ankara Tarihi Kent Yenileme Alanı planını 2 milyon 66 bin metrekarelik (207 hektar) bir alanı kapsamaktadır. Ankara Kalesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Hacı Bayram Camii, Roma Hamamı kalıntıları, İlk Meclis, Ziraat Bankası, Augustus Tapınağı gibi bir çok tarihi mekanı içinde barındıran Ulus'ta, bu plan hayata geçirilmiştir. (www.ankara-bel.gov.tr)

diyor, hiçbir şey yapamıyor.

...

K1: Metropol belediyeleri ilçe belediyelerinden ayrıldıktan sonra tamamen temizlik falan kalktı, altyapı kalktı. Niye kalktı? Büyükşehirle İlçe belediyesi çatışıyor 'sen yapacaksın, ben yapacağım' diye.

Bu konuşmada da görüldüğü gibi, belediyeler arası çatışma, Kale'ye yatırımsızlık ve hizmetsizlik olarak yansımakta ve daha önce de değinildiği gibi bölgenin değerini düşürerek bir geçiş bölgesi niteliği kazanmasına neden olmaktadır. Evler yatırım amaçlı olarak satın alınırken diğer taraftan da bölgede, rahatlıkla çıkartılabilecek yoksul bir kesim oluşmaktadır. Ev sahipliğinden kiracılığa doğru artan eğilimin nedenlerinden birinin de bu hizmetsizlik durumu olduğunu söylemek mümkündür. Yani bölgenin, yakın ve sıcak ilişkilerin yaşandığı bir mahalle olmaktan çıkıp, her an gitmeye hazır ailelerin bulunduğu bir geçiş bölgesi haline gelmesine neden olunmuştur.

Belediyeler arasındaki iletişimsizlik ya da anlaşmazlık konusunda belediye yetkililerine de sorular yöneltilmiştir. Altındağ Belediyesi yetkilisi bu iddiayı reddetmektedir:

Hiçbir anlaşmazlık olduğunu düşünmüyorum, bu yetkiyle ilgili bir şey. Bu bir süreçtir, bu gün karar verilip ertesi gün yapılabilecek bir şey değil (projeden söz ediyor)...Anlaşmazlık yok aksine görüşüyoruz. Haftada bir toplanıyoruz. Koruma kurulu toplantıları oluyor. Biz onların projelerini biliyoruz onlar bizimkileri biliyor, hepsini takip ediyoruz yani.

Türkiye’de belediyelerin özellikle 1990’lı yılların ortalarından itibaren yoksullara yönelik sosyal yardım hizmetlerini arttırmış oldukları bilinmektedir. 2005 yılında çıkartılan Belediye Yasası’nda ‘sosyal hizmet ve yardım’ belediyelerin görevleri arasında sayılmaktadır (ASAGEM, 2010). Ancak bu yardımların oy toplama aracına dönüştüğü konusunda da yaygın bir kanı bulunmaktadır. Kale’de de yardım alan bazı kişiler de dahil olmak üzere bu yardımları eleştirenler bulunmaktadır. Çünkü bölgede, yardımların;

(1) halkı tembelleğe alıştırdığı,

(2) yardım almak isteyenleri bölgeye çektiği ve bölgede tuttuğu,

(3) bir oy potansiyelini artırma girişimi olduğu,

(4) ihtiyaç sahibi olmayanlara da dağıtıldığı ile ilgili söylentiler yaygınlık kazanmıştır:

Kale halkı ve esnafı tarafından, yardımların bölge insanını ‘tembelleğe ittiği’ yönündeki düşünceler “*Bölge halkı bazı kurumlardan yardım aldığı için pek çalışmıyor, çalışmasına gerek kalmıyor. (E4)*” , şeklinde ifade edilmektedir. Hatta bir sakin kendi çalışmama durumunu yardımlara bağlamıştır:

Büyükşehir [Belediyesi] halkı dilenciliğe alıştırdı zaten. Yalan yok, biz de alıyoruz. Ben hayatta yardım almazdım. Şimdi kömürümü alıyorum, gıda mı alıyorum. Niye çalışayım, oturuyorum böyle rahat rahat.(S4-Kale dışında gecekondü sahibi)

Özellikle sosyal yardım imkânlarının sağlanması rolünü kadınların

üstlendiği görülmüştür ve yardımlar nedeniyle çalışmayan erkeklerin kahvede vakit geçirdikleri sık sık dile getirilmiştir:

Burada ücretsiz ekmek alımı var. Gerçekten alabilecek konumdakiler de o sıradalar (kuyruk). Çok iyi de herkesi tembelleştirdi. Herkesin eşi evde oturuyor ya da kahvede. 'Nasıl olsa benim hanım işi beceriyor' diyorlar. (Bir Kale sakini)

Adam kahvede 10'a 11'e kadar kağıt oynuyor, kadınla el işi yapıyor, nerede yardım var diye yeşil kartına kadar kadınlar koşturuyor, alıyor. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Yardımların, yoksul aileleri buraya çeken ve burada kalmaya iten bir neden olduğu düşünülmektedir. Örneğin halkın Kale'ye geliş nedenlerini açıklayan bir sakin durumu “*Son yıllarda tarımın geriye çekilmesi nedeniyle Kızılcahamam'da Haymana'da gelen var. İkinci etapta, belediyelerin yardım yapması etki yapıyor. Alt sınıftan insanların gelmesi yani(S14)*” şeklinde ifade etmektedir. Bir başka sakin, kendi Kale'de kalış nedenini “*yardım almak için geliyoruz buraya. Bir de kiralari az(S17)*” şeklinde açıklayabilmektedir.

Yardımlarla ilgili bir diğer eleştiri de daha önce belirtildiği gibi, ihtiyaç sahibi olmayan kimselerin de yardım aldığıyla ilgilidir:

Kale ve çevresindekilerin %70'i Büyükşehir'den aldığı yardımla geçiniyor. Ama bu %70'in içinde hepsinin ihtiyacı mı var? Yok. İhtiyacı olmayanlar da alıyor anlayacağımız. (S5-Kale dışında gecekondü sahibi)

[Ekonomik imkânı] olan da oluyor olmayan da. Onların dağıtımında bile aşırı bir yolsuzluk var...Gerçek ihtiyaç sahibini bulsun. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Diğer taraftan siyasi nedenlerle Belediye'yi desteklemeyen ve yardım almayan biri de bu yardımları “*Ben sevmem ama Allah razı olsun buradaki garibanlara yardım ediyorlar(S11)*” şeklinde destekleyebilmektedir.

Ancak “*Belediye desteği aslında toplumun sırtına yük oluyor(S14)*” “*Kimin parasını kime bedava veriyorsun(E6)*” şeklinde düşüncelere de rastlanmıştır ve yardımlardan gelir elde edildiğini söyleyen bir sakin durumu şöyle ifade etmiştir:

Doğalgazlı evlere kömür dağıtıyor...ufak bir kamyonet alıyor, satıyor. İki ton kömür veriyorlar, bir ton belediye veriyor bir ton kaymakamlık. Adam birini yakıyor diğerini satıyor. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sistemindeki açıkları kapatması ve psiko-sosyal faydalar sağlaması yönünden faydalı bulunurken damgalanma, küçük düşürülme, insanları tembelliğe itme, bağımlılık yaratma, istismara açık olma gibi yönlerden eleştiri alması nedeniyle tartışmalı bir konudur (ASAGEM, 2010). Burada kastedilen ihtiyaç sahibi olmayanların da faydalanması şeklindeki bir istismardır. Oysa Kale’de yapılan görüşmelerde üç tür istismar dile getirilmektedir;

(1)İhtiyaç sahibi olmayanların faydalanmak için yollar bulması,

(2)Yetki kimselerle yakın ilişkiler kurarak faydalanılması ve yetkili

kişilerin yakın ilişkiler içinde olduğu kişilerin faydalanmasını desteklemesi,

(3)Belediye'nin oy potansiyelini arttırma aracı olarak kullanmasıdır.

Yardım alan kimseler de bu durumun bilincindedirler ve belediyeden ne beledikleri sorulduğunda *“Bir tek yardım bekliyoruz(S18)”* diyebilmektedirler ve karşılıklı bir gizli anlaşmayı *“Biz yardımla ayaktaız. Kimsenin bize yardımcı olacağına inanmıyoruz; olmayacak da. Partiler zaten oy almak için bize yardım ediyor. Bu parti gittiği zaman yardımlar da kesilecek onu da biliyoruz(S18)”*, *“Oyunu yükseltmek için gıda dağıtıyor, kömür dağıtıyor.(S3)”*, *“Belediye oyunu yükseltmek için rantını yükseltmek için gıda ve kömür yardımını veriyor(K4)”*, *“Potansiyel oy... Niye veriyor bunu (yardımı)? Adam ekmek yardımını seçimden 15 gün evvel kesti, ‘biz gelmezsek siz ekmezsiz kalırsınız, oyunuzu bize vereceksiniz mecbursunuz’ diyor. Bu siyasete girer, yanlış(E6)”* şeklinde ifade edebilmektedirler.

Kentsel yenileme anlamında Altındağ Belediyesi'nin elinden alınıp Büyükşehir Belediyesi'ne verilen yetkiden halk haberdardır. Ancak bazı kişiler bu durumun belediye hizmetleri için de geçerli olduğunu düşünebilmektedir. Oysa bu hizmetler yönünden Kale, Altındağ Belediyesi'ne bağlıdır:

Altındağ Belediyesi ile hiçbir iletişimimiz kalmadı. Büyükşehir'in bize çok faydası var. Büyükşehir'in her yere faydası var, Altındağ Belediyesi'nin bulunduğu bölgeye bile faydası var. Altındağ Belediyesi'nin hiç halkına [faydası] yok. Esnafla gelip de şöyle bir tokalaştığını bile görmedik. Hiçbir esnaf da görmemiştir yani.

Altındağ buraya bakmıyor çünkü burası Büyükşehir'inmiş, Hamamönü Altındağ'ınmış. Veysel Tiryaki'nin çalışmaları çok güzel. Bu çalışma buraya kadar geldi, Kale'nin içinde niye yok diye düşündük biz de. Koç'un Müzesinin oraya kadar geldi. Aslında Turistik yer, daha gözde olması lazım. Neden böyle ya? Biran önce burayı ele alsınlar vallahi çok rahatsızız. Gelip giden dışarıdan bakıyor [evler] yıkık halde, içinde oturulmaz sanıyorlar. Öyle görünüyormuş. Halbuki çok oturan var. Kolejden çocuklar geliyorlar, ayy neler söylüyorlar. Ya diyorum hiç haberleri yok bu ülkeden.(Soroptimistler Kültür Evi çalışanı bir Kale sakini)

Bu ikili durumun farkında olan kişiler ise Altındağ'ın belediye hizmetleri yönünden yetersiz oluşunu hem onun bir başka kentsel yenileme proje alanı olan Hamamönü projesi⁴⁰ ile karşılaştırarak “Hamamönü'nü tamir ettirmiş yaptırmış buralarda bir şey yok. En önemli [yer] Ankara Kalesi. Kale'yi temizlese güzelce(S6)” gibi sözlerle ifade etmekte hem de Hamamönü'ne müşteri ve turist çekmek için

---

⁴⁰ Proje kapsamında yenilenen bölge ile ilgili bir internet sitesi bulunmaktadır ve sitede projeye ilgili kısaca şu bilgiler verilmektedir: “Altındağ Belediyesi, adını Karacabey Hamamı'ndan alan Hamamönü diye bilinen bölgede sokak sağlıklaştırma projelerine 2006 yılında başladı. Yaklaşık 250 yapının bulunduğu Hamamönü bölgesindeki Dutlu, İnci, Fırın, İnanlı, M.Akif, Hamamönü ve Sarıkadın Sokak'taki çalışmalar tamamlandı. Böylece Altındağ Belediyesi komple bir mahallenin restorasyon çalışmasını bitirmiş oldu. Restorasyon çalışmalarının bitirilmesinden sonra yapılan çevre düzenlemeleriyle Hamamönü'nde turistik bir hareketlilik başladı. Hamamönü Sağlıklaştırma Projesi ile birlikte M. Akif Kültür Parkı'nın da hizmete girmesiyle bölge, tarihi kimliğine kavuştu. .. Ankara, Hamamönü'nün yeni görüntüsü ile zamanın milletvekillerinin, yazarlarının, şairlerinin, aydınlarının oturduğu bu alanda, cumhuriyet döneminin sosyal yaşamını teneffüs etme imkanına kavuştu.” (www.hamamonu.com.tr)

Kale'yi hizmetsiz bıraktığını düşünmektedir:

Belediye başkanını senede bir kere görürüz biz. O da festival falan olursa tesadüf yani. O Hamamönü'yle daha ilgili, orada rant var. Burada rant yok.(S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Bu arada Kale Festivali'ni de aslında Dernek yapmıyor, Altındağ Belediyesi'nin verdiği bütçeyle bir şeyler yapıyor. [Geçen sene] Veysel Tiryaki para vermedi 'ben festivalimi 30 gün ramazanda aşağıda yapıyorum' dedi.(K3-Eski Kale sakini ve esnafı)

Kale'de rant yok. Esnaf için değil, burayı organize edecek devlet kurumları için... Hacı Bayram Camii'nde Hamamönü'nde rant var burada yok. Oraları paylaşmış durumdalar. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

4.3. Kentsel Yenileme ve Soylulaştırma:

4.3.1. Yenileme Projeleri:

Kentsel alanlar büyürken, kent merkezindeki işyerlerine yakınlık, kolay erişebilirlik ve ilginç eski mimari, bu alanlara daha yüksek gelir gruplarını çekmek için potansiyel yaratmaktadır. Türkiye’de 1980’lerden beri bu alanlardaki konutlar el değiştirerek rehabilite edilmekte ve farklı sosyal sınıf, kültür, gelir düzeyi ve yaşam biçimi olan kişiler tarafından kullanılmaktadır. (Ergün, 2006:22; Uzun, 2006). Kullanım açısından, daha düşük gelir gruplarının Kale’ye çekildiğine daha önce değinilmişti. Ancak kentsel yenileme projeleri ile tersine bir değişimin hedeflenmekte olduğunu Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, *“Ticari, turistik ve kültürel gelişime paralel olarak Ulus’un yeniden restore edilerek düzenlenmesi sonucunda bölgenin, tekrar bir cazibe merkezi haline geleceğini (www.ankara-bel.gov.tr)”* belirterek ortaya koymaktadır.

Kale’de yapılan görüşmelerde katılımcılara, bölgede yapılması planlanan projeleri duyup duymadıkları sorulmuştur. Halk konuyla ilgili uzun zamandır birçok söylenti olduğunu belirtmiştir ve halkın projeleri duyduğu ancak iptallerinden haberdar olmadığı gözlemlenmiştir:

Buranın projeleri çizilmiş, herkes farklı bir şey söylüyor. (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Evler tadilata girecek diye boşaltıyorlar. Çoğu da belediyenin evleriymiş zaten. (S16-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Söylenti halinde kalan projeler nedeniyle halk, konu ile ilgili olarak bilgilendirilme beklentisi taşımaktadır⁴¹. Yetkililerin bölgeyi ziyaretlerinde ya da televizyondaki açıklamalarında edindikleri bilgiler mevcut ancak uzun vadeli olan bu projelerin bir türlü gerçekleştirilmediğini düşünmektedirler. Bölgedeki aktörler arasında yayılan söylentiler bazen yanlış ya da eksik olabilmektedir:

Benim duyduğum bir tane proje var...Burayı yaparlarsa buraya dubleks villalar yaparlar.(S17-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Valla benim duyduğum 'köy' diyorlar. Ne köyü? 'Tatil köyü' gibi bir şey...Belki yaşlılara sessiz sakin [bir ortam] olabilir düşüncesindeyim. Çankaya gibi olabilir mesela.(S4-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Kale esnafı ve Ankara Kalesi Derneği de yıllardır duydukları ama gerçekleştirilmeyen projelerden söz etmektedir ve kendileri için de söylentilerden öteye gitmeyen yenileme haberleri dolaşmaktadır:

[Söylentiler] her zaman var, her sene birileri geziyor, buralar projelendiriliyor. Her sene bir söylenti çıkıyor ama şu ana kadar bir şey yok. Ben 14 senedir buradayım. (KALE-DER Yetkilisi)

Bunların (kabloların) yer altına alınacağını duyduk. Görmüş olduğunuz Ankara evlerine de restorasyon yapılacağını duyduk. Duyum halinde. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

---

⁴¹ "Kulaktan dolma bilgiler, gelip toplantı yapan yok." (G9)

"Duyduk ama bilgi veren yok, sağdan soldan duyuyoruz malesef"(S16)

Bir takım siyasiler bir şeyler söylüyor...kulaktan dolma bilgiler...Büyükşehir'in buraya el attığını, burayla ilgili projeleri olduğunu duyduk. Ama nedir ne değildir. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Halkın, yeni bir şeyler yapılacağına olan inancını sürdüren bir etken, bölgede bazı kişilerin gelip gözlem yapmış olmasıdır:

Yapacak olanlar gelip bakıyorlar. Evlerin içine dış cephelerine falan bakıyorlar. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi sakin)

Sadece Belediye'nin öğrenci arkadaşlarla burada kapı numaralarını fotoğraflayıp oturanların ismine kadar aldıklarını biliyorum. Geldiler böyle içeride oturanların kaç kişi yaşıyor, oturan kim, oturanların şeyi belirlendi yani. (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Mesela adamın biri Kale kapısından giriyor, elinde bir dosya ile. Sağı ölçüyor, solu ölçüyor, binalara bakıyor, şudur budur. Gidiyorsun ister istemez bir insan olarak soruyorsun... bir ön bilgi alıyorsun. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Ölçümler biçimler yapılacağını öğreniyoruz... 'bir takım insanlar geldiler, Kale'yi gezdiler' gibi. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Halk kentsel yenilemelerin, kendilerine yönelik bir yatırım olmadığını farkında olduğunu “turistlere yönelik olacaktı(S10)”, “halka bir faydası olacağını

düşünmüyorum. Ne faydası olacak, bana ne(S14)”, “Bize bir faydası olmaz ki turistlere güzel olur(S1)”, “Kale’ye iyi bir yatırım yapılırsa turist bol olur. Bana değil ama esnafa yarar(S5)”, “Dükkanlar olacak...İster yerli ister yabancı turist faydalanacak(K1)” gibi ifadelerle dile getirmektedirler. Özellikle kiracılar “Sadece belediyeye katkı sağlayacağını düşünüyorum. Ev sahiplerine de faydası olur çünkü evler değer kazanır(S16)” diyerek değişimin kaybedenleri ve çıkar sağlama sürecinin dışında kalanları olduklarını belirtmektedir. Kale’nin yakın çevresinde oturanlar da sürecin kendilerini etkileyip etkilemeyeceği konusunda bilgi sahibi değildir:

Kale’nin içindeki evleri güzelleştirecekler benim tahminime göre ama bizim evlere bir şey yapmazlar.(S19-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Görüşülen kişilerin birçoğu, tescilli tarihi evlerin yenileneceği, onlara sonradan eklenen yapılar ve çeperlerdeki gecekonduların yıkılacağı bilgisine sahip olduklarını; “Eski vesikalı olmayan evlerin yıkılacağı söyleniyor(S14)”, “Tarihi eser olan evler yapılacak sadece. Gerisi (gecekondular) yıkılacak(S20)”, “Kimisi tamir olacak diyorlar; iyi yerler (evler) duracak kötü yerler yıkılacakmış(S1)”, “Valla eski yapıları yapıyorlar, bozuk yapıları düzeltiyorlar. Evleri restoran yapacaklar (E2)”, “Bu sene Kale’nin içine girilecek, evler restoran olacak diye duyuyoruz. Kale’nin etrafı temizlenecek diye bekliyoruz(Muhtar)” gibi ifadelerle dile getirmektedir.

Bir diğer beklenti ise evlerin dış cephelerinin belediye desteği ile yenileneceği ve içlerinin yenilenmesinin ev sahiplerine bırakılacağı yönündedir⁴². Bu tür bir yenileme bazı ev sahiplerine uygun gelmektedir; “Cebeci gibi olsa iyi olur. Bu

⁴² “Bilgi veren olmadı da duyum olarak sadece dışları yapılacak içlerine dokunulmayacak diye.” (S13)

evler çok eski. Dış cephelerini yapsalar, içleri kendileri (ev sahipleri) yapar(S13)” .
Yani ev sahipleri evlerinin ellerinden alınmasını değil, yenileme sürecine devlet desteği ile katılarak öyle bir eve sahip olmanın avantajını yaşamak istemektedir:

İstediğimiz nedir? Evlerimizin restoresini ilk önce bize vermeleri. Kendimiz yapalım. Gücü olmayana devlet yardım eder ya da istimlak edilir. Kale içindeki ev sahiplerinin %70’inin [ekonomik]durumları iyidir. Burasını baba ocağı diye bırakıp göçtüler. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Yenilemeye olumlu⁴³ bakan hem ev sahibi hem kiracı birçok sakin bulunmaktadır. Bazı ev sahipleri olumlu beklentilerini “*Buraların güzelleşeceğini, Ankara’nın merkezine yakışır bir yerler olacağını düşünüyoruz(S19)*”, “*Planlanması çok hoş bence, tabii güzel bir şey olursa(S4)*”, “*Faydası oluyor. Mesela bizim evin karşısındaki otelin faydası oluyor. Turistler bizden alış veriş yapıyor. Selam veriyor(S6)*” şeklinde ortaya koyarken kiracılar da “*Buralar restoran olacakmış bu yaz inşallah başlarlar...şu restoran var ya yeni yapılan, hep burası öyle restoran olacakmış. Arka taraflar da yıkılacak(S7)*”, “*Projeler iyi olur aslında kötü olmaz yani. Altyapısı olsun...(S8)*” gibi yorumlar yapabilmektedir. Özellikle Hamamönü projesi, halkı için, kentsel yenileme anlamında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu nedenle konuya olumlu bakanlar bulunmaktadır:

Hacettepe’nin arka tarafı Hamamönü zaten. O evleri baya yenileme yapmışlar. Buranın da o şekil olacağını söylüyorlar. Oraları kafe tarzı

43

yaptıkları için buraları da öyle yapacaklar deniyor. Tarihi bir yer olduğu için pek inanasım gelmiyor. Bence yapılmalı ama.(S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kale'nin içini yenileyecekler, turistik bir bölge yapacaklar. Evlere sonradan eklenen kısımları ve gecekonduları yıkacaklar. Ev sahiplerine para verir yıkarlar. Hamamönü'nü gördünüz mü? Öyle olur tahminim.(S5-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Ne yapılacağını bilmediğimiz için her halde daha düzgün olur, daha temiz olur. Hamamönü'nü gezmiştim, baya güzel olmuştu mesela.(S9-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilisi de Kale'nin Hamamönü'ne benzer bir değişim yaşayacağını "Kale'de ev satış fiyatları yüksek olduğuna göre Kale'nin geleceği belli. Hamamönü'ndeki evler büyük paralara satılıyor" şeklinde doğrulamaktadır.

4.3.2. Rant Mücadelesi:

Örnek teşkil eden Hamamönü projesi nedeniyle Kale'deki rantın da belli kesimler tarafından paylaşılacağı beklentisi mevcuttur⁴⁴:

---

⁴⁴ Bu beklentiye yönelik endişenin nedeni Altındağ Belediyesi yetkilisine sorulduğunda "Yanlış bir bilgi. Öyle bir şey yok. Burada her isteyen yer satın alabilir. Bu bakan olabilir, milletvekili olabilir, sade vatandaş olur, iş adamı olur. Yani onun isteğine bağlı, öyle bir ayırım yok burada...Burada her isteyen mülk sahibi olabilir. Biz

Kısacası yamyamlar bizi buradan atmak istiyor! (S3)

Hamamönü'ne yapılmış güzel binalar...Bak oranın binalarının çoğu kimin elinde biliyor musun? Belediye Başkanlarının elinde, milletvekillerinin elinde. Belediye başkanı geldi aldı, öbürküler geldi aldı, milletvekilleri geldi aldı. (S8-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Projeyi yapacaklardı iptal ettiler. Belediye başkanı burada rant sağlamak için buraya geldi. Çok yeri kamulaştıracaktı. Bu sefer Kültür Bakanlığı el koydu da öyle kaldı. Biz kamulaştırmaya razı değiliz, istemiyoruz...Şimdi Belediye Başkanı şu gördüğünüz alanı kamulaştırıyor. Şu ev Belediye Başkanının. Buradan arkaya kadar kamulaştırmak istiyor. M2'si 200bin lira değer biçmiş. Bak şurada otel var. Adam bunu 6 milyara aldı 1 trilyona sattı. Aldı yaptırdı sattı burayı.(S8-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Aynı güvensizlik Hacı Bayram Projesi için de geçerlidir⁴⁵. Hacı Bayram Projesi hakkındaki söylentileri, Kale'de olabileceklerle ilgili beklentileri ve halkın farkındalığının zaman içinde nasıl arttığını şu odak grup diyalogu göstermektedir:

K1: Bakın şimdi Hacı Bayram'ın etrafında evler yapıldı, şurada

---

burada yapının restorasyonunun yapıp onu ayakta tutup kullanılmasına bakarız, korunmasına bakarız yani tek amaç odur.” şeklinde yanıt alınmıştır.

⁴⁵ *“Bu ranttan belediye, belediyenin çevresindeki şirketler, onların taşeronları para kazanacak. Ne yapıyor tescilli evi alıyor, tescilli olmayanı yıkıyor. Sonra yerine eski Ankara evine benzer ev yapıyor.” (K3)*

“Siz düzgünce planı yapıp uygularsanız olur ama siz ‘ben belediye başkanı olarak oradan ne sağlarım’ diye düşünürseniz bu iş yürümez.” (K1)

görüyorsunuz. Bent deresinden girdiğiniz zaman orada yeni inşaat halinde hala yapılan eski Ankara evleri... yaklaşık şimdi 90 tane falan oldu. Belediye orayı yıktı, kendisi eski Ankara evleri projesi çıkardı, onların benzerini yaptılar. Kimler oturacak biliyor musunuz orada? Ak Parti millet vekillerinin hepsi sıraya girdi. Satmıyor 500 milyona 250 milyona kiraya veriyor. Beş yıllığına kiraya veriyor.

K2: Kale'nin içi de öyle olacak.

K3: Adam geliyor, benim elimden malımı alıyor, götürüyor sana beş yıllığına kiraya veriyor.

K1: Şimdi orada yaptığı uygulamayı Kale'de yapamaz. Yani yapamıyor... Kale'de yaşayanların %20'si ev sahibidir. Geri kalanı hep kiracı. Ev sahipleri yok burada tamam mı. Burada herhangi bir şey yapamıyor, insanlar artık bilinçlendi. Süreç içinde sürekli insanlar bilinçlendi.

Ankara Kalesi Derneği ve Altındağ Belediyesi yetkilileri de bölgede yaşanması beklenen turistik değişimden yana olduklarını ifade etmektedir. Bu değişimin birinci aşaması, Kale'nin gecekondular niteliğindeki yapılardan kurtulması olarak görülmektedir:

Tabii ki bu doku içerisinde sonradan türemiş yapılar var, kaçak eklenti yapılar var. Nitelsiz, dokuya zarar veren bir sürü yapı var. Bunların temizlenmesi gerekiyor... Yıkıldığı zaman zaten o tarihi doku ortaya çıkacak.(Altındağ Bel. Yetkilisi)

Orada (Kale içinde) çok fazla gecekondlu olduğunu biliyorum. O gecekondulardan temizlenmesi Kale'nin çok daha iyi olur. İçerideki tarihi binaların sahipleri ile oturup konuşup, 'ya restore et ya belediyeye sat bunu' deyip ya da onlara bir yer gösterilip – ben burada çok kişi biliyorum bir daire verseniz alıp başını gidecek. (KALE-DER Yetkilisi)

Söylentiler nedeniyle bir yandan beklentiler artarken⁴⁶ bir yandan da korku yaşayan⁴⁷ ve özellikle kamulaştırma yoluyla evlerin ellerinden alınması durumunda mağdur olacaklarını da düşünen ev sahipleri bulunmaktadır:

Yıkılan evler için mal sahiplerine yer gösterilmesi ya da bedelinin ödenmesi düşünülüyor. Tabii devlet her zaman değerinden aşağıya verdiği için (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Duyuyoruz bazen, sözle (söylenti olarak). Sonuç vermiyor ama. Tapulu evleri düşük değerle alacaklarmış(S17-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Burada yaşayan insanların korkuları var; 'evimi mi yıkacaklar, kamulaştıracaklar' [diye] (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

⁴⁶ “Sağdan soldan duyduk. Bir ara biz Kültür Bakanlığı'na falan gittik, burada yıkım vardı, araştırdık bizim ev gidiyor mu diye. Sit alanı olduğunu söylediler. Benim evim zarar görmüyor. Görse aslında iyi olur, para alırım.” (G4)

⁴⁷ “Her gelen devrede (Belediye değişimlerinden söz ediyor), buradaki ev sahipleri hep diken üstünde, 'yıkılacak', 'yıkılmayacak'. Bir takım siyasiler bir şeyler söylüyor. Ölçümler biçimler yapılacağını öğreniyoruz, kulaktan dolma bilgiler... Bunlar da ev sahiplerini hem ürkütüyor hem de korku içinde yaşıyor. Yani yıkılacaksa yıkılacak, restore edilecekse restore edilecek, bunu kesin bize söyleyen yok... Ne göreceğiz belli değil. Tüm ev sahipleri gibi katlanacağız.” (E6)

Buradaki ev sahipleri hep diken üstünde, 'yıkılacak', 'yıkılmayacak'...kulaktan dolma bilgiler...ev sahiplerini hem ürkütüyor hem de korku içinde yaşıyor...Kale içindeki evlerin restore edilmesi falan, ne göreceğiz belli değil. Tüm ev sahipleri gibi katlanacağız. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Kale halkı, Kale'nin değeri değeri konusunda hemfikir görünmektedir. Bu durumun Kale'nin içinde ev sahibi olan ya da sonradan buradan ev almış olan zengin kişilere yarayacağı düşünülmektedir. Bakan, milletvekili, belediye başkanı gibi kimselerin de bu kişiler arasında yer aldığını düşünenler bulunmaktadır. Bugün bu evleri satmaya kimsenin yanaşmadığı ve sadece uzun vadeli kiralama olduğu belirtilmiştir. Kale'nin çeperlerinde gecekonduların sahibi olanlar ise, kendi evlerinin ne kadar değeri değeri konusunda meraklı durumdadır.

Bu nedenlerle, projeyi yapacak olanlar tarafından muhatap alınmak istediklerini, “*Bir de önce bu insanların evlerini bir gelsinler, çay içsinler, konuşsunlar. Bir diyalog yaşasınlar. Desinler 'biz böyle böyle bir iş yapacağız'. Anlaşsınlar iki taraf. Yoksa kendi başına gelip şuradaki eve 'ben burayı yapacağım, çıkın' derlerse olmaz.(S11)*” şeklinde ifade etmekte ve haklarını alma konusunda kararlı olduklarını dile getirmektedirler:

[Biz] akıllandık. Çünkü bizim Altındağ'da bir evimiz vardı. Bizi kandırdılar! O zaman kaç para verdiler? 65 bin mi ne verdiler, arsamızı aldılar. Meğersem bizim arsa başka yerden çıkıyor. Dava açmadık, kazanırdık ama üstelemedik. (S4-Kale dışında gecekonduların sahibi)

Hakkımızı versinler! (S19-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Kale'de yaşayanlara Kale'nin değerinin verilmesi gerekiyor, sonradan gelenlere değil. (S15-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Özellikle bölgede yapılması planlanan yenileme projelerini söylentileri yayıldıkça Kale'ye birilerinin gelip yatırım amaçlı girişimlerde bulunması (ev satın almak ya da turistik faaliyet gösteren iş yeri açmak gibi) Kale sakinlerinin farkındalığını arttırmış görünmektedir⁴⁸. Gecekondular dahil tüm ev sahipleri, uzun yıllardır söylenti halinde hayatlarında olan yenileme projelerinin gerçekleşmesi durumunda, ranttan pay almak istediklerini açık bir şekilde ifade etmektedirler. Çünkü eğer kendileri kazanamazsa 'sonradan gelenler'in yani bölgenin soylulaştırıcılarının kazanacağını bilmektedirler:

İçeride (Kale içinde) satılan evler var. Evlere tamirat tadilat yapacaklar, öylece duruyor. Önümüzdeki 3-5 yıl içinde Belediye'nin dış restorasyona geçeceği söyleniyor. Onlar da dış restorasyonu belediyeden yaptırıp...onun için el atmıyorlar yani...Belediye'den gelecek herhangi bir destek bekliyorlar yani. O masrafı aradan çıkartmak için...Bu duruma sıcak bakmıyorum. Çünkü bizim elimizden düşük meblağa alınıyor. Mesela yukarıda Ant Kafe var, şimdi paha biçemezsiniz. Zamanında 6.000 liraya alına bir yer...Kavaklıdere şaraplarının sahibi çok büyük bir mekan yaptı şimdi. Trilyon verseniz alamazsınız yani. Eski oturan bir şey

---

⁴⁸ “Bir ay önce bu binayı satmam istendi bana 250bin lira teklif edildi. Ben kabul etmedim, 300bin istedim. 280bin lira verdiler ben 350bin lira istedim. Remax diye emlakçı mı ne.” (K3)

göremedi ama yeni sahibi zaten zengin.(S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Devlet burada yaşayanların da bir çaresini bulmalı, 'ben burada ev yapacağım siz başınızı alıp gidin' deme lüksü yok. 'Biz burada böyle bir ev yapacağız size de şurada şöyle bir ev verelim' dediği sürece neden olmasın. Buradaki insana sadece 'siz dışarı çıkın burası bizim' dersiniz olmaz.(S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Bize 50bin lira verip almak isteyecek. Ben 250bin liradan aşağıya vermem iki katlı ve bahçesi var. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Bunun yanında kiracılara bakıldığında onlar nasılsa başka yerde de ev kiralayabilir. Bu nedenle mağdur olacaklarını düşünmenin yanlış olduğunu “Bence çok iyi olur diyorum. Halka bir zararı olacağını zannetmiyorum. Çünkü bunların çoğu kiracı, başka yere gider(S4)”, “Kiracılara hep ev var. Burada 200-250’ye oturuyorsa orada 300’e oturur. Gecekonduya oturmak istiyorsa gecekonduya gider dairede oturmak istiyorsa daireye gider. Onlar mağdur olmayacak, mağdur olan buradaki ev sahipleri olacak(E6)” şeklinde ifade eden ev sahipleri olmuştur.

4.3.3. Yerinden Edilme ve Kale’de Soylulaştırma:

Ankara Kalesi ve yakın çevresi, değişik dönemlerde gerçekleşen göçlerle farklı bölgelerden gelen sakinlerin bir arada yaşadıkları ve ekonomik durumlarının

düzelmesi ile terk ettikleri bir tarihi kent merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle günümüzde, hem kamusal hem bireysel⁴⁹ sosyal yardım olanakları, turistik gelir sağlama imkanı, ucuz konut stoğu sağlaması⁵⁰ ve merkezi olması nedeniyle bölgesindeki düşük gelirlili aileleri maddi yönden destekleyen ve bir ev sahibi olmalarına katkı sağlayan özelliklere sahiptir. Bu durum öncelikle kiracılar için geçerlidir ve özellikle Kale içindeki sakinlerin yaklaşık %70-80'nin kiracı olduğu hem muhtar hem de halk tarafından ifade edilmiştir.

Yoksul ailelerin belli bir ekonomik seviyeye taşınmasını destekleyen bölgenin bir yerinden edilme hikayesi bulunmamaktadır. Bu nedenle aileler, zamanı geldiğinde daha iyi bir bölge ve konforlu evlere taşınmak üzere, olgunlaşma dönemlerini Kale'de geçirebilmişlerdir. Ancak yenileme projeleri ile gerçekleşecek olan şey bir yerinden edilme olacaktır. Bazıları memleketlerine dönmek zorunda kalabileceklerini ifade eden⁵¹ 'yenileme hareketına' maruz kalacak aileler endişelerini dile getirmişlerdir: Sakinler, yerlerinden edilme ile ilgileri endişelerini şu şekillerde dile getirmiştir:

Ben kendim taşınyorum ama benden daha az gelirliler var, onlar ne yapacak? Herkesin iş yeri burası, biraz zor [olacak] onlar için.(S9-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

⁴⁹ Yardıma gelen daha fazla olur. Mesela birisi yardım yapmak isteyince buraya gelip bize soruyor. Biz de gösteriyoruz kim yaşlıysa kim fakirse.(S13)

⁵⁰ Ev sahiplerinin bazen ikamet edenlerden kira dahi almadığı bilinmektedir.

⁵¹ "Maddi durumumuz olmadığı için mecbur köye gideceğiz." (G20)

"Gideceğimiz yer memleketimiz olur." (S16)

"Burası rahat, başka yerde yapamayız biz. Gitmeyi düşünmüyoruz ama yıkımlar olduğu zaman köylere muhakkak da gidilir.(S19)

Kötü olacak. Çoğu kişi evlerinden olacak. Çoğu kişi de buraya alışkın, başka yerde kolay kolay yapamazlar. Hele bizim Roman insanları başka yerde yapamaz yani... Burada bizim bohçacıları görüyorsunuz, sırtında bohça ile gezen; onlar gider. (S20-Kale dışında gecekondlu kiracısı)

Burada bir çok aileler çok zor durum yaşayacak... Gidecek yerleri yok, zor yani. Ben gidiyorum sorunum yok ama imkanı olmayanlar var.(S2-kale içinde tarihi ev kiracısı)

Halk buradan yavaş yavaş gitmek zorunda kalacak zaten. 'Yıkım gelecek' diyorlar. Ne zaman gelecek? 'Ama bugün ama yarın' diyorlar, insanları telaşa sokuyorlar. (S20-Kale dışında gecekondlu kiracısı)

İnsanı çıkarıp sokağa atarlarsa burada en kötüsü olur.(S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Sadece bu kale surları içerisinde, kale surları dışını söylemiyorum, 1200 seçmen var. Bunların üç tane dört tane çocuğu olduğunu düşünün. Burada en az beş altı bin olur... Bu insanlara ne olacak onu devlet büyüklerimiz bilir artık. (E1-Kale içinde kahvehane sahibi ve bölge sakini)

Yine Hamamönü Projesi de yerinden edilme konusunda endişeleri destekleyen bir örnek olmaktadır. Kale'nin de Hamamönü gibi turistik bir yer olacağı beklentisi nedeniyle, özellikle kiracılar, yerlerinden edilecekleri endişelerini “*Burada yatanlar da çekip gidecek. Ev sahibine hakkını verirlerse ne diyebilirsin(S17)*”, “*Bura yıkılırsa istesek de istemesek de çıkacağız. Tamir edeceğiz derlerse de mecbur çıkacağız(S7)*”, “*Buralar yıkılırsa mecbur gideceğiz; Melih Gökçek'in kafasına göre*

yaşayacağız ne yapalım(S4)”, “Halk illa ki mağdur olur. Mesela benim durumum iyi değil yarın bana ‘çık’ dediğinde, ben burada 150 lira veriyorum, yarın gittiğimde 300’den aşağı yok, nasıl vereceğiz(S8)” gibi ifadelerle dile getirmiştir.

Konuşma sırasında dışarıdan gelen “*Hamamönü gibi olacak*” yorumuna karşılık “*Öyle yaparlarsa bizim evlerimiz kalmaz burada... Yapsınlar ama evler kalsın... Mahalle ortamı kalmaz. Dairede yapamayız burada yaptıklarımızı.(S13)*” şeklinde bir cevap alınmıştır. Bu, Hamamönü’nde halkın bölgeden ayrılmak zorunda kaldığının bilindiğini göstermektedir.

“*Vali geçen sene Kale’yi ‘tamir edeceğiz’ dedi, ‘Aynı Hamamönü, Hacıbayram gibi yapılacak’ dedi, millet ev almaya kalktı buradan...Tamir edilsin ama hepsi restoran olursa burada aile kalmaz.(S12)*” şeklinde endişesini ifade eden bir başka sakin, evlerinden çıkartılmasalar bile değişimin kültürel olarak zorlayıcı olacağını, sözlerine şöyle devam ederek vurgulamıştır:

Ama adam ne yapsın burada sıkılıyor, çoluğu çocuğu var, kızlarımız bir örf adet görecektir bizim. Kalkıp da restorandan çıkandan uygunsuz bir şey görmesin diye halk gitmek isteyecek yani.(S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kale esnafı ve bölgede faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşu yetkililerinin de halkın bölgeden çıkartılması ile ilgili olumlu bir bakış açısına sahip olduğu “*Bölgedeki insanların Kale’den ayrılmalarını olumlu buluyorum (E4)*” gibi ifadelerle ortaya konulurken, Ankara Kalesi Derneği yetkilisinin bu konuda girişimlerde bulunduğu da öğrenilmiştir:

Ben sayfalar dolusu yazı yazdım. Belediyeye teklifimi de gönderdim. Burada oturan insanları buradan çıkartmak lazım ve onlara uygun yerler bulmak, [onları] Joralara yerleştirmek lazım. Kale'nin içinde olmamalı. (KALE-DER Yetkilisi)

Burada zaten oturanlar kiracı ve dar gelirlidir. Belediye yardım bağıyor. Buradaki halka 'başınızın çaresine bakın' deyince mecbur gidecekler. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Burada üst tabaka misafir gelir. O projelerle artık bazı aileler burada yaşayacak ev bulamaz Zaten aileler de burada uzun süre yaşamıyor, birkaç yıl içinde taşınıp gitmeye bakıyorlar. (E5-Kale içinde restoran çalışanı ve Kale sakini)

Bu istek genelde (1) Kale halkının yaşamakta oldukları özel mekânın⁵² hakkını veremediği ya da tarihi dokuyu bozduğu şeklinde gerekçelendirilmekte, (2) halkın turiste yaklaşımı eleştirilerek⁵³ onları rahatsız ettiğine inanılan rehber çocuklar ve görüntü kirliliği yarattığı düşünülen satıcı kadınlardan söz edilmekte ve (3) halkın zaten iyi şartlar altında yaşamadığı ve ilk fırsatta gitmek istediği vurgulanmaktadır. Bu gerekçelendirme biçimlerinin biri veya aynı anda bir kaçına özellikle esnaf ve sivil toplum kuruluşu görüşmelerinde sıklıkla rastlanmıştır:

⁵² “Çünkü Kale'nin için çok özel bir yer. Çevrede olabilir ama Kale'nin içinde olmaması lazım.” (KALE-DER yetkilisi)

⁵³ Mesela şurada bir kahvehane var...onun önünden geçerken insanlar rahatsız oluyorlar. (E10)

“Kale'de yaşayan halkın tamamının değil ama bir kısmının müşteriye verdiği rahatsızlıktan şikayetçiyiz. (E8)

Sosyal olarak buradaki halk tarihi evlerin değerlerini bilmeyen halk. Sürekli olarak bu evlere eklemeler yaparak özelliklerini kaybettirmişler. Bu eklemelerin yıkılması gerektiği söyleniyor. Burada üst tabaka misafir gelir çünkü. O projelerle artık bazı aileler burada yaşayacak ev bulamaz Zaten aileler de burada uzun süre yaşamıyor, birkaç yıl içinde taşınıp gitmeye bakıyorlar. (E5-Kale içinde restoran çalışanı ve Kale sakini)

İnsanlar gelmeye çekiniyor⁵⁴. Buranın insanı maalesef turiste nasıl yaklaşılacağını bilmiyor. . (E4-Kale içinde halı-kilim dükkanı sahibi)

Kale Muhtarı da, soylulaşma sürecinin özelliklerinden biri olan ‘nüfusta ev sahipliğinden kiracılığa geçiş’in yaşanmakta olduğunu ve bunun bölgedeki sosyal ve fiziksel değişime neden olduğu üzerinde şöyle durmaktadır:

Eskiden daha çok ev sahipleri vardı şimdi kiracılar çoğunlukta...Şimdi dışarıdan gelenler fazla. Ankara'ya ilk ayak bastıklarında buraya geliyorlar. Dairede falan oturamıyorlar hepsi dar gelirli kimseler. Ben 50 senedir buradayım. Ev sahipleri varken evler daha bakımlıydı. Daha bir anlaşma vardı, arkadaşlarla komşularla ilişkiler güzeldi, şimdi o ilişki kalmadı, dışarıdan gelen yabancıları tabii tanımıyoruz. Sıkıntı oluyor. Evlere bakım olmadı, kiracılar evlere bakmıyor. (Muhtar)

Türkiye'deki soylulaşma sürecinin Batı'daki gibi gerçekleşmediğine dair çalışmalar bulunmaktadır. Devletten ve yatırımcılardan bağımsız olarak bölgeye

---

⁵⁴ Ziyaretçilerle sadece 10 tane görüşme yapılmış ve bu tür bir şikayetle karşılaşılmamıştır.

yerleşen genç profesyoneller ya da sanatçılar anlamındaki bir soylulaşma süreci gerçekleşmemektedir⁵⁵. Ancak bölgenin ‘soylulaştırılması’ amacıyla devlet/yerel yönetim desteği ve bölgeden faydalanmak isteyen girişimciler mevcuttur. Bunun yanında ileride değer kazanacağı düşüncesi ile yatırım amaçlı ev satın alınan bir yer olduğuna daha önce de değinilmişti. Soylulaşma sürecinin ilerleyen aşamalarında bölge sakinlerinde kiracılıktan ev sahipliğine doğru bir nüfus değişimi yaşanması beklenir. Bu durumun korumacılıkla ilgili olarak önemini Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilisi “*Kale’dekiler ev sahibi olsa korur bakarlar ama oradaki halkın korumacılıkla ilgisi yok*” şeklinde ifade etmiştir. Ancak Kale’de, Hamamönü’ndeki gibi bir değişim yaşanması ve evlerin işletmeler tarafından kullanılması söz konusu olacaktır.

Odak grup toplantısında, Ankara’nın daha konforlu evlerinde yaşayabilecekken burada yaşamayı seçen birileri olup olmadığı sorulduğunda şu diyalog yaşanmıştır:

K1: Hayır hayır.

K3: Ben duymadım.

K1: Var ama şöyle var, ev alabilirse alıyor.

---

⁵⁵ Bir ressamın, bir emniyet müdürünün ya da bir yazarın bölgede yaşamıyla ilgili girişimlerinden söz edilmektedir ancak böyle bir örneğe ulaşıp görüşme yapılamamıştır:

“Geçmişte bölgede yaşamaya gelen bir ressam olmuştu ancak o da yurtdışına gitti iş için, bir daha da gelmedi.” (E4)

“Emniyet Müdürü, Belediyeden biri gelmişti. Bayrak direğinin oradaydı. Artık gelmiyorlar.” (S13)

K3: Ama durmuyor ki.

K1: Ama onu hayal eden insanlar var.

K2: Hayal edenlerden biri de benim.

K1: Bir gün Mekkeli bir hanım geldi, kocası Türk'müş. Makam arabası var, şoförü var. 'Ev almak istiyorum, burada yaşamak istiyorum' dedi. 'Burada nasıl oturacaksınız' dedim. Burada altyapı yok. Özür dilerim tuvaletler sokaklara akıyor. 'Buralar bir gün çok güzel olacak' dedi, 'ben şimdi alayım da' dedi 'ileride'.

Soylulaşmaya katkı sağlayacağı düşünülen kişiler, bölgeye sonradan gelen ve turistik alanlarda faaliyet gösteren esnaftır. Müşterileri, Ankara'nın çeşitli bölgelerinden gelen üst sosyo-ekonomik düzeye sahip kimselerdir. Zaten yenileme projeleri de bölgenin bir konut alanı değil turizm ve ticaret alanı olarak değerlendirilmesini sağlamaya yöneliktir. Bu değişim halka olası olumsuz etkileri şu sözlerle ifade edilmektedir:

Esnafklar zaten sonradan gelmeye başladı. Yer (işyeri ve eğlence mekanı) açıldıkça Kale'deki insanların yaşantısı da daralıyor. Mekân açıldıkça oturma azalıyor. Aşağıdaki sokakta Segah diye bir restoran vardı. Zamanında orada bir sürü insan otururdu. Onun verdiği aşırı gürültü rahatsızlığından dolayı o sokak komple boşaldı. Zamanla şikayet ettiler falan baktılar olmuyor... Bir sürü o restorana gelip içen oluyor, aile rahatsız oluyor. O şekilde terk edenler var... Benim burada evim olmadığı için düşünüyorum. Çünkü şuan görünen olay 3-5 yıl sonra bu Kale'de

yaşayamayacak pozisyonlar olacak. Mecbur ister istemez ya kendimiz terk edeceğiz ya da ileride o pozisyonları yaşayacağız... (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Süreç içinde hakları korunması gerekenler ev sahipleri olarak görülmektedir. Kiracılar zaten gidecektir.

Önce buradaki oturum olayını çözmek lazım. Bu insanlar buradayken o projelere imza atamazlar. Tamamen boşalması lazım buranın. Yıllarca buradaki halkın haklarını sömürmüş oluyorlar. Mülkiyet sahibi değerince bir para alabilirse ya da burayı işyeri gibi yaptırabilirse tabii kiracılar haliyle gitmek zorunda. Çünkü mal sahibi istediğini yapabilir. (S15-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Halk, “zenginler” ile “yoksullar” arasında bir yer değişiminin yaşanacağını farkındadır:

Hacettepe’de yapılan evleri nasıl kelle adamlar (zengin) alıyorsa burayı da kelle adamlar alacak. Biz 15. Sıradayız vatandaşlıkta.(S17-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

Endişemiz var. Zenginlerin buraya geleceği ve fakirlerin de gideceğini, sokaklara atılacağını düşünüyoruz. Varoş diye hitap ediyorlar gecekonduda yaşayan kişilere. Biz varoş değiliz, ekmeğini bulup yediği sürece kimse varoş değildir... Zenginler paranın gücü ile buraya gelecek de garibanlar ne yapacak. Belki buraya bir villa oturtturacak, kendine

göre bir daire alacak, garibanlar ne yapacak?(S18-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Bölgeden ayrılmak zorunda kalacağını bilincinde olan sakinler sık sık Kale'ye olan sevgilerini⁵⁶, buranın eski sahipleri olduklarını gösteren ifadeleri kullanmakta ve Kale'den ayrılmayı, aşağıdaki iki diyalogda olduğu gibi, ölüm ile benzeştirmektedir.

Görüşmeci: *İleride taşınmak zorunda kalabileceğinizi düşünüyor musunuz?*

S4: *Buralar yıkılırsa mecbur gideceğiz; Melih Gökçek'in kafasına göre yaşayacağız ne yapalım.*

Görüşmeci: *Taşınmak zorunda kalsanız nereye gidersiniz?*

S4: *En güzeli Karşıyaka Mezarlığı.*

Görüşmeci: *İleride taşınmak zorunda kalabileceğinizi düşünüyor musunuz?*

S18: *Zorunlu olunca mecbur çıkacağız.*

---

⁵⁶ *"Her şeyini seviyoruz. hiç sevmediğimiz bir şeyi yok yani." (G20)*

"Her şeyini seviyorum valla Kale'nin." (G4)

"Kalemizi seviyoruz güzel, iyi, tatlı." (G8)

"Her şeyini seviyoruz." (S13)

"Ama seviyoruz Kalemizi." (S19)

Görüşmeci: *Taşınmak zorunda kalsanız ne yaparsınız?*

S18: *Hani bir insan bu dünyadan öbür dünyaya taşınır ya. Ben de buradan başka yere taşınıncaya öyle olacağım.*

Kale’de beklenen fiziksel ve sosyal değişimde ilk girişimcinin devlet olması beklenmektedir. Daha sonra ise bölgeye yatırımcılar gelmelidir. Halkın rant girişimi olarak eleştirdiği bu beklenti zaman zaman esnaf tarafından dile getirilmiştir:

En az beş altı tane isim yapmış elit olan yerler var...İsim yapmış insanların buradaki yerlere elleri değdiği takdirde bir değişim olacağına inanıyorum. (E2-Kale önünde bakliyatçı ve bölge sakini)

Ben söylüyorum...‘eğer siz almıyorsanız, zengin arkadaşlarınıza söyleyin –Belediye’ye benim teklifimde var bu- zengin arkadaşlarınız alsınlar bir konak, orayı güzel bir hale getirsinler, misafirhane yapsınlar. İş adamlarını davet ediyorlar; Hilton’da ağırlayacağına orada ağırlasınlar, daha keyifli olur. Veya bir restoran işletsinler. (KALE-DER yetkilisi)

Batı literatüründe soylulaştırma sürecin üç aşaması olduğundan söz edilmektedir. İlk aşamada “yeni gelenler bazı konutları satın alır ve rehabilite eder” ve küçük çapta bir yer değiştirme yaşanır. İkinci aşamada alandaki kira değeri farkı ve değer farkı duyulur, yer değiştirmeler artmaya başlar. Üçüncü aşamada konutlardaki yenileme faaliyetlerinin etkileri daha fazla görülmeye başlar, fiyatlar yükselir ve mahallenin yerlileri üzerinde bir yer değiştirme baskısı oluşur (Ergün, 2006:20).

Gonzales'e göre ise soylulaştırma sürecinin başlayabilmesi için; öncelikle bir soylulaştırma sanayisi gerekmektedir. Bunlar, yatırıma istekli kimseler, sigortacılar, inşaat şirketleri ve benzerleridir. Daha sonra çekici bir konum ve tercihen bakımsız ama çekici mimariye sahip bir konut stoku olmalıdır. Ardından bölgesini koruyabilecek politik ve ekonomik güce sahip olmayan yöre sakinleri bulunmalıdır ve alana taşınmak için gerekli maddi güce ve hareket isteğine sahip genç çocuksuz profesyoneller gerekmektedir (Ergün, 2006:18).

Tablo 06. Soylulaştırma göstergeleri ve Türkiye'deki örnekler			
Süreç (göstergeler)	Batı'da ilk soylulaştırma örnekleri	Cihangir'de	Kale'de
Tarihi konut stoğu	+	+	+
Yerlerinden edilebilecek/edilen yoksul sakinler	+	+	+
Alana taşınacak/taşınan genç profesyoneller ve sanatçılar	+	+	-
Soylulaştırma sanayisi/yatırımcılar	+	+	+
Yatırımcı olarak yerel yönetim	-	-	+
Evlerin düşük fiyatlarla el değiştirmesinin ardından gelen değer artışı	+	+	+
Konutların kira bedellerinde artış	+	+	-

New York'taki 1980 Lower East Side değişiminin ellerindeki binaları kiralayamayan mülk sahiplerinin bunları 5 yıllık sürelerle sanatçılara kiralaması ve

ardından kiralara %400, %600 hatta %1000 oranında zamlar yapmasıyla başladığını ifade eden Neil Smith bu evlerde oturan ve ‘Yuppie’ler olarak isimlendirilen grubun değişimde büyük bir rolü olmadığını belirtmektedir:

“Yuppie’ler, yoksul kesime kıyasla daha avantajlı olsalar da, konut pazarında fazla söz sahibi değiller. Bu konuda esas söz sahibi kesim, büyük sermaye sahipleri. Onlar parayı nereye yatıracıklarına, nereyi soylulaştıracıklarına, ne tür konutlar üretileceğine karar veriyorlar. Multi-milyarder bir kapitalistle, başını lüks bir konuta sokmak isteyen birisi arasındaki uçurum, gerçekten de devasadır. Yani arz ve talep arasındaki dengeye baktığımızda, önceliğin arzda olduğunu, ona gücünü verenin ise talep olduğunu görüyoruz(www.mimdap.org).”

Kale de ise bu değer artışı ‘kullanım değeri’ üzerinden değil ‘değişim değeri’ üzerinden yaşanmakta ve Yuppi’ler yerine değer artışı kentsel yenileme projeleri ile yerel yönetim tarafından sağlanmaktadır. Tablo 06’da da görüldüğü gibi, Batı’daki ilk örneklerinden farklı olarak Kale’de bölgeyi kendine ait bir konut alanına çevrime isteğinde orta sınıf bulunmamakta, onun yerine bölgeyi orta sınıfın kullanımına açmaya yönelik yerel yönetim desteği ile bu açık kapatılmaktadır.

İstanbul’un tarihi kent yapılarının bulunduğu bir takım semtlerde de son 25-30 yıl içinde varlığını hissettiren bir soylulaştırma olgusundan söz edildiğine değinilmişti. Soylulaştırma eğilimleri Beyoğlu’nda Cihangir, Galata ve Asmalımescit, Boğaz’da Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy ve Haliç’te Fener ve Balat gibi semtlerde görülmektedir (Behar ve İslam, 2006: xiii). Bunların bazıları rehabilitasyon çalışmalarının ardından ve kavramın Batı’daki ilk kullanımında ifade edilenden farklı bir şekilde yaşanmakta (Ergün, 2006), yani bu çalışmadaki kullanıma uygun

gerçekleşmektedir. Batı literatürüne en uygun örneğin Cihangir olduğu bilinmektedir (Ergün, 2006:23). Bugün Cihangir’de yoğun olarak kiracı sanatçılar ve tarihi dokudan etkilenen genç profesyoneller yaşamaktadır.

4.4. Kale’de Mücadele Biçimleri:

Bu bölümde, daha önceden yapılan tüm değerlendirmelerden de faydalanarak Kale’de ve Kale üzerine ne gibi çatışmaların yaşandığını ortaya koymak hedeflenmektedir.

Öncelikle genel olarak kent planlaması alanının başlı başına bir mücadele alanı olduğunu ortaya koymakta fayda vardır. Bu konudaki siyasi tartışmaların, ‘bilimsellik’ değerini zedelediğini görmüş olmalı ki, Ankara üzerine yaptığı çalışmaları internette paylaşan Mehmet Tunçer (2010), sitenin açılış sayfasında şöyle bir açıklama yapma ihtiyacı duymuş ve “Bu sitedeki yazılar...bilimsel şehircilik, koruma ilkeleri ve gözlemlerimin sentezi ile oluşturulmuştur. Hiçbir politik amacı bulunmamaktadır” demiştir.

Yine Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Başkanı Tayfun Kahraman’ın 17.01.2012 tarihinde Haber Türk’te ifade ettiği üzere planlama bir uzmanlık değil siyaset alanı haline gelmiş durumdadır.

Daha önce belirtildiği gibi Şengül (2009), çelişen çıkarların en önemli çatışma alanı olan modern kentte hem ‘mekanda’ hem de ‘mekan üzerine’ mücadeleler verilmektedir. Yani kent mekânı hem mücadelenin sahnesi hem de konusudur. Kale özelinde sürdüğü düşünülen çatışmalar da, bu iki mücadele biçimi içinde değerlendirilecektir. *Kale üzerine* süren mücadele bir ‘rant paylaşım mücadelesi’ iken *Kale’de* süren mücadelenin bir ‘iktidar mücadelesi’ olduğunu söylemek mümkündür.

Önceki bölümlerdeki değerlendirmeleri şu şekilde toplamak mümkündür: Sermayenin ikincil döngülerinin işletileceği bir alan olarak tarihi kent merkezi yatırımsız bırakılarak yatırım yapılması daha kolay bir hale getirilecektir. Tarihi konutların ucuzlaması ile sermayenin düşük bir bedelle yüksek bir değer yaratması mümkün olacaktır. ‘Mekân üzerine’ yaşanacak olan mücadelenin ortamı bu şekilde hazırlanırken konutların ‘değişim değeri’ne odaklanılmaktadır. Bu nedenle ucuzlayan konutlara sermayenin ilgi göstermesiyle birlikte ‘değişim değeri’nde bir artış yaşanmaktadır.

Diğer taraftan bölgenin belediye hizmetlerinden yoksun kalması ile ‘mekânda mücadele’nin ortamı hazırlanmaktadır. Çünkü bu sayede bölgede, kolayca yerlerinden edilebilecek yoksullar kalacaktır. Bu mücadelede ise konutların ‘kullanım değeri’ önem kazanmaktadır.

Castells ve diğer Marksistler “kent hizmetlerinin görülmesinde devletin rol almasını; toplumsal çatışmaları yatıştırma, kapital sahiplerinin çıkarlarını uzun dönemde güvence altına alma, işgücünün yeniden üretilmesi” amaçlarına yönelik olarak yorumlarlar ve Althusser’ci bir yaklaşımla “devletin kent soyluların ve kapitalizmin çıkarlarını savunmak ve güvenceye almak için var olduğu savında birleşirler” (Keleş, 2004:140).

Castells kentleri, kapitalizmin sonucu olan toplu tüketim sürecinin önemli bir parçası olarak görür. Binalar, hizmetler ve olanaklar modern sanayi ürünlerini tüketme yollarıdır. Hem piyasa hem de devletin girişimleri (konut yapma, vergi sistemi vb.) kimin nereden ev alacağını ve kiralayacağını belirler. Bu nedenle “kentlerin fiziksel biçimi hem pazar güçleri hem de hükümetin gücünün ürünüdür”

(akt. Giddens, 2000: 510).

Yerel yönetim ile sermaye bu mücadelelerde işbirliği içindedir. Çünkü sermayenin krizden kurtulması gerekirken küreselleşme karşısında bir şirket gibi yönetilmekte olan kentlerin de kendi özgün özelliklerini öne çıkartarak küresel sahnede kendisini göstermesi gerekmektedir. Bu nedenle iç kent ucuz ve karlı bir yatırım ortamına dönüştürülür. Durumu kısaca Tablo 07'deki gibi özetlemek mümkündür.

<i>Tablo 07. Ankara Kalesi ve Kentsel Mücadele</i>	
Kale Üzerine Mücadele	Kale'de Mücadele
Sermayenin bölgeyi yatırımsız bırakarak kolay yatırım yapılabilir hale getirmesi ile başlar.	Yerel yönetimin bölgeyi hizmetsiz bırakarak kolay yerinden edilebilir sosyal profil yaratmasıyla başlar.
Değişim değeri üzerinedir.	Kullanım değeri üzerinedir.
Bir rant paylaşım mücadelesidir.	Bir iktidar mücadelesidir.

Betancur (2002) çalışmasında, planlama faaliyetleriyle soylulaştırılan West Town üzerinde kentsel yenileme etrafında süren mücadeleden söz eder ki Ankara Kalesi ve çevresinde de bu tür bir mücadelenin (mekân üzerine mücadele) var olduğu düşünülmektedir. Yine West Town özelinde bir başka mücadele türü soylulaştırma ile ilgili olandır ve yine Kale'de benzer bir mücadele (mekânda mücadele) yaşanmaktadır. Kale'deki çalışmada bu mücadelelerden birincisinin rant paylaşımı üzerine, ikincisinin ise yer değiştirme ile bölgede iktidar kurma üzerine olduğu sonucuna varılmıştır.

Betancur (2002) da, çalıştığı bölgedeki çıkar grupları olarak kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, emlakçılar, sakinler gibi kategorilerde görüşmeler yapmış ve çatışmaların çok da görünür olmayan günlük aktivitelerde ortaya çıktığını saptamıştır. Yazar sermayenin hedef bölgedeki konutlara düşük fiyatlarla sahip olmaya çalıştığı süreç içinde; azmettirme, kundakçılık, yıldırma, entrikalarla mülklerin değerlerini düşük gösterme, panik yaratma, hassas gruplara ve azınlıklara yönelerek evlerini ucuza satmalarını sağlama ve daha yüksek bedellerle satma gibi taktiklerin uygulandığını ortaya koymaktadır.

Metodoloji bölümünde de değinildiği üzere aktörler duruma ya da konuya göre farklı mücadele grupları oluşturmaktadır. Bu nedenle belli bir grubu ‘çıkâr’ ya da ‘mücadele’ grubu olarak belirlemek yerine mücadeleler üzerinde aktörlerin taraf olma durumlarına odaklanılmıştır.

4.4.1.Kale Üzerine Mücadele Eden Gruplar:

(1) Kale üzerine süren mücadeleler çeşitli kurumlar arasında yaşanmaktadır. Bu mücadelenin taraflarını genelleyici bir ifade ile ‘*iktidar kurumları*’ ve ‘*muhalif sivil toplum oluşumları*’ olarak belirlemek mümkündür. Bu mücadelenin en büyük göstergesi, devlet kurumları tarafından bir takım projelerin hazırlanması ve sivil toplum oluşumları tarafından dava açılması ya da muhalif eylemler düzenlenerek projelerin iptal edilmesi olarak özetlenebilir. Bu mücadeleyi Kale halkının ifadelerinden de izlemek mümkündür:

Projelerle ilgili olarak da kurumlar arası çatışmayı “*Burada kurumlar*

arasında çok büyük çelişki var(K1)” şeklinde ve buna bağlı güvensizliği “bu yatırımı kim nasıl yapacak orasını Allah bilir. Herkes Kale’nin kaymağını yemek istiyor ama elini taşın altına koyan yok(S5)” , “Onlar yukarda tepişirler, halk ezilir. Ben sadece belediyeyi demiyorum daha kimler var kimler... Her türlü kurumlar(S3)”, şeklinde dile getirenler bulunmaktadır.

Kale ile ilgili davalar ve iptal kararlarına bakıldığında kamu kurumları ile sivil toplum oluşumları arasında uyumsuzluk dikkati çekmektedir. Büyükşehir Belediyesi yetkilisi, devlet kurumları arasındaki uyumu vurgularken *“sadece Odalar destek vermiyor bize. Odalar Koruma Kurullarına gözlemci olarak katılabiliyorlar. Eskiden katılıyorlardı ama şimdi katılmıyorlar. Yönetmeliğe göre görüş bildiremezler ama biz görüş bildirmelerine de izin veriyorduk.”* şeklinde bir ifade ile bu durumu ortaya koymuştur.

Şehir Plancıları Odası yetkilisi ise Belediye planlarının korumayı amaçlamadığı ve ranta yönelik olduğu gerekçesi ile davalar açtıklarını, imara yönelik olmayan ve kamusal alanlar yaratan bir planlamanın yanında yer alacaklarını belirtmektedir. Ancak yetkiliye göre diğer kurumlar arasında da uyumsuzluk söz konusudur:

Sadece bizi kastederek söylemiyorum. Belediyeler arasında, bakanlıkla... Tam bir uyum olmadı hiçbir zaman. Koruma planı mühendisleriyle... Hiçbir zaman tam uyumlu bir idari yapı ile koruma projesi, doğru ya da eğri, yapılamadı. Hep tek taraflı... Kimin elindeyse onun uyguladığı şekilde gitti. Son dönemde Büyükşehir Belediyesi’nin elinde ama tahmin ediyorum Kültür Bakanlığı’nın desteği ile yürütüyorlar, öyle

görüyorum.(ŞPO Yetkilisi)

Lefebvre'ye göre “İktidar ilişkilerini korumayı ya da değiştirmeyi hedefleyen her toplumsal grup için, mekan üzerinde belli bir denetimin kurulması yaşamsal öneme sahiptir (akt. Şengül, 2009). Ancak Kale üzerinde denetim kurmak isteyen bu iki grubun farklı sınıflara mensup olmadığı unutulmamalıdır. Bu nedenle kurumlar arası mücadeleyi -Kale sakinlerinin de yaptığı gibi- bir rant mücadelesi olarak görmek mantıklıdır. Çünkü Kale'de yaşayan düşük gelir gruplarının yerlerinden edilmesi konusunda kamu kurumları da sivil toplum oluşumları da aynı tarafta yer almaktadır:

Şimdi sosyolojik ve psikolojik ve maddi yönden çok fazla oyunlar var Kale'de. Şimdi Soroptimistler var. Çağdaş Yaşam Derneği var. Belediyelerin rant kavgası var.(K1)”

Sivil toplum oluşumları kanalı ile mücadeleye giren sermaye sahipleri ya da yüksek gelir grupları ayrı bir mücadele grubu olarak ele alınmamıştır. Kale sakinleri bu gruplardan ve yüksek gelirli siyasiler ve kurum yetkililerinden ‘zenginler’ diye söz etmektedir:

Şimdi zenginlerin çoğu da [buraları] ben satın alayım düşüncesinde. O diyor ‘ben alacağım’ o diyor ‘ben alacağım’. Proje olmuyor, bozuluyor. (S20-Kale dışında gecekondulu kiracısı).

(2) Ancak hem halktan hem esnaftan hem de Ankara Kalesi Derneği yetkilisinden devlet kurumları arasında da bürokratik sorunlar yaşandığını gösteren ifadeler alınmıştır. Taraflarının ‘bir kamu kurumu’ ile ‘diğer bir kamu kurumu’ olduğu

çatışmalar bir mücadeleden çok anlaşmazlık olarak yorumlanmaktadır:

Çok komplike bir durum. Turizm Bakanlığı bir tarafta, Valilik farklı, belediye farklı. (K2-Eski Kale esnafı, turizmci)

Bürokratların uyuşmazlığı mı diyelim anlaşmazlığı mı diyelim, isteksizliği mi diyelim... Fakat çok şeyleri kaybediyor Kale (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Bir Kale sakini duyum halinde öğrendikleri hizmetlerin ‘kulağa iyi geldiğini’ ancak çalışmalar başladığında hep sorunlarla karşılaştığını şöyle belirtmektedir; “İlk izlenim kötü olmaz ama sonra hep kötü oluyor. Mesela yol [yapımını] yarım bırakıyorlar. Yani yapılan iş bütünleşmeyince her zaman sıkıntı yaratır.(S14)”. Burada özellikle farklı kurumların birbirinden bağımsız olarak yaptığı çalışmaların kopuk ve uyumsuz bir şekilde yürüdüğü ve aralarında bir iletişim problemi⁵⁷ olduğu ifade edilmek istenmektedir. Ankara Kalesi Derneği Yetkilisi de durumu şöyle ifade etmiştir:

Ama bakıyorsunuz bir Elektrik İdaresi ile bir Sular İdaresi bir araya gelip, çukuru bir kere kazıp oradan geçiremiyor [tesisatı]... burada gerçekten her köşede bir kazı, her kirlilik çekilmiyor artık. Ama maalesef EnerjiSa geldi kazdı, belediye ben kapatacağım dedi. İki aydır burada belediyenin burayı kapatmasını bekliyoruz. Kapattılar arızalar oluştu,

---

⁵⁷ “Kurumlar arasında birbirleri ile iletişim sıkıntısı var.” (E1)

“Her gelen kafasına göre projesini çiziyor.” (E6)

elektrik arızaları çıktı. Her dükkanın elektriği kesildi. (KALE-DER Yetkilisi)

Bütün bunlar neden? Koordinasyonsuzluk! Bir kerede kazılır bir kerede yapılır, kapanır. Dünyanın her yerinde bu böyle. Her yerde bulundum ben böyle rezillik görmedim. (KALE-DER Yetkilisi)

Özellikle bir takım çalışmaların başlaması ancak sonuçlanmaması yönündeki şikayetler çok yoğundur. Kale'nin iç kısmındaki yolların kanalizasyon çalışması için kazılması ve direklerden geçen kabloların yerin altına alınacağı ile söylentilerin ardından, çalışmaların yarım bırakılmış olması bir güvensizlik yaratmaktadır. Siyasi uyumsuzluk nedeniyle bölgenin hizmetsiz kaldığını düşünen bir esnaf da “Seçimlerle alakalı. Devletin başındaki başka bir parti, belediyenin başka bir partiydi eskiden...yiyen yiyeneydi. (E2)” şeklinde yorum yapmıştır.

Kurumlar arası kopukluk ve çatışmayı bir rant mücadelesi ile “hiçbir sonuca ulaşması mümkün değildir, icraata dönmediği için. Ortada bir para olunca, rant rant. Herkes yetkiyi tek kalemde toplamak istiyor.(S14)” ifadesi ile açıklamayı tercih eden bir sakin bu mücadeleyi şöyle anlatmaktadır:

Buranın sıkıntısını anlatayım. Burada Vakıflar, Kültür Bakanlığı, Müzeler, Büyükşehir... Herkes pastadan pay almak istiyor. Ortada bir para var. Herkes hırsız olduğu için kimse kimseye güvenmiyor. Yetki-sorumluluk almak [da] istemiyor. Bu kadar çok horozun olduğu yerde sabah biraz zor olur. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kamu kurumlarına döndüğünde ise uyumsuzluğu ve iletişimsizliği reddeden “Devlet kurum ve kuruluşları arasında uyum var. (Büyükşehir Bel. Yetkilisi)”, “Hiçbir anlaşmazlık olduğunu düşünmüyorum, bu yetkiyle ilgili bir şey. Bu bir süreçtir, bu gün karar verilip ertesi gün yapılabilecek bir şey değil. (Altındağ Bel. Yetkilisi)” gibi ifadelere rastlanmaktadır.

(3) Taraflarının iktidar partisi yönetimindeki ‘Büyükşehir Belediyesi’ ve ‘Altındağ Belediyesi’ olduğu mücadeleden ayrıntılı bir şekilde Bir Yardım Kurumu Olarak Belediye başlığı altında söz edildiği için burada tekrarlanmasına gerek görülmemektedir. İki belediye arasındaki uyumsuzluk çeşitli aktörler tarafından dile getirilmiş ve bir rant mücadelesi olarak yorumlanmıştır. Kale özelindeki yetki değişimine yönelik eleştirilerde bulunulmuş ve iki belediyenin gerçekleştirmekte olduğu iki ayrı proje arasında bir rekabet olduğu izlenimi edinilmiştir.

Çalışmada, Kale ve çevresinin çözülme bir sorunlar yumağına dönüştüğü izlenimi edinilmiştir ve bu çözümsüzlükte belediyeler arasındaki uyumsuzluğu Ankara Kalesi Derneği yetkilisi ve eski Kale muhtarının ifadeleri açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

Şimdi zaten eğer Altındağ Belediyesi'nin olsa burası, Altındağ Belediyesi daha fazla çözüm üretir. Ama Büyükşehir Belediyesi maalesef herhangi bir çözüme yanaşmıyor. Gelmiyorlar, gitmiyorlar. Kazıyorlar, bırakıyorlar. (KALE-DER Yetkilisi)

Sonra iki belediye bu projeyi ortaklaşa uygulamaya başladılar. Bir gün bize tebligat geldi.16 tane eve yıkım...Ben Büyükşehir'e gittim. Orada

baktılar dediler ki 'biz bu projeyi değiştirdik, yıkım kararı falan yok'. Şimdi iki belediye arasındaki tezata bak. Aynı projeyi uyguluyorlar.'" (K1-Eski Kale muhtarı ve Kale sakini)

4.4.2.Kale'de Mücadele Eden Gruplar:

(4) 'Eski Kale sakinleri' ve 'sonradan gelenler'in birer taraf olduğu bir mücadeleden de söz etmek mümkündür. Daha önceki bölümlerde değinildiği gibi Kale'ye değişik dönemlerde gerçekleşen göç dalgaları söz konusudur. Eski Kale sakinleri tarafını bölgeye Ankara'nın çevre ilçelerinden gelenler oluşturmaktadır. Bunlarla sonradan gelen Malatyalılar arasında geçmişte yaşanan bir takım sıkıntılar dile getirilmiştir ancak daha sonraki dalgalarla gelenler nedeniyle Malatyalılar çoğunlukla 'Eski Kale Sakinleri' tarafında yer almaktadır. Adapazarlılar ve Romenler gibi gruplardan bahsederken 'sonradan gelenler' ifadesi kullanılmakta ve bu grupların bölgeye olan olumsuz kültürel etkileri dile getirilmektedir:

Beypazarı, Karaçalılı Kale'nin eski insanlarıdır. Hep Ankara'nın yakın çevresinin insanlarıydı bunlar. Kayaş, Beypazarı, Güdül. Çok güzel yaşantılar, komşuluklar vardı. Şimdi ev sahipleri gidince, adam kim para veriyorsa ona kiraya veriyor. Onun (kiracının) terbiyesini, kişiliğini, temizliğini hiç araştırmadan [evi] veriyor. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Sürekli olarak 'eski ortamı bozan' ama Kale'ye uyması beklenen 'sonradan gelenler'den söz edilmektedir. Farklı dönemlerde göç eden gruplar arasında

sorunlar yaşanmadığı sıklıkla dile getirilse de memnuniyetsizliklerini ifade eden eski sakinlere rastlanmaktadır:

Ankara Kalesi'nin çocukları...misafirleri çok rahatsız ediyor...El kadar çocuklar hırsızlık yapıyor. [Polise] söylüyorsun, Polis 'bir daha görürsen haber ver' diyor sonra anneleri gelip seninle çatır çatır kavga ediyor...sonradan gelelerin bebeleri böyle yapınca bizim zorumuza gidiyor. (S6-Kale içinde gecekondü sahibi)

Geçen biri 'abla ne iyi ettim de ben buradan gittim. Allah'ıma binlerce şükür ki Kale'den kurtuldum' diyor. Çocukların terbiyesi de bozuluyor. Çünkü çingene çoğaldı. Çingene diyorum ama çingenenin iyisi de var kötüsü de var. (S6-Kale içinde gecekondü sahibi)

Alt sınıftan insanların gelmesi...Bir de geldikleri yere uyum sağlamaları on yıllarını alıyor. O zaman değişik bir kutuplaşma oluyor. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Şimdi başımıza bir de Adapazarı bebeleri çıktı. Ağzlarından bir tane güzel kelime çıkmıyor, küfür. (S17-Kale dışında gecekondü kiracısı)

"Bir yardımlaşmamız da yok sorunumuzda. Anlaşamadığımız ufak tefek şeyler oluyor sadece... Ama samimiyet de olmuyor çünkü kültür farklı, anlayamıyoruz yani biz A diyorsak onlar B anlıyor. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi sakin)

Eskilerle iyiyiz. Hepimizin memleketi burası olmuş. Ama sonradan gelenlerle anlaşmak zor oluyor bazen. Malatyalıları demiyorum, onlar kendi hallerinde...Yeni gelenler memleketinden kalkıp geliyor, dar gelirliler, kirası az diye buraya sığınyorlar. Eski dostluk, komşuluk, yakınlık yok eskisi kadar. (S19-Kale dışında gecekondü sahibi)

Sonradan gelenler ve çocukları bozdu ortamı. Malatyalılar bile. (S6-Kale içinde gecekondü sahibi)

Bölgede, Kale'nin bir geçiş bölgesi olarak algılanmasını engelleyen komşuluk ilişkilerinin zamanla bozulması, hem eski sakinlerin maddi durumlarını düzelterek daha iyi evlere taşınması⁵⁸, hem de yeni gelenlerden kaynaklı kültürel deformasyon ile ilişkilendirilmektedir:

Bizim babadan yadigar, burada doğmuşuz, burada büyümüşüz. Biraz da varoşların verdiği bir hoşgörölülük vardı. Tabii o da zaman içinde kalmadı. Asimile oldu artık, her yer birbirine karıştı, değişik kültürler geldi. İnsanları zenginleştikçe dairelere taşındılar. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Çinçin ve Yenidoğan'dan geliyorlar. Çalışkanlar Mahallesi, Altındağ, Dışkapı. Oralar yıkılınca hep buraya geldiler. Tanımadığımız etmediğimiz insanlar geldi, affedersiniz esrar satılıyor, uyuşturucu satılıyor. Burada

---

⁵⁸ “Giden çok da onların yerine gelenler de oldu, yabancı çok artık, şu Adapazarlılar falan... Daha rahat evleri olsun diye gidiyorlar ama durumu olan gider olmayan kalır.” (S19)

*bildiğimiz kendi insanlarımız vardı. Artık yabancı insanlar da var yani.
(S18-Kale dışında gecekondü sahibi)*

*Eskiden Kale'de o kadar nezih insanlar vardı ki. Muazzez Abacı bile
buradan. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)*

Kale'nin eski sakinlerinden olanların, yeni sakinleri küçümseyen ifadeleri bulunmaktadır. 'Doğma büyüme Kaleli' olmak bir gurur kaynağıdır. Bu nedenle, Kale'nin sosyal ve kültürel yapısında söz sahibi olma arzularını dile getirmektedirler. Bu arzu en çok 'sonradan gelenler' diye ifade edilen görece daha yeni sakinlerin Kale'nin 'kurallarına' uyum sağlamanın beklenmesiyle ilgili sık karşılaşılmış olan vurguda dikkati çekmektedir⁵⁹:

*Yeni gelenlerin adetleri farklı oluyor ama bizim çevremize mecbur ayak
uyduruyorlar. Hani derler ya 'ya bu davarı güdersin ya bu diyarı terk
edersin'. İyi niyetli de olsan kötü niyetli de olsan ayak uyduracaksın.(S17-
Kale içinde gecekondü kiracısı)*

Ancak zaman içinde uyumlu bir birlikteliğe kavuşulduğunun vurgusuna da sıklıkla rastlanmıştır⁶⁰. Bunun nedenlerinden biri Kale'nin iç kısmındaki ev sahiplerinin bölgeden ayrılmış olması ve komşuluk ilişkisinin ev sahibi-kiracı ilişkisine dönüşmüş olmasıdır. Bölgede kalan ev sahipleri ile komşuları olan kiracılar

⁵⁹ "Gelen buraya uyum sağlar." (G5)

"Şu bayan başka yerli ama o da Kale'ye uyum sağlamak zorunda." (S14)

⁶⁰ "Haymanalılarla aramız iyidir, Adapazarlısıyla da Malatyalısıyla da Karaçalılısıyla da Kayserilisiyle de; hepsiyle aramız iyidir yani. Bir sorun yaşadığımız yok." (G4)

arasındaki uyum da ‘sonradan gelenler’in Kale’nin ‘kuralları’na uyum sağlaması ile elde edilmektedir:

“Yeni gelenlerin adetleri farklı oluyor ama bizim çevremize mecbur ayak uyduruyorlar....ya bu davayı güdersin ya bu diyarı terk edersin.” (S17-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

“Gelen buraya uyum sağlar.” (S5-Kale dışında gecekondlu sahibi)

“Şu bayan başka yerli ama o da Kale’ye uyum sağlamak zorunda.” (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Bunun dışında ekonomik sıkıntıların ve geçim derdinin, kişilerin uyumlu yaşamasına olumlu etkide bulunduğu vurgulanmıştır:

Husumet çıkmaz herkes kendi halinde. Çünkü herkesin geçim derdi var... Herkes kendi ekmeğiyle uğraşiyor. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

Bu güne kadar bir sorun duymadım. Herkes kendi işinde. (S9-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

Yoo herkes kendi halinde olduğu için.⁶¹ Buradakilerin maddi durumu bellidir zaten, ayırım yapmıyorlar yani. (S11-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Zaman içinde insanlar birbirlerine muhtaç olduğunu anladığı için burada sorunlar bir şekilde halledildi... Çıkarlar doğrultusunda insanlar bir

---

⁶¹ Halk arasında sorunlar olup olmadığıyla ilgili bir soruya verilen cevaptır.

*arada hareket eder. Aynı yerde oturuyoruz. Ona gelen zarar bize de gelir.
(S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)*

*Esnafı halk arasında bir anlaşmazlık yok çünkü herkes...gününü akşam
etmeye bakıyor. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)*

Yine esnaf tarafında da bir ‘sonradan gelenler’ vurgusuna ve buna bağlı bir söz sahibi olma arzusuna rastlanmaktadır. Kale sakini olmayıp yakın zamanda (15-20 yıllık) özellikle turistik faaliyet göstermek amaçlı olarak bölgeye gelen esnaf için de ‘sonradan gelenler’ ifadesi kullanılmakta ve eski esnaftan daha fazla söz sahibi olmalarından rahatsızlık duyulmaktadır:

*“Ben doğma büyüme Kaleliyim o kadın daha ne kadar oldu geleli.” (K1-
Eski muhtar, Kale çevresi sakini)*

Yani ‘sonradan gelen’ esnaf ile eski esnaf çatışmalı bir ilişki sürdürülürken ‘sonradan gelen’ halkın, eski sakinlerin baskısı ile bölgeye uyması sağlanabilmektedir.

İşyeri sahipleri de Kale’nin eski sakinlerinden ve esnaflarından olmakla söz sahibi olmak arasında ilişki kurmakta ve ‘sonradan gelen’ esnafın bir araya gelmesi ile oluşturulan Ankara Kalesi Derneği yönetimini şu şekilde eleştirebilmektedir:

*Aslında onlar⁶² daha dün geldi. Onların [yönetimde] olmaması lazım,
bizim olmamız lazım. Çünkü çok eski olan biziz yani, yönetimde olmamız*

---

⁶² Ankara Kalesi Derneği üyesi esnaftan söz ediyor.

lazım en azında. Buranın halkına sorulabilirdi 'kim buranın en eski esnafı' [diye]. Bunlar kafalarına göre şey yaptılar, topladılar. Biri başkan oldu, biri bilmem ne oldu. Söz sahibi olmak için. Yani hiç halka bir şey sormadılar, biz duymadık. Burada en eski esnaf bendim mesela, şurada kahvemiz vardı. (S4- Kale dışında gecekondü sahibi)

(5) Bir başka mücadelede aktörler 'Kale halkı' ve 'Kale esnafı'dır. Önceki bölümlerde de görüldüğü gibi yine esnaf ve halk arasında bir uyumsuzluk bulunmadığı dile getirilmiştir. Ancak özellikle bölgede turistik faaliyetlerde bulunan ve Kale'nin sakini olmayan esnafın Kale halkı ile ilgili şikâyetleri mevcuttur. Bu şikâyetler tamamen turistlere verdikleri düşünülen rahatsızlıktan kaynaklanmaktadır. Kale'de yaşayan halkın tamamının değil ama bir kısmının kendilerine ve müşteriye verdiği rahatsızlıktan şikâyetçi olan bir işletme sahibine göre "orada (Kale'de) yaşadıkları sürece Kale turistik bir yer olarak gelişemez(E8)".

Ancak hem halk hem de esnaftan büyük oranda uyumlu bir ortama sahip olduklarıyla ilgili vurgular da alınmıştır. Çalışma, çatışmalara odaklanmış olması nedeniyle karşıtlıklara vurgu yapılması eğilimi söz konusudur fakat "Esnafla halkın hiçbir sorunu yoktur(E5)", "Esnafla iyiyiz, sorun yaşayan yok(S19)", "Yaşamadık şimdiye kadar. Sorunumuz yok. Hepsi aynı bizim için(S2)" gibi ifadeler de azımsanmayacak orandadır. Ancak bunlar çatışma olmadığı değil çatışmaların gizlenmek istendiği anlamına gelebilir çünkü "Bizim buradaki esnafla bir ilişkimiz yok. Esnafın esnafla ilişkisi iyidir(S1)" gibi ifadeler de dikkate değer oranda rastlanmıştır. Bu da -daha önce de değinildiği gibi- uyumlu bir birliktelik imajı yaratarak 'ortak düşman'lara karşı birlikte hareket etme arzusunun bir yansıması

olarak görülebilir. Özellikle eski esnaf ile kurulmuş olan samimi birincil ilişkilerin, halkın ifadesi ile ‘dışarıdan gelen’ ya da ‘sonradan gelen’ esnaf ile kurulamadığından şikayetçi olanlara rastlanabilmektedir:

Arkadaşımız olan, buranın insanı olan esnaf var. Ona nazımımız geçer. Cebimizde para olmasa da bir çayını içeriz ya da aldığımızı ‘ bu seferlik deftere yaz’ deriz ama diğer Kale’nin esnafına paran varsa gidersin yoksa kapısından geçmezsin bile. (S3-Kale dışında gecekondlu sahibi)

(6) Her yerde yaşanabilecek türden bir rekabet ‘bir esnaf’ ile ‘aynı faaliyet türünde hizmet veren diğer esnaf’ arasında elbette yaşanabilmektedir. Rekabeti gösteren ifadeler restoranlar, bakliyatçılar, kahvehaneciler arasında ya da Kale’de yün ve örgü eşyalar satan kadın ile Kale merdivenlerinde el işi eşyalar satan kadın ve benzer eşyaları el tezgahında gezerek satan bir başka yaşlı kadın arasında yaşanabilmektedir.

(7) Bir başka mücadelenin bir tarafında ‘Kale esnafı ve Ankara Kalesi Derneği’ yer alırken diğer tarafında, kısaca ‘Kale kadınları ve çocukları’ diye ifade ettiğimiz, turistlere rehberlik ederek para isteyen çocuklarla Kale merdivenlerinden el işi eşyalar satan kadınlar yer almaktadır.

Birinci grup ikinci grubun yerli ziyaretçi ve yabancı turistleri, Kale’ye gelme konusunda isteksizlik yaratacak oranda rahatsız ettiğini düşünmektedir.

O kapının ağzında bir sürü kadınlar bilmem ne satacağım diye turistin peşine yapışıyor. Çoluk çocuk turistin arkasından koşuyor para dileniyor. Bunlar hoş manzaralar değil... Kale’nin duvarlarına çantalar, bilmem

neler asaraktan, 'alsana abla' diye yalvararak oralarda iş yapılmasına karşıyım ben. Dünyanın hiçbir yerinde olmayan şeyler bunlar. Üçüncü dünya ülkelerinde falan rastlanıyor. (KALE-DER Yetkilisi)

Kale'nin merdivenlerinde sosyal dilencilik gibi...Eşleri sokaklarda seyyar satıcılık yapar. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Söz konusu kadınlar ise Kale merdivenlerinde çalışmalarının nedenini “Bizim evimiz burası o yüzden burada çalışıyoruz, bir yandan evimizin işini görüyoruz, aşağılara gidip çalışamayız(S2)”, “Burası bizim kapımızın önü. Hem evimizin işini yapıyoruz hem gelen gidene (turistlere) bir şeyler satıyoruz(S1)” şeklinde açıklamaktadırlar.

Ankara Kalesi Derneği Genel Sekreteri bu konuda halk ile çatışma içine girmek istememektedir. Söz konusu faaliyetlerin bölgeye has otantik ve turistik değerinin farkında olarak “Gelenek kalsın ama düzgün bir şekilde yapılsın istiyoruz.” diyen yetkili, düzenleme önerisinde bulunmuştur:

Ama işte başka taraftan bakıldığında 'o halk para kazanmasın mı?'. Kazansın ama onlara küçük bir baraka gibi bir yer verin; derli toplu, yine elinin işini yapsın. Düzenli bir şekilde olsun ama.

Aynı zamanda kadınların satış yaparken el işi çantaları Kale merdivenlerindeki duvarlara asıyor olmaları ve çocukların bazen para çalmaları yönünde eleştiriler bulunmaktadır.

(8) Bir başka mücadele ‘*Turistlik alanda faaliyet gösteren Kale esnafı*’ ile ‘*tur şirketleri ve rehberler*’ arasında yaşanmaktadır. Turlar hem eskisi kadar turist getirmemekte⁶³ hem de gelen turistlerin özgürce alışveriş yapmasını engellemektedir:

Rehberler burada bırakırdı, turist kafasına göre esnafla alışveriş yapardı...Ondan sonra bu rehberler ne yaptı? ‘Şuradan alışveriş yapacaksın buradan yapacaksın’ diyerek turistleri kendileri gezdiriyorlar. (S4- Kale dışında gecekondlu sahibi)

Gelip bakıp giden turistin ne faydası olur. Otobüsle geliyorlar, o başlarındaki adamların (rehber) sözünden çıkmadan gidiyorlar. (S19- Kale dışında gecekondlu sahibi)

Turistlerin gelmesinden çok, turlar kombinasyonu değiştirdi. Müze, yemek, yemekten sonra Kapadokya. Zamanı çok iyi kullanıyorlar. Bu turistlerin [kale esnafına] hiçbir faydası yok çünkü büyük otellerin alışveriş merkezlerinde bütün ihtiyacınızı karşılayacak şekilde şeye sahipler. Gerek yok ki almaya, halıcısı orada, gümüşçüsü orada... 15 yıldır böyle oldu, gelmiyor turist. Gördüğün dört tane Japon’la bu iş yürümez. (S14- Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Turizm şirketleri bu turisti toplar...Turlarla gelirler, bunların anlaşmalı yerleri vardır, belli merkezlerle anlaşılıyorlar. Ankara’ya getirdiği zaman önceden serbest bırakırdı, turist dağılırdı. Alışverişini yapardı,

---

⁶³ “Turistlerin gelmesiyle halkın hiçbir ilgisi yok. Tamamen tur şirketlerinin yanlış politikaları yüzünden.” (G5)

kuruyemişini yerdi, müzesine giderdi. Ama şimdi öyle değil; toplu halde geliyor, konakta yemeğini yiyor, satın aldırılmaz 'olmaz bizim anlaşmalı yerimiz var' [derler]. (K3-Eski Kale sakini ve esnafı)

Bölgenin eski esnaflarından olan bir turizmcinin ifadesine göre “*Hamut olayı, komisyon alma, bölgedeki turizmi öldürür. Turist kendi hür iradesini kullanamıyor. Nereden alış-veriş yapacaklarını da dayatıyor ve bundan hem firma hem rehber komisyon alıyor. Bu çok ahlaksızca bir şey(K2)*”.

Bu konuda tur şirketlerini eleştiren bir esnaf, bölgenin hizmetsiz kalmasının da bu duruma neden olduğunu belirtmiştir:

Bu rehberlerin, turların rouhtan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin çıkartılması diye duydum. Mezbelelik, pislik dolayısıyla Kale'yi gezdirmiyorlar. Turların çalışmasını biliyorsunuz, prim mirim. Burada büyük mağazalar yok. Adam kilimi buradan aldırıyor, Kapadokya'dan aldırıyor. Oraların pazarını kullandırıyor. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Diğer bir esnaf turistlerin kandırıldığını ve kendisine de komisyon teklifinde bulunulduğunu şöyle ifade etmiştir:

Gezdirirlerken de diyorlar ki 'aman sakın ha bizim göstermediğimiz yerden alış veriş yapmayın, dolandırılırsınız, paranızı çalarlar, tehdit edirsiniz, hatta öldürülebilirsiniz'. Bunu bana Amerikalı arkadaşlarım anlattı. Korkutuyorlar. Es kaza bir keresinde geldi bir otobüs durdu, içindeki turistler benim dükkanıma girdi. Bir şeyler alıyorlardı, rehber

geldi 'ne olur' diyor 'halılarınızı, kilimlerinizi göstermeyin, Kapadokya'da biz bunların çok canını yaktık'. Orada pahalıya satmışlar, burada öğrenirlerse şikayet ederler, rezil olurlar diye. Oralarda %50, %60'a kadar para alıyorlar. Bana geldiler kaç kere 'bize %40 ver %50 ver' [dediler]. Dedim ki 'benim kâr marjım %30. Eğer size %40 verirsem...'. 'Etiketleri kaldır o zaman' diyorlar, e benim kafam defter değil ki hangi birini hatırlayacağım. Ben kabul etmedim. (E10-Sanat evi sahibi)

(9) Bir diğer çatışma yatırımsızlık ve hizmetsizlik başlığı altında tartışıldığı üzere '*Kamu kurumları ve yerel yönetimler*' ile halk, esnaf ve bölgede bulunan STK'lar'dan oluşan '*Kale'deki aktörlerin tamamı*' arasında yaşanmaktadır. Kamu kurumlarının koordinasyonsuz çalışmaları ve il-ilçe belediyeleri arasındaki uyumsuzlukların bölgeye yatırım yapılması ve hizmet götürülmesi konusunda sıkıntılar yarattığı Kale'deki aktörlerin tamamı tarafından sık sık dile getirilmiştir.

(10) Aktörlerin birbirleri ile ilgili değerlendirmelerinin sunulduğu bölümde görüldüğü üzere '*Kale muhtarı*' ve '*halk*' arasında da sorunlar yaşanmaktadır. Bunun nedeni kısaca, muhtardan beklenen ilginin görülememesi –ki bu durum muhtarın yetki alanının genişlemesine de bağlanmaktadır, muhtarın her işlemde para istemesi ve bazen de ihtiyaç sahibi olmayanlara da sosyal yardım bağlanmasına aracılık etmesi şeklinde özetlenebilir.

Muhtar da bölgedeki halkın bir kısmının sorunlar çıkartmasından ve muhtarlık önünde içki içilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

(11) *‘İhtiyaç sahibi olmayanlara sosyal yardım bağlayanlar ve ihtiyaç sahibi olmadığı halde yardım alanlar’* ile gerçek ihtiyaç sahibi olduğunu düşünenleri, yardım almayanları, STK’ları ve esnafı içeren *‘diğer Kale aktörleri’* arasında da ikinci grubun birinci grubu eleştirmesi şeklinde bir çatışmadan söz etmek mümkündür. Bu durum daha çok kamu kurumlarının bu yardımları siyasi kaygılarla verdiği yönündeki eleştirilerle dile getirilmiş ve *‘Bir Yardım Kurumu Olarak Belediye’* başlığı altında sunulmuştur.

Gerçek ihtiyaç sahibi olduğunu düşünenler, yardım almayanlar ve STK’lar siyasi bir girişim olduğu yönünde sosyal yardımları eleştirirken halkın çalışmamaya itildiğini düşünmektedir. Esnaf ise yardımlar nedeniyle halkın kendilerinden daha az alış veriş yapıyor olmasından şikayetçi görünmektedir.

(12) Aralarında bir kutuplaşma olduğu hissedilen ancak kimsenin bir anlaşmazlık olduğu yönünde ifadede bulunmadığı iki grup da *‘Kale’nin içinde yaşayanlar’* ile *‘Kale’nin çevresinde yaşayanlar’*dır. Örneğin Kale’nin ihtiyaçları hakkında soru sorulan biri Kale çevresi ile ilgili açıklamalar yaparken Kale’nin içi için yeniden fikir sorulduğunda *“Valla Kale’nin içiyle fazla ilgilenmediğim için(S5)”* diyebilmektedir. Ya da bölgenin güvenli bir alan olduğunu anlatan biri, mahallenin tamamını kastetmediğini *“Şu Kale kapısından çıkmadığın sürece burada bayıl istersen(S14)”* şeklinde dile getirebilmektedir. Yine yerel yöneticilerin projelerinin halkı mağdur edeceğini düşünen odak grup toplantısı katılımcıları, Kale’nin içi için *‘halkın bölgeden çıkartılması ve yenileme çalışmaları yapılması’* yönünde görüş bildirebilmektedir.

Kale'nin içinde yaşayanlarla dışındakiler arasındaki iletişimin düşük olduğuyla ilgili duyular alınmıştır. Özellikle Kale içindeki Malatyalı kadınların Kale'den çıkmadığıyla ilgili “*Şu Kale'nin içinde şu kapısından çıkmamış kadınlar vardır, bir hastaneye çıkar işte(S19)*” gibi yorumlar vardır. Kale içinde yaşayan 28 yaşındaki Malatyalı bir ev hanımı da “*Kale dışını pek bilmiyorum(S10)*” diyerek sadece Kale içi ile ilgili değerlendirmeler yapmıştır.

4.4.3. Hem Kale Üzerine Hem de Kale'de Mücadele Eden Gruplar:

(13) Kale esnafı ile ilgili bölümde esnaf arasında üçlü bir ayrıma gidilmiş ve aralarındaki çelişkiler anlatılmıştır. Taraflarının ‘*eski Kale esnafı*’_ve ‘*sonradan gelen esnaf/Ankara Kalesi Derneği*’ olduğu mücadele pastadan pay alma anlamında bir ‘mekân üzerine mücadele’ iken Kale ile ilgili konularda söz hakkında sahip olma anlamında ‘mekânda mücadele’dir.

(14) ‘*Ankara Kalesi Derneği ve diğer yenilemeciler*’ ile ‘*Kale halkı*’ arasında da ciddi bir mücadeleden söz etmek mümkündür. Dernek üyesi olmayan ama bölgenin yenileme çalışmaları ile turistik anlamda canlandırılması ve bölge halkının yerinden edilmesi konularında benzer düşünceye sahip olan esnafı ve diğer kurumları da birinci grupta görmek gerekmektedir. Bu iki grup arasında süren mücadelede, birinci grup bölgenin temiz tutulmaması ve tarihi dokunun deforme edilmesi anlamında halkı eleştirmekte ve ikinci grup da derneğin faaliyetlerinin kendilerine bir fayda sağlamamasında şikâyetçi olmaktadır. ‘Mekânda mücadele’ bu ekseninde sürerken, Kentsel yenileme projeleri ile bölge halkının yerinden edilmesi ve turizm

gelirlerinin arttırılması yönünden ‘mekân üzerine’ de bir mücadelenin yaşandığını görmek mümkündür.

(15) Bölgedeki mücadele ortamını yansıtan bir başka çatışma da ‘*Til-Tur Kültür Evi sahibi*’ ile ‘*diğer tüm aktörler*’ arasında yaşanmaktadır. Aktörlerin birbirleri ile ilgili değerlendirmelerin sunulduğu bölümde ifade edildiği gibi Kültür Evi sahibi, hem mekânda hem de mekan üzerine mücadelesini sürdürmektedir. Kendisi hem bölgede yapılması planlanan projelere hem de halkın Kale içinde yaşamasına karşı olduğu için tüm aktörlerle çatışma içindedir.

(16) Kentsel yenileme projelerine yönelik beklentiler özelinde ‘*kiracılar*’ ile ‘*ev sahipleri*’ de farklı taraflarda yer alabilmektedirler. Kiracılar yenilemenin kendilerini evsiz bırakacağına farkında olarak bu durumdan duydukları endişeyi dile getirirken ev sahipleri konuyu heyecanla karşılamakta ve kiracıların değil kendilerinin mağdur olma riski ile karşı karşıya olduklarını ifade etmektedirler. ‘Mekân üzerine yaşanan bu mücadelede taraflar arasındaki uyum da dikkati çekmektedir. Kiracıların nasılsa başka bir ev bulabileceklerini düşünenlerin yanında mağdur edilmemeleri gerektiğini belirten ev sahipleri de olduğu gibi kendilerinin nasılsa başka bir ev bulabileceklerini dile getiren ve soylulaştırma sürecinin dışında olduklarının bilincinde olan kiracılar da bulunmaktadır.

Kiracıların evlere iyi bakmadıkları yönünde eleştirilerde bulunmalarıyla da bu kutuplaşma ‘mekânda mücadele’ niteliği de kazanmaktadır.

(17) Bir diğer mücadelenin kutupları ‘*ziyaretçiler*’ ve ‘*sakinler*’dir. Ziyaretçilerle ilgili bölümde değinildiği üzere sakinler ile ‘Kale’yi görmeye gelen’

yerli ve yabancı turistler arasında bir sorun yaşanmamaktadır ancak halkın ‘Kale’de vakit geçirmeye ve alışveriş yapmaya gelen’ yerli ziyaretçilerle ilgili eleştirilerine rastlanmıştır. Bu haliyle bir ‘mekanda mücadele örneği olan kutuplaşmaya bu bölümde yer verilmesinin nedeni, söz konusu ziyaretçilerin bölgenin soylulaştırıcıları ya da ‘soyluları’ olduklarının düşünülmesidir. Kent merkezinin geri kazanılması ve sakinlerin yerinden edilmesi sürecinin aktörleri olmaları nedeniyle aralarında ‘mekan üzerine’ de bir mücadelenin yaşandığını söylemek mümkündür.

4.5. Yakınlık ve Dışsallık Etkileri:

Kent, çoğu insan yapısı devasa bir kaynaklar sistemi olarak kabul edildiğinde “kaynakların elde edilebilirlikleri ve erişebilirliklerinde ciddi dengesizlikler” yaratılan bir mekândır. Bu dengesizliklerin “varlıkların lehine, yoksulun aleyhine işleyeceği yolunda sağlam kuramsal nedenler” bulunmaktadır. Yoksullar kaynaklara uzak kalmaktadır (Harvey, 2003:70). Yoksulları küçük bir bedelle ikna etmek mümkündür ve bu nedenle de “dışsallıklar” onlara yüklenir. “Zenginler yaşamın nimetlerinden vazgeçmeye, ‘fiyatı ne olursa olsun’ yanaşmazlar, ama kayıplarını göğüslemeye daha az gücü olan yoksullar bundan, önemsiz bir bedel karşılığında vazgeçmeye yatkındırlar (Harvey, 2003:79)”.

Harvey’in (2003:59) kişilerin doğrudan kullanmadıkları bir şeye yakın olmalarının etkileri anlamında ‘yakınlık’ kavramını kullanmaktadır. Örneğin bir aile kendinin fayda sağlamadığı bir kirlilik ya da gürültü kaynağına yakın yaşıyor ve bu nedenle bazı maliyetler ödüyor olabilir. Yazar buna paralel olarak ‘dışsallık etkileri’ kavramından söz eder. Fiyat sisteminin dışında kalan bu etkiler bir takım faaliyetlerin istenen ya da istenmeyen yan etkileridir. Örneğin bir hidroelektrik santrali, sel baskını denetimi ve eğlence imkânı gibi yan faydalar sağlayabilirken, kentin geri kalanına ait ve onlardan uzaklaştırılmış bir atık sistemi, yakınlarındakileri olumsuz etkileyebilir. Yazar, son zamanlarda bu dışsallıklar üzerinde daha çok durulmakta olduğunu belirtmiştir (Harvey, 2003:60).

Gelişmekte olan ülkelerdeki kentler daha heterojen ve katmanlı bir görünüm sergilemekte, iş ve eğlence alanları birbirinden ayrılmaktadır. Ancak Kale'deki konut yoğunluğunun iş ve eğlence mekânı yoğunluğuna dönüşmesiyle bu mekânlarda sakinler için bir dışsallık etkisi yaratmaktadır. Bölgedeki iş ve eğlence imkânlarını Kale sakinleri kullanamazken, kirlilik ve gürültüden etkilenmektedirler:

Adamın evi şurası burada zangır zangır müzik çalıyor. Şimdi alkolün girdiği yere ne girmiyor ki? Uygunsuz hareketler görüyorsun, çoluğum çocuğum görmesin diyorsun. Kapının önüne arabasını koyuyor. 'Kardeşim niye koyuyorsun' diyorsun, 'ne diyorsun' diyor. Alkolün verdiği etki. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Bu ifadede görüldüğü gibi (1) gürültü, (2) otomobil yoğunluğu, (3) kültürel olarak endişe yaratan davranışlar gibi etkilerle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu nedenle yenileme çalışmalarının, daha evlerin yıkılması ya da turistik olarak değerlendirilmesi amacıyla 'yerinden edilme' sürecine girilmeden önce 'yakınlık' ve 'dışsallık etkileri' nedeniyle bölgeden ayrılmaya zorlayıcı etki yapacağı düşünülmektedir.

Kale'nin, turistlerin tarihi dokuyu görmeye geldiği bir konut alanından, yerli ziyaretçilerin tarihi dokuda vakit geçirmek ve alış veriş yapmak için geldiği bir eğlence alanına dönüşümü bölge sakinlerinin kendi yaşam alanları hakkında söz sahipliğini azaltarak bir yabancılaşmaya ve güvensizliğe de neden olmaktadır:

Restoran sahibine de bir şey denmez 'benim dörde kadar ruhsatım var git kime istersen şikayet et' diyor. Kanun ondan yana ne yapalım. Zaten bana kanun olmaz bacım... Buranın halkı Anadolu insanı, ziyaretçiler gelsin evimizde misafir ederiz. (S12-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Kale'de, sakinlerin, kullanmadıkları bir şeye yakın olmaları anlamındaki 'yakınlık' olgusu mevcuttur. Halk mahallelerindeki işletmelerin müşterisi olamamaktadırlar. Bu yakınlıktan kaynaklı dışallık etkileri ve yabancılaşma, 'zaman içinde yerinden edilme' potansiyelini taşımaktadır. Yaşantılarına müdahale edildiği hissini yaşamakta olan sakinler 'mahallelerinin ellerinden alınışını' şu gibi şekillerde ifade etmektedir:

Bizim çocukluğumuzda buralar daha güzeldi, çocukluğumuz çok muhteşem geçti. Sonra bir restoran yapacağız bir park (otopark) yapacağız diye bozdular, buralar böyle kaldı. 93'te 94'te daha güzeldi buralar. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi sakin)

Arkadaşlık, dostluk, alışmışlık var. Ama bizi bize bırakmazlar ki. (S3-Kale dışında gecekondü sahibi)

4.6. Kale'nin Sorunları ve İhtiyaçları:

Çalışma kapsamında Kale'nin aktörleri olarak isimlendirilen gruplara Kale'nin sorunları ve ihtiyaçları sorulmuştur. Özellikle halkın ve esnafın kendilerinden fikir alınmaması yönündeki şikayetleri nedeniyle onların bu yöndeki ifadelerine yer verilmesi yönünde bir sorumluluk hissedilmiştir. Zaten, farklı grupların ihtiyaçlar yönünden farklı önceliklere sahip olup olmadığının ortaya koyulması da çalışmanın amaçları arasındadır.

(1) Kale'deki tüm aktörler tarafından dile getirilen Kale sorunlarından birisi **kirliliktir**. Hem bölgede yaşayan ve çalışanların günlük ihtiyacı olarak hem de turistik bir bölgenin temiz olması gerektiği yönündeki düşünceler nedeniyle bu konu değişik gruplar tarafından dile getirilmiştir:

Buraların tertemiz yapılması lazım. Hem halk için hem de turistler için şart. (S1-kale içinde gecekondulu kiracısı)

Kale'nin içi pis...Hafta sonları en kötü şartlarda burayı 1000 kişi ziyaret ediyor. Bu pisliği hak etmiyor gelen vatandaş. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

'Ankara'nın da bir tek Kale'si var, o da bu halde mi' [diyorlar]. Yani pisliğin içinde, burada yürünemiyor. (E3-Kale içinde hediyelik eşya dükkanı sahibi)

Önceki bölümlerde üzerinde durulduğu üzere, kirlilikten çoğunlukla Belediye⁶⁴ sorumlu tutulurken halkın da bu yönde yeterli duyarlılığa sahip olmadığı özellikle Ankara Kalesi Derneği yetkilisi tarafından ifade edilmiştir:

İnsan faktörü de önemli ama. Mesela yaz gününde Kale'yi gezerken, halısını çıkartmış yıkıyor. Bir kere sokakta halı yıkanmaz, ayıptır. O pis sular akıyor. Turist gezen bir yerde bu yapılır mı? (KALE-DER Yetkilisi)

Çöplerini düzgün koymuyorlar – belediye torba da veriyor her halde ama... O torbaların da belli bir saatte çıkartılması lazım çünkü kediler var köpekler var, onlar paralıyor. Yani terbiye yok, şehirde oturma terbiyesi yok. (KALE-DER Yetkilisi)

(2) Diğer bir sorun **yatırımsızlık** ve **hizmete sızlıktır**. Aynı başlık altında tartışıldığı gibi evlerin dış cepheleri, çirkin bir görüntüye neden olan kablolar ve kazılmış yolları ile Kale bakımsız bir görüntüye sahiptir ve altyapı yetersizlikleri yaşanmaktadır. Bu durum Kale halkı için toza, kokuya neden olduğu ya da güvenlik sorunu yarattığı için bir sorun olarak görülebilmektedir:

Toz duman içindeydi; adamlar evlerine paletler koyarak giriyordu. Kanalizasyon kokuları taşların arasından dışarıya fırlamış vaziyette. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

---

⁶⁴ Daha önce de belirtildiği gibi Kale, kentsel yenileme anlamında Büyükşehir Belediyesi'ne bağlıdır ancak belediye hizmetleriyle Altındağ Belediyesi ilgilenmektedir. Bu ikili durumun farkında olmayan Kale sakinleri ile karşılaşıldığı gibi, Kale'nin belediye hizmetlerinden yoksun kalmasını bu ikili yetki durumuna bağlayanlar da olmuştur.

Kablo koptu bir kere, çoluk çocuk var burada. (S3-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Bir başka sorun yolların buzlanmasıdır. Kale içinde yaşayan bir başka sakin belediye hizmeti yetersizliğini “*kışın bu evlerin arasına tuzlama yapmadıkları için zor oluyor(S16)*” şeklinde ifade etmiştir.

Yine evlerin dış cephelerinin bakımsızlığı da dile getirilmiştir. Özellikle bir taksici “*Evlerdeki tahtalar turistlerin kafasına düşse, öldürür*” diyerek durumun tehlikesine vurgu yapmıştır.

Kale halkından farklı olarak esnaf ve Ankara Kalesi Derneği yetkilisi, yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumunu her şeyden önce turistik bir alana yakışmayan görüntüler yaratması nedeniyle eleştirmektedir:

Mezbelelik içinde duruyor, gelen turistlerden biz utanıyoruz. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

(3) Kale’de dile getirilen ve gözlemlenen en büyük sorunlardan biri yoksulluktur. Geçiş bölgesi işlevi nedeniyle her defasında daha düşük gelirli hatta ‘gelirsiz’ grupların göç etmesi neticesinde Kale ve çevresine dair çöküntü bölgelerine has özellikler dile getirilmiştir:

Kale’nin pazarı var ama güzel, hormonsuz bir meyve-sebze yok. Nerde ucuz kötüler varsa yoksul vatandaşlar alıyorlar...Buradaki roman vatandaşlar fakir; çalışmıyorlar, eşleri çalışıyor. Gidiyorlar pazardan çürük mürük malları beş kuruş verip alıyorlar. (S17-Kale dışında gecekondlu kiracısı)

Bu günlerin böyle olacağını bilemedik. Çaresiz kaldık şimdi. İlk kuruluş yeri Ankara'nın burası, [biz] buradayız, gidecek yerimiz de yok. (S18-Kale dışında gecekondü sahibi)

Eğitim düzeyi de zayıf tabii ama yardımla yardımla (Belediye, kaymakamlık vb. yardımları) nereye kadar. Burada eğitim yok, çöpçü bile çıkmaz bunlardan (okulu gösteriyor). Eskiden [önemli adamlar] çıktı şimdi kimse çıkmıyor. Burada çocuk okuyor cebinde kalemi yok, çantasında defteri yok. Neyle eğitim yapacak. Babaları da karşıda içiyor. Bu beş altı yedi senelik [mevzu], burada okuyan ilkokulu bile bitiremiyor. Çıplak ayak okula gidenleri görüyorum kış günü. (S17-Kale dışında gecekondü kiracısı)

(4) Kale'nin kapısından içeri **otomobil girmesi** sorunu konusunda gruplar birbirlerinden farklı görüşler bildirmiştir.

Sonra bir araba giriyor [Kale'nin içine] korna çalıyor turistlerin arkalarından.(KALE-DER Yetkilisi)

(5) Halkın ifade etmediği ancak esnaf tarafından dile getirilen bir başka konu **otopark** sorunudur:

Trafik yoğunluğu çok mesela [oto]park sorunu var; arabalar çift sıra yapıyor, yollar[da]. (S4- Kale dışında gecekondü sahibi)

Yüksek kapasiteli otopark ihtiyacını dile getiren Kültür ve turizm Bakanlığı yetkilisi asansörlü bir sistem yapılmasının uygun olacağını belirtmiştir.

Halk arasında, yenileme projelerinin bu soruna çözüm üreteceği konusunda beklentilere rastlanmıştır:

O projeler [oto]park sorununu da çözer diye bakıyoruz biz. (E5-Kale içinde restoran çalışanı ve Kale sakini)

(6) Halk için olmasa da esnaf tarafından özellikle dile getirilen bir diğer sorun **güvenlik** tedbirlerinin alınmamasıdır. Bu sorun genellikle ‘bekçi’ ve ‘güvenlik kamerası’ gerekliliği ile dile getirilmiştir:

Koruma diye bir şey yok bir de. Ne bir kapısı var ne bir girişi var [Kale'nin]. (KALE-DER Yetkilisi)

[Kale'nin ihtiyacı] güvenlidir muhakkak. Kamera sistemi. Hırsızlık oluyor. (S20-Kale dışında gecekondulu kiracısı)

Kale'ye bekçi gerek. (S19-Kale dışında gecekondulu sahibi)

Bir sakin ise bir dönem yaşanan hırsızlık olaylarından ve güvenlik amaçlı kameralarla ilgili söylentilerden şöyle söz etmiştir:

Bir ara burada çok hırsızlık olayı oldu, türbenin bakırlarını falan çaldılar. mobese [kamerası] lazım. Hatta şikayet ettiler, televizyonlara da çıktı. Buraya mobese koyacaklardı, yerini falan çizdiler ama kaldı öyle. (S4-Kale dışında gecekondulu sahibi)

(7) Turistlik amaçlı olarak esnaf tarafından dile getirilen ve halkın da kirlilik nedeniyle ifade ettiği bir başka sorun da Kale’de bir **umumi tuvalet** olmamasıdır:

Turistlik olduğu için bir tuvalet gerekmektedir...Sorun yalnızca o yani çünkü turistler ya gelecek bana söyleyecek ya buna söyleyecek öyle. Başka çare yok yani. (S8-Market sahibi)

Halk ve esnaf bu konuda resmi girişimlerde bulunduğunu⁶⁵ belirtmiştir. Bir tuvaletin var olduğu ancak işletilmediği ile ilgili bilgiler alınmıştır.

Tuvalet yıllarca kapalı kaldı, işletmesini derneğe vermek istediler. Siz niye işletmiyorsunuz? Masrafı çokmuş. Böyle bir şey var mı? Nerede sosyal belediyecilik. Tuvalet başka yerdeydi, Washington [Restoran] koku yapıyor diye kaldırttı, başka yere kondu. Oranın suyu devletten çıksa ne olur. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Yine Kale halkından da turistlik amaçlı olarak durumu eleştirenler bulunmaktadır ancak bunların genelde Kale içinde enformel gelir edinen kimseler olduğu ve bu nedenle esnafla benzer yorumlar yaptığı görülmüştür:

Mesela Kale'nin ihtiyacı ilk önce bir lavabo, tuvalet...bir tuvalet konsa, lavabosu olsa.(S1-Kale'nin merdivenlerinde el işi eşyalar satıyor)

Tuvalet. Çay kahve içmeyi kimi restoranlar da almıyor tuvalete...Kadının biri sıkışmış Kale'nin oraya işedi, ne yapsın kadın patlasın mı?(S6-El örgüsü ve yün satarak gelir elde ediyor)

---

⁶⁵ “Belediye başkanına gittim dedim ki ‘Başkanım Kale’ye bir tuvalet lazım. Turistler için yani. Bize değil yani.” (G8)

(8) Evlerinin kazanmış olduğu değerinden faydalanmayı bekleyen ev sahipleri ve gelirlerini arttırmak isteyen esnaf için **yenileme çalışmalarının** yapılması da bir ihtiyaçtır.

Yıllardır yenileme çalışmalarının yapılmasını bekliyoruz...Hem tarihi doku korunmuş olur hem de bizler daha fazla gelir imkanı kazanırız. (E7-Kale içinde kafe sahibi)

Turistik bir ihtiyaç olmasına karşın halk tarafından da dile getirilmiştir. Bölgenin eski ve bakımsız görüntüsü halkı da rahatsız etmektedir:

Buraların güzelleşeceğini, Ankara'nın merkezine yakışır bir yerler olacağını düşünüyoruz. (S19-Kale dışında gecekondlu sahibi)

Yollar olsun, evler olsun yenilenmeli. Dış cepheler yenilenmeli. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi)

Buralar restoran olacakmış bu yaz inşallah başlarlar. (S7-Kaleiçi'nde gecekondlu kiracısı)

(9) Bir başka sorun, mücadelelerle ilgili bölümde değinildiği üzere **tur şirketleri** ve **turist rehberlerinin** Kale esnafının işini engelleyen politikalarıdır. Bu konu ayrıntılı bir şekilde mücadele biçimlerinin sunulduğu başlık altında tartışılmıştır:

Ankara'ya artık turist getirmiyorlar turist rehberleri, firmalar. Getirirlerse sadece Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne sokuyorlar. Oradan da çıkartıp, arkamda bir restoran var –onlar da öldüm fiyatına yemek

veriyorlar da ayakta kalıyorlar- orada da yemek yiyorlar ve asla [Kale ve çevresinde] gezdirmiyorlar. (E10-Sanat evi sahibi)

(10) Kale içindeki **evlerin konforsuz olması** bir başka sorundur. Eski, küçük, sobalı, tuvalet, banyo, mutfak imkanları yönünden yetersiz olan bu evler ailelere hitap etmemektedir. Bu nedenle aileler, ekonomik durumlarının iyiye gitmesi ile birlikte daha konforlu evlere taşınmayı, bölgeden ayrılmak istemeseler bile⁶⁶ seçmektedirler. Bu konu ‘geçiş bölgesi’ başlığı altında ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Evlerin durumunu Kale muhtarının şu sözleri özetlemektedir:

Evler daha iyi olur affedersin kimisinin tuvaleti yok kimisinin banyosu yok, hepsi dışarıda. Hala bir leğenin içinde banyo yapıyorlar. Mutfakları yok. Bir odanın içinde oturuyorlar, çoluk çocuk anne baba bir arada yatıyorlar. İstiyoruz ki şu kömür kalksın, bize de doğalgaz gelsin. Sağlıklı bir ortamımız olsun.

(11) Kale’nin dar sokakları özellikle itfaiye ya da ambulans ihtiyacı durumlarında **yolların dar olması** bir başka sorun kaynağıdır ve sorunun, yol genişletmesi yapılarak aşılması mümkün değildir⁶⁷:

Mesela oranın sokakları çok dar, itfaiye geçemiyor. Yangın çıktı, şu restoranın içinden girdiler, yoksa yanıyordu yani. (S5-Kale dışında gecekondlu sahibi)

⁶⁶ “Büyük bir ev olsaydı burada kalmak isterdim.” (G2)

⁶⁷ “Yollar dar. Amacımız koruma olduğu için yol genişletmesi de yapamıyoruz.” (Büyükşehir Bel. Yetkilisi)

Bu durum genellikle ilgili sorunlar yaratmaktadır. Bunlardan biri yukarıda ifade edildiği gibi sokağa itfaiyenin girememesi iken diğer bir sorun da çocukların oynaması için sorun yaratmasıdır⁶⁸:

Yollar dar, çocuklara oyun oynayacak yer yok, yollar dar, araba geçiyor, bir dakika bile gözünü ayıramıyorsun. Evde de sıkılıyor çocuk. (S10-Kale içinde gecekondulu kiracısı)

(12) Yine hem Kale halkı hem de üst gelir grubundan olmayan yerli ziyaretçilerin gelebilmesi için **toplu taşıma** sorununun giderilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Halk sıklıkla yürümeye alışkın olduğunu bildirmiştir ancak Kale'ye çıkan yol dik bir yokuş olduğu için bazı durumlarda bir otobüs ya da dolmuşa ihtiyaç duyulmaktadır:

Yokuşları çıkamıyor millet başka bir sorun yok. (S4- Kale dışında gecekondulu sahibi)

Dolmuş çıksa iyi olur. (S7-Kaleiçi 'nde gecekondulu kiracısı)

Ulaşım zor siz kendiniz de biliyorsunuz kan ter içinde kalarak geldiniz. (S14-Kale içinde tarihi ev kiracısı)

Esnaf ise daha fazla müşterinin gelebilmesi için ulaşım hizmetinin sağlanmasını önemsemektedir. Ancak Kale'ye daha önce verilmiş olan bu hizmetin fazla rağbet görmediği için kaldırıldığı çeşitli aktörler tarafından dile getirilmiştir:

---

⁶⁸ Çocukların oyun oynayacakları alanlar kısıtlıdır ancak burada sadece bölge sakinlerinin sorun ve ihtiyaç tanımlamaları üzerinde durulmaktadır.

Eskiden bir otobüs koymuşlardı buraya. Onu burada halk fazla kullanmadı. (S4- Kale dışında gecekondü sahibi)

Kale'ye otobüs verildi ama kullanılmadığı için kaldırıldı hat.(Büyükşehir Bel. Yetkilisi)

Bundan 15 sene önce EGO'ya gittim 'müdürüm böyle böyle Kale'ye bir otobüs istiyorum' dedim...Ama halk kullanmadı. Dolmuş hattını da vermezler.

Yetkili, toplu taşıma hizmetinin verilmemesinin diğer bir nedenini “Yollar da dar. Amacımız koruma olduğu için yol genişletmesi de yapamıyoruz. Bu nedenle maalesef toplu taşıma hizmeti veremiyoruz” şeklinde açıklamıştır.

(13) Ekonomik faaliyetlerde **talep ve gelir yetersizliği** bir başka sorundur. Kale esnafının yeterince müşteri gelmiyor olması ile ilgili sıkıntıları bulunmaktadır. Tur şirketleri ile ilgili başlık altında görüldüğü gibi Kale'yi görmeye gelen turistler alışveriş yapmamaktadırlar:

Esnafımız tavla oynuyor dükkanın önünde, iş yok. (E6-Kale önünde taksi sahibi, sürücüsü ve Kale sakini)

Yerli ziyaretçinin de gelmesini engelleyen, yine daha önce değinilmiş olan, hizmetsizlik, ulaşım imkanı olmayışı gibi nedenlerin yanında alışveriş merkezlerinin artışı, Kale halkına dağıtılan sosyal yardımlar gibi etkenler de Kale esnafının ekonomik faaliyetlerini engellemektedir:

Eskiden işlerimiz daha iyiydi. Şimdi marketler falan çıktı. Şimdi gidiyorsunuz siz alış veriş merkezlerine. Ondan dolayı da bizim işler biraz düşük. Dolmuş da gelmiyor. (E2-Kale önünde bakliyatçı ve bölge sakini)

Özellikle Kale'nin kapısında yer alan bakliyat ve kuruyemiş satıcılarının, Kale ziyaretçileri tarafından çok rağbet görmediği ve belediye yardımları nedeniyle Kale halkının da eskisi kadar kendilerinden alış veriş yapmadığını görülmüştür.

(14) Kale sakinleri tarafından dile getirilen ve turistleri de rahatsız ettiği belirtilen bir başka sorun da **sokakta alkol alınmasıdır**. Özellikle Kale çevresinde yaşayan bazı sakinlerin muhtarlığın önünde içki içiyor olması ile ilgili şu gibi şikâyetlere rastlanmıştır:

Zaman zaman [problem] oluyor. Yoldan geçerken mesela -burada içki içen çok, burası gecekondu muhiti olduğu için köşe başlarında içenler çok- o ona laf atıyor o ona laf atıyor, kavga dövüş çıkıyor. (S18-Kale dışında gecekondu sahibi)

Adapazarlılar içki içiyor, değişik insanlar. (S19-Kale dışında gecekondu sahibi)

Burada bazıları içki içerler (okul ve muhtarlığın çevresini göstererek) başta ben olmak üzere (gülerek). Biraz bağırma çağırma olur, başka da bir şey yok. (S4-Kale dışında gecekondu sahibi)

Birinci Haymana ikinci Romanlar. Akşam olunca hep içerler...Burada çocuk okuyor cebinde kalemi yok, çantasında defteri yok...Babaları da karşıda içiyor. (S17-Kale dışında gecekondlu kiracısı)

Arka tarafta (Kale'nin yanında) içki içen insanlar var. Tam okulun karşısında ve hiç kimse bunu engellemiyor, engelleyemiyor. Peki çocukların önünde kötü bir örnek olmuyor mu? (S10-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

(15) Bir diğer problemlili konu Kale'nin merdivenlerinde satış yapmaya çalışan Kale sakini **kadınlar** ile turistlerden rehberlik karşılığı para isteyen **çocuklardır**. Bu durum, hem esnafın hem de sivil toplum kuruluşlarının sorun olarak ifade ettiği görüntüler yaratmaktadır:

Kale'nin oradaki kadınlar çanta satıyor, rezillik paçamızdan akıyor. İnsan Kale'nin tepesine çıkmaya korkuyor zorla sana çanta satıyorlar. Adam gelir alırsa alır almazsa niye zorlayayım o adamı? Turist memleketine gidince demeyecek mi 'biz gittik de Kale'de böyle böyle yaptılar' diye. Ayıplar seni. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

Eskiden daha çoktu [turist] ama bu çocukların yüzünden gelmek istemiyorlar artık. (S6-Kale içinde gecekondlu sahibi)

Turistlerin yüzleri biraz farklı çocuklar görünce para istiyorlar. Biz bundan rahatsız oluyoruz. (S9-Kale içinde gecekondlu kiracısı)

[Turistleri] Rahatsız eden bir tek çocuklar var yani. O da altı, yedi yaşındalar, para istiyorlar yani o kadar. Öyle bilerek kötü bir şey yapmıyorlar. (S13-Kale içinde tarihi ev sahibi)

Çocuklar gelen turistlerin burada dolaşmasını engelliyor. Bazı insanlar gelip rahatsız olup hemen çıkıp gidiyorlar. Zaten böylece adı çıkmış Kale'nin. (E5-Kale içinde restoran çalışanı ve Kale sakini)

Özellikle çocukların gelen müşterileri rahatsız etmesinden ben rahatsızım. (E4-Kale içinde halı-kilim dükkanı sahibi)

Çocuklarla ilgili olarak aileler suçlanırken Kale merdivenlerinde satış yapan kadınların durumu ile ilgili bazı önerilere rastlanmıştır:

Belediye ilgilense, Kale'nin orada çanta satan kadınlara küçük küçük dükkanlar yapsa. Kirasını alsın. O kadınlar rezil etmez milleti. (S6-Kale içinde gecekondü sahibi)

Çocukların hırsızlık yaptığı ya da park edilen arabalara zarar verdiğiyle ilgili esnaftan gelen şikayetlere de rastlanmıştır.

5.SONUÇ

Yenileme beklentisinde, yatırımsız ve hizmetsiz kalmış bir sit alanı olan Kale ve çevresi, bir taraftan düşük gelir gruplarının ekonomik durumlarını düzeltmelerini destekleyen bir geçiş bölgesi olarak işlev görürken, diğer taraftan, kentsel yenileme çalışmalarına konu olarak çeşitli rant mücadelelerine sahne olan bir mücadele alanı özelliğindedir.

Yatırımsızlık ve hizmet eksikliği nedeniyle değer düşüşü yaşanan bölgeye, Ankara'nın kendine has özellikleri nedeniyle, Batı'daki örneklere uygun bir *genty* istilasası gerçekleşmemektedir. Onun yerine üst ve orta sınıflar Kale ve çevresinden ev satın alarak yatırım yapmıştır. Bu yatırımcıların beklediği değer artışını ise devlet/yerel yönetimler kentsel yenileme projeleri aracılığı ile sağlayacaktır. Ancak bölgedeki konut el değiştirmeleri başladıktan sonra bilinçlenen ve ranta ortak olmaya karar veren eski ev sahipleri, satış fiyatlarını yükselterek, el değişimini zorlaştırmıştır. Bu durum yatırımsız ve hizmetsiz olan bölgedeki değişim ve kullanım değerleri arasında uçurum yaratmıştır.

Eski ev sahipleri rant mücadelesinde yerlerini alırken bölgenin çoğunluğunu oluşturan kiracılar yerlerinden edilmeyi beklemektedirler. Çünkü onlar, geçmişte Kale'ye gelip, sosyal yardım olanakları ve düşük kira bedelleri gibi destekleyici unsurların yardımı ile Ankara'nın başka bir yerinde ev alıp gitme şansına henüz erişememişlerdir. Bölgedeki yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumu da yoksul kiracı oranını desteklemekte ve Kale'de görece kolay çıkartılabilir bir profil oluşmasını sağlamaktadır. Bu sosyal profilin Kale'ye bağlılık geliştirmemiş olması da

örgütlenme gücünü zayıflatmakta ve değişim yerel devlet-sermaye lehine yaşanmaktadır.

Kale'den ayrılma/taşınma nedenlerini şöyle özetlemek mümkündür; aileler, ekonomik durumlarının 'düzilmesi' ve buna bağlı olarak daha (1) konforlu bir evde yaşamak istemeleri üzerine Ankara'nın belli bölgelerinden ev satın almaktadırlar. Bu evleri seçerken bütçelerine göre daha merkezi (Keçiören gibi) ya da ucuz banliyö (Sincan gibi) bölgelere gidebilmektedirler. Kiracılıktan kurtulma isteği de bu evlerin alınmasında önemli bir etkidir. Kale'deki değişim ve kullanım değerleri arasındaki fark, Kale'de yaşamayı kolay, ev almayı ise zor hale getirmiştir. Bu nedenle bölgede yaşayan bir aile, Kale'de vermesi gerekenden çok daha az parayı çok daha konforlu bir eve verip taşınabilmektedir ancak bölgenin yatırım amaçlı ev alanlarından biri olamamaktadır. Ekonomik durumlarını düzelterek bölgeden ayrılması ile bir başka alt gelirli aileler Kale'de yaşamaya başlamaktadır. Bu nedenle yeni gelenler ile eski Kale sakinlerinin (2) kültürel değerleri arasındaki uyumsuzluklar da eski sakinlerin bölgeden ayrılmak istemelerine neden olmaktadır. Geçmişte daha fazla turist tarafından ziyaret edilen bir bölge olmasına karşı, yerli turistlere yönelik eğlence merkezlerinin açılması ile birlikte (3) gelen ziyaretçiler de kültürel olarak rahatsızlık yaratabilmektedir. Bu durum en somut bir şekilde, içkili mekanların müşterileri ile ilgili yorumlarda ortaya çıkmaktadır. Yine aynı (4) mekanların gürültü ve otomobil kirliliği yapması da şikayet edilen bir noktadır. Bir başka Kale'den ayrılmak isteme nedeni de (5) yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumlarıdır. Belediye hizmetlerinden yoksun kalan karlı, çamurlu, dar sokaklar ve altyapı yetersizlikleri, Kale sakinlerini bölgeden uzaklaşmaya iten diğer etkenlerdir.

Bu çalışma bölge aktörlerinin değişik şekillerde oluşturdukları mücadele grupları arasındaki çatışmaları da ortaya koymaktadır. Aktörlerin birbirileri ile ilgili değerlendirmeleri göstermiştir ki bölgede ve bölge üzerine uyumlu ve uyumsuz ilişkiler söz konusudur. Bu değerlendirmeler ışığında Kale’de ve Kale üzerine süren çeşitli biçimlerdeki mücadeleler saptanmıştır. Kale üzerine, taraflarının *iktidar kurumları-muhafif sivil toplum oluşumları, bir kamu kurumu-diğer bir kamu kurumu, Büyükşehir Belediyesi-Altındağ Belediyesi* olan mücadeleler; Kale’de, taraflarının *Eski Kale sakinleri-sonradan gelenler, Kale halkı-Kale esnafı, bir esnaf-aynı faaliyet türünde hizmet veren diğer esnaf, Kale esnafı-Ankara Kalesi Derneği, Kale kadınları-çocukları, Turistlik alanda faaliyet gösteren Kale esnafı-tur şirketleri ve rehberler, Kamu kurumları ve yerel yönetimler-Kale’deki aktörlerin tamamı, Kale muhtarı-halk, İhtiyaç sahibi olmayanlara sosyal yardım bağlayanlar ve ihtiyaç sahibi olmadığı halde yardım alanlar-diğer Kale aktörleri, Kale’nin içinde yaşayanlar-Kale’nin çevresinde yaşayanlar* olduğu mücadeleler ve hem Kale’de hem de Kale üzerine, tarafları *eski Kale esnafı-sonradan gelen esnaf/Ankara Kalesi Derneği, Ankara Kalesi Derneği ve diğer yenilemeciler-Kale halkı, Til-Tur Kültür Evi sahibi-diğer tüm aktörler, kiracılar-ev sahipleri, ziyaretçiler-sakinler* olan çatışma ve mücadeleler yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu mücadeleler Ankara’nın tarihi kent merkezi ile ilgili girişimleri ve değişim/dönüşümleri engelleyerek bölgenin atıl durumda kalmasına neden olmaktadır.

Yoksul Kale sakinlerinin kamu kurumları ve sivil oluşumlarla kurdukları tüm ilişkilerin maddi desteğe dayandığı görülmüştür. Yani halk, kurumlardan, geçim şartlarını iyileştirmeye yönelik girişimler beklemektedirler.

Halkın ‘turistik amaçlı’ olarak bölgede kalması ya da beklenen değişimden faydalanabilecek şekilde sürecin içine alınması gerektiğini düşünenler bulunmaktadır. Ancak bu seçenekler, Kale’nin bir geçiş bölgesi işlevi görmeye başlaması ile ortadan kaldırılmıştır; yaşam şartları ev sahiplerini bölgeden ayrılmaya itmiş ve değişimin içinde yer alıp fayda sağlayacak bir profilin korunması engellenmiştir. Bu nedenle bölgede yerel devlet ve sermaye işbirliğinde bir soylulaştırma yaşandığını söylemek mümkündür. Ancak değişimi anlatmak için bu kavramı kullanmaya gerek yoktur. Hatta kavramın kullanımı yerinden edilme sorunu ve rant mücadelesini gölgelemektedir. Bu nedenle soylulaştırmanın da bir aşaması olan ancak aslında rant mücadelesinin bir aşaması olduğunu söylemekte sakınca bulunmayan bir profilin Kale’de yaşamakta olduğunu söylemek mümkündür; bölgeden kolayca çıkartılabilecek, yoksul, yaşadığı yere bağlılık geliştirmemiş ve bu nedenle örgütlenme potansiyeli düşük, değişimden kaynaklı dışsallık etkilerine katlanabilecek bir nüfustur bu.

Onları çevreleyen ‘yeni’ esnaf ve yatırımcılar ise bu nüfusun bölgeden ayrılması için planlama aracılığı ile yerel devlet desteğini beklemektedir. Halkın bir kısmı bu planların kendilerini nasıl etkileyeceği konusunda bilgi ve bilinç sahibiyken bir kısmı da mevcut yatırımsızlık ve hizmetsizlik durumunu gidereceği ümidi ile konuya olumlu yaklaşabilmektedir.

Bazısı tüm Kale aktörleri tarafından paylaşılan ama genelde farklı grupların farklı önceliklerle dile getirdiği kimi sorunların; kirlilik, bunun bir nedeni olan yatırımsızlık ve hizmetsizlik, yoksulluk, Kale kapısından içeri otomobil girmesi, otopark problemi, güvenlikle ilgili endişeler, ziyaretçilere yönelik bir umumi tuvaletin

olmaması, tur şirketleri ve turist rehberlerinin Kale esnafının iş yapmasını engelleyen politikaları, evlerin konforsuz, yolların dar olması, toplu taşıma imkanının sağlanmaması, esnaf için talep ve gelir yetersizliğinin olması, bazı grupların sokakta alkol alması, Kale merdivenlerinde kadınların el işi eşyalar satması ve çocukların turistlerden para istemesi olduğu görülmüştür.

ÖZET

Bu çalışma, tarihi bir kent merkezi olan Ankara Kalesi ve yakın çevresinde, kentsel yenileme projelerinden dolayı soylulaştırma sürecinde yaşananlara benzer bazı değişimler yaşamının mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Bölgede soylulaştırmayı engelleyen bazı faktörler var ancak kentsel yenileme projelerinin desteği ile yerinden edilme gibi benzer problemler bekleyebiliriz.

Projeden önce, proje söylentileri Ankara Kalesi sakinleri ve esnafını etkilemiş bulunmaktadır. Onlar, Ankara Kalesi ve yakın çevresinin geleceğini hayal edebiliyorlar. Ev sahibi olan sakinler (büyük oranda gecekondü sahibiler) bazı ümit ve beklentilere sahipler. Onlar, Ankara Kalesi değer kazanacağı için değişim sürecinden fayda sağlamak istiyorlar. Diğer taraftan, bölgenin ekonomik imkânlarını (sosyal yardımlar, ucuz konut, merkezi olma vb.) kullanarak ev almayı ve taşınmayı bekleyen kiracılar gelecekleri konusunda endişelidir.

Sonuç olarak bu çalışma, kentsel yenileme projelerinden kaynaklı soylulaştırma etkilerinin, bir sosyal etki değerlendirmesi ile azaltılmasının mümkün olabileceğini önermektedir.

SUMMARY

This study presents that because of urban renewal projects, it is possible to expect some changes similar to the encountered in gentrification process in Ankara Kalesi where a historical urban centre and immediate surroundings. There are some factors which prevent gentrification in the area but we can expect similar problems like displacement with support of urban renewal projects.

Before projects, rumours of them have affected the residents and shopkeepers of Ankara Kalesi. They could imagine future of Ankara Kalesi and immediate surroundings. Homeowner residents (substantially they are shacks) have some hopes and expectations. They want to get some benefits from the alteration process because Ankara Kalesi will increase in value. On the other hand, tenant residents who are waiting for to buy a flat and move using the economic opportunities of the area (social welfares, low-cost housing, being centrally located etc.), worry about their future.

In consequence, this study suggests that it could be possible to reduce gentrification impacts of urban renewal projects by means of a social impact assessment study.

EKLER

EK 1. KURUM YETKİLİSİ MÜLAKAT FORMU (BELEDİYE, ODA, BAKANLIK)

1. Ankara Kalesi ve çevresinde bir takım yenileme ve koruma planları var (Uygulanmış, uygulanmakta olan, planlanan ya da iptal edilmiş). Bu planlardan kısaca söz eder misiniz? Bu planlara nasıl ulaşabilirim?
2. Bölgede planlanan kentsel koruma ve kentsel yenileme projelerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu projelerin etkisiyle Kale ve çevresinde ne gibi fiziksel, sosyal ve ekonomik değişimler beklenebilir?
3. Konu ile ilgili olarak hangi kurumlar arasında ne gibi bir işbirliği söz konusudur?
4. Kentsel Koruma ile Kentsel Yenileme arasında ne fark vardır?
5. Koruma ve Yenileme projeleri çerçevesinde kurumlar arasında yaşanan anlaşmazlıklardan söz edilebilir mi? Bu anlaşmazlıklar kimler arasında ve neden yaşanıyor?
6. Sizin konuya desteğiniz hangi yöndedir? Projelerle ilgili olarak kurumlarla, Kale sakinleri ve esnafı ile iletişim içerisine giriyor musunuz? Neden?
7. Bölge halkı ve esnafıyla ne tür ilişkileriniz var?
8. Bölge halkı, esnaf ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu anlaşmazlıklardan söz edilebilir mi? Varsa bahsedebilir misiniz?
9. Varsa bu anlaşmazlıkların Kale'ye etkilerinden söz edilebilir mi? Yine fiziksel, sosyal ve ekonomik.
10. Sizce Kale ne zamandan beri ve hangi türden insanların ilgisini çekiyor?
11. Kale'nin geleceği ile ilgili beklentileriniz ne yöndedir?
12. Kale halkının bölgedeki avantaj ve dezavantajlarından söz edilebilir mi?

EK 2. STK MÜLAKAT FORMU

1. Kurum, Faaliyet Süresi, Yetkilinin adı, Görevi ve görev süresi, Kurumun kuruluş amacı (veya Tüzük, misyon vizyon amaç)
2. Kale ve çevresinde yaptığınız ve yapmakta olduğunuz çalışmalardan ve amaçlarından bahsedebilir misiniz?
3. Bölge halkı ve esnafı ile ne gibi ilişkiler içerisindeyiz?
4. Bölgede yürütülen ya da planlanan kentsel koruma ve kentsel yenileme projelerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu projelerin etkisiyle Kale ve çevresinde ne gibi fiziksel, sosyal ve ekonomik değişimler beklenebilir?
5. Projelerin hayata geçirilememesini neye bağlıyorsunuz?
6. Konu ile ilgili olarak hangi kurumlar arasında ne gibi işbirliği söz konusudur?
7. Sizin konuya desteğiniz hangi yöndedir?
8. Projelerle ilgili olarak kurumlarla, Kale sakinleri ve esnafı ile iletişim içerisindeyiz mi? Neden?
9. Konu ile ilgili olarak kurumlar arasında anlaşmazlıklar söz konusu mu? Bu anlaşmazlıklar kimler arasında ve neden yaşanıyor?
10. Varsa bu anlaşmazlıkların Kale'ye etkilerinden söz edilebilir mi?
11. Kale'nin fiziksel ihtiyaçları sizce nedir?
12. Kale'deki altyapı sorunları neden giderilmiyor sizce?
13. Kale esnafının ihtiyaçları sizce nelerdir?
14. Kale halkının ihtiyaçları sizce nelerdir?
15. Kale'nin geleceği ile ilgili beklentiniz ne yöndedir?
16. Kale halkının bölgedeki avantaj ve dezavantajlarından söz edilebilir mi?

EK 3. KALE ESNAF MÜLAKAT FORMU

1. İşletme Faaliyet türü? Kaç yıldır aynı yerde faaliyet gösterdiği?
2. Bu bölgede faaliyet gösterme(ye başlama) nedeniniz nedir? Neden Kale'yi seçtiniz?
3. Kale bölgesinde yapılan ve yapılması planlanan yenileme ve koruma planlarından haberdar mısınız? Ne gibi bilgilere sahipsiniz?
4. Bu projelerin hayata geçirilememesinin nedenleri nedir?
5. Bu konuda devlet kurumları ya da dernekler ile iletişiminiz oldu mu? Olduysa hangi kurumlarla, nasıl?
6. Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var (olumlu-olumsuz)?
7. Projeler nedeniyle halkın buradan ayrılmak zorunda kalacağını düşünüyor musunuz? Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Konuyla ilgili olarak belediye ve Derneklerden ne gibi beklentileriniz var?
9. Bu projelerle ilgili yaşanan anlaşmazlıklar söz konusu mu? Hem Kale içinde hem de kurumlar arasında?
10. Müşteri profilinizde yıllar içinde bir değişim var mı? Varsa ne tür bir değişim?
11. Bu değişim işlerinize nasıl yansımıştır?
12. Yıllar içinde faaliyet alanınızda bir değişim yaptınız mı? Yaptıysanız ne zaman ne yönde olmuştur? Neden?
13. Önümüzdeki dönemde faaliyet alanınızda bir değişim yapmayı düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız ne yönde ve neden?
14. İş yerinizi başka yere taşımayı düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız neden?
15. Yerli, yabancı ve turist ziyaretlerinde yıllar içinde bir değişim oldu mu? Olduysa ne yönde?
16. Kale halkı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sorunlar yaşadığınız konular var mı?

EK 4a. KALE SAKİNİ DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU

1. Kale’de yaşamayı seçme nedenleriniz nelerdir?
2. Kale’de yaşayan akraba ya da hemşerileriniz var mı? Varsa bunlarla ilişkileriniz nasıldır? Ne gibi konularda yardımlaşıyorsunuz?
3. Kale’ye geçmişte başka bölgelerden göç etmiş olan, yani sizin hemşerinizi olmayan gruplar da var mı? Varsa bunlar kimlerdir ve bu kişilerle ilişkileriniz nasıldır? Yardımlaştığınız ya da anlaşmazlık yaşadığınız konular var mı? Varsa nelerdir?
4. Kale içi ve çevresindeki iş yerleri ve esnafla ilişkileriniz nasıldır? Yardımlaştığınız ya da anlaşmazlık yaşadığınız konular var mı? Varsa nelerdir? Hangi tür işletmelerle daha iyi iletişim kuruyorsunuz ya da hangileri ile anlaşmazlıklar yaşıyorsunuz?
5. Kale’de yaşayan ve esnafla sorunlar yaşayan insanlar var mıdır? Kimler ne gibi sorunlar yaşıyorlar?
6. Sizin ve Kale’deki yakınlarınızın burada faaliyet gösteren derneklerle ilişkileri nasıldır? Kendilerinden yardım alıyor musunuz ya da bunlarla sorunlar yaşıyor musunuz? Ne gibi?
7. Kale’de yaşayan herkes Derneklerle iyi ilişkiler kurabilmekte midir yoksa sorunlar yaşayan gruplar var mıdır? Varsa kimler neden sorun yaşamaktadır?
8. Altındağ ya da Büyükşehir Belediyesi ile iletişiminiz nasıldır? Destek alıyor musunuz ya da sorunlar yaşıyor musunuz? Ne gibi?
9. Belediyelerle daha iyi ilişkiler kuran ya da sorunlar yaşayan başka Kale sakinleri var mıdır? Kimler ne tür ilişkiler kurmaktadır?
10. Kale Muhtarı ile iletişiminiz nasıldır? Destek alıyor musunuz ya da sorunlar yaşıyor musunuz?
11. Muhtar ile daha iyi ilişkiler kuran ya da sorunlar yaşayan başka Kale sakinleri var mıdır? Kimler ne gibi sorunlar yaşamaktadır?
12. Kale’ye gelen ziyaretçiler, müşteriler, yerli ve yabancı turistler hakkında ne düşünüyorsunuz? Bunlarla iletişiminiz nasıl? Sorunlar yaşıyor musunuz? Gürültü ve çöp gibi sıkıntılar yaratıyorlar mı?
13. Bu ziyaretçilerin sorun yaşadığı kale sakinleri var mıdır? Kimler ne gibi sorunlar yaşamaktadır?
14. Mahallenizden, çevrenizden başka yerlere taşınanlar var mı? Varsa nerelere gidiyor? Sizce neden Kale’den ayrılıyorlar?
15. Kale’ye son 5 yıl içinde taşınanlar/gelenler var mı? Bunlar kimlerdir, nerelerden geliyorlar (sosyo-ekonomik profilleri, işleri, yaşları, aile tipleri vb.)? Varsa; Yeni komşularınızla iletişiminiz nasıl? Sorunlar yaşıyor musunuz?
16. Siz buradan taşınmayı düşünüyor musunuz? Neden?
17. İleride taşınmak zorunda kalabileceğinizi düşünüyor musunuz? Neden?
18. Taşınmak zorunda kalsanız ne yaparsınız?

19. Kale'nin sevdiğiniz ve sevmediğiniz yönleri nelerdir?
20. Sizce Kale'deki ihtiyaçlar nelerdir? Nasıl giderilebilir?
21. Kale bölgesinde yapılan ve yapılması planlanan yenileme ve koruma projelerinden haberdar mısınız? Ne gibi bilgilere sahipsiniz? Bu bilgileri nasıl edindiniz?
22. Bu konuda sizinle iletişime geçen kişi ya da kurumlar oldu mu? Olduysa kimler ne tür bilgiler verdiler?
23. Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var (olumlu-olumsuz)?
24. Konuyla ilgili olarak devlet kurumları, belediye ve derneklerden ne gibi beklentileriniz var?
25. Kale ve çevresine yalpan yatırımların burada yaşayan halka, çocuklara, yaşlılara, kadınlara, engellilere ne gibi faydaları olmaktadır?

EK 4b. KALE SAKINI ANKETİ

- A. Görüşülen kişi; 1( ) Hane reisi 2( )Eşi 3( ) Oğlu/Kızı 4( )
 .....
 B. Ailenizde kaç kişisiniz? .....
 C. Aslen nerelisiniz? .....
 D. Oturduğunuz ev; 1( ) Kendi eviniz mi yoksa 2( ) Kira mı?
 E. Hanenizin aylık ortalama geliri ne kadardır? ..... TL
 F. Belediye ya da başka bir kurumdan yardım alıyor musunuz? ( )E ( )H
 D1. Evet ise; Nereden (a .....) Ne kadar (b ..... TL)
 yardım alıyorsunuz?
 G. Aynı evi paylaştığınız başka aileler var mı? ( ) E ( ) H
 E1. Var ise kaç aile ile paylaşıyorsunuz? (a.....) ve Neden?
 (b.....)
 H. Kaç yıldır Kale'de yaşıyorsunuz? .....
 İ. Eviniz kaç m2 (a.....)'dir ve kaç odası (b.....) bulunmaktadır?
 J. Tarihi bir evde mi yaşıyorsunuz? ( ) E ( ) H
 K. Zaman içinde evinizde bir restorasyon/yenileme yapıldı mı? ( ) E ( ) H
 J1. Evet ise ne yapıldı?
 .....
 .....
- L. Kalede faaliyet gösteren işletmelerden hangilerini aileniz ve siz müşteri olarak kullanıyorsunuz? Hangi sıklıkla?

	1.Haftad a birkaç kere	2.Haftad a bir kere	3.Ayd a birkaç kere	4.Ayd a bir kere	5.Yıld a birkaç kere	6.Yıld a bir kere	7.bir-iki kere gittik	H İ ç
1.Halı, kilim dükkanı								
2.Hediyelik eşya dük.								
3.Sanat galerisi/antikacı								
4.Bakkal, market								
5.Restoran								
6.Bar								
7.Kafe								
8.Bakliyat satıcıları								
9.Koç Müzesi								
9.Dğr.....								
...								
10.Dğr.....								

M. Şu kurumlar ve faaliyetleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

KURUM	1.Biliyor musunuz?	2.Kale halkı için faydalı bir kurum mudur?	3.Kale esnafı için faydalı bir kurum mudur?	4.Kale'ye gelen ziyaretçiler için faydalı mıdır?
1.Ankara Kalesi Der.	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
2.Ankaram Platfrmu	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
3.ÇEKÜL Vakfı	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
4.Altındağ Beldysi	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
5.Büyükşehir Bel.	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
6.Şehir Plan. Odası	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
7.Kültür ve Turizm B	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?
8.Koç Müzesi	( )E ( )H	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?	( )E ( )H ( )?

EK 5. KALE MUHTARI MÜLAKAT FORMU

1. Kalede yaşayanların kiracı ve ev sahipliği oranı nedir? Bu oranda yıllar içinde bir değişim yaşandı mı?
2. Nüfus bilgileri (hane sayısı, kişi sayısı, işyerleri vb.)
3. Kale bölgesinde yaşayan insan profilinde bir değişim var mı? En çok kimler nerelere taşıyor? Ya da gelenler nerelerden geliyor?
4. Kale bölgesinde faaliyet gösteren işletme türlerinde bir değişim var mı? Varsa nasıl?
5. Yıllar içinde ev kiralarda nasıl bir değişim yaşandı? Ciddi bir artış ya da azalış oldu mu?
6. Ulaşım olanaklarında yıllar içinde ne gibi değişimler yaşanmıştır?
7. Kale sakinleri ve esnafından gelen şikayetler hangi konularda yoğunlaşmaktadır?
8. Kale sakinlerine hangi kurumlardan ne gibi yardımlar yapılıyor? Bu yardımlardan kimler faydalanıyor?
9. Kalede ne tür gruplar var?
10. Kale sakinleri arasında ya da sakinler ve esnaf arasında çatışmalar söz konusu mu?
11. Kentsel yenileme nedeniyle bu bölgeye taşınanlar oldu mu? Nerelerden geliyorlar?
12. Kentsel yenileme nedeniyle bu bölgeden taşınanlar oldu mu? Nerelere gidiyorlar?
13. Kale sakinlerinin, yapılması planlanan kentsel yenileme ve kentsel koruma projelerine bakışı nasıldır?
14. Kale ve çevresi için ne gibi ihtiyaçlar olduğundan söz edilebilir?
15. Kale ve çevresinde suç eğilimi var mı? Nasıl? Ne tür?
16. Yerli yabancı ziyaretçiler/turistler ile kale sakinlerinin iletişimi nasıldır? Sorunlar yaşanıyor mu?

EK. 6 KALE ZİYARETÇİ MÜLAKAT FORMU

1. Nereden geliyorsunuz?
2. Mesleğiniz/işiniz?
3. Yaşınız?
4. Kale'ye daha önce gelmiş miydiniz? Evet ise hangi sıklıkla gelirsiniz?
5. Neden Kale'yi tercih ediyorsunuz?(Tarihi doku, alışveriş, eğlence vb.)
6. Kale halkı ve esnafı ile iletişiminiz nasıl? Sorun yaşıyor musunuz? Ne gibi?
7. Hangi tür işletmelere misafir oluyor ve hangilerinden alışveriş yapıyorsunuz?(Halı, kilim dükkanı, Hediyelik eşya dükkanı, Sanat galerisi ve antikacı, Bakırcı, Restoran, Bar, Kafe, Bakliyat satıcıları, Koç Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Bakkal, market, Otel, Kahvehane vb.)
8. Sizce Kale'nin eksik yönleri, ihtiyaçları nelerdir? Sizce bu ihtiyaçlar neden giderilmemiştir?
9. Kale ve çevresinde yapılması planlanan yenileme projelerinden haberdar mısınız? Bu konuda ne biliyorsunuz? Nereden duydunuz? Eğer biliyorsanız, Bu projelerin hayata geçirilememesini neye bağlıyorsunuz?
10. Kale'nin sosyal, fiziksel ve ekonomik yönden geleceğini nasıl görüyorsunuz?
11. Burada ev sahibi olmak ister miydiniz? Neden?
12. Burada yaşamak ister miydiniz? Neden?

EK 7. ANKARAM PLATFORMU ÜYESİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

68'liler Dayanışma Derneği, Altı Nokta Körler Derneği, Ankara Halkevleri, Ankara Kız Lisesi Mezunları Derneği, Ankara Tabip Odası, Barınma Hakkı Büroları, Çağdaş Emek Bahçeli Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Çayyolu Platformu, Çevre Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Çiğdemim Derneği(Çiğdemim Eğitim,Çevre ve Daya.Derneği), Çocuk Müzeleri Kurma Derneği, Disk Emekli-Sen, Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Gıda Mühendisleri Odası, Gündem Çocuk Derneği, Harita ve Kadastro Müh. Odası Ankara Şubesi,İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Jeoloji Mühendisleri Odası, KA-DER Ankara Şubesi, Kavaklıderem Derneği, KESK ESM 1 No' lu Şube, KESK Birleşik Taşımacılık Çalışanları Sendikası Ankara Şubesi(BTS), Kimya Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Koruma Ve Restorasyon Uzmanları Derneği, Makine Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, ODTÜ Mezunları Derneği, Peyzaj Mimarları Odası, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Merkezi, Su ve Kanal Çalışanları Derneği (SUKA-DER), Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, Tüketici Dernekleri Federasyonu,Tüketici Hakları Derneği, TMBD

EK 8. ÖRNEK MÜLAKAT

Görüşme No: 17

48 yaşında, Haymanalı, emekli, erkek.

Kale'de yaşamayı seçme nedenleriniz nelerdir?

Ben bu Kale'de senelerden beri hayat şartları, belki gücümüzü kaybederiz diye, Altındağ Belediyesi'nin yardımı... Yardım almak için geliyoruz buraya. Bir de kiralari az. Bugün ben, annem var, bacım var, yeğenim var. Bir daireye gitsek 350 milyon (TL) daire, 150 de doğalgaz, 500. Su 50, elektrik 60, 600. Benim maaşım 1188 [TL] yetmez. Gücüm yetmez. Burada hayat şartları daha ucuz olduğu için. Bir de buraya geliyorum bir çay içiyorum, oraya gidiyorum sohbet muhabbet.

Kale'de yaşayan akraba ya da hemşerileriniz var mı? Varsa bunlarla ilişkileriniz nasıldır? Ne gibi konularda yardımlaşıyorsunuz?

Çok var çok. Buranın %70'i Haymanalı. Yardımlaşma yok. Merhaba merhaba, o kadar... Yardımlaşma yapmasak da birbirimize sorun da yaratmıyoruz. Ama bazıları birbirine pusu kurarlar. Kuyu kazarlar. Biz ne kuyu kazarız..

Kale'ye geçmişte başka bölgelerden göç etmiş olan, yani sizin hemşeriniz olmayan gruplarla ilişkileriniz nasıldır?

Burada Malatyalı da çok. Kalenin için Malatyalı. Komşuyuz iyi de geçiniriz. Bazıları var .....lılar. Onlar kötülük yapar biz iyilik.

Kale içi ve çevresindeki iş yerleri ve esnafla ilişkileriniz nasıldır? Yardımlaştığınız ya da anlaşmazlık yaşadığınız konular var mı? Varsa nelerdir? Hangi tür işletmelerle daha iyi iletişim kuruyorsunuz ya da hangileri ile anlaşmazlıklar yaşıyorsunuz?

Yok hiçbir sorunumuz yok. Yani buradakilerin hepsinden alış verişi yapıyorum.

Yeni gelenlerle bir sorun yaşıyor musunuz?

Yok. Biz onları kendi hallerine bırakıyoruz.

Sizin ve Kale'deki yakınlarınızın burada faaliyet gösteren derneklerle ilişkileri nasıldır? Kendilerinden yardım alıyor musunuz ya da bunlarla sorunlar yaşıyor musunuz?

Yok bizim Hacı Ömer Derneğimiz var. Din derneklerine gidiyoruz, dergaha gidiyoruz. Mamak'ta, Yenimahalle'de, Etlik'te, Keçiören'de. Bir de Haymanalılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği var... Buradaki dernekleri bilemiyorum, zararı da yok faydası da yok.

Altındağ ya da Büyükşehir Belediyesi ile iletişiminiz nasıldır? Destek alıyor musunuz ya da sorunlar yaşıyor musunuz? Belediyelerle daha iyi ilişkiler kuran ya da sorunlar yaşayan başka Kale sakinleri var mıdır?

Veysel Tiryaki'den hiçbir fayda görmedik. Zarar gördük fayda görmedik. Altındağ Belediyesi'nden bizim Kale'de kimse bir fayda görmedi.

Kale Muhtarı ile iletişiminiz nasıldır?

Muhtara pek işimiz düşmüyor. Eski muhtar bizim Haymanalı vardı bir tane, şerefsizin teki ya. İçki, yolları keserdi, esrar sattırırdı. İçkicilere yardım alırdı, onun bunun yolunu çevirirdi. Oy verdim hemşerim diye ama oy verdiğime pişman oldum. Bizim[...]Hanım var muhtar, hiç yoktan iyidir... Daha muhtardan kendimize bir fayda görmedik. Evimizin önü hep su alıyor, buz alıyor, Cami yıkılmış, köpekler kediler içinde, kimse bakmıyor. Gelen muhtar kendi çıkarı için geliyor. Artık ikametgahlar kaymakamlıktan veriliyor. Yani muhtar ancak maaşından başka bir şey alamaz. Eskiden adamı soyuyordu. Bir işin oluyor, mesela bir nakil oluyor. Şöyle bir kağıt yazıyor beş lirani alıyor. 'Param yok' dediğin zaman vermiyor, 'git' diyor 'parayı getir ondan sonra vereyim' diyor. Ben gördüm gözümle. Yani muhtarın mahallesine herhangi bir şeyi (görevi) kalmadı, nakili Nüfus [Müdürlüğü] veriyor. Yani muhtar, ayda 600-700 milyonla (TL) geçinmek zorunda kaldı. Eskiden burada günde 500 milyona (TL) para demezlerdi.

Muhtar ile daha iyi ilişkiler kuran ya da sorunlar yaşayan başka Kale sakinleri var mıdır? Kimler ne gibi sorunlar yaşamaktadır?

Çok saygıyla, sevgiyle karşılıyor. En ufak bir taciz olayı, yan gözle bakma olmaz. Geliyorlar, oturuyorlar, çay içiyorlar, [bizimle]

konuşuyorlar, memnun kalıyorlar. Fotoğrafımızı çekiyorlar, bizle ilgileniyor, biz çay ismarlıyoruz veya o bize bir çay ismarlıyor. Bir simit yiyoruz veya bir yemek olursa. Yardımcı oluyoruz.

Kale'ye gelen ziyaretçiler, müşteriler, yerli ve yabancı turistlerle ilişkileriniz nasıl?

Burada grup yok. Bazıları var bizim Haymanalılarından kendini bilmez. Onlar taciz hakkını kullanırlar ama hani derler ya iyiler mutlaka kazanır, kötüler kaybeder. Biz kötü değiliz, kaybetmeyiz. Ben 48 yaşındayım kaybetmedim, kaybetmem. Bana kötülük yapana ben ille de iyilik. Benim gibi birini de belki bu mahallede başka bulamazsın.

Bu ziyaretçilerin sorun yaşadığı kale sakinleri var mıdır? Kimler ne gibi sorunlar yaşamaktadır?

Kimi affedersin Allah'a küfrediyor kimi imama bilmem ne. İçkiciler, kumarhanelerde. Bir de burada Roman vatandaşlar var. Birinci Haymana ikinci Romanlar (Adapazarlılardan bahsediyor). Akşam olunca hep içerler.

Mahallenizden, çevrenizden başka yerlere taşınanlar var mı? Varsa nerelere gidiyor? Sizce neden Kale'den ayrılıyorlar?

Taşınan çok oldu, daireye gittiler. Etlik'e, Keçiören'e, Yenimahalle'ye. Ne yapıyorlar? Önce geliyorlar köyden, burada bir ev tutuyor. Çalışıyor, 8-10 sene 15-20 milyar (bin TL) biriktiriyor. Bankaya gidiyor, bir ev alıyor. Kiraya veriyor, her ay 500, 500 taksitini çıkartıyor. Taksitleri bitti mi burayı bırakıyor, kendisi daireye gidiyor. Ben yapmadım.

Kale'ye son 5-10 yıl içinde taşınanlar/gelenler var mı? Bunlar kimlerdir, nerelerden geliyorlar (sosyo-ekonomik profilleri, işleri, yaşları, aile tipleri vb.)? Varsa; Yeni komşularınızla iletişiminiz nasıl? Sorunlar yaşıyor musunuz?

Ohooo burası 50 kere katlandı, değişti (nüfus sirkülasyonundan bahsediyor). Çorumlu, Roman vatandaş çok geliyorlar, Karayazılılar, Erzurumlular. Yeni gelenlerin adetleri farklı oluyor ama bizim çevremize mecbur ayak uyduruyorlar. Hani derler ya 'ya bu davarı güdersin ya bu

diyarı terk edersin'. İyi niyetli de olsan kötü niyetli de olsan ayak uyduracaksın. Kimi dedikodu yapar, kimi onu-bunu kötüler.

Şimdi başımıza bir de Adapazarı bebeleri çıktı. Ağızlarından bir tane güzel kelime çıkmıyor, küfür.

Siz buradan taşınmayı düşünüyor musunuz? Neden?

Valla şimdi benim bir sene üç ya bacımın emekli olmasına var. Primini ödüyorum beş senedir. Emekli olacak. Bana bankadan kredi verdiler 16 milyar (bin TL), onun altı ay taksiti kaldı. Benim kardeşlerim beni batırdılar, 60 milyar (bin TL) içeri attılar beni, kredi kartlarımı kullandılar, onları yatırıyorum. [O nedenle] sıkışırım diye gidemiyorum ama bir sene sonra kesin! Buraya bir daha geri dönmek üzere gideceğim!

Neden sevmiyor musunuz?

Ben buradaki bazı insanlardan huylanıyorum ama buradaki (çevresini göstererek) insanlardan çok memnunum... Buradaki bizim Haymanalılarından [huylanıyorum]. Bunları severim mesela (yanındakileri gösteriyor), bunlar Kürt, bizim soyumuz da Kürt... Buradaki insanları çok seviyorum, saygı duyuyorum, iyi insanlar.

Sizece Kale'deki ihtiyaçlar nelerdir? Nasıl giderilebilir?

Kale'nin pazarı var ama güzel, hormonsuz bir meyve-sebze yok. Nerde ucuz kötülerini varsa yoksul vatandaşlar alıyorlar. Ama modern yaşayan insanlar gidip de bu pazara cephane malı almaz. Markete gidiyor. Buradaki roman vatandaşlar fakir; çalışmıyorlar, eşleri çalışıyor. Gidiyorlar pazardan çürük mürük malları beş kuruş verip alıyorlar. Ben buranın pazarına gitmem.

Kışın buralar çok berbat, belediye hiç bakmıyor. Buralar buzlanıyor, insanlar kayıp düşüyor.

Burada yangın çıktı, itfaiye giremedi, kül oldu. Ara sokaklara itfaiye girmiyor, hortumları yetmiyor. Millet burada korku içerisinde yaşıyor. İnsanların hayati güvencesi tehlike altında.

Kale bölgesinde yapılan ve yapılması planlanan yenileme ve koruma projelerinden haberdar mısınız? Ne gibi bilgilere sahipsiniz? Bu bilgileri nasıl edindiniz?

Duyuyoruz bazen, sözle (söylenti olarak). Sonuç vermiyor ama. Tapulu evleri düşük değerle alacaklarmış. Diğerlerine verirler mi vermezler mi o artık belediye başkanına kalmış... Benim duyduğum bir tane proje var. Buraları park, kafeterya, çay bahçeleri, daha güzel. Burayı yaparlarsa buraya dubleks villalar yaparlar. Burada yatanlar da çekip gidecek. Ev sahibine hakkını verirlerse ne diyebilirsin.

Bu konuda sizinle iletişime geçen kişi ya da kurumlar oldu mu? Olduysa kimler ne tür bilgiler verdiler?

Belediyeye işi düşen giderse bir şeyler duyup geliyor.

Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var (olumlu-olumsuz)?

Hacettepe'de yapılan evleri nasıl kelle adamlar (zengin) alıyorsa burayı da kelle adamlar alacak. Biz 15. Sıradayız vatandaşlıkta. Eğitim düzeyi de zayıf tabii ama yardımla yardımla (Belediye, kaymakamlık vb. yardımları) nereye kadar. Burada eğitim yok, çöpçü bile çıkmaz bunlardan (okulu gösteriyor). Eskiden [önemli adamlar] çıktı şimdi kimse çıkmıyor. Burada çocuk okuyor cebinde kalemi yok, çantasında defteri yok. Neyle eğitim yapacak. Babaları da karşıda içiyor. Bu beş altı yedi senelik [mevzu], burada okuyan ilkokulu bile bitiremiyor. Çıplak ayak okula gidenleri görüyorum kış günü.

Kale ve çevresine yalpan yatırımların burada yaşayan halka, çocuklara, yaşlılara, kadınlara, engellilere ne gibi faydaları olmaktadır?

Hiçbir faydası yok yani hiç tahmin etmiyorum. Bizim hayat şartlarımız çok zor. Bunu anlamak için burada yaşamam lazım. Size tavsiye ederim bir gün gelin burada bir ev tutalım size, komşu oluruz. ☺

KAYNAKÇA

Aktay Şenkal, Hicran (2009); İki Kültür Evi, Ankara: Kendi basımı

Ankara Kalesi Derneği (2011); Ankara Kalesi'nin Tarihçesi (yayın tarihi: 18 Aralık 2011) <http://www.ankarakalesidernegi.org.tr/index.php/ankara-kalesi-tarihcesi>

Ankara Kalesi Derneği (2012); Dernek Hakkında (yayın tarihi: 20 Şubat 2012) <http://www.ankarakalesidernegi.org.tr/index.php/dernek-hakkinda>

Arkan, O (1993); Beyoğlu: Kısa Geçmişi, Argosu. İstanbul: İletişim.

ASAGEM (2010); Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü. Ankara: TC. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay.

Aslanoğlu, Rana (der.) (2000); Kent Kimlik ve Küreselleşme. Bursa: Ezgi

Aslanoğlu, Rana (2000a); "Kentsel Ekolojik Kuram" iç. Kent Kimlik ve Küreselleşme (s.25-31). Bursa: Ezgi

Aslanoğlu, Rana (2000b); "Kent Sosyolojisinde Yöntem Sorunları". İç. Kent Kimlik ve Küreselleşme(s.56-76). Bursa: Ezgi

Ayata, Sencer (2005); "Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı" iç. Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat (s.37-56) (der. Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber) İstanbul, Metis

Bali, Rıfat (2006); "Sonuç" iç. İstanbul'da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri, der. D. Behar ve T. İslam (31-42). İstanbul: Bilgi Üniversitesi

Yay.

Bartu, Ayfer (1999); “Eski Mahallelerin Sahibi Kim?” iç. İstanbul Küresel ile Yerel

Arasında, der. Çağlar Keyder (s.43-59) İstanbul: Metis

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009); Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel

Tasarım Komisyon Raporu, Kentleşme Şûrası 2009 kitabı 5. Ankara:

Bayındırlık ve İskan Bak.

Behar, David (2006); “Sürecin Aktörleri – Üçüncü Bölüme Giriş” iç. İstanbul’da

Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.165-168) der. D. Behar ve

T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Behar, D. ve İslam, T. (der.) (2006); İstanbul’da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni

Sahipleri. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Behar, D. ve Perause, J-F. (2006); “Giriş” iç. İstanbul’da Soylulaştırma: Eski

Kentlerin Yeni Sahipleri (s.1-10) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi

Üniversitesi Yay.

Betancur, John (2002); The Politics of Gentrification: The Case of West Town in

Chicago iç. Urban Affairs Review 2002 37:780-814 Sage Publish

Bülten (2007); Surların Ardındaki Hazine, iç. Ankara Kalesi Derneği Bülteni.

Cantek, L. Ve Şenol, F. (2003) Yaban”lar ve Yerliler: Başkent Olma Sürecinde

Ankara, İletişim: İstanbul.

- Castells, Manuel (1997); Kent, Sınıf, İktidar (çev. A. Erendil), İstanbul: Bilim ve Sanat
- Çavdar, T. (2003); Siyaset Açısından İstanbul-Ankara İkilemi iç. İki Şehrin Hikâyesi, S. Öngider (Der) İstanbul: Aykırı
- Demir, Erol (1999); “Konut Sakinlerinin Fiziksel ve Toplumsal Çevre Algısı” iç. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi (s.54-70) Cilt: 8, No:1, Ankara: TODAİE
- Doralı, Naciye (2007); KKTC’de Tarihi Kentsel Alanların Korunmasına İlişkin yasal Çerçeveye Eleştirel Bakış, iç. Kent ve Planlama, Geçmiş Korumak Geleceği Tasarlamak (Ruşen Keleş’e Armağan) (s.13-30), Ayşegül Mengi (der.). Ankara: İmge
- Duru, Bülent ve Alkan, Ayten (der.) (2002); 20. Yüzyıl Kenti. Ankara: İmge.
- Eraydın, Ayda (der.) (2006); Değişen Mekân. Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003, Ankara: Dost
- Erbaş, Hayriye ve Soydemir, Pervin (2011); “Sermaye Hareketleri ve ‘Küresel Kent’ Olma Yolunda İstanbul-lar” iç. Bilsay Kuruç’a Armağan (s.635-676) (editör: Serdar Şahinkaya - N.İlter Ertuğrul) Ankara: Mülkiyeliler Birliği
- Erden, Dilek (2006); “Kentsel Yenileşme Projelerinin Gentrification Hedefleri ve Etkileri” iç. İstanbul’da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.75-79) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- Ekinci, Oktay (2007); “Kültürel Miras, İmar ve Belediyelerimiz”, iç. Kent ve

Planlama, Geçmişi Korumak Geleceği Tasarlamak (Ruşen Keleş'e Armağan) (s.31-38), Ayşegül Mengi (der.). Ankara: İmge

Ergün, Nilgün (2006); "Gentrification Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği" iç. İstanbul'da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri, (s.17-39) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Giddens, A.(1994); Sosyoloji: Eleştirel Bir Yaklaşım (çev. R. Esengün ve İ. Öğretir) İstanbul: Birey.

Giddens, A.(1998); Modernliğin Sonuçları (çev. E. Kuşdil) İstanbul: Ayrıntı.

Giddens, A. (2000); Sosyoloji (çev. H. Özel, C. Güzel) Ankara: Ayraç.

Gottdiener M. ve Budd, Leslie (2005); Key Concepts in Urban Studies. London: SAGE

Gökgür, Pelin (2006); "Rezidanslar ve Gentrified Konutlar" iç. İstanbul'da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.143-146) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Görgülü, Zekai (2007); Kültür Mirasımızın Korunması Üzerine Bir Kez Daha Düşünürken, iç. Kent ve Planlama, Geçmişi Korumak Geleceği Tasarlamak (Ruşen Keleş'e Armağan) (s.39-46), Ayşegül Mengi (der.). Ankara: İmge

Günel, İsmail (2006); "Ankara Tarihi Kent Merkezinde Planlama Deneyimi" iç. Planlama Dergisi (s.147-152) Sayı:38

- Harris, Chauncy D. ve Ullman, Edward L. (2002); “Kentin Doğası” iç. 20.Yüzyıl Kenti (s.55-75) (der. ve çev. Bülent Duru ve Ayten Alkan) Ankara: İmge
- Harvey, David (2003,1973); Sosyal Adalet ve Şehir, (çev. M. Moralı) Metis: İstanbul
- Hulten, Andrew van (2010); Global flows, gentrification and displacement in Melbourne’s Inner West, Working Paper No. 49 Centre for Strategic Economic Studies, Victoria University, Melbourne (erişim, Nisan 2012 <http://www.cfses.com/documents/wp49.pdf>)
- Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, Melih (2005); Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği. İstanbul: İletişim
- Işık, Oğuz (1994); “Değişen Toplum/Mekân Kavrayışları: Mekânın Politikleşmesi, Politikanın Mekânsallaşması” (s.7-38)Toplum ve Bilim 64-65 Güz
- İlyasoğlu, Aynur ve Soytemel, Ebru (2006); “Balat Semtinde Yerel Değişim ve Yenileme Süreci İçinde Balatlılar: Bizim Mahalleye Yeni Gelenler ve Farklı Stratejiler. ” iç. İstanbul’da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.127-141) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- İslam, Tolga (2006a); “Gentrification Kavramı ve İstanbul – Giriş” iç. İstanbul’da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.11-16) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- İslam, Tolga (2006b); “Merkezin Dışında İstanbul’da Soylulaştırma” iç. İstanbul’da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.43-57) der. D. Behar ve T.

İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Karaduman, Serdar (2005); “Ulus Tarihi Kent Merkezi Rant Projelerinin Kurbanı

Olmamalıdır” Birgün Gazetesi (5 Haziran 2005)

Karaman, Aykut (2006); “Soylulaştırmanın Kent Planlama Dinamiklerine Etkileri” iç.

İstanbul’da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.71-74) der. D.

Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Keyder, Çağlar (2009); İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında İstanbul: Metis

Keat, Russel ve Urry, John (1994); Bilim Olarak Sosyal Teori (çev. Nilgün Çelebi)

Ankara: İmge

Keleş, Ruşen (2004); Kentleşme Politikası. Ankara: İmge

Keleş, Ruşen (1972); Şehirciliğin Kuramsal Temelleri. Ankara: AÜ. SBF Yay.

Keleş, Ruşen (1971); Eski Ankara Bir Şehir Tipolojisi. Ankara: A.Ü. SBF Yay.

Koloğlu, O (2003). “Osmanlı’nın Son Dönemlerinde İki Kent ve İlişkileri” iç. İki

Şehrin Hikâyesi (s.9-29), Öngider (der.) İstanbul: Aykırı

Kurtuluş, Hatice (2003); “İstanbul’da Ayrıcalıklı Konut Alanları ve Yoksulluğa

Kentsel Kaynak Transferleri Çerçevesinden Bir Bakış: Bahçeşehir, Kemer

Country, Acarkent, Beykoz Konakları.” İç. Dünya Şehircilik Günü 26.

Kolokyumu Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama (s.215-230) Ankara:

Ümit

Kurtuluş, Hatice (2003b); “Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler” (s.75-99) Doğu

Batı Dergisi sayı:23

Kümbetoğlu, Belkıs (2008); Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, İstanbul: Bağlam

Lefebvre, Henri (1991); The Production of Space (çev. D. Nicholson-Smith) Oxford: Blackwell

Madran, Emre; Atlan Ergut, Elvan ve Özgönül, Nimet (2005); Ulus Tarihi Kent Merkezi (s.51-53) iç. Planlama. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası

Mayring, Philipp (2000); Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş (çev. A.Gümüş ve M.Sezai Durgun) Adana: Baki

Newman, Kathe ve Wyly, Elvin K. (2006); The Right to Stay Put, Revisited: Gentrification and Resistance to Displacement in New York City (s.23-57) Urban Studies, vol. 43, issue 1, January 2006, (erişim, Nisan 2012 <http://usj.sagepub.com/content/43/1/23.abstract>)

Özden, Pelin Pınar (2008); Kentsel Yenileme, Ankara: İmge.

Özgünel, A. Coşkun (2007); “Kültürel Mirasın Korunması Üzerine Düşünceler” iç. Kent ve Planlama, Geçmişini Korumak Geleceğini Tasarlamak (Ruşen Keleş’e Armağan) (s.47-52), Ayşegül Mengi (der.). Ankara: İmge.

Özsöz, Cihat (2008); “Vaka İncelemesi” iç. Sosyoloji Notları (s.74-79), Ankara: İdeal

Sennett, Richard (1992); Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam (çev. Süha Sertabiboğlu) İstanbul: Ayrıntı

Sennett, Richard (1996); Kamusal İnsanın Çöküşü, çev. A. Türker ve M. Küçük,
İstanbul: Ayrıntı

Sennett, Richard (2002); Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir, çev. Tuncay
Birkan, İstanbul: Metis

Sert, Emre; Karpuz, Hayri ve Akgün, Gürkan (2005); “Küreselleşme Sürecinde
Değişen Kent Kavramı; Mekân ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma
Çalışması” (s.101-111) Planlama Dergisi Sayı:2

Sezal, İlhan (1992); Şehirleşme (Alternatif Üniversite) İstanbul: Ağaç

Smith, Neil (2006); “Gentrification, the Frontier, and the Restructuring of Urban
Space” iç. Reading in Urban Theory (s.260-277) Susan S. Fainstein and
Scoot Campbell (ed.) Blacwell

Smith, Neil (2008); “Berlin Soylulaşırken” N.Smith ile söyleşi (Yayın tarihi:
27.06.2008) <http://www.mimdap.org/?p=8168>

Sözen, Metin (2010); “Doğa ve Kültürle Varız” iç. ÇEKÜL Vakfı 2010 Çalışma
Raporu http://www.cekulvakfi.org.tr/files/dosyalar/cekul_2010_faaliyet_raporu.pdf

Şahin, Zafer (2009); “Ankara Tarihi Kent Dokusunun Planlanması Kısa Bir Tarihçe”
[http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/pdfs/091013-
ZaferSahin.pps#268,19,Ankara Kalesi Koruma Geliştirme \(İmar Planı\)
Projesi](http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/pdfs/091013-ZaferSahin.pps#268,19,Ankara%20Kalesi%20Koruma%20Geliştirme%20(İmar%20Planı)Projesi)

Şahin, Zafer (2004); Dünden Bugüne Ankara Tarihi Kent Dokusu, Cumhuriyet Gazetesi Ankara Eki (17 Aralık 2004)

Şengül, Tarık (2000); Kentsel Çelişki ve Siyaset, Ankara: İmge

Şengül, Tarık (2000); “Sosyal Adalet, Kent Mekânı ve Küreselleşme” Dünya Şehircilik Günü 23. Kolokyumu: 3 Bin Yılda Şehirler: Küreselleşme-Mekân Planlama, İstanbul

Şengül, Tarık (2002); “Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme” (s.8-30) Planlama Dergisi Sayı: 2002/2-3

Tekeli, İlhan (2009a); Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak (İlhan Tekeli toplu Eserler 5). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Tekeli, İlhan (2009b); “Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler” iç. Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak(s.91-100) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

TMMOB Şehir Plancıları Odası (2009); “Yargı Ulus’ta Haklılığımızı 3.Kez Tescilledi” http://ankara.spo.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=771:basin-aciklamasi-yargi-ulusta-haklilimizi-3-kez-tescilled&catid=39:basn-acklamalar&Itemid=72

TMMOB Şehir Plancıları Odası (2004); Değişen – Dönüşen Kent ve Bölge I ve II. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28.Kolokyumu bildirileri. Ankara: TMMOB

TSKF (2012); Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu İnternet Sitesi (erişim

tarihi: 10 Nisan 2012) <http://soroptimistturkiye.org>

Tunçer, Mehmet (2001); Ankara (Angora) Şehri Merkez Gelişimi (14.-20. YY).

Ankara:Kültür Bakanlığı Yay.

Tunçer, Mehmet (2010); Ankara <http://ankaratarihi.blogspot.com>

Türkün Erendil, Asuman ve Ulusoy, Zuhul (2004); İronik Karşılaşmalar: Kale'nin

Kentle ve Kent'in Kale'yle İki Karşılaşması. İç. Şehrin Zulası Ankara

Kalesi (s.221-286) G.Tunç, F.Özbay vd. (der.) İstanbul: İletişim.

Uzun, Nil (2006); "İstanbul'da Soylulaştırma (Gentrification): Örnekler ve

Soylulaştırma Kuramları Çerçevesinde Bir Değerlendirme" iç. İstanbul'da

Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni Sahipleri (s.31-41) der. D. Behar ve T.

İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Yavuz, Nuran (2006); "Gentrification Kavramını Türkçeleştirmekte Neden

Zorlanıyoruz?" iç. İstanbul'da Soylulaştırma: Eski Kentlerin Yeni

Sahipleri (s.59-70) der. D. Behar ve T. İslam. İstanbul: Bilgi Üniversitesi

Yay.

Yararlanılan İnternet Siteleri:

<http://www.ankarakalesidernegi.org.tr>

<http://www.ankara-bel.gov.tr>

<http://www.altindag.bel.gov.tr>

<http://www.cekulvakfi.org.tr/>

<http://www.hamamonu.com.tr>

<http://sorooptimistturkiye.org>

<http://ankara.spo.org.tr>